

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ	1033
EDOUARD CLAPARÈDE... ..	1037
A. BOURLOUD.....	1038
B. ΘΕΟΦΑΝΟΥΠΟΥΛΟΥ.....	1040
ROBERT DOTRENS.....	1044
ADOLPHE FERRIÈRE.....	1046
ΑΛΕΚΟΥ ΜΕΤΑΞΑ.....	1051
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ	1054
M. ANGLES.....	1059
ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΠΑΠΑΛΙΑΚΟΥ.....	1063
ΑΛΕΚΟΥ ΠΡΟΒΑΤΑΡΗ.....	1066
ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑ	1068
ΧΡΙΣΤΟΥ ΦΥΤΡΑΚΗ	1069
K. ΚΙΤΣΙΟΥ.....	1072
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ	1073

Στο επόμενο ογκώδες τεύχος του μηνός Νοεμβρίου, εκτός από την πλουσιώτατη άρθρογραφία δικών μας και ξένων παιδαγωγών, θα βρείτε πλουσιώτατο βιβλιογραφικό δελτίο με σύντομες βιβλιοκρισίες καθώς και όλες τις εκπαιδευτικές ειδήσεις που παραλείψαμε. Από το 3ο (39ον) τεύχος του το «Νέο Σχολείο», απαλλαγμένο από διάφορες υποχρεώσεις, θα εμφανισθεί ασυγκρίτο σε πλούτο άρθρογραφίας και σε δυναμισμό περιεχομένου.

ΧΡΟΝΟΣ Δ' • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1953 • ΤΕΥΧ. 38

ΑΘΗΝΑΙ

ΣΟΚΡΑΤΟΥΣ 37

Ο Παιδαγωγός Scharrelmann είναι ένας κορυφαίος της σχολικής μεταρρυθμίσεως αντιπρόσωπος, είναι ο Παιδαγωγός των συγκλονιστικών επιζητήσεων, είναι ο καλλιτέχνης και ποιητής παιδαγωγός, είναι ο πλέον θερμός θιασώτης και θεμελιωτής εν Γερμανία του Σχολείου της Στενότερης Πατρίδος, είναι με λίγα λόγια ο μάγος και καλλιτέχνης Παιδαγωγός τ ο Βορρά.

Μία φευγαλέα γνωριμία μαζί του θα μάς επιτρέψει να νοιώσουμε και παρακολουθήσουμε βαθύτερα τες Παιδαγωγικές του ιδέες.

Ο Scharrelmann γεννήθηκε στη Βρέμη στα 1871. Έπλινε χρόνια φοίτησε σε Διδασκαλείο. Στο Διευθυντή του Διδασκαλείου του τόν Dr Credner χροστάει όλες του τες μετέπειτα διδακτικές και παιδαγωγικές ανατάσεις. Πολυκύμαντος ήταν η διδασκαλική του σταδιοδρομία για να καταλήξει στα 1920 να αναλάβει τη διεύθυνση του πρώτου Κοινωνιστικού Σχολείου, που λειτουργήσε στη Στενότερη Πατρίδα του, τη Βρέμη...

Εάν θελήσουμε να κάμουμε κάποια γνωριμία με τες βασικές παιδαγωγικές του αρχές και ιδέες, θα διαπιστώσουμε πως το σύστημα του βρίσκεται μακριά από κάθε συστηματική παιδαγωγική κομποθεωρία.

Ο Scharrelmann είναι ένας καλλιτέχνης παιδαγωγός και με την προοπτική αυτή βλέπει όλα τα προβλήματα του σχολείου και της Μορφώσεως γενικά, κατέχει δε την πρώτη θέση μεταξύ των αντιπροσωπευτικών εκείνων ρευμάτων της νεώτερης Παιδαγωγικής που άκονει: σχολείο εργασίας, Αισθητική Άγωγή, απόρριψη από του παιδιού, ζωντανή διδασκαλία.

Εάν ρίξουμε επίσης μία ματιά στη συγγραφική του δράση θα ξεχωρίσουμε πως είναι όπαδος της παιδαγωγικής των σχολείων (1), του Σχολείου της Στενότερης Πατρίδος (2) και ένας μάγος της διηγήσεως και της περιγραψής (3).

Γύρω από την τελευταία του παιδαγωγική και διδακτική δεξιότητα, ο χαρασσών τες γραμμές αυτές απεκάλυψε σε παιδαγωγικό του Σημείωμα (4) τα μυστικά της διδασκαλίας του τέχνης με τον χαρακτηριστικό τίτλο που θέλησε να πολιτογραφήσει στη παιδαγωγική και διδακτική μας κίνηση: «Διαμορφούσα Διδασκαλία».

Με λίγα λόγια: το σύνθημα του καλλιτέχνη αυτού Παιδαγωγού του Βορρά—που είχε αφάνταστη επίδραση στη συγχρονισμένη Μόρφωση των δασκάλων στη Γερμανία—ήταν: «Μακριά από την νοσηριότητα, καλλιέργειαι συνειδητού πολιτισμού της σκέψεως εκ μέρους των παιδιών, έφαρμογή της διαμορφούσεως διδασκαλίας ως μεθόδου προπαρασκευής του δασκάλου στη δουλειά του και ως συγχρονισμένης μεθόδου διδασκαλίας

που οδηγεί σε τρανταχτερές επιζητήσεις και σε ζωντανή Μόρφωση.

Τον δάσκαλο δεν τον θεωρεί συγχρονισμένον έφόσον είναι ρηχός και θέλει μόνον καλούπια διδασκαλίας. Τον δάσκαλο τον θέλει πάντοτε ανήσυχον γύρω από τα προβλήματα της έπιμορφώσεώς του.

II

Ξεχωρίζουμε τώρα από τες παιδαγωγικές ιδέες του Scharrelmann το διδακτικό του «Πιστεύω».

Κάθε ώρα διδασκαλίας κατά τον Scharrelmann πρέπει να είναι ένα έργο τέχνης. Η διδασκαλία πρέπει να είναι προσηρμοσμένη στην πνευματική βαθμίδα των παιδιών, πρέπει να είναι ζωντανή, πρέπει να είναι αποδοτική. Αποδοτική δε είναι τότε μόνον όταν ανυψώνει την έσωτερική πνευματική δημιουργικότητα και την επίληση με το μέτρο της φαντασίας.

Κάθε άψυχο ύλικό που δεν έγείρει κανένα διάφορον στο παιδί πρέπει να το ντύνομε με καινούργια φόρμα, να το μετασχηματίζουμε και το μεταπλάτουμε σε τρόπο, που με την καινούργια φόρμα του να έλκει, να προκαλεί, να διεγείρει Ζωή (1).

Καινούργια, θελκτική και αιχμαλωτίζουσα είναι πάντοτε μόνον η έσωτερική επεξεργασία των γνώσεων, το ζωντάνεμα που θα γείνει μέσα μας από ημάς τους ίδιους και αυτό πετυχαίνεται άβλαστα μόνον δια της δημιουργικής εργασίας και αποδόσεως. Η δημιουργική εργασία και η δημιουργική απόδοση είναι το μοναδικό μέσο που οδηγεί σε βαθύτερη χαρά της Ζωής, σε ύψιστη εξέλιξη των δυνάμεων των πνευματικών, σε πλήρους εύλογίας δράση.

Ίδου τα βασικά αξιώματα της διδασκαλίας του Scharrelmann, ο οποίος είναι όπαδος της διηγηματικής και απεικονιστικής μορφής της διδασκαλίας και του ελεύθερου διαλόγου, φαντασιώς δε όπαδος του Pestalozzi ως προς την έννοια και το βάθος της έποπτείας.

Η ύπερτατη παιδαγωγική του προτροπή άκούει στην κάτωθι διατύπωση:

«Προσοχή μπροστά στο παιδί. Μη έξετελλίσετε τα παιδιά και μη τους λέτε πως αυτό και αυτό δεν να νοιώθεις και δεν το ξέρεις ακόμα παληόπαιδο».

Τον δάσκαλο τον θέλει μία προσωπικότητα και τη διδασκαλία του καθαρά προσωπική, μόνον δε η έλευθερία του δασκάλου, άπληταμένη δεσμών Διοικητικών και Έπιθεωρητικών, αποτελεί το ύγιες έδαφος τροφοδοτήσεως για την έπιτυχία της άποστολής του.

Αί κατά το παλαιόν πνεύμα του σχολείου έφαρμοζόμενες μορφές διδασκαλίας δεν άντεπεκρίνοντο, κατά τον Scharrelmann προς τας έξελικτικές βαθμίδας των παιδιών. Η διδασκαλία

(1) Παραδείγματα της ύπερχου αυτής τέχνης της προπαρασκευής δόσαμε στην μελέτη μας «Διαμορφούσα διδασκαλία» άπάνω σε θέματα Ζωολογίας (δές Παιδεία 1949, τεύχ. 35-36, σελ. 354-365).

στην παλιά της μορφή έθήρευε πάντοτε άποτελέσματα και η μάθηση περιοριζόταν σε μία παπαγαλιστική άπομνημόνευση. Η προσπάθεια έπίσης να άποδίδει το παιδί ξένες ιδέες, να παραμένει σιωπηλό έναντι αυτών και να είναι εύχαριστήμενον μόνον με την άπόδοση ξένων ιδεών από τα βιβλία, χαρακτηρίζει το θανάσιμο σφάλμα του παλιού σχολείου.

Άπομνημόνευσεις, Γραφειοκρατία και σχηματοποιήσεις είναι η τριλογία των θανασίμων σφαλμάτων ταυ παλιού σχολείου κατά τον Scharrelmann.

Αί περί του νεωτέρου σχολείου άπόψεις του πέρνονν νόημα και βάθος άπό τες γνώμες του γύρω άπό τον σκοπόν του Σχολείου και τους σκοπούς της Άγωγής. Σκοπός του σχολείου κατά τον καλλιτέχνη αυτόν Παιδαγωγόν του Βορρά, ο οποίος είναι επηρεασμένος άπό την Ellen Key και τον Τολστόι, είναι η διαμόρφωσις προσωπικότητων και ανθρώπων. Τό να είναι τις άνθρωπος κατά τον κορυφαίον αυτόν αντιπρόσωπον της ιδέας της διαμορφούσεως διδασκαλίας, σημαίνει πρό παντός και κατ' έξοχην να είναι τις προσωπικότητες. Και με όλην την δύναμιν των πνευμόνων του διακηρύττει τα κάτωθι:

«Όλοι όσοι σοβαρά νομίζουν πως επιδιώκουν την εύημερία του λαού των και εργάζονται για το μέλλον του, θα έφελουν να συγκεντρώσουν όλη τους τη δύναμιν στη δημιουργία και την διατήρηση των προσωπικότητων μεταξύ των ανθρώπων του λαού των».

Ός σχολείον εργασίας, ο περί ού λόγος Παιδαγωγός, τον όποιον μερικαί βιογράφοι του (1) κατατάσσον στη χορεία των της Παιδαγωγικής Άναγενήσεως εν Γερμανία αντιπροσώπων, νοιώθει εκείνη τη σχολική μορφή όπου ο δάσκαλος με τους μαθητάς του άποτελούν την πύ ή δωδών Κοινωνία που είναι έποικοδομημένη σε άμοιβαία έμπιστοσύνη και κατανόηση, όπου ο δάσκαλος προσπαθεί να ύποχωρεί μπροστά σε όλες τες γενικές και άφηρημένες έννοιες για να προφυλάξει τα παιδιά άπό πρόωρες γενικεύσεις, όπου τα έπι μέρους μαθήματα συγχωνεύονται σε Συγκεντρωτική διδασκαλία, όπου η έπι εύκαιρας διδασκαλία παίζει ένα μεγαλύτερο ρόλο άπό κάθε άλλη σχηματική διδασκαλία, όπου το σημείο άφετηρίας για όλα τα μέτρα Άγωγής και διδασκαλίας άποτελεί το ζωντανό διαφέρον των παιδιών.

Ο Scharrelmann είναι όπαδος του ζωντανού κοινωνιστικού σχολείου ως και του Σχολείου της Στενότερης Πατρίδος και αυτά έννοσι ως νεώτερον Σχολείον εργασίας.

III

Εάν η διδασκαλία πρέπει να άφυνίξει Ζωή, το ενάσσοτε θέμα διδασκαλίας πρέπει να άπεικονίζεται κατά τρόπον που να αιχμαλωτίζει την ψυχήν των παιδιών.

(1) Glück, Zur Renaissance der Pädagogik 1906.

Συνεπώς χρειάζεται άπό του παιδιού:

- 1) Τεμαχισμός του ύλικού.
- 2) Άξιοποίησις του ύλικού.
- 3) Πλαστοργία του ύλικού.

παιδικότητα.

Αυτά είναι, κατά τον Scharrelmann, τες άπαιτήσεις μιας ζωντανής διδασκαλίας, υπό έποψιν πορείας μεθοδικής.

Σε όλα τα βιβλία του άνευρίσκει τις παραδείγματα έλικυστικά και αιχμαλωτίζοντα την σχολικήν εργασία.

Πανταχού συνδέει το ύλικόν με συγκεκριμένην πραγματικότητα της Στενότερης Πατρίδος, δηλαδή με ένα κομμάτι η γεγονός που το έζησε βαθειά το παιδί, έποικοδομώντας δε έτσι άπάνω στην επίληση της Στενότερης Πατρίδος δίνει πραγματική Ζωή, γιατί αι προδιαθέσεις του παιδιού μόνον άπάνω σε θερμότητα Ζωή μπορεί να έξελιχθούν.

Κατά την πεποίθηση του Scharrelmann άπό τη στιγμή που το παιδί θα άναγνωρίσει τη βαθύτερη σημασία που έχει για τον άνθρωπο και γι' αυτό ήθελεται το κομμάτι εκείνο της Γής που γεννήθηκε κι' άντίκρουσε το φώς του ήλιου, θα του άνοιχτούν έπίσης τα μάτια και γύρω άπό τον χαρακτήρα του.

Πατριδονομία και Ιστορία της Γενέθλιας Γής—κατά τον οιστρήλατον αυτόν καλλιτέχνην του Βορρά— είναι οι δύο άτράνταχτοι στύλοι όπου μπορεί να στηρίζεται η άγάπη προς την Στενότερη Πατρίδα. Άπό τέτοιους δε χαρακτηρισ εκπηγάζουν και τα πιστά κάτοπτρα αυτής ταύτης της Μητέρας Γής, κάτοπτρα που είναι όμοια προς τα του Έθνους των και της ώρας και μεγάλως τους Πατρίδος.

Ξεχωριστή σημασία έχουν αι περί έποπτικής διδασκαλίας άπόψεις του Scharrelmann, άπόψεις όπου διαφαίνεται ο βαθύς σύνδεσμος της έποπτικής διδασκαλίας προς την Πατριδονομία, άπό την καινούργια δε αυτή μορφή της έποπτικής διδασκαλίας την όποιαν έχει διατυπώσει στο βιβλιαράκι του «Χρήσιμ μου Στενότερη Πατρίδα» (1) δύνανται να άποκομισθούν τα κάτωθι όφέλη:

- 1) Η σχέση δασκάλου και παιδιών γίνονται αιγά αιγά πύ ήλεύθερες και πύ φυσικότερες.
- 2) Ο δάσκαλος προσανατολίζεται προς τας έξχωριστάς διαφέροντας των μαθητών άπό τας καθημερινές άνομιονόσεις τους.
- 3) Ίσχυροποιείται η προς κατανόησιν δύναμις των μαθητών.

4) Αύξάνεται σε άφάνταστο βαθμό η εύχαρίστησις των παιδιών γύρω άπό την παρατήρησιν και 5) Διεικνύεται σε άφάνταστο βαθμό η μνήσις εις την Πατριδονομίαν, δεδομένου ότι το μάτι του παιδιού ίσχυροποιείται γύρω άπό την όμορφιά και τη γοητεία της Στενότερης Πατρίδος.

(1) Scharrelmann, Goldene Heimat (1920) σελ. 65.

Τὸ ὕλικόν δὲν εἶναι τὸ βασικόν γιὰ τὸν Scharrelmann ἀλλ' ἡ ἰθὺν ἰδέα. Στὸ βάθος τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ στέκεται ὁ ἄνθρωπος, πῶς δὲ ἀπὸ τὴν κατ' ἀσθίναν ἐποπτεῖαν πρέπει πάντοτε νὰ ἰσχυροποιεῖται ἡ πνευματικὴ ἐποπτεία.

Ἰδοὺ ἐν συντομίᾳ τὰ βασικὰ ἀξιώματα τῶν διδασκτικῶν ἀπόψεων τοῦ Scharrelmann ὡς καὶ ὁ βαθύτερος σύνδεσμος τούτων πρὸς τὴν ἔννοιαν Μορφώσεως καὶ Ἀγωγῆς ὡς καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Στενότερης Πατρίδος.

Ἡ τελευταία ἐπικληρῶς τοῦ πρὸς τοὺς δασκάλους ἦταν ἡ ἐξῆς :

«Μάθετε νὰ δημιουργεῖτε κ' ἀπὸ τὸ πῶς στρυφνὸ καὶ χωρὶς κανένα διαφύρον ὕλικό κατὰ τι ὠραϊότητα καὶ πλουσιώτατον σὲ διαφέροντα καὶ νὰ ἀφίνετε ἀπὸ τὸν μόχθο σας τὸν καθημερινὸ νὰ ἐκπληροῦν σπινθηρὲς ἀληθμονήτου ὁμορφίαν καὶ σπανίας συγκλονιστικότητος».

Ἐτελειώσαμε.....

Ἀπὸ τὸ ἔργον καὶ τὰς ἰδέας τοῦ κορυφαίου αὐτοῦ ἀντιπροσώπου τῆς σχολικῆς μεταρρυθμίσεως στὴ Γερμανία, ξεχωρίσαμε τὰς διδασκτικὰς τοῦ ἀπόψεως, γιὰ τὴν πῶς ἀπ' αὐτὲς διαφαίνεται ἡ ἔξαρσις ἐνὸς ἄλλου παιδαγωγικοῦ ἀξιώματος τὸ ὁποῖον δὲν προσέλαμε ἀκόμα στὴ δική μας πραγματικότητα.

Ἡ μεταμόρφωσις δηλαδὴ τοῦ ὕλικου πού θέλει ὁ Scharrelmann νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν δάσκαλο κατὰ τὸ στάδιον τῆς προπαρασκευῆς ὥστε νὰ ἐκπληροῦν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἀσπινθηρὲς ἀληθμονήτου ὁμορφίαν καὶ σπανίας συγκλονιστικότητος, ἀφορᾷ στὴ σύνθεσιν τοῦ ὕλικου τῶν ἐπὶ μέρους μορφωτικῶν ἀγαθῶν ὥστε νὰ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν βαθμίδα τὴν ἐξελικτικὴν τῶν παιδιῶν.

Ἐὰν αὐτὸ δὲν γίνεταί ἢ δὲν γίνῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν, τότε καὶ ἡ καλύτερα καὶ ἡ πῶς ἰδεώδης μέθοδος διδασκαλίας δὲν πρόκειται νὰ φέρῃ κανένα ἀποτέλεσμα.

Δυστυχῶς ἡ βαθύτερη παιδαγωγικὴ αὐτὴ πλευρὰ τῆς διδασκτικῆς πού συνδέεται μὲ αὐτὸ τοῦτο

τὸ βασικὸ ἀξίωμα τῆς Μορφώσεως, δὲν εἶναι οὔτε καὶ θεωρητικῶς ἀκόμη γνωστὴ. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ κραυγὴ τοῦ καλλιτέχοντος αὐτοῦ Παιδαγωγοῦ τοῦ Βορρά, μᾶς εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος.

Τὸ πρόβλημά μας αὐτὸ εἶναι βαθύτατα συνδεδεμένον μὲ τὸ ζήτημα ἀπ' ἐνὸς τῶν ἐρεκμενῶν βιβλίων, ἀπ' ἐτέρου δὲ μὲ τὸ τῶν προκηρύξεων πρὸς συγγραφὴν βιβλίων. Ἀπὸ τὰ πῶς δηλαδὴ λεπτὰ προβλήματα πού ἔχει νὰ λύσῃ ἡ περαιτέρω παιδαγωγικὴ ἐρευνα στὴ δική μας πραγματικότητα, δεδομένου ὅτι οὔτε οἱ δασκάλοι μας οὔτε οἱ Ἐπιθεωρηταὶ μας οὔτε ἡ ἀτελείωτος χορεία τῶν συγγραφέων διδασκτικῶν καὶ βοηθητικῶν βιβλίων, οὔτε οἱ κριταὶ τῶν βιβλίων, εἶναι ἐπαρκῶς κατατοπισμένοι.....

Καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν κορυφαῖον αὐτὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Νέου Σχολείου, ὅστις εἰσηγήθη σχετικὰ μὲ τὴν τέχνη τῆς διδασκαλίας «τὴν χαρὰ γύρω ἀπὸ τὴν ἀφύπνισιν τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ», γύρω ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς συγγραφικῆς «τὸ θέλητρο τῆς συνεχούς δημιουργίας» καὶ γύρω ἀπὸ τὴν ὕλη τοῦ Προγράμματος «τὴν μαγείαν τῆς ἰδέας τῆς Στενότερης Πατρίδος»: Χαρά — Θέλητρον — Μαγεία. Ναι ὅλα αὐτὰ!

Εἶναι ἡ τριλογία τοῦ διδάσκειν καὶ διδασκεσθαι, εἶναι ἡ χαρὰ τοῦ δασκάλου πού πλαστούργει ἄνθρωπους, εἶναι τὸ θέλητρον τοῦ Παιδαγωγοῦ πού ὠραιοποιεῖ τὴν Ζωὴν τῶν παιδιῶν, καὶ εἶναι τέλος ἡ Μαγεία τῆς Γενέθλιας Γῆς, ἡ μαγεία τῆς Μητέρας Γῆς ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πηγάζουν τὰ πάντα καὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἀπονευματοποιούνται προβεβλημένα σὲ ἰδέας καὶ σὲ σύμβολα.

Αὐτὰ περίπου στοχάζεται καὶ ὁραματίζεται ὁ Μάγος καλλιτέχνης αὐτὸς Παιδαγωγὸς τοῦ Βορρά, ὁ Παιδαγωγὸς τοῦ ὁποῖου αἱ ἰδέες ἐλπίζομε πὺς θαύρουν ἀπὸ τὴν ἀπὸ τῆς πειραματισμὸν καὶ στοὺς δασκάλους μας τοὺς δημιουργικοῦς.

Τὸ ἐλπίζομεν καὶ τὸ πιστεύομεν.

ΕΥΡΗΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ

Στείλτε ἀμέσως τὴ συνδρομὴν τοῦ Σχολείου σας ἢ τὴ δεκά σας γιὰ τὸ Δ' ἐκδοτ. χρόνον ἄρχισε τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1953 καὶ λήγει τὸν Αὐγουστο τοῦ 1954. Ὅσοι χρεώσαστε τὴ συνδρομὴ καὶ τῶν προηγουμένων ἐτῶν σπεύσατε νὰ ταχτοποιηθῇτε διαχειριστικά. Μὴν ἀμελεῖτε. Δυσκολεύετε τὴν ἐκδοσὴν τοῦ περιοδικοῦ. Ὅσοι δὲν ἐπιθυμεῖτε νὰ γίνετε συνδρομητὲς ἐπιστρέψτε το μὲ τὸ πρῶτο ταχυδρομεῖο. Μᾶς εἶναι πολὺτιμα τὰ παλιὰ τεύχη. Σὲ σᾶς εἶναι ἄχρηστα. Σκεφθῆτε καὶ πάρτετε μιὰ ἀπόφαση. Ἐὰν ΝΑΙ ἢ Ἐὰν ΟΧΙ σας μᾶς σῶζει. Μὴν ἀμελεῖτε.

Λειτουργικὴ Παιδαγωγικὴ ⁽¹⁾

Τοῦ EDOUARD CLAPARÈDE

1. Στὶς «πολιτισμένες χώρες», τὸ σχολεῖο, τόσο τὸ δημόσιον ὅσο καὶ τὸ ἰδιωτικὸ (ἔξω ἀπὸ μερικὰς πετυχημένες ἐξαίρεσεις) καθοσιώνει πλῆθος ἀπὸ φυσιολογικὰς, ψυχολογικὰς καὶ βιολογικὰς αἰρέσεις, ἐνάντια στὶς ὁποῖες οἱ σύνδεσμοι τῆς ψυχοσυντητικῆς ὑγιεινῆς ἔχουν χρέος ν' ἀγωνίζονται ἀνειρήνευτα καὶ χωρὶς ἀναπαύ. Αἰρέσεις ἡθικῆς ἐπίσης, γιὰ τὴν πῶς φορὲς τὸ σχολεῖο δὲ σκότωσε στὸ παιδί, τὴν ὁρῆν τῆς ἐργασίας καὶ δὲν ἔριξε μιὰ σκιά πού ἡ θύμησις ποτὲ δὲ σβύσει, πάντα στὰ χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας:

2. Τὸ σχολεῖο γὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του μὲ τὸν πῶς τέλειον τρόπο, ὀφείλει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ μιὰ λειτουργικὴ ἀντίληψιν τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας. Ἡ ἀντίληψιν αὕτη συνίσταται στὸ νὰ παίρνῃ τὸ παιδί γιὰ κέντρο τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν σχολικῶν μεθόδων καὶ στὸ νὰ θεωρεῖ τὴν ἀγωγὴν τὴν ἰδίαν αὐτὴν πρὸςθετικὴν προσαρμογὴν τῶν ψυχοσυντητικῶν λειτουργικῶν σὲ ὁρισμένες ἐνέργειες καθορισμένες ἀπὸ ὁρισμένες ἐπιθυμίας.

3. Τὸ ἐλαττωμα τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ εἶναι ὅχι ὁ φόβος τῆς τιμωρίας, μήτε ἀκόμη ἡ ἐπιθυμία μιᾶς ἀμοιβῆς, μὰ τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ βαθὺ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἀντικείμενον, πού πρόκειται ν' ἀφομοιωθῇ ἢ νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ παιδί δὲν πρέκει νὰ ἐργάζεται, νὰ συμπεριφέρεται καλὰ, γιὰ νὰ ὑπακούσῃ στὸν ἄλλον μὰ γιὰ τὴν αὐτὴν ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐνέργειας γίνεται αἰσθητὸς σ' αὐτὸ σὰν ἐπιθυμητὸς. Μὲ μιὰ λέξιν ἡ ἐσωτερικὴ πειθαρχία ὀφείλει ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἐξωτερικὴν πειθαρχίαν.

4. Τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ προφυλάξῃ τὴν περίοδο τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Πολλὰ φορὲς τὴν περικόβει καὶ τὴ συντομεύει καθύστερον τοὺς σταθμούς, πού ὅλ' ἐπρεπε νὰ εἶναι σεβαστοί.

5. Ἡ ἀγωγή ὀφείλει ν' ἀποβλέπει στὸ ν' ἀναπτύσσει περισσότερο τὶς διανοητικὰς καὶ ἡθικὰς λειτουργίας παρὰ νὰ μπουκώσῃ τὸ κρανίον μὲ μιὰ μιὰ ἀπὸ γνώσεις, πού (ὅταν δὲν λησμονοῦνται ἀμέσως) μένουσιν τὶς πῶς πολλὰς φορὲς γνώσεις νεκρὰς φυλάσσοντας τὴν μνήμην σὰ σάμψα. Ἐνῆ, δίχως σχέσιν μὲ τὴν Ζωή.

6. Τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ εἶναι ἐν ἐργητικόν, δηλαδὴ νὰ κινητοποιῇ τὴν ἐνεργητικότητά

τοῦ παιδιοῦ. Ὁφείλει νὰ εἶναι περισσότερο ἐνα ἐργαστήριον, παρὰ ἕνας χώρος, ὅπου ἀκούει. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ θὰ μπόρῃσι νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὸ παίρνει πού κεντρίζει στὴν ὑπέρτατον βαθμὴν τὴν ἐνεργητικότητά τοῦ παιδιοῦ.

7. Τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ συντελέσῃ στὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας. Πάρα πολλὰς φορὲς μαθαίνει τὰ παιδιά νὰ τὴν συγαίνονται, δημιουργώντας ἕνα σωρὸ ὑποχρεωτικῶν μαθησέων, πού ἐπιβάλλουν λυπηρὸς θυμικὸς συνειρμούς. Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητον γιὰ τὸ σχολεῖο νὰ εἶναι γιὰ τὸ παιδί ἕνα χαρούμενον περιβάλλον, ὅπου ἐργάζεται μ' ἐνθουσιασμό.

8. Ἐπειδὴ ἡ Ζωή, πού περιμένει τὸ παιδί μετὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτοῦ ἀπὸ τὸ σχολεῖο εἶναι μιὰ Ζωὴ στὸς κόλπους ἐνὸς κοινωνικοῦ περιγυροῦ, μὲ τὸ νὰ παρουσιάζομε τὴν ἐργασίαν καὶ τοὺς κλάδους τῆς μάθησιν μὲ τὴν ζωντανὴν τους ὄψιν, εἶναι σὰ νὰ τοὺς παρουσιάζομε καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴν τους ὄψιν, σὰν ἐργαλεῖα κοινωνικῆς δράσεως (αὐτὸ, πού εἶναι σὴν πραγματικότητά). Τὸ σχολεῖο παραμέλησε ὑπερβολικὰ τούτῃ τὴν κοινωνικὴν πλευράν καὶ, βγάζοντας τὴν ἐργασίαν ἀπὸ τὸ φυσικὸ τῆς περιγυρίου, τὴν ἔχει κάνει κάτι ἄδειον καὶ τεχνητό.

9. Στὴ νέα τούτῃ ἀντίληψιν τῆς ἀγωγῆς, τὸ λειτουργικὸν τοῦ δασκάλου μεταμορφώνεται πέρα ὡς πέρα. Αὐτὸς δὲν ἔχει πῶς χρέος νὰ εἶναι ἕνας παντογνώστης ἐπιφορτισμένος νὰ ζυμώσῃ τὴ νοημοσύνη καὶ νὰ γεμίσει τὸ πνεῦμα μὲ γνώσεις. Ὁφείλει νὰ εἶναι ἕνας κεντρικὸς ἐνδιαφερόμενος, ἕνας ἀρμπιστής διανοητικῶν καὶ ἡθικῶν ἀναγκῶν. Ὁφείλει νὰ εἶναι γιὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ περισσότερου ἕνας συνοργάνης, παρὰ ἕνας διδάχος ἀπὸ τὴν ἑδρά. Ἀντὶ νὰ περιρρέῃ στὸ νὰ μεταβιβάζῃ τὶς γνώσεις πού ὁ ἴδιος κατέχει, θὰ τοὺς βοηθῇ νὰ τὶς ἀποκτήσουν οἱ ἴδιοι μὲ μιὰ ἐργασίαν καὶ μὲ προσωπικὰς ἐρευνὰς. Ὁ ἐνθουσιασμός, ὅχι ἡ πολυμάθεια θὰ εἶναι ἡ κύρια ἀρετὴ του.

10. Ἡ καινούρια αὕτη ἀντίληψιν τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἀγωγῆς προϋποθέτει μιὰ πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς μορφῆς τῶν δασκάλων σ' ὅλες τὶς βαθμίδας τῆς Παιδείας. Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη πρέπει νὰ εἶναι πρὶν ἀπ' ὅλα ψυχολογικὴ.

11. Ἡ παρατήρησις δείχνει πὺς ἕνα ἄτομον δὲν ἀποδίδει παρὰ στὸ βαθμὴν πού κινητοποιοῦνται φυσικὰς του ικανότητες κ' εἶναι σὰ νὰ χάνομε τὸν καιρὸ μας, ἂν πειραματικὰ ἐπιμένομε νὰ τοῦ ἀναπτύσσομε ικανότητες πού δὲν ἔχει. Εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον τὸ σχολεῖο νὰ υπολογίζει περισσότερο τὶς ἀτομικὰς ικανότητες καὶ νὰ προσεγγίζει τὸ ἰδιωτικὸ τοῦ «σχολείου τοῦ μέτρου» ἕνα τέτοιον πράγμα θὰ μπόρῃσι νὰ τὸ κατορθώσομε, ἂν ἀφήσομε στὰ προγράμματα, διπλά σ' ἕνα ἐλάχιστον πρόγραμμα, κοινὸ κ' ὑποχρεωτικὸν γιὰ ὅλους καὶ πού ἀναφέρεται στὶς ἀ-

1) Συμπεράσματα ἀπὸ μιὰ Εἰσηγήσιν στὸ Συνέδριον τῆς ψυχοσυντητικῆς ὑγιεινῆς στὸ Παρίσι τὸν Ἰούνιον 1922. Δημοσιεύθηκαν στὸν Παράρτηρον τῶν φρενολόγων καὶ τῶν νευρολόγων (Δεκ. 1922) καθὼς καὶ στὸν «Παιδαγωγόν» (Ἰούνιος 1922) καὶ στὴν «Ἀγωγήν» (Φεβρουάριος 1925). Ὅλο τὸ δημοσίευμα εἶναι αὐτὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ περίφημον σύγγραμμά τοῦ Κλαπαρέντ «Λειτουργικὴ Παιδαγωγικὴ» πού μετέφρασαν οἱ κ.κ. Χάρης Πάσσης καὶ Γ. Βασιλέως. Ζητεῖστε το στὰ γραφεῖα τοῦ «Ν. Σχολείου».

ΗΘΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ⁽¹⁾

Τού κ. BURLLOUD Καθηγητού Πανεπιστημίου

Κανείς δεν αμφισβητεί σήμερα την ανάγκη για τη θεμελίωση της διανοητικής αγωγής ή της καθαυτού διδασκαλίας πάνω στην ψυχολογία του παιδιού. Η διδασκαλία όφειλε να προσαρμόζεται στις ικανότητες του παιδιού που ποικίλουν ανάλογα με την ηλικία του και δεν παύουν ν' αναπτύσσονται από τη γέννηση ως το τέλος της εφηβείας. Έξω από αυτό είναι ολοφάνερο πως η διάγνωση των νοητικών ικανοτήτων, παραδείγματος χάριν, δε μπορεί να έχει πραγματική αξία παρά μόνο σ' αγωγισίμους με βεβαιότητα από ποιά σημάδια αναγνωρίζεται ή νοημοσύνη, τι είναι και πώς εξελίσσεται.

Η ηθική αγωγή που είναι καλλιέργεια της καρδιάς και της θέλησης, η μόρφωση του χαρακτήρα και της ηθικής συνείδησης, δε μπορεί πολύ περισσότερο να άγνοει την ψυχολογία. Δεν επιδρούμε αποτελεσματικά παρά πάνω σ' ό,τι γνωρίζουμε. Δεν πετυχαίνουμε να κάνουμε νόμιμο παρά ένα έδαφος, αν έχουμε μελετήσει χημικά τη σύστασή του. Και δεν είμαστε σ' θέση να βοηθήσουμε στην ηθική ανάπτυξη ενός παιδιού, παρά αν είμαστε καλά πληροφορημένοι για το έδαφος όπου βλασταίνουν οι τάσεις, τα τεταμένα σημεία και οι ηθικές έννοιες καθώς και για τις συνθήκες, όπου μαθαίνονται ή απελευθερώνονται λουλούδια και φουντώνουν.

Το πρόβλημα του ψυχικού υπεδάφους είναι το πρώτο, που έχει ν' αντιμετωπίσει ο παιδαγωγός. Η ψυχή, κατά τη γέννηση, δεν είναι άγραφτο χαρτί. Τα πύθια πολλά παιδιά, φέρνουν μαζί τους μέσα στην πνευματική κληρονομιά τους ένστικτα, που ίσως, χωρίς ακόμα να είναι ειδικά ηθικά,

1) Μετάφραση Γιώργου Βασδέκη.

παραίτητες μαθήσεις, κάμποσους κλάδους μάθησης, κι εκλογή, που όσοι ενδιαφέρονται θα μπορούσαν να βρουν όπως αυτό λέγουν, κινημένοι από το ενδιαφέρον τους και όχι από την υποχρέωση να υποστούν σ' αυτούς εξετάσεις.

12. Μια δημοκρατία, περισσότερο από κάθε άλλο καθεστώς, έχει ανάγκη από μια αριστοκρατία, αριστοκρατία πνευματική και ηθική. Έχουν λοιπόν συμφέρο, τόσο η κοινωνία όσο και τα άτομα, να κάνουν επιλογή των καλοπροκρινόμενων παιδιών και να τα βάλουν μέσα στις πιο ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη των ειδικών ικανοτήτων τους.

13. Οι μεταρρυθμίσεις, που παραπάνω έχουμε, δε θα είναι δυνατές, παρά αν το σύστημα των εξετάσεων μεταμορφωθεί βαθύτατα. Η ανάγκη της εξέτασης σπρώχνει τους δασκάλους, παρά τη θέλησή τους, να παραχωρούν περισσότερο τη μνήμη παρά ν' αναπτύσσουν τη νοημοσύνη. Αναγκαίως ίσως για το ελάχιστο

περιέχουν τα σπέρματα της μελλοντικής ηθικότητας. Άλλα είναι λιγότερο ή περισσότερο αποστερημένα απ' αυτά η κυριαρχούνται κληρονομικά από τα αντίθετα ένστικτα. Ψυχάτριοι σ' ό,τι Ντυμπέρ φέρανε στο φως την ύπαρξη μιας σύμφυτης διαστροφής: Υπάρχουν παιδιά άπληστα ή σκληρά, άνηκαν για μεγαλοψυχία, για άφοβηση, για ευγνωμοσύνη, μυχιατάτα άκοινώνητα και που καμιά άγωγή—κι εδώ φαίνεται το σημάδι της κληρονομικότητας—δε μπορεί να βελτιώσει. Πολλοί έχουν κίβλας διεστραμμένης ή ηθικής ή η άνηκτη κληρονομικότητα δεν υπακούει σ' έναν από τους νόμους του Μέντελ, σ' αυτόν που λέει πως οι δύο γονείς προσφέρουν διαφορετικό ψυχικό όπλο, ο καθένας. Φαίνεται πως μάλλον έτσι είναι, μολοντί πολλές συγκεντρωμένες περιπτώσεις και φαινόμενα παρατηρημένα ιδιαίτερα από τους Key, Estbrook, Davenport Peter, Bühler κλπ. απαιτούν καινούριες έννοιες και καινούριες κατακυρώσεις. Όπως και να είναι, αν το γεγονός πως όρισμένα παιδιά δε μπορούν να διαπαιδαγωγηθούν είναι το σημάδι της διεστραμμένης κληρονομικότητας, η ηθική κληρονομικότητα αναγνωρίζεται από την εύκολια με την οποία έντυπώνουμε σ' άλλα παιδιά το συναίσθημα του καθηκοντος ή το συναίσθημα της δικαιοσύνης.

Σ' ένα γράμμα στο Φλόμπερ η Γεωργία Σάνδλ λέει παίρνοντας άφορμή από τα έργονάκια της, δη λέει παίρνοντας άφορμή από τα επιβλέπει προ-που της τα εμπιστευτήκαν να τα επιβλέπει προσωρινά, πως σ' αυτό παιδί νοε (σκέφτεται) χωρίς να κατανοεί. Με τον όρο να απλώσουμε άρκετά το νόημα της λέξης «σκέφτομαι», ή κρίση αυτή περιέχει μια βαθύτατη ψυχολογική αλήθεια. Η σκέψη του παιδιού χασομή, ατελείωτη, ό-

ριο των άπαραίτητων γνώσεων, οι εξετάσεις θα έπρεπε να καταργηθούν και ν' αντικατασταθούν με μια αποτίμηση, που αναφέρεται σ' όσες εργασίες έγιναν στο διάστημα της χρονιάς ή με τα κατάλληλα ερωτηματολόγια (τέστ).

14. Η πειραματική ψυχολογία είναι σ' θέση να προσφέρει στην πρακτική παιδαγωγική μέθοδο κατάλληλες για τον έλεγχο της αξίας των διδακτικών μεθόδων και της σχολικής αποδοτικότητας. Προσφέρει επίσης μέθοδο για την διάγνωση της νοημοσύνης (τέστ νοημοσύνης).

15. Μια που η άδραξια και η ρουτίνα των δι-οικητικών υπηρεσιών υποστηρίζεται σιωπηρά με την άδιαφορία του μεγάλου κοινού ή με την άδικανότητά του να κατανοήσει τη μεταρρύθμιση που πρέπει να γίνει, οι Σύνδεσμοι της ψυχολογικής υγιεινής όφειλαν να καταπιστούν, σ' όλες τις χώρες με μια έντακτη προπαγάνδα για χάρη των νέων ιδεών.

E. CLAPARÈDE

πολυνόθουσα και πού, να πούμε την αλήθεια, είναι μάλλον «συναίσθημα» παρά σκέψη, ξεπερνάει κατά πολύ τη νοημοσύνη του. Η πιο σοβαρή πλάνη που θα μπορούσαμε να κάνουμε σχετικά με το παιδί, θα ήταν το να το πιστέψουμε μηχανικά από τα αισθητά του και αντί-κανο για κάθε νοητική αντίδραση. Η αποκλειστική δεσποτεία των αισθημάτων δε διαρκεί, αν βέβαια υπάρχει ποτέ, πέρα από την πρώτη χρονιά. Χωρίς, αμφιβολία, όπως πολλοί το έχουν επαναλάβει πολλές φορές, το παιδί ζει μέσα στο παρόν και φαίνεται πως λησμονεί τις έντυπώσεις, που τα πράματα δημιουργούν μέσα του. Όμως δε σβύνουν πραγματικά, μεταστρέφονται σ' άψιθυμικά θέματα ή σ' σχήματα συμπεριφοράς. Ρέπουν όλο και πιο πολύ, σήμερα, στο να παραδεχτούν πως υπάρχουν κληρονομικά άψιθυμικά θέματα, ο φόβος του θανάτου, ο φόβος του σκοταδιού, το θέμα του γυναικού ή του μάνου μάγου. Άλλα συμπλέγματα ή άλλα «ένδο-πλέγματα» ακόμα θα φανερωθούν στις άνεσχηγες άγωνίες, στις όποιες όπνικννται πιο ξεχωριστά τα νευρικά παιδιά. Σ' όλες τις περιπτώσεις η καθημερινή πείρα γεννάει στα παιδιά μια που οι άναμνήσεις λείπουν, έξεις συναίσθημα-τικές. Γιατί ένα παιδί νιώθει ένα συναίσθημα μίσους άντίκρυ σ' έναν άδερφο νεότερο και χαϊδεμένο πιο πολύ απ' αυτό; Το σύμπλεγμα του Κάνν δεν είναι επινόηση των ψυχολογών. Πολ-λές φορές έδωσε την άφορμή για πράξεις άμύ-τητας ή άκόμια και σ' άδερφοχτόνα παρορμη-μένες. Έντυπώσεις συσσωρευμένες, παραμερι-σμένες ίσως, το πιο πολύ στα σήγουρα λησμονη-μένες, γεννήσανε σιγά σιγά ένα μίσος άγνω-μένο και άσυνείδητο.

Το παιδί σκέφτεται χωρίς να καταλαβαίνει και πολλές από τις σκέψεις του δεν το άγγίζουν παρά μια στιγμή. Όλες όμως άφηνουν μέσα του ίχνη ψυχολογικά. Από τις ψυχικές του-τες σκέψεις ή και από άλλες ύφαινονται εκείνοι οι αποτροπιασμοί, εκείνοι οι άσυνείδητοι πόθοι, εκείνα τα άγνωστα συναίσθημα, που συνο-ψίζουν μια πραγματική πείρα και που έκφρά-ζονται με συγκινησιακές φουρτούνες, με έαφνικά και κάποτε άκατάχετα ένορμηματα. Οι φρου-διανό έχουν κάνει την άπογραφή αυτών των συμ-πλεγμάτων στο παιδί: το σύμπλεγμα του Κάνν, το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα, το σύμπλεγμα της "Άρτεμης κλπ. Δε θα κάνουμε έδοι μια πληρή άπαρρύθμιση τους. Δε θα σκεφτήσουμε ακόμα την καταγωγή τους και τη φύση τους. Ένδια-φέρει άλλάξιστα, για το σκοπό μας, το να έξέρουμε αν συνδέονται όλα με το σεξουαλικό ένστικτο, νοημόνιό άλλα σ' ένα νόημα πολύ πλατύ, ό-πως ο Φρόντ πολλές φορές το παραδέχτηκε, ή αν δεν έχουνε ακόμα κι άλλες ρίζες. Παράπάνω από «μια ομάδα άσυστασιακών στοιχείων συ-νρασμένων σ' ένα όλο και που έχουν μίαν άψι-θυμική δύναμη» το σύμπλεγμα μας φανερώνεται σ' μια έμμοχη ιδέα έμφυσημένη, χωρίς άμφι-

βολία, από μια άψιθυμική ένέργεια, που δε δια-τηρεί όμως μέσα της παρά την άφρημένη μορ-φή των έμπειριών, που χρησησιμέσανε στη συλ-κρότηση της (1). Παραστάσεις πιο συγκεκριμένες άναμνήσεις παραμελημένες, όχι όμως άπόλυτα καταλυμένες, συνάπτονται μ' αυτή πολλές φο-ρές, χωρίς όστόσο, να είναι, έτσι νομίζουμε, ουσιαστικά στοιχεία.

Έχουν συγκρίνει την εξέλιξη της άψιθυμικό-τητας με μια κίνηση κυματιστή, που ταλαντεύ-εται άνάμεσα σ' ενδιαφέροντα άντιφατικά. Τα ενδιαφέροντα αυτά έπικρατούν με τη σειρά στις διάφορες περίοδοι της ζωής. Άλλα είναι άντικει-μενικά, ή όπως λένε άκόμια, άντικειμενόμορφα, και άλλα υποκειμενικά, και στήριγμένα πάνω στο έγω.

Στα δύο πρώτα χρόνια, το παιδί άπορροφεί-ται λίγο ή πολύ μέσα σ' ό,τι το περιέχει. Η έξαπλωτική και άχτινοβόλα του άψιθυμικότητα το προσανατολίζει προς τον άλλον. Έχει άνα-σκιρτήματα συμπάθειας, ούχτου, τρυφερότητας που άπλώνει, όπως ο Στέρν, άνάμεσα σ' άλλους, το άπόδειξε, και στα ζώα άκόμια και σ' άψυχα πράματα. Η συμπάθεια στη βαθμίδα αυτή, εί-ναι άπλη νοητική λοίμωξη. Είναι μια συγκινη-τικότητα διασκορπισμένη, και προβάλλεται μέσα στα πράματα άντί να συμμαζεύεται μέσα στην άυτοσυνείδηση. Και, όπως κάθε άψιθυμι-κότητα, είναι εύμεταβλητή, άστατη, τουλάχιστο στα συγκινησιακά της φανερώματα. Σε μια πα-ράληψη λίγακι επιπλέον, το μικρό παιδί φαί-νεται να μην έχει παρά έφημερες έπιθυμίες, πού, άδιόκοπα, άλλάζουν άντικειμενο χωρίς να ένω-ματώνεται οργανικά ή με μέσα στην άλλη. Αύ-τό που, σήμερα, του κάνει ζωηρή έντύπωση ή γίνεται ζωηρά έπιθυμητό, θα περάσει αύριο ά-παράτητο ή θα πεταχτεί περιφρονητικά.

Και η άστατη τούτη άψιθυμικότητα συνοδεύ-εται φυσικά από μια υπερβολική κινητική ένορ-μητικότητα. Κάθε τι που έπιθυμεί, ζητάει να το άδράξει άμέσως, το άδράχνει, το φέρνει στο στό-μα του, άργότερα θα το χειριστεί και θα το κα-τασκευάσει με το δικό του τρόπο. Ο παιδαγω-γός όμως δεν πρέπει να λησμονεί πως κάτω από αυτές τις διακυμάνσεις, που ταραίζουν άκατά-παντα την έπιφάνεια της συνείδησης, παραμόνι-μα άψιθυμικά θέματα στα τριβάθια της ψυχής όδηγούν τις έμπειρίες του παιδιού. Το παιδί δεν άνακαλύπτει μονάχα τον έξωτερικό κόσμο έξε-ρευνώντας τα πράματα με τα χέρια του. Σιγά σιγά άνακαλύπτει και τον έαυτό του τον ίδιο στις σχέσεις του με τον άλλο.

1 Γ' αυτό, άντίς για τον όρο «σύμπλεγμα», έμεις θα προτιμούσαμε τον όρο ένδοπλεγμα, που χρησιμοποίησε ο Βαλερό μ' ένα λίγακι δια-φορετικό νόημα στο «Δύο άνθρωποι στην άκρη της θάλασσας».

(συνεχίζεται)

ΤΟ ΗΘΟΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων

Τὸ σχολικὸν ἔργον ἀποβλέπει κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ὁμαλὴν καὶ μέχρι τοῦ ἀνωτάτου δυνατοῦ ὁρίου ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δεξιοτήτων τῶν μαθητῶν καὶ κατὰ δευτέρον λόγον εἰς τὴν μετάδοσιν γνώσεων. Πρὸς τὴν ἀντίληψιν ταύτην συμφωνοῦν πάντες οἱ ἔχοντες δικαίωμα, ἀρμοδιότητα καὶ ἔγκυρον γνῶμην παράγοντες (πολιτεία, παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι κλπ.).

Παρά ταῦτα ἐν τῇ πράξει λησμονεῖται ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ συστηματικώτερα ἀποστολὴ τοῦ σχολείου, οἱ πάντες δὲ: κοινωνία, πολιτεία, γονεῖς καὶ διδάσκαλοι τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σχολικοῦ ἔργου ἐξαρτῶσιν ἐκ τοῦ πλοῦτου τῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν, ἀδιάφορον ἂν αὐταὶ θεμελιώνουν ἢ μὴ ἐπὶ στερεῶν καὶ ἀκλινῶν βάσεων τὴν κοινωνικὴν, τὴν ἠθικὴν καὶ πρὸ πάντων τὴν ἠθικὴν ζωὴν τῶν μαθητῶν.

Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν θεῖον καὶ ἠθικὸν νόμον, ἡ εὐσέβεια, ἡ χρηστότης, ἡ δικαιοσύνη, ἡ τιμωρσία, ἡ γενναϊότης τῶν φρονιμάτων, ἡ σωφροσύνη, ἡ ἐργατικότητα, τὸ ἀδέκαστον, ἡ τιμία διαχείρισις τῶν ἀναλαμβάνομένων υποθέσεων, ἡ ἐφεσις τῆς νεότητος πρὸς δημιουργίαν ἔργων καλῶν, σεμνὸν, ὑψηλὸν καὶ γενναῖον, ὁ φυλετικὸς ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη τῶν νέων πρὸς τὴν πατρίδα γῆν, τίθενται ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ πρὸ τοῦ θελητήρου τῶν ὑπερεκχειλίζουσιν γνώσεων.

Ἡ νοσηρὰ ὁμως αὕτη ἀντίληψις δὲν παρατηρεῖται μόνον ἐν Ἑλλάδι. Ὅπως μάλιστα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, λόγῳ παραδόσεως, καὶ ἰδιοσυγκρασίας ἀποδίδομεν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὸν ἠθικὸν παράγοντα, ἀδιάφορον ἂν ἐν τῇ πράξει πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ προσκτικτοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου παρεκκλίνομεν τοῦ Ἑλληνικοῦ τρόπου σκέπτεσθαι καὶ δράναι.

Ὡς καὶ τοῦτον ἐνὸς βλέπομεν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα βαίνει ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν ξηρὰν, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα, ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων διέρχεται ἐν μέσῳ δυστυχίας, ἀθλιότητος καὶ ἀλληλοσπαραγμῶν.

Ἀλλ' ἵνα δημιουργηθῇ μία ἀνωτέρα, εὐγενεσττέρα καὶ εὐτυχεσττέρα ἀνθρωπίνη ζωὴ, ἐπιβάλλεται ὅπως κοινωνία καὶ σχολεῖον μεταβαλλόμενα κατεῦθύνουν ἐνεργεῖν ἐν τῇ μορφωτικῇ τῶν δρώσων, καταστήσουν τὰ σχολεῖα ἐργαστήρια ἀνθρωπισμοῦ καὶ οὐχὶ τόπους μαρτυρίου τῆς νέας γενεᾶς, βαθμολογῶσιν οὐχὶ τὴν μὴ μὴν ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν καὶ καθεστῶσι στερεὰς τὰς βάσεις τῆς ἠθικῆς, τῆς θρησκευτικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ νέοι ἀποφοιτῶντες ἐκ τῶν σχολείων καὶ μὴ ἔχοντες σταθεροποιήσει τὸν ἠθικὸν των χαρακτῆρα διατρέχουν τὸν κίνδυνον ἐκμαλισμοῦ ὑπὸ ποικίλων ἐκμεταλλεῶν τῆς ἀπειρίας των, ἐπιβάλλεται ὅπως μὴ θεωρεῖται τερματισθὲν τὸ μορφωτικὸν ἔργον μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν

τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασίας, ἀλλ' ἐξακολουθῇ ὁ ἐλεγχος, ἡ παρακολούθησις καὶ ἡ κατεῦθυνσις αὐτῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ὀριμότητος των.

Τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ ἤθους τῶν μαθητῶν τὸ ἔργον τοῦ σχολείου ὑπῆρξεν ἄκαρπον, ὅτι ἔδωσαν εἰς τοὺς τροφίμους τὸν ἐν κἀλλυμμα ἐξωτερικῆς ἀνθρωπιδίας κ.ο.κ., προβαίνοντες δὲ εἰς τὰς διαπιστώσεις των ταύτας ἀνευ παραθέσεως συγκεκριμένων παραδειγμάτων καὶ στατιστικῶν στοιχείων.

Εἶναι ὁμως ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ σχολείου εἶναι τοσοῦτον ἀσθενὴς ὥστε οἱ ἐξ αὐτοῦ ἀποφοιτῶντες τρώφιοι τοῦ νὰ κατέρχονται εἰς τὸν στίβον τοῦ βιωτικοῦ ἀγῶνος ἠθικῶς ἀνεμάτιστοι, ὅτι στεροῦνται τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι θὰ καταστήσουν αὐτοὺς πολυτίμητα μέλη τῆς οἰκονομίας ἢ ὅποια τοὺς ἐγαλοῦχσε, τῆς ἐκκλησίας ἢ ὅποια τοὺς ἐθέρμανε, τῆς κοινωνίας ἢ ὅποια τοὺς περιέθαλψε καὶ τῆς πολιτείας ἢ ὅποια ἐξασφάλισεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ὅρους τῆς ἀνέτου δράσεως καὶ σταδιοδρομίας των;

Ἀποδίδεται συνήθως τὸσον εἰς τοὺς μαθητὰς ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐξωσχολικοὺς νέους πληθὺς ἐλαττωμάτων, ὡς λ.χ. ἡ ἐλλείψις τῆς λεπτότητος τῶν αἰσθημάτων, τῆς καλωσύνης τῆς ψυχῆς, τῆς εὐγενείας εἰς τοὺς τρόπους, τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἐκφράσεως, τῆς συναισθησεως τῆς εὐθύνης, τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ὑποχρεώσεων, τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀλληλεξαρτήσεως κ.ο.κ.

Διὰ τὰς λέγωμεν ὁμως ὅτι ἡ α, ἡ β ἀρετὴ λείπει ἀπὸ τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς νέους ἐν γένει, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἀρετὴ αὕτη ὑπάρχει ἢ ὑπῆρχεν εἰς μακαρίαν τινὰ ἐποχὴν εἰς τὸ περὶ τὸν μαθητὴν κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ ὅτι ὑπατιότητα τοῦ σχολείου δὲν ἐκτίθηται παρ' αὐτοῦ. Ἐκτὸς ἂν τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀπόκτισιν ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι δὲν παρατηροῦνται εἰς τὴν περὶ αὐτοὺς κοινωνίαν.

Ἡμεῖς ἐπὶ πεντηκονταετίαν δρῶντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ παρακολουθοῦντες τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα δὲν καταρθώσαμεν νὰ παρατηρήσωμεν συγκεκριμένους εἰς ἐν πρόσωπον πᾶσας τὰς ἀνωτέρω ἀρετάς, αἵτινες κατὰ τοὺς τιμητὰς τοῦ μαθητικοῦ ἤθους ἐλλείπουσιν ἀπὸ τοὺς τοὺς μαθητὰς μας. Δυνάμεθα μάλιστα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἐλαχίστους ἐξ αὐτῶν διεκρίναμεν καὶ εἰς τοὺς λόγῳ θέσεως καὶ ἐπαγγέλματος μεγάλους μορφωτὰς τῆς κοινωνίας. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἀτελής καὶ μονομερής, ἔχει δὲ ἄξιν, ἐφ' ὅσον τείνει πρὸς κτήσιν τῆς τελειότητος καὶ ὅσιν τῆς μονομερείας του.

Κατὰ τὴν συνανατροπὴν μας μετὰ προσώπων ποικίλων κατηγοριῶν ἐγνωρίσαμεν ἀνθρώπους εὐγενεστάτους εἰς τοὺς τρόπους τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἐκφράσεως, πλὴν ὁμως διέτρεχε

ρίγος τὸ σῶμα μας ἐπὶ τῇ θέᾳ των, διότι τὸ ὑπ' αὐτῶν κρυπτόμενον δηλητήριο τῆς ψυχῆς ἐφοβούμεθα περισσώτερον τοῦ δηλητηρίου τοῦ δόοντος τῆς ἐξίδης. Καὶ ἀντιθέτως ἐγνωρίσαμεν ὀρίμους καὶ ἁώρους ἀνθρώπους, φοιτήσαντας καὶ μὴ φοιτήσαντας εἰς σχολεῖον, χονδροειδεστάτους μὲν εἰς τοὺς τρόπους τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἐκφράσεως, διακρινομένους ὁμως ἐπὶ καλῶς τῆς ψυχῆς, εὐθύτητι, συναισθησὶ τῆς εὐθύτης κ.ο.κ.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων προκύπτει ὅτι αἱ ἐντυπώσεις περὶ μὴ χρηστῶν ἡθῶν τῶν μαθητῶν μας προέρχονται ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἀπαιτήσεως ὅπως ἡ διαπαιδευτικὴ αὐτῶν τελειτῇ καθ' ὅρισμα πρὸς τὴν ἰδανικὰ.

Ἦτο δὲ ἐπόμενον τοῦτο, ἐφ' ὅσον τὰ μὲν πρότυπα τῆς ἰδίας μας ἐκλογῆς δὲν ὑφίστανται εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡ καὶ ἐὰν ὑφίστανται θὰ εἶναι τόσα, ὅσα καὶ οἱ ἐκλεγόμενοι αὐτά, τὰ δὲ ἰδανικὰ εἶναι ἀνέφικτα, ὥς προκύπτει ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου τούτου.

Ἐτερον αἷτιον ἐξαγωγῆς ἐσφαλμένων συμπερασμάτων περὶ τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου εἶναι ἡ ἀσμφωνία ἢ παρατηρουμένη μεταξύ τῶν παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς θεωρίας των περὶ τοῦ σκοποῦ, τοῦ δυνατοῦ, τῶν ὁρίων, τῶν μέσων καὶ τῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ ἀδυναμία ἡμῶν καὶ τῆς κοινωνίας νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἔργον καὶ ὁ χρόνος τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίζεται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὰ 4 ἢ 6, ἢ 8 σχολικὰ ἔτη, ἀλλ' ἐκτείνεται εἰς ὅλην τὴν δὲν βίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀσκέται ὑπὸ ποικίλων παραγόντων.

Ὑπὸ ἐκλιπόντος ἐπιφανοῦς ἐκπαιδευτικοῦ ἐξηγέθη ἡ γνώμη ὅτι τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ νὰ δημιουργήσῃ παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἥθος ἐνηλίκων. Ἐπὶ τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς καθορίζεται ὑπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ σχολικοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἤθους τοῦ ὁρίμου τοῦ ἡθους τῶν ἀνηλίκων διατρέχοντες τὸν κίνδυνον νὰ ὑποπέσωμεν εἰς τὴν πλάνην ὅτι τὸ δευτέρον εἶναι διάφορον καὶ ἀνόμιον πρὸς τὸ πρῶτον, ἐν ᾧ τοῦτο ὑπολείπεται μόνον εἰς βάθος καὶ εἰς ἐκτασίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν τὴν ἀνωτέρω ἀπαιτήσιν, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: ποῖον θὰ εἶναι τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπιδιωκτοῦ παιδικοῦ ἤθους καὶ ποῖα αἱ διαφοραὶ αὐτοῦ πρὸς τὸ καλῶς ἐννοούμενον ἥθος τῶν ἐνηλίκων; Θὰ εἶναι δὲ αἱ διαφοραὶ αὐταὶ ποσοτικαὶ ἢ ποιοτικαὶ;

Καθ' ἡμᾶς τὸ ἐπιδιωκτικὸν χρηστὸν ἥθος τὸσον τῶν ὁρίμων ὅσον καὶ τῶν ἁώρων ἀνθρώπων δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἀπολύτως, διότι ἡ περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψις εἶναι διάφορος παρὰ ταῖς διαφορὰς κοινωνίας, διότι αἱ ἀνθρώπιναι σχέσεις εἶναι ποικιλοτάται καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπέρχονται ἀναποφεύκτως συγκρούσεις μεταξύ τῶν ἠθικῶν κανόνων καὶ ἀρχῶν καὶ διότι ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι στατική, ἀλλὰ διηλεκτικῶς ἐξελίσσεται προσαρμοζομένη πρὸς τὰς

ἐκάστοτε ὑφισταμένους κοινωνικὰς καταστάσεις καὶ ἀνάγκας, τὰς ὁποίας καλεῖται νὰ ὑπηρετήσῃ, χάριν τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων, τῶν κοινωνικῶν ομάδων καὶ τῶν πολιτικῶν ὀργανισμῶν.

Ἀλλ' ἂν ὡς ἠθικὴν χαρακτηρίσωμεν τὴν ὀρθὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς τοὺς ὁμοίους του, τὴν οἰκονομικὴν του, τὴν κοινωνικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ θεῖον καὶ ἂν θέσωμεν ὡς θεμέλιον τῆς ἀγωγῆς μας τὴν ἀπαίτησιν: «Πράττε πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμεῖς νὰ πράττουν οἱ ἄλλοι ὑπὲρ σοῦ, μὴ ποιεῖς ἐτέρῳ ὃ σὺ μισεῖς καὶ ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν», δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν κανόνας τινὰς συμπεριφορᾶς τῶν νέων ὅσον καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀτόμων.

Διαχωριστικὴν γραμμὴν μεταξύ ἡθῶν μαθητῶν καὶ ἡθῶν ἐνηλίκων δὲν δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν, διότι τὸ τοιοῦτον εἶναι παραλογισμὸς ἀντιστρατευόμενος πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἠθικότητος. Καθὼν τοῦ σχολικοῦ ἐπομένου εἶναι νὰ διαπιστώσῃ τὸ παρ' ἐκάστῳ μαθητῇ ἢ παρ' ἐκάστῃ ομάδι μαθητῶν ἐν μῇ δεδομένη στιγμῇ ποῖον, πῶσον καὶ βάθος τοῦ ἤθους των καὶ νὰ δημιουργήσῃ συνθήκας πρὸς ὀρθὴν ἐξέλιξιν τῆς ἠθικότητος αὐτῶν.

Ἡ ἠθικὴ τελειοποίησις τῶν παιδευομένων νέων θὰ γίνῃ βαθμιαίως ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν προδιαθέσεων καὶ δὲ ἐξελίγῃ μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπῃ ἡ φύσις των. Ἄν ἡ φύσις τοῦ ἀτόμου εἶναι πονηρὰ, αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλουν ὀρθὴν πᾶσας τὰς πονηρὰς τῆς ἰδιότητος, εἰ μὴ μόνον νὰ παρατρέψουν τὴν κοίτην των πρὸς κατευθύνσεις ἐξυπηρετούσας κατὰ τὸ δυνατόν τὸν ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν. Διὰ ταύτην φύσιν καὶ ἡ ἐλαχίστη βελτίωσις ἐπαυξάνει τὴν χρηστότητα τοῦ ἤθους του καὶ ὁ ἠθικὸς νέος ὑπὸ τῆς φύσεως μαθητῆς δέον νὰ χαρακτηρίζηται ὡς ἠθικός.

Οὕτως ἔχομεν ἀνιστῶσαν κλίμακα παιδικῶν ἡθῶν μέχρι τοῦ σταδίου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἠθικός χαρακτήρ, ὅστις ἀποτελεῖ ἰδανικόν, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀνεγίξῃ μὲν ἡ ἀγωγή, ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ προσεγγίσῃ μέχρι πέρατος τῆς φοιτήσεως τῶν μαθητῶν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ὅτι πρὸς διαμόρφωσιν καλῶς ἐννοούμενου παιδικοῦ ἤθους τὸ σχολεῖον ἀσκέει μικρότερον ἐπίδρασιν, τῆς ὁδοῦ, δὲν θὰ διασφηνώσωμεν, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἐπιδρᾷ ἀδιάληκτος ἐπὶ τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου του καὶ ἐφ' ὅσον εἰς μὲν τὸ σχολεῖον δὲν ζῇ ὁ μαθητὴς ἀλλὰ μαθαίνει τὸν ἠθικὸν βίον, εἰς δὲ τὴν ὁδὸν καὶ μαθαίνει καὶ ζῇ τὸν ἠθικὸν ἢ ἀνῆλικὸν βίον. Διαφρονούμεν μόνον εἰς τὸ ἀποφθεγμα ὅτι τὸ ἔργον τοῦ σχολείου ὑπῆρξεν ἄκαρπον ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἠθικοποιήσεως τῶν μαθητῶν.

Τοῦτο ἀποτελεῖ πλάνην καὶ δὴ πλάνην δεινὴν ὀφειλομένην εἰς ἐπιπολαιὰν ἐξέτασιν τῶν σχολικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων, εἰς τὴν αὐταπάτην ὅτι ἡμεῖς οἱ ὀρίμοι ἠθικολογοῦντες εἰχομεν σταθεροποιήσει κατὰ τὴν παιδικὴν μας ἡλικίαν, τὰς ἀρετὰς διὰ τῶν ὁποίων σήμερον

τυχόν περιβαλλόμεθα, εις τὴν μετατόπισιν τῶν εὐθύνων διὰ τὴν ἠθικὴν κατάστασιν τῆς ἐθνικῆς μας νεότητος ἐπὶ ὧμων μὴ δυναμένων ν' ἀντιτάξουν ἀμυνὰν καὶ εἰς τὸν ὑποσυνειδητῶς βρώτῳ ἔλεγχον διὰ τὰ πεινχρὰ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως ἐπιτευγμάτων μας.

Θὰ ἦτο βεβαίως παράλογον νὰ ἱσχυρισθῶμεν ὅτι δὲν παρατηροῦνται εἰς τινὰς ἑλληνόπαιδας ἠθικὰ διαστρεβλώσεις καὶ ψυχικὰ νόσοι δυσθεράπευτοι, ὅτι ὁ ἐντὸς τοῦ σχολείου βίος τῶν μαθητῶν δὲν διαρρέει ἐν ἀτμοσφαιρᾷ ἠθικῆς ἀνάστασης, ὅτι τὸ πονηρὸν δὲν θέλει περισσώτερον τὰς ψυχὰς τῶν τοῦ εὐγενοῦς, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὅτι τὸ σχολεῖον οὐδεμίαν φέρει εὐθύνην διὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν προφίμων του.

Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἀντανάκλασις τοῦ περὶ τοὺς νέους ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον ἐπιδρά ἐλκυστικώτερον ἐπ' αὐτῶν ἢ ἡ προγραμματισμένη καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πτεροέντων λόγων στηριζομένη σχολικὴ μορφωτικὴ προσπάθεια.

Θεωροῦμεν ἐμφερεικὴν τὴν ἀπαιτήσιν τῶν πρεσβυτέρων, ὅπως οἱ νέοι μὴ οἱ μὴ σφρηλατήσαντες εἰσέλθῃ τὸν χαρακτῆρα τοὺς καὶ μὴ οἱ κειοποιηθέντες ἀμετακινήτως τὰ ἀνώτερα ἱδανικὰ ἐμφανίζονται ποιοτικῶς ἀνώτεροι αὐτῶν. «Ἦγοῦ τῆς ὁδοῦ — ἔλεγεν ὁ καρκίνος πρὸς τὴν μητέρα του — κἀγὼ πρὸς αὐτὴν βαδίζων πειρασομαι».

Ποία ὅμως εἶναι ἡ ὁδὸς τὴν ὁποῖαν δεῖκνουν: ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωνία, τὸ σχολεῖον, ἡ πολιτεία, οἱ κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἡγέται, πρὸς βάσιν εἰς τοὺς νέους; Ἰδοὺ αὕτη.

Ὁ καπνίζων καὶ κλέπτων καὶ ψευδόμενος καὶ ὑποκρινόμενος καὶ βλασημένος καὶ βωμολοχῶν πατὴρ ἐξοργίζεται καὶ ραπίζει τὸν μισούμενον αὐτὸν υἱὸν του. Ὁ ἐξαπτόμενος καὶ μετὰ τῶν συναδέλφων του διαπληκτιζόμενος καὶ ὑβριζόμενος δημῳλος τιμωρεῖ τὸν μισούμενον αὐτὸν μαθητὴν του. Ὁ γενικός ἢ εἰδικὸς ἐπιθεωρητὴς καταδικάζει τοὺς ὑφισταμένους του διὰ παραβάσεις εἰς αὐτὸς συχνὰ υποπίπτει.

Ὁ λευίτης διευρύνει τὴν κοιλίαν του καὶ τὰ εὐρύχωρα θηλάκιά του δι' ἐισφορῶν καὶ προσφορῶν, κινδυνεύων ὅμως εἰς τὴν θάλασσαν ἀποφεύγει νὰ προσφέρῃ πρὸς σωτηρίαν του τὴν κενὴν χεῖρα του διὰ νὰ μὴ δώσῃ καὶ αὐτὸς κάτι. Ὁ φίλος ὑπομονεῖ φιλικώτατα τὴν τιμὴν τοῦ φίλου του. Ὁ εὐπόρος ἀσκέι τὸ ἔργον τῆς φιλανθρωπίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ζητουμένων παρ' αὐτοῦ καταβολῶν καὶ πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν προσόδων του διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἐλευσμένων. Οἱ ἀποφεύγοντες τὴν τεκνοποιαν παρίστανουν τοὺς φίλους τῶν παιδιῶν. Οἱ θεολογοῦντες καὶ οἱ κοπτόμενοι ὑπὲρ πατρίων, τῶν ὁσίων καὶ τῶν ἱερῶν λόγοις εἰς εἰς οὐδεμίαν θυσίαν ὑποβάλλονται, κρύπτονται δὲ εἰς τὸ ὄστρακον των, ὅταν ὁ ὀρίζων θεοῦται καὶ ἡ κοινωνία ζητᾷ τὴν δράσιν των. Ὁ ἱσχυρὸς ποιεῖται κακὴν χρῆσιν τῆς ἰσχύος του. Ὁ δέσμενος προστάσις εὐρίσκει παντοῦ τὰς θύρας κλειστάς. Ὁ ζητῶν δικαιοσύνην καὶ μακροθυμίαν λατρίζεται.

Ν' ἀναλύσωμεν περαιτέρω τὴν ὁδὸν καὶ τὰ

πρότυπα, τὰ ὁποῖα παρέχει πρὸς μίμῃσιν τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον τῶν νέων μας, δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν, διότι ἀπλοῦν βλέμμα εἰς τὰς ἐφημερίδας εἶναι ἀρκετὸν νὰ πείσῃ πάντα ἀνεπηρεάστως κρίνοντα τὰ πράγματα, ὅτι οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος ἴστανται εἰς πολὺν ὑψηλότερον ἠθικὸν καὶ ψυχικὸν ἐπίπεδον τῆς δράσεως σήμερον γενεᾶς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ μετ' αὐτῶν ἐπαφὴ τῶν ψαλλιδιζέει τὰς πτέρυγας των.

Ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἀξίωμα ὅτι τὸ ψυχικὸν ὑλικὸν τῆς ἐθνικῆς μας νεότητος εἶναι ἐξαιρετικῆς ποιότητος καὶ δεκτικὸν εὐγενοῦς ἐπιδράσεως διότι εἶναι προῖον πολιτισμοῦ τριῶν χιλιετηρίδων, ὁ ὁποῖος ἐνωργανίσθη εἰς τοὺς ψυχικοὺς στήμονας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ κατέστη φυσιολογικὸν ἀπόκτημα αὐτῆς καὶ ὅτι οἱ ἐξαγον-γόντες συμπεράσματα ἐξ ἐπιφανειακῶν τινων φαινομένων νοσηρὰς ἐκδηλώσεως δὲν ἡρῆνυσαν προσεκτικῶς τὸν ψυχικὸν πυρῆνα τῆς ἐλληνίδος νεότητος.

Οἱ ἑλληνόπαιδες εἶναι πολύχρωμος ἀνθοδέσμη ἠθικῶν ἀξιών, ἀλλ' αἱ ἄρπυιαι τοῦ περὶ αὐτοὺς ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος μολύνουν τὸ ἄρωμά τους μὲ τὰς δυσώδεις ἀναθυμειώσεις των.

Σπάνια εἶναι αἱ διεστραμμένα ἑλληνικὰ παιδικὰ φύσει, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πληρύνουν ἀμαρτίας γονέων.

Πᾶσα ἐκτροπὴ τῆς νεότητος, ἀποτελεῖ ἀντανάκλασιν ὁμοίως παρεκτροπῆς τῶν ὁρίμων ἀνθρώπων, τὴν ὁποῖαν ἀντελήφθη αὕτη, ἐφωμοίωσε καὶ ἐπανέλαβε λόγῳ τοῦ μιμητικοῦ ἐνστίκτου τῆς, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ 9)10 διαμορφώνει τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων καὶ κατευθύνει τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν.

Ἄν τὸ παιδί ὑβρίξει, βλασηθεῖ, ψεύδεται, ἀσεβῇ, ἀδικῇ, μισῇ, φθονῇ, κλέπτῃ καὶ διαπράττει ἀνθρωπικότητας, τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἤκουσεν ἢ εἶδε πρεσβυτέρους του ὑποπίπτοντας εἰς τὰ ἠθικὰ αὐτὰ παραπτώματα, ὅτι διαβίῳ εἰς πνιγρὰν ἀτμόσφαιραν, ἥτις δέον νὰ ἐξυγιανθῇ καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ πρεσβύτεροι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ εἰμεθα τιμηταὶ τῶν παρεκτροπόμενων νέων, ἀλλ' ὀφείλωμεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν εὐθύνην μας διὰ τὰ κακὰ πρότυπα, τὰ ὁποῖα προσβάλλομεν εἰς αὐτοὺς, νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὴν διαγωγὴν μας καὶ τὴν ἐναυτὶ αὐτῶν συμπεριφορὰν μας, ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπ' αὐτῶν πᾶν κακὸν παράδειγμα, νὰ ἱκανοποιήσωμεν τοὺς πόθους καὶ τὰ διαφέροντα των μὲ εὐγενεῖς καὶ ἐλκυστικὰς ἀπασχολήσεις, νὰ ἐντάξωμεν αὐτοὺς εἰς ὁμάδας δράσεως ἠθικῶς, ἑλληνοπρεπῶς καὶ δημοκρατικῶς, νὰ τοὺς πεθάλωμεν, νὰ τοὺς ἀγαπήσωμεν, νὰ δειξώμεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἔχουν τὴν προστασίαν, τὴν συμπάθειαν, τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν στοργὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας καὶ νὰ τοὺς ἐπιβλέψωμεν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιφέροντα τὸ κλείσιμον τῶν ψυχῶν των.

Δὲν πρέπει ἰδίᾳ νὰ μὴ διαφεύγῃ ὅτι ἡ θρησκευτικὴ, ἡ ἠθικὴ, ἡ ὁικονομικὴ, ἡ κοινωνικὴ, πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀνύψωσις τοῦ λαοῦ μας ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς ποιότητος τῶν θρησκευτικῶν, τῶν πολιτικῶν, τῶν στρατιωτικῶν,

τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἐκπορευομένη ἀπὸ τῶν ἡγετῶν τούτων πνοὴ καὶ ἡ ἀναπτυσσομένη ὑπ' αὐτῶν δράσις συντελεῖ εἰς τὴν τόνωσιν ἢ τὴν κατάρτισιν τῶν ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τῆς ἐνθουσιώδους νεότητος καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου, πτωχοτέρου ἢ δυστυχιστέρου ἐθνικοῦ βίου.

Διὰ νὰ ἐπιδράσωμεν ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς τῶν νέων μας ὀφείλομεν πρῶτον ἡμεῖς νὰ ρυθμίσωμεν τὴν ἰδικὴν μας συμπεριφορὰν συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον καὶ ἠθικὸν νόμον, διότι οἱ νέοι μας διαισθάνονται τὴν ποιοτικὴν μας κατάρτισιν, τὰς τάσεις καὶ προαιρέσεις μας καὶ ἐν περιπτώσει ἀσυμφωνίας τῶν λόγων μας πρὸς τὰ ἔργα μας θὰ ψιθυρίσουν: «δάσκαλε τοῦ διδασκῆς καὶ νόμον δὲν ἐκράτεις».

Ἐπομένως προκείμενον περὶ τῆς διὰ τοῦ σχολείου διαπαιδαγωγήσεως τῶν νέων μας ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν ὡς πρῶτον ἀξίωμα ὀρθῆς διαπαιδαγωγῆσεως καὶ βελτιώσεως τῆς συμπεριφορᾶς των τὴν ἀπαιτήσιν: «Κύριοι ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί, παρέχετε ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σχολείου ἐκτυπὸν τὴν εἰκόνα πάσης ἀρετῆς, τὴν ὁποῖαν ἐπιδίδωκετε νὰ ἐμφυτεύσῃτε εἰς τὰ παιδικὰς ψυχὰς».

Ὡς δεῦτερον δὲ ἀξίωμα ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν τὴν ἀπαιτήσιν: «Μὴ θεωρήσῃτε τεματισθὲν τὸ μορφωτικὸν μας ἔργον μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ παρακολουθήσατε, ἐλέγξατε καὶ κατευθύνετε τὴν ἐκτὸς τοῦ σχολείου μας συμπεριφορὰν τῶν ποτὲ καὶ νῦν μαθητῶν σας μέχρις ὅτου βεβαιωθῇτε ὅτι τὸ ἔργον τοῦ γραφέως διδακτικοῦ δὲν διατρέχει κίνδυνον ἀμαυρώσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρακῆος ἐκμαυλιστοῦ».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγονται τὰ ἑξῆς:

Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος συμβάλλει εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἡθικοῦ τῶν νέων, οἵτινες λόγῳ τῆς πρὸς μίμῃσιν ὁρμῆς των προσοικεῖται εἰς τὴν ἡθὴν, τὰς ἐνέργειας καὶ τὴν στοργὴν ἐν γένει τῶν περὶ αὐτοὺς, δὲν δύναται νὰ ὑποστηρίχῃ βασιμῶς ὅτι τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγαλυτέραν εὐχέρειαν πρὸς ὁργάνωσιν προγραμματισμένης ζωῆς, εἶναι ἀνίσχυρον ἐν τῇ προσπάθειᾳ τοῦ πρὸς βελτίωσιν τοῦ ἡθικοῦ τῶν τρωμάτων των.

Ἐξ ἄλλου παραδεχόμεθα ὅτι πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ μαθητικοῦ ἡθικοῦ ἐργάζονται καὶ ἄλλοι παράγοντες καὶ δι: α') ἐσωτερικοὶ (ἡ φύσις τοῦ μαθητοῦ, ἡ ἰδιορρυθμία, ἡ τάσις πρὸς μίμῃσιν, ἡ ἐπιδεκτικότης ἐπιβολῆς κλπ.) καὶ β') ἑξωτερικοὶ (πᾶσαι αἱ ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος, αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν, αἱ ποικίλαι πιέσεις π.χ. κλοπὴ εἶναι δυνατόν νὰ καλλιεργηθῇ διὰ τῆς στερήσεως τροφίμων καὶ ἀντικειμένων χρησίων εἰς τὸ παιδί, ἡ διὰ τοῦ παραδειγματισμοῦ τῶν γονέων. Τὸ ψεύδος διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πονηρῶν τῶν πρεσβυτέρων ἢ διὰ τῆς μιμήσεως αὐτῶν ψευδομένων κ.ο.κ.).

Ἡ ποικιλία τῶν παραγόντων τούτων ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν δημιουργίαν ποικιλίας ἡθι-

κῆς ποιότητος μεταξύ τῶν μαθητῶν, ὡς ἐκ τούτου δὲ δημιουργοῦνται ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς ἠθικότητος ἢ μὴ αὐτῶν.

Ἡ ἀγαπῶσα μήτηρ καὶ ὁ ἀγαπῶν διδάσκαλος εὐρίσκουν ἀρετὰς ἢ πρώτῃ πρὸς πάντα τὰ τέκνα τῆς καὶ ὁ δάσκαλος πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς του, ἐνῶ οἱ ξένοι καὶ ὁ ἀδιάφορος δὲλος εὐρίσκει μόνον καλοὺς.

Τὸ ἄθροισμα τῶν ἐπὶ μέρους ἀρετῶν τῶν μελῶν μίς κοινωνίας δεικνύει τὴν βαθμίδα ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται ἡ ἠθικὴ ὑπόστασις αὐτῆς, φρονούμεν δὲ ὅτι παρὰ τὰ μεγάλα κοσμοιστορικὰ γεγονότα καὶ τὰς δυσχερεῖας πρὸ τῶν ὁποίων εὐρέθῃ ἡ πατρίς μας, ἡ βαθμὶς αὕτη παρ' ἡμῖν δὲν εὐρίσκεται εἰς χαμηλὸν ὕψος, διότι καὶ ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά καὶ πολλὰ ἐγκωμίων ἀξία ἐπετελέσθησαν καὶ ἡρώισμοι καὶ ἐποποιαὶ ἔλαβον χώραν καὶ θυσίαι ὑπὲρ εὐγενῶν σκοπῶν δὲν ἔλειψαν καὶ ἐνὶ λόγῳ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἐξαχρείωσος ὑπάρχουν καὶ ὁάσεις τινές, διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ σεμνύνεται τὸ σχολεῖον.

Τὸ σχολεῖον παρασκευάζει τὰ ἠθικὰ ἐκείνα κεφάλαια, διὰ τῶν ὁποίων δημιουργεῖται ἀνωτέρα ζωὴ, ἴσως δὲ παραμένει ὁ μόνος παράγων τοιοῦτον ἠθικῶν κεφαλαίων.

Αὐτὸ ἀντιτάσσει τοὺς βράχους οἱ ὁποῖοι ἀνακόπτουν τοὺς καταρρακτώδεις χειμάρρους τῆς ἀναληθσίας, τῆς σκληρότητος, τῆς αἰσχροπότητος, τῆς κακίας ἐν γένει.

Αὐτὸ χαλινάγωγεῖ τὰ πάθη καὶ τὰ ἐνστικτα καὶ τὰς ὁρμὰς καὶ ὑποβοηθεῖ τὰς πτήσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς τὸ ὑψηλόν, τὸ εὐγενὲς καὶ τὸ ὠραῖον.

Ἄν δὲ τὸ ἔργον τοῦ τοῦτο δὲν φαίνεται, τοῦτο συμβαίνει διότι ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀναμειγνύεται μὲ τὰς ἐπιδράσεις τῆς φύσεως τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ περιβάλλοντος εἰς τρόπον ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις τὰ ἐκ τοῦ σχολείου πρὸς τὰ ἐξ ἄλλων παραγόντων προσλαμβανόμενα στοιχεία.

Αὐτὸ δημιουργεῖ τοὺς ἀφανεῖς ἡρώας, τοὺς θυσιαζόμενους χάριν τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ, τὸ ὁποῖον ἐνίοτε καλύπτει διὰ βορβόρου τὴν εἰς τὸ σχολεῖον ἐπιτυγχανομένην ἀγνότητα αὐτῶν.

Εἶναι σφάλμα ἐπομένως νὰ υποτιμῶμεν τὴν σηματοδοτικὴν τοῦ σχολείου διὰ τὴν μόρφωσιν χρηστοῦ ἡθικοῦ παρὰ τοῖς τροφίμοις του καὶ νὰ προβαίνομεν εἰς δυσμενέας χαρακτηρισμοὺς περὶ τοῦ ἡθικοῦ των.

Τὸ σφάλμα δὲ τοῦτο εἶναι ἀπόσκοπον τῆς ἀντιλήψεως ὅτι τὸ παιδί εἶναι μικρὸς ὥριμος, ὡς ἐκ τούτου δὲ οἱ ὥριμοι κρίνουν τὰς παιδικὰς πράξεις, καθ' ὃν τρόπον κρίνουν καὶ τὰς ἀνδρικές τοιαύτας, λησμονοῦντες ὅτι τὸ παιδί διαφέρει ἀνατομικῶς, φυσιολογικῶς καὶ ψυχικῶς ἀπὸ τὸν ὥριμον ἄνθρωπον καὶ ἀκόμη ὅτι κάθε παιδί εἶναι ὃν μὲ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ, μὲ διαφορετικὴν ψυχροσύνησιν καὶ μὲ διαφορετικὰς ὁρμὰς, τάσεις καὶ ἱκανότητας ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιά.

B. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Μέθοδοι ομάδικής Διδασκαλίας στο Νέο Σχολείο

Του κ. R. DOTRENS Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης

1. Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σε κάθε νέα μέθοδο, η ομάδικη εργασία τείνει να γίνεται ατομική. Στην ειδική εκπαίδευση π.χ. ο επισκέπτης παρακολουθεί ένα ομάδικό μάθημα: άσκηση αισθήσεων, χειροτεχνική εργασία, μα κάθε μαθητής έχει τη δική του σχολική-εργητικότητα. Απασχολείται με τη δική του σειρά παιχνιδιών. Ο ένας κεντά, ο άλλος υφαίνει κλπ. Η βασική άρχη αυτής της διδασκαλίας είναι να δώσει σε κάθε παιδί μια ενεργητικότητα-δραστηριότητα δική του μέσα στα πλαίσια της γενικής ενεργητικότητας-αυτενέργειας της τάξης.

Η άγωγη των αισθήσεων και η άγωγη της προσοχής, που είναι πρωταρχικές (ή δεύτερη πολύ δύσκολη για τα παιδιά), προϋποθέτουν ένα ειδικό υλικό (τα παιδαγωγικά παιχνίδια) που θα έπρεπε να το ατομικοποιήσουμε και να επεκτείνουμε. Άλλοι μαθητές υπερτερούν τα στάδια πολύ γρήγορα από τους άλλους και έχουν να εκτελέσουν διάφορες ασκήσεις.

Στη μορφή της, η εργασία είναι ομάδικη. Στο βάθος της, είναι πολύ συχνά ατομικοποιημένη, με ο περιορισμένος αριθμός των μαθητών, που είναι επισημασμένοι σε ένα δάσκαλο, επιτρέπεται να κρατάει στα μάτια του επιπόλαιου παρατηρητή, την αυταπάτη της διευθυνόμενης τάξης και του ομάδικου μαθήματος.

2. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΝΤΕΚΡΟΛΤ

Η μέθοδος των κέντρων ενδιαφέροντος είναι πολύ γνωστή και δεν είναι ανάγκη να μιλήσουμε πλατείαι γ' αυτή.

Η κατάρτιση των χωριστών μαθημάτων και του ωρολογίου προγράμματος επιτρέπει στην τάξη, ομάδικά, με ομάδες (γρουπ) και ατομικά, να άσκει τις τρεις θεμελιώδεις ενέργειες του Ντεκρολίου προγράμματος: την παρατήρηση, τη σύνδεση και την έκφραση, που χαρακτηρίζουν ατό σχολείο για τη ζωή, με τη ζωή.

Οι πειραματισμοί μας με τη μέθοδο Ντεκρολ στο σχολείο του Μιλύ (πρόκειται για το πειραματικό σχολείο που διευθύνει ο κ. Ντοτρεν στη Γενεύη) μας έχουν δείξει ότι την αξία αυτής της τριμερούς κατανόησης της εργασίας, προπάντων τη σπουδαιότητα που πρέπει να αποδίδουμε στην προσωπική παρατήρηση, στην προσωπική σύνδεση και στην προσωπική έκφραση του παιδιού. Μα μέσα στις σημερινές συνθήκες της εκπαίδευσης στις πόλεις: διδακτορικές, προσωπικού, μέσων, η μέθοδος των κέντρων ενδιαφέροντος δεν μπορεί να εφαρμοστεί άκριτως όπως την ήθελε (γνήσια) ο δημιουργός της.

(1) Απόσπασμα από το έργο του «η πρόδοι στο σχολείο: επιλογή των μαθητών ή αλλαγή των μεθόδων», από τον Γ' τόμο του περιοδικού συνέχειαι.

3. Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΛΙΑ, ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΔΙΔΑΛΟΓΟΙ.

Η Ε. Σ. Διδασκαλία (έλληνική απόδοση του γερμανικού όρου Gesamtunterricht), είναι μια μέθοδος των κέντρων ενδιαφέροντος που μπορεί να εφαρμοστεί σε κάθε σχολικό οργανισμό, ενώ η (γνήσια) μέθοδος Ντεκρολ, που φαίνεται, να πετυχαίνει σε μερικές τάξεις όπου ο δάσκαλος είναι πολύ ελεύθερος στις κινήσεις του (και δεν περιορίζεται ούτε από το πρόγραμμα, ούτε από το περιβάλλον, ούτε από την έλλειψη μέσων σημ. μεταφ.).

Στη συγκεντρωτική διδασκαλία, τα προγράμματα σπουδών καταργούνται και αντικαθίστανται από προγράμματα εργασίας. Το ωρολόγιο πρόγραμμα εξαφανίζεται για να επιτρέψει μια κανονική οργάνωση των ομάδικων ενεργειών, υπολογίζοντας το ρυθμό της εργασίας των παιδιών. Η τάξη μετατρέπεται έτσι σε μια Gemeinschaft, σε μια κοινότητα. Πολύ άδικα βάπτισαν «κοινότητες» τα σχολεία που έχουν υιοθετήσει αυτό το κοινωνικό σύστημα. Η όνομασία σχολείο αλληλεγγύης μου φαίνεται πολύ πιο ακριβής και πιο πολύ αληθινή: Schuelasse ist eine Lebensund Arbeitsgemeinschaft: το σχολείο είναι μια κοινότητα ζωής και εργασίας.

Μέσα στο Γερμανικό και Αυστριακό σχολείο αλληλεγγύης, ο δάσκαλος προσπαθούσε να εντείνει τη δημιουργική εργασία του χεριού και του πνεύματος, να ενισχύει την προσωπική εργασία με μέσα σε μια ατμόσφαιρα αλληλοβοήθειας και συνεργασίας: «Der selbsttätige Mensch soll selbstständig werden» «durch selbsttätigkeit zur Selbstständigkeit im Dienste des Wahrens, observation und des Guten» (1). Δηλ. ο αυτότεργος άνθρωπος πρέπει να γίνει αυτόνομος, «με την αυτενέργεια, προς την αυτονομία, στην υπηρεσία του αληθινού, του ωραίου και του αγαθού».

Κι' εδώ, άκρη, έχουμε: άμεση παρατήρηση της πραγματικότητας, πειραματισμό και προσωπική περπα των μαθητών που παίρνουν μέρος στη διδασκαλία.

Η μορφή μπορεί να μένει ομάδικη φαινομενικά αλλά το πνεύμα αλλάζει. Το μάθημα του δασκάλου αντικαθίσταται με υποβολές. Δεν ρωτά πια για να ελέγξει αν απόδωσαν εκείνο που άκουσαν, αν το κατάλαβαν ή το συγκράτησαν. Έρωτά για να πληροφορηθεί, για να δώσει την ευκαιρία να πούν εκείνο που γνωρίζουν, εκείνο που έχουν δοκιμάσει. Η δραστηριότητα της τάξης προσανατολίζεται γύρω από ανταλλαγές απόψεων, συζητήσεων, αποριών. Ο ρόλος του δασκάλου είναι

(1) Rude: Freie Selbsttätigkeit στο Die neue Schule und ihre Unterrichtslehre. A. W. Zickfeldt, Osterwieck am Harz, 1931.

εφεδρικός. Πρόκειται να αναπτύξει τη λειτουργία της γλώσσας, να επιτρέψει στο έργο να αποκτήσει επισημοσύνη στον εαυτό του. Η μέθοδος του ελεύθερου διάλογου (συζητήσης) είναι ένα επί πλέον βήμα που οδηγεί το παιδί στην προσωπική δημιουργική ενεργητικότητα. Ο ρόλος του δασκάλου είναι δύσκολος επειδή πρόκειται για ελεύθερες απόπειρες που η πορεία τους δεν είναι καθορισμένη από πριν: δεν ξέρει ο δάσκαλος, από την αρχή, που θα οδηγήσει, το ενδιαφέρον των παιδιών, τη συζήτηση.

Αυτή η διδασκαλία πήρε το όνομα «ελεύθερος διδακτικός διάλογος» «Das frei Unterrichts ges präch». Έχει τη δική του μέθοδο (τεχνική) (1). Είναι μια από τις μορφές εφαρμογής του περιφημού αξιώματος: «Ξεκινάτε από το παιδί» «vom Kinde aus», που διατύπωσε, το 1908, ο Έρνέστος Μόυμαν στο βιβλίο του Worlesungen zur Einführung in die Experimentelle Pädagogik.

Ο Μπέρτολντ Όττο, στο σχολείο του στο Βερολίνο (Lichtenfeld) το έφερσε τέλεια, όχι χωρίς κινδύνους, όχι χωρίς σφάλματα, έλλωστε. Πρώτα πρώτα, κάθε μαθητής έχει το δικαίωμα και το καθήκον να εκδηλωθεί, να ρωτήσει, να εκφέρει άποριες, να απαντάει επίσης. Η έκφραση είναι για τον μια ανάγκη και αυτή η ανάγκη πρέπει να την ικανοποιήσουμε γιατί είναι απαραίτητη στη γενική του εξέλιξη και καλλιέργεια, για μια καλύτερη διαμόρφωση της σκέψης του και της γλώσσας του.

Το παιδί έχει να κερδίσει περισσότερο όταν δημιουργεί και παράγει, παρά όταν επαναλαμβάνει αδιάκοπα.

Η διδασκαλία με τον ελεύθερο διάλογο αντιτίθεται στην παλιά παιδαγωγική του ερωτηματολογίου από μέρος του δασκάλου, παιδαγωγική που χτυπήθηκε ισχυρά από τον Γκάουντς, τον απόστολο της ελεύθερης πνευματικής ενέργειας. Ο «απαρτητής» στο παιδί δάσκαλος, λέγει, είναι ένας κίνδυνος για το πνεύμα τους που βρίσκεται σε εξέλιξη. Ο πιο άποτος σκοπός που μπορεί να επιδιώξει ένας παιδαγωγός είναι να καταστεί περιττός («αχρείαστος», τέτοια γνώμη είχε εκφράσει ο Ρουσσώ παλιότερα, σημ. μεταφ.), αν θέλει να διαμορφώσει δραστήρια πνεύματα. Μόνο με την προσωπική προσπάθεια μπορεί να αναπτυχθεί το πνεύμα.

Γιαυτό, αυτή η διδασκαλία πρέπει να είναι πολύ εύλογη, πολύ διαφορετική από τάξη σε τάξη και από δάσκαλο σε δάσκαλο, με ελεύθερα κέντρα ενδιαφέροντος, κατά την διάρκεια «ωρών διαλέξεων-συνομιλιών» που θυμίζουν τα σαλόνια όπου μιλάμε (έντελως άβυσσα και φυσικά σημ. μεταφ.).

Τα θέματα είναι παρμένα από τον κόσμο της πέρας του παιδιού, από τον όρατο και αισθητό κόσμο, χωρίς βέβαια να άμελουμε και τη συμμετοχή της φαντασίας.

Ο δάσκαλος οδηγεί τις συζητήσεις. Δεν επιβαίνει παρά για να αποφευχτούν φλυαρίες, να διορθωθούν τα λάθη, για να προσφέρει μια πληροφορία που κανένα παιδί δεν μπορεί να δώσει. Αποβλέπει κατά βάθος στην εργασία, στην από-

χτηση μιας συγκεκριμένης γλώσσας, μιας σαφούς σκέψης.

Σε μια ατμόσφαιρα επισημοσύνης και προσωπικής αυτοπεπαρίας, κατευθύνει χωρίς να επιβάλλεται χρησιμοποιώντας πάντοτε την προσοχή, το τάκτ, τη συγκέντρωση του πνεύματος. Σημειώνουμε τη σπουδαιότητα κάποιας κινήτης «επιπόλωσης» που επιτρέπει αυτήν την συγκέντρωση των μαθητών γύρω από το δάσκαλο. Από τις συζητήσεις βγαίνουν μαθήματα διδασκαλίας, που τα επεξεργάζονται και αυτά σαν κέντρο ενδιαφέροντος ή σαν ειδικά μαθήματα. Έδώ βλέπουμε την ομοιότητα με τη μέθοδο Ντεκρολ με και τις δυσκολίες που είναι πιο μεγάλες όταν πρόκειται για μια γενική της χρησιμοποίησής της μέσα σε συνθήκες εργασίας πολύ διάφορες. Βλέπουμε επίσης πως αυτή η διδασκαλία (του Όττο κλπ.)—που δεν είναι τίποτε άλλο από ένα μέρος των άσασχολήσεων της μέρας—μοιάζει με την κλινική μέθοδο που εισηγάγε στην ψυχολογία ο καθηγητής Πιαζέ (Piaget). Φαίνεται να προσφέρει στην παιδαγωγική—και υπό τον όρο να κατευθύνεται σωστά—τα ίδια γόνιμα αποτελέσματα με εκείνα που του όφειλε η ψυχολογία του παιδιού (δηλ. στον κ. Piaget).

Να π.χ. τα θέματα εργασίας (ένότητες σημ. μεταφ.) που πρότεμε μια ομάδα Βιενέζων δασκάλων ύστερα από μια δοκιμή άρκετων χρόνων:

Πρώτος χρόνος (παιδιά 6-7 χρόνων).
1) Στο σχολείο, 2) Στο σπίτι, 3) μαμάς, 4) μαμά, 5) Με τη μαμά στην κουζίνα, 6) Στην αγορά, 7) Οι κήποι και τα πάρκα του Φθινόπωρο, 8) Πριν και μετά το σχολείο, 9) Η γιορτή των νεκρών, 10) Ο άνεμος, 10-11) Στο σπίτι, 12) Η ζωή στο σχολείο, 13) Στο δρόμο, 14) Ο Άγιος Νικόλαος, 15) Ύψια στην αγορά, 16) Φώνια στα μαγαζιά, 17) Τα Χριστούγεννα, 18) Το Νέο Έτος, το ρολόι, 19) Στο τραπέζι, 20) Παιχνίδια στο δωμάτιο, 21) Χειμωνιάτικα παιχνίδια στο ύπαιθρο, 22) Το Καρναβάλι, 23) Ημέρα και νύχτα, 24) Ημέρα της καθαριότητας, 25) Τα ζωα του σπιτιού, 26) Η πρώτη άνοιξη, 27) Τα ταχυδρομεία, 28) Μια επίσκεψη, 29) Άνοιξιές βροχές, 30) Η κυκλοφορία στο δρόμο, 31) Ο πυροσβεστής, 32) Το Πάσχα, 33) Μια έκδρομη, 34) Στην πόλη, 35) Στο Πράσι, 36) Στο Schonbrunn, 37) Στην όχθη του νερού, 38) Το καλοκαίρι, 39) Το τέλος του χρόνου, οι διακοπές.

Δεύτερος χρόνος.
1) Αναμνήσεις από τις διακοπές, 2) Καί πάλη στο σχολείο, 3) Έρωτας το Φθινόπωρο, 4) Το φθινόπωρο στην αγορά, 5) Η όψη το φθινόπωρο, 6) Τα δάση και τα λειβάδια, 7) Οι Άγιοι Πάντες, 8) Στο ζεστό δωμάτιο, 9) Το σπίτι μας: τα διαμερίσματα, 10) Το σπίτι μας: η οικογένεια, 11) Το σπίτι μας: τα παιχνίδια και η εργασία, 12) Το σπίτι μας: οι φίλοι μας τα ζωα, 13) Το πρώτο χιόνι, 14) Πριν τα Χριστούγεννα, 15) Η γιορτή των Χριστουγέννων, 16) Το νέο έτος, 17) Στο ταχυδρομείο, 18) Ο χειμώνας, 19) Χάρτες του χειμώνα, 20) Η άρρώστεια, 21) Το σώμα μας, 22) Η ύψια μας, 23) Η καθαριότητα, 24) Τα ρούχα μας, 25-26) Στο

Μερικά Πρότυπα Σχολεία του Εξωτερικού*

ΤΟΥ ADOLPH FERRIERE

Σκοπός μου, αυτή τη στιγμή, δεν είναι να ανατάξω το μηχανισμό των Νέων Σχολείων. Μεγαλύτερο κέρδος θα είχαμε, για να πάρουμε μια γενική ιδέα γι' αυτά, αν μελετούσαμε ένα, το πιο τέλει, αν είναι δυνατόν. Ποιό να διαλέξουμε; Γνωρίζω καλά το Bedal-School, που ιδρύθηκε το 1892 από τον J. H. Badley στο Petersfield στην κομητεία του Χάιντ μεταξύ Πόρτσμουθ και Λονδίνου. Για πολύ καιρό το θεωρούσα σαν το πιο τέλει σχολείο που είχα γνωρίσει. 'Από τότε γνώρισα και το σχολείο του Odenwald που μετονομάστηκε στα 1934 σε Ecole d'Humanité και εγκαταστάθηκε στην Έλβετία. Δεν θα προσπαθήσω να κάνω σύγκριση ανάμεσα σ' αυτά τα δύο σχολεία, που και τα δύο τους, είναι εξίσου σπουδαία.

Θυμάμαι συχνά τη συγκίνηση που είχα δοκιμάσει όταν επισκεφθήκα το θαυμάσιο σχολείο του Bedal. Ένας ζωντανός κοινωνικός οργανισμός, πολύπλοκος, σταθερά διαρθρωμένος, βγαλμένος από τη σκέψη κι' από τη θέληση ενός μόνο ανθρώπου—του J. H. Badley—ήταν το σχο-

(1) Συνέχεια από τον Γ' τόμο του «Νέου Σχολείου».

δείο, 27) 'Η κατασκευή του σπιτιού, 28) Μας ήρθε η άνοιξη, 29) Στην αγορά, 30) 'Η γιορτή του Πάσχα, 31) Στο δρόμο (συνέχεια), 32) Στο κήπο, 33) Στο πάρκο, 34) Μια έκδρομη, 35) Στο λειβάδι, 36) Τα παιχνίδια που προτιμούμε, 37) Το καλοκαίρι, 38) Το πόσιμο νερό μας, 39) Στο νερό, 40) 'Ο σιδηρόδρομος, 41) 'Η άρροια, 42) Σχέδια για τις διακοπές.

Τρίτος χρόνος.

1) 'Η νέα μας τάξη, 2) Το φθινόπωρο στην πόλη, 3) Το σχολείο μας, τα περίχωρά του, 4) 'Από το σπίτι στο σχολείο, 5) Το νομισματικό σπίτι, 6) Θυμούμαστε τους νεκρούς, 7) Οι μεγάλες αρετές στην πόλη, 8) Γειτονικές συνοικίες, 9) 'Η γειτονία μας άλλοτε και τώρα, 10) Οι δημόσιες υπηρεσίες, 11) Γιορτή στην οικογένεια, 12) Χαρές και λύπες του χειμώνα, 13) Οι παλιές συνοικίες της πόλης, 14) 'Η παλιά πόλη άλλοτε, 15) Μέσα στην κοινωνία, 16) Στα πάρκα, 17) 'Η Άνοιξη στις πόλεις, 18) Μια έκδρομη στο Prater, 19) Στο Schonbrunn, 20) Στα σύνορα της πόλης, 21) Το μεγάλο ποτάμι, 22) Στο βουνό, 23) 'Ο οφθαλμός και ο καιρός, 24) Το καλοκαίρι στην πόλη

4. ΤΟ ΗΡΕΜΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (L'ÉCOLE SEREIN).

Αυτή η ονομασία χαρακτηρίζει το δημιουργικό σχολείο όπως το συνέλαβε ο 'Ιταλός παιδαγωγός Λομπάρντο Ραντίτσε (Radice) κι όπως το

λείο αυτό και έμοιαζε με ένα έργο τέχνης μέσα σε ένα πάνθεο ή έμοιαζε με έναν Λαοκόοντα, ή μια συμφωνία του Μπετόβεν. Μά είναι παραπάνω από έργο τέχνης γιατί είναι έργο ζωής όπου η «ύλη» που χρησιμοποιείται σαν μοντέλο αποτελείται από ατομικότητες εθνικές, ζωντανές, άποφασιστικές, ατομικότητες που δεν πρέπει να συνθλιβούν με να γεμίσουν από ενθουσιασμό.

Μου δόθηκε, κατά το 1912, η ευκαιρία να δοκιμάσω την ίδια συγκίνηση επισκεπτόμενος το σχολείο του Paul Geheeb. Μιλώντας για αυτό το σχολείο του Odenwald δεν θα αναφέρω τα προσόντα αυτού του σπουδαίου προτύπου κιαντί όχι μόνον με σκοπό τη βελτίωση της παιδαγωγικής που βρίσκουμε εκεί αλλά επίσης—κιαντί θα φανεί παράδοξο—γιατί αυτό το πρότυπο, όπως και κάθε ιδανικό άλλοτε, σπάνια τ' έχουν μιμηθεί. 'Η εντύπωση αυτή έχει επικυρωθεί λοιπόν απ' όλες μου τις επισκέψεις. Πέρασα εκεί βδομάδες. 'Ο γυνίς μου πέρασε τρεις μήνες.

'Από την πρώτη επίσκεψη είχα ενθουσιαστεί όχι μόνον απ' ό,τι έβλεπα—γιατί η οργάνωσή του ήταν αληθινά πρότυπη—αλλά προπάντων απ' ό,τι έβγαине σαν συμπέρασμα: ήθικη και πνευματική ζωή των μαθητών. 'Όταν μπήρεσα να παρακο-

πραγματοποίησε σε μās ('Ελβετία) η Κυρία Μποσκέτι-Αμπέρτι στο Άνιό (Agnio), στο καντόνι του Τεσσίν (Tessin).

Μια πολύ μεγάλη ελευθερία αφήνεται στα παιδιά για την εκπλήρωση της εργασίας τους, σύμφωνα με ένα πρόγραμμα διαρθρωμένο λεπτομερώς από πριν. Καθένας ξέρει ποια είναι η προσπάθειά του και την πραγματοποιεί με την σειρά που τον ευχαριστεί μα υπό τον όρο να χρησιμοποιεί σωστά την ελευθερία που του αφήνουν. 'Ός προς την ημερήσια εργασία, εκτελείται σύμφωνα με εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα που διατηρεί μια μέρα για τη σπουδή κάθε κλάδου (μαθηματικός). Πρόκειται για ενδιαφέροντα μορφή διδασκαλίας στο Νέο Σχολείο, που, μου φαίνεται, πως εξαρτάται η επιτυχία της, από τις προσωπικές ικανότητες και από τη νοητεία (την τέχνη) του παιδαγωγού. Είναι αξιοσημείωτη, εξάλλου, για το ψηλό ιδανικό που την εμπνέει. (Στο επόμενο: εργασία με ομάδες, ή μεθόδους των Projects, το Γένε-πλάν, ή Μέθοδος Κουζίνας).

R. DOTTRENS

Σημ. Μεταφραστική: Το απόσπασμα αυτό μεταφράσαμε κατά παράκληση της Δ/σης του περιοδικού για να υπάρχει πολύ υλικό, για συγκρίσεις στα τεύχη του κύριου από τα νέα συγκεντρωτικά προγράμματα που επιδιώκει να εισαγάγει και να γενικεύσει σε όλες τις τάξεις των Δημοτ. Σχολείων το περιοδικό μας

ΘΑΛΕΙΑ ΒΕΡΓΟΠΟΛΟΥ.

λουθήσω από κοντά αυτά τα παιδιά, λίγο καιρό στο τραπέζι, στην τάξη, ξέμιναν κατάπληκτος από το συγκερασμό πειθαρχίας και ελευθερίας που υπήρχε ανάμεσά τους. 'Εξάλλου είχαμε παρατηρήσει μαθητές προσηλυμένους σε μια τάξη φαινομενικά πολύ σοβαρή, μα άνικανους να ασκήσουν με θόρυβο την ελευθερία βούλησής τους, που ήτανε διπλωμένη στο προσχηματισμένο καλούπι μιας στενής πειθαρχίας. 'Εξάλλου, επίσης, είδαμε μια ελευθερία πιο μεγάλη, που ήταν άρη-μένη στα καθυστερημένα παιδιά, το όποια πηγαινόερχονταν, χωρίς να τα παρακολουθούσε άλλα μαθητικά μάτια ή μάτια ενήλικων. Τα παιδιά αυτά ήταν άνικαν να επιδοθούν σε μια παραγωγική και σοβαρή εργασία. 'Εδώ τίποτε το παρόμοιο. 'Ούτε δεσποτισμός ούτε άναρχία, αλλά φυσική επιβολή, χωρίς πίεση, ελευθερία χωρίς υπερβολή.

Ποιό είναι το μυστικό αυτού του θαυμάσιου αποτελέσματος; Πώς φτάσανε στο σημείο να κάνουν αυτούς τους μαθητές τόσο καλούς στο ήθος, τόσο καθάρους, εύθυμους, ευγενείς, ελεύθερους από εθιμοτυπίες μα συνηθισμένους να σέβονται τον πλησίον και να δίνονται με ζέση στην εργασία; Αυτό προσπάθησα να ξεκαθαρίσω όταν επισκεφθήκα το σχολείο αυτό το 1912. Και μου φαίνεται πως σε τρία σημεία, άλληλοσυμπληρούμενα, μπορούμε να καταχωρίσουμε τις παρατηρήσεις μας: στην εξωτερική οργάνωση του σχολείου, στο πρόγραμμα των σπουδών και στην οργάνωση της σωματικής και ήθικης ζωής των παιδιών. Αυτές οι τρεις απόψεις τείνουν σε τούτο το αποτέλεσμα: στο σεβασμό των δικαιών άναρχών της σωματικής και ψυχικής φύσης (ιδιοσυστάσιας) του παιδιού, και στην προσπάθειά μας να το οδηγήσουμε να αναπτύχθῃ μέσα σε μια άτμοσφαιρα υγείας, αληθείας και αλτρουισμού.

1. 'Εξωτερική οργάνωση.

Οι μαθητές, αγόρια και κορίτσια, από 5-18 ετών, ζουν σε 6 στίπια ή μάλλον σε πέντε, του έκτου χρησιμοποιούμενου σαν μηχανουργείου: κεντρική θέρμανση, ηλεκτρική μηχανή για τον ηλεκτροφωτισμό όλολήρης της σχολικής κοινότητας, καθώς και ηλεκτρικό ρεύμα για την κίνηση του πλυντηρίου και του σιδερωτηρίου. 'Από τα πέντε κατοικούμενα στίπια, το ένα, το πιο παλιό, συμπεριλαμβάνει τις υπηρεσίες της κοινότητας, την τραπεζαρία, το γραφείο του οικονομού, τα αναγνωστήρια, τα αναπαυτήρια των καθηγητών και μερικά υποδωμάτια. Τίποτε ωραιότερο από τη μεγάλη τραπεζαρία, σε όρθη γωνία με την κεντρική επισκίαση των τοίχων είναι δυο μέτρα ύψους, με την πλούσια συλλογή του από καυτερωμένα πιάτα τοποθετημένα σε ένα ράφι που δεσπόζει όλολήρου του επισκιάσματος της τραπεζαρίας (ιδόγραμμα), με τα τραπέζια και τα καθίσματα του που έχουν μορφές απλές και καλλιτεχνικές. Τα τέσσερα στίπια κατοικιών είναι τέσσερα θαυμάσια κομψοτεχνημένα. Το σχέδιό τους με τα κρηνασμένα ανάκλαρα οι καθηγητές ενός βιομηχανικού σχολείου. 'Όλα είναι όμοια, απλά, διευθετημένα, τόσο στο εξωτερικό

όσο και στο εξωτερικό. Αυτά τα στίπια φιλοξενούν δέκα «οικονόμους» παιδιά κάθε μια από τις οποίες περιλαμβάνει 3-17 μαθητές. 'Ο πρώτος όροφος, το ισόγειο και το υπόγειο των δυο μασαίων οικημάτων, που ενώνονται με ένα διάδρομο, χρησιμεύουν για τάξεις και για εργαστήρια. Αυτά τα στίπια έχουν όνοματα. Είναι αφιερωμένα: στον Γκαίτε, στον Χούμπερτ, στο Φίχτε, στο Σίλλερ και στο Χέρντερ και το πορταίτο του «προστάτου» κάθε μιας από αυτές τις κατοικίες είναι αναρτημένο στον προθάλαμο της εισόδου τους. Και αν υπάρχουν παντού έλαια-γραφίες, τοίχοι γεμάτοι από ομοιόμορφα χρώματα σε κάθε δωμάτιο, αν οι κοινότητες χρησιμοποιούνται για 2-3 παιδιά ή αν έχουν νικητές σχολιασμένους στους τοίχους, δεν δοκιμάζουμε, ωστόσο, καμιά καταθλιπτική εντύπωση σαν εκείνη που προκαλούν τόσο άλλα οικοτροφεία, τόσες κουρτίνες, πινάκες και έπιπλα που δίνουν το χαρακτήρα του οικηματος.

2. Το πρόγραμμα σπουδών έχει λεπτομέρειες που υπολογίζουν, πιο πολύ από κάθε άλλο, την ιδιαίτερη φύση κάθε παιδιού. Μπορούμε να πούμε πως η δ/λία είναι άκριβως ατομικοποιημένη. Μα αυτό δεν σημαίνει καθόλου πως ακολουθούν τις ιδιοτροπίες του κάθε παιδιού και πως το καθένα κάνει ό,τι θέλει. Χωρίς να είναι μια εργασία εξαιρετική, ή μελέτη κάθε μαθητή είναι αντίθετα συγκεντρωμένη και ισχυροποιημένη κατά τρόπον ώστε να του αποφέρει το μέγιστο των ωφελειών. Δεν τεμαχίζεται σε δέκα θέματα κάθε μέρα, και δεν επιβραδύνεται πιά, πέραν του μέτρου, από τη συνολική και ομαδική εργασία όλολήρης της τάξης. 'Εδώ οι μαθητές δεν θα σπουδάζουν ταυτόχρονα παραπάνω από δυο ή τρεις κλάδους σπουδών (μαθήματα) το μήνα: τρία πρώιμα τη βδομάδα θα περιλάβουν π.χ. τέσσερες ώρες φυσικής το καθένα, τα τρία άλλα θα διατεθούν δυο ώρες για μαθηματικά και δυο ώρες για μια ζωντανή γλώσσα. Δεν είναι μόνο η ποικιλία των θεμάτων που κάνει τα παιδιά να ενδιαφέρονται για τη σχολική εργασία μα ή ποικιλία μέσα στη διαπραγμάτευση του θέματος. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά επιπεδώνουν ακόμη πιο βαθιά τις γνώσεις που μαθαίνουν και τις συγκρατούν πιο καλά. Δεν υπάρχει καθόλου εργασία για χάσιμο παρά υπάρχουν πιά πολλά αποτελέσματα για κάθε ποσόν προσπάθειας. Κάθε μαθητής μαθαίνει να λύσει για δικό του λογαριασμό κάποιο πρόβλημα. Μαθαίνει να δοκιμάσει, να βάλει σε βιβλία εκείνο που έχει άνοιξη. Μερικές εξηγήσεις και συζητήσεις από κοινού με το επιτρέψουν οποσδήποτε να γνωρίσει την ομαδική εργασία και τα πλεονεκτήματά της άμεσα.

3. 'Οργάνωση της φυσικής και ήθικης ζωής έχει σαν αρχή να διευθετήσει το πλάνο της ημέρας κατά τρόπον ώστε να ικανοποιήσει τις φυσικές ανάγκες των παιδιών και σαν αποτέλεσμα να ενισχύσει το σώμα και τη βούληση με το να τους φέρνει σε ισορροπία το νευρικό σύστημα. 'Από πολύ νωρίς το πρωί, κατά τις 6 π.μ. για τους μεγάλους και κατά τις 7 π.μ. για

τους μικρούς (κάτω των 10 χρόνων), ανεξάρτητα από κολακαρία ή κακοκαρία, όλα τα παιδιά παίρνουν το «λουτρό του αέρα» σε έκτεταμένο χλοορρό περιβάλλον, περιτριγυρισμένο με σανίδες. Αυτό το «αερόλουτρο» αποτελείται από μερικές ασκήσεις που άσκουν συνολικά το γυναιό σώμα κάτω από τη βροχή ή τον ήλιο. Δεν υπάρχει πύλοισυρρό διεγερτικό τις τις λειτουργίες της κυκλοφορίας του αίματος, δεν υπάρχει άλλο προφυλακτικό περισσότερο αποτελεσματικό ενάντια σε όλα τα είδη ασθενειών. Δεν υπάρχει πύλο ριζικό προληπτικό ενάντια στις νοσήρες περιέργειες του παιδιού (σεξουαλικές κλπ. σημ. μεταφρ.). Οι υγιεινολόγοι και οι ψυχολόγοι δεν έχουν άρκετα επιμέλεια στο θέμα των σχέσεων που υπάρχουν ανάμεσα στη γυναιότητα του σώματος και στην σωματική και ηθική υγεία.

Το πρώτο περιλαμβάνει τέσσερες ώρες μελέτης που γίνεται τις περισσότερες φορές έξω στο υπαίθριο ή μέσα στις τάξεις και στα εργαστήρια. Σε κάθε κλάδο (μάθημα) διατίθεται, μιά ιδιαίτερη θέση. Όπως είπα, η εργασία είναι συχνά ατομική, οι προσομοιώσεις έρευνες και οι δοκιμές δεσπόζουν της άλλης εργασίας με καθαρή αφηρημένη απομνημόνευση. Το απόγευμα αφιερώνεται σε χειρωνακικές εργασίες ή σε κηπουρικές απασχολήσεις (που πιάσουν μεγάλο μέρος) ή σε παιχνίδια. Κατά την επίσκεψή μου, είχαν ένα ομαδικό παιχνίδι με θέμα το εξής: ένα αεροπλάνο είναι παρμένο στο δάσος, τα δυο αντίπαλα μέρη συναγωνίζονται το μόνον να σωθεί, το δε άλλο να το κυριέψει. Και να σε λίγο βλέπουμε τους μαθητές σε δούλες να διατρέχουν το δάσος, με το χάρτη στο χέρι. Η εργασία είχε διαιρεθεί σε έρευνες και μολοντί επρόκειτο για το μάθημα «εισαγωγή στην ανάγνωση χαρτών», το παιχνίδι αυτό τα συνάρπασε πέρα για πέρα.

Ένα από τα χαρακτηριστικά του σχολείου του Gaheeb είναι η σχολική κοινότητα, δηλ. η νομοθετική συνέλευση όλων των κατοίκων του σχολείου. Η επίδραση του Δ) του είναι τέτοια και η οικειότητά του με τα παιδιά είναι τόσο μεγάλη, ώστε σπάνια μέχρι τώρα η οργανωμένη κοινότητα ενέργησε αντίθετα με τις επιδιώξεις του. Μά κι' όταν πρόκειται να συμβεί κάτι τέτοιο καθόλου δεν ανησυχεί γιατί έχει εμπιστοσύνη στο σύνολο (στην πλειοψηφία) των μαθητών του και είναι βέβαιος πως η κρίση τους δεν θα διατυπωθεί παρά ύστερα από ώριμες σκέψεις. Κι' αν κατά τύχη γίνει και κανένα λάθος, η πείρα και τα αποτελέσματα της από το ένα μέρος και η διανοητική συνειδησία της μεγάλης πλειονότητας των κανονικών παιδιών θα τα οδηγήσει να βρουν το καλό, με την ευθυκρισία τους, και να αποφύγουν το κακό. Δεν είναι τάχα αυτό ένα θαυμάσιο σχολείο πολιτισμού; Καμιά φορά όμως η γενική συνέλευση της μαθητικής κοινότητας του Σχολείου του Odenwald δεν αναλαμβάνει δικαστικά καθήκοντα. Ο κ. Geheeb κρίνει πως η σύγκληση ενός παιδικού δικαστηρίου, όσο συνετό κι' αν είναι, συνασπίζει σε δυο παρατάξεις τους ακατηγόρους και τους «δικαστές» και πως τα παιδιά και οι έφηβοι δεν μπορούν να κατέχουν

το επιθυμητό ψυχολογικό τάκτ για να υπολογίσουν, στις κρίσεις και αποφάσεις τους, τον υποσυνείδητο παράγοντα μέσα στις περασμένες, τωρινές ή μελλοντικές πράξεις ενός νεαρού φταίχτη (ένουχου).

Από αυτό το είδος υγιεινής και φυσικής ζωής, μέσα σε πλήρες υπαίθριο, από την συχνή επαφή με τον πολιτισμό υπό μορφή: μουσικών, κονσέρτων, θεατρικών παραστάσεων, επισκέψεων σε εργαστήρια κλπ., από την ορεξάτη και άφθονη τροφή, το ελαφρό και καθαρό ντύσιμο (σαντάκια και κοντά παντελόνια με μάλλινο πλεκτό ύφασμα), ξεπροβάλλει μιά αμόσφοιρα ευθυμίας, εργασίας, ευδιαθεσίας. Όχι πάθη, όχι αναισθησία. Τίποτε από αυτά. Απαλλαγμένος από φροντίδες υλικές που εξασφαλίζει ένας οικονομός, ο Δ) της δίνει όλες τις σκέψεις του στους μαθητές του που τον αγαπούν σαν πατέρα ή σαν ένα γέρο φίλο. Δίνει όλες τις σκέψεις τους στους δασκάλους του που συγκεντρωμένους φιλική γύρω από το τραπέζι του τσαγιού τους μιλάει για τους μαθητές ή μελετούν, από κοινού, κάποιο νέα παιδαγωγική καινοτομία.

Υπάρχει ένα άλλο Νέο Σχολείο στην έξοχη για το οποίο θα ήθελα να μιλήσω με πολλά. Πρόκειται για το Σχολείο του Hof-OberKinsch, κοντά στο Kaltbrunn στο Καντόνι του Σαλντ-Γκάλ, στην Ελβετία. Το ίδρυσε, στα 1906, ο κ. Hermann Tobber.

Είδα εκεί να εφαρμόζεται μιά ζωντανή συναφής μορφή διδασίας της ιστορίας του πολιτισμού. Μελετούσαν, με τη σειρά, τη λυμιαία εποχή, την εποχή των Βουρβόνων, και τις κύριες περιόδους της ιστορίας της Κεντρικής Ευρώπης, με τις βιομηχανίες και τα έθιμα της. Τα παιδιά έκαναν το φωμ, κατασκεύαζαν τέλεια (πρώτη ύλη, εργασία, παραγωγή) του καναβόπανου και πολλά άλλα προϊόντα αυτών των προτόγονων εποχών. Πήγαιναν να δούνε τα μουσεία και μπορούσαν να συγκρίνουν τις παλιές με τις σημερινές πρόοδες.

Μά πρέπει να συντομεύουμε. Δεν θα σταθώ λοιπόν παρά στα σημεία εκείνα που ξεχωρίζουν βασικά του σχολείου του Hof-OberKinsch από τα άλλα Νέα Σχολεία. Θα σταθώ δηλ. στο πρόγραμμα των μαθημάτων. Και για να αποφύγω να γράψω άναρχες και γρήγορες διηγήσεις στο σχολείο εκείνο, παρακάλεσα τον κ. Τόμπλερ να μās τα πεί ο ίδιος.

«Για τρία χρόνια, μου έγραψε, είχαμε εφαρμόσει ένα πρόγραμμα που περιλάμβανε κάθε μέρα ένα νέο κλάδο (μάθημα) που τον επεξεργαζόμαστε ολόκληρο το πρωινό. Να ένα παράδειγμα:

- 1) Δευτέρα: Γαλλικά.
- 2) Τρίτη: Μαθηματικά.
- 3) Τετάρτη: Φυσιογνωστικά.
- 4) Πέμπτη: Γερμανικά.
- 5) Παρασκευή: Σχέδιο ή Άγγλικά.
- 6) Σάββατο: Γεωγραφία και Ιστορία.

Με αυτόν τον τρόπο ολόκληρη η ύλη συγκεντρωνόταν σε ένα μονάχα κλάδο (μάθημα). Η διδασκαλία του σχεδίου, όπως και η διδασκαλία των λατινικών, γίνονταν και γίνονται ακόμη το από-

γευμα ή το βράδυ (κιανού το σχολείο ήταν οικοτροφείο). Με τον τρόπο αυτό σε κάθε μάθημα (ή γεωγραφία και ή ιστορία λογαριάζονταν σαν ένα μάθημα), αφιερώνονταν το ένα έκτο του όλου χρόνου. Καμιά φορά, αν για τον ένα ή άλλο λόγο (μέρα γιορτάσιμη π.χ.) ένα πρωινό χανόταν, οι δασκάλιοι παραπονούνταν πως δεν μπορούσαν να κερδίσουν το χαμένο χρόνο. Το σύστημα ήταν καλό, ευχριστότερο στα παιδιά, έφερνε μεγάλη πρόοδο σε σύγκριση με το παλαιό. Μά διερωτώμουν αν ο χωρισμός του πρωινού και η συγκεντρωση ενός άλλου είδους δεν θα παρουσίαζε περισσότερα πλεονεκτήματα και ακόμη πύλο θετικά. Κι έτσι φτάσαμε, διατηρώντας και πάλι σε κάθε μάθημα το έκτο του διαθεσίμου χρόνου, στο να χωρίσουμε το ωρόλοιο πρόγραμμα μας κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Πρώτη βδομάδα: πριν από το διάλειμμα Γαλλικά, μετά από το διάλειμμα Μαθηματικά.

Δεύτερη βδομάδα: πριν από το διάλειμμα Φυσιογνωστικά, μετά από το διάλειμμα Γερμανικά.

Τρίτη βδομάδα: πριν από το διάλειμμα Γεωγραφία—Ιστορία, μετά από το διάλειμμα Άγγλικά.

Τούτη τη φορά, κάθε τάξη μελετούσε ολόκληρη τη βδομάδα δυο κλάδους μαθημάτων. Ό,τι διδασκείται τη Δευτέρα, πριν από το διάλειμμα, αυτό κυριαρχεί ολόκληρη τη βδομάδα. Το ίδιο συμβαίνει και για το μάθημα που διδασκείται ύστερα από το διάλειμμα. Μαθητές και δασκάλιοι χωρίζουν λοιπόν κάθε Δευτέρα πως θα απασχολήσουν ολόκληρη τη βδομάδα με δυο μαθήματα δηλ. σε δυο τομείς. Ο δάσκαλος πρέπει να παρασκευάζεται βαθειά και τα αποτελέσματα θα έρουν να ανταποκρίνουν τις προσπάθειές του. Η προπαρασκευή δεν πρέπει να καταστεί άνωφελη από εξωτερικές επιδράσεις. Ό,τι δεν χρησιμοποιήθηκε τη Δευτέρα, θα χρησιμοποιηθεί τις επόμενες μέρες. Σαν δεν φτάσαμε σε κάτι τη μιά μέρα, θα προσπαθήσουμε να φτάσουμε τις επόμενες. Με αυτόν τον τρόπο μένει χρόνος και για τους αδύνατους μαθητές, που εργάζονται αρχικά. Η δική τους προσωπικότητα αξιοποιείται (του δασκάλου της) και η προσωπικότητα των μαθητών, προχωρημένων και αδύνατων, μπορεί έτσι να τεθεί κάτω από επίβλεψη. Έχει την ευκαιρία να τα παρακολουθεί πολλές μέρες συνέχεια. Μπορεί να υπολογίσει τον αριθμό των κατηκόντων τους χωρίς να χάνει από μπροστά του τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Δάσκαλος και μαθητές ρυθμίζουν μέχρι το Σάββατο ένα σπουδαίο έδαφος εργασίας, πάνω στο οποίο μπορούν να ρίξουν μιά καθολική ματιά. Μπορούν να διαθεθούν ένα μέρος του Σαββάτου σε μιά επανάληψη γραφτή ή προφορική. Οι μαθητές υποχρεούνται να δίνουν απολογισμό της βδομαδιακής εργασίας τους. Ανακαλύπτουν πύλο νωρίς αν ένας δάσκαλος στρέφεται στη μηχανική, εξωτερική ή επιφανειακή προσοχή ή αν κινητοποιεί εκείνη που είναι εσωτερική, συγκινησιακή και φυσική.

Και έτσι είναι δυνατόν να πετύχουμε από τα

παιδιά προσπάθειες μακράς πνοής. Αντί να αλλάζουν μάθημα 30-40 φορές τη βδομάδα ή 300-400 φορές το τρίμηνο, αντί να κινητοποιούμε, κάθε φορά, την προσπάθεια για κάθε ένα από τα σημεία αυτά, έχουμε—με το νέο σύστημα—το μέσο να εμβαθύνουν στο θέμα τους. Μπορούμε πύλο καλά να αποδεχτούμε πως υπάρχουν πέντε μέχρι δέκα λεπτά χαμένα στην αρχή κάθε νέου μαθήματος ίσαμε τη στιγμή της ενεργητικής κινητοποίησης της τάξης. Όσο περισσότερες, βαθύτερες και επίμονες είναι οι εντυπώσεις του προηγούμενου μαθήματος άλλο τόσο θα είναι για πύλο διάστημα ικανές να προκαλέσουν την καταναγκαστική λήθη και να συγκεντρώσουν τα πνεύματα για τη νέα ώρα. Πολλαπλασιάστε αυτά τα πέντε ή 10 λεπτά με τον αριθμό των μαθημάτων που περιλαμβάνει μιά βδομάδα π.χ. 30-40 μαθήματα, και θα βρήτε την απώλεια χρόνου και ενέργειας που προκαλεί το παλιό σύστημα. Θα ανακαλύψετε πως παριστάνει μιά μέθοδο εργασίας ολόκληρη αντίθετη από την καλώς εννοούμενη οικονομία. Αμβλύνει, τελικά, τις ενέργειες. Η πειθαρχία, με το παλιό σύστημα, καθίσταται πύλο δύσκολη. Ένα μέρος της δύναμης του δασκάλου πρέπει να διατεθεί για την αστυνομική επιτήρηση της τάξης.

Μά προπάντων οι μαθητές δεν κατορθώνουν να αλληλογνωρίζουν. Έγκαταλείπουν το σχολείο χωρίς να ξέρουν για πύλο είδος εργασίας είναι ικανοί να προσφέρουν κάποια προσπάθεια αδιάπτωτη. Μήπως δεν είναι η αδιάπτωτη προσπάθεια που ενδιαφέρει, πάνω απ' όλα, την ανθρώπινη εργασία; Ο επαγγελματικός προσανατολισμός δεν πρέπει να στρέφεται άκριτως πάνω σ' αυτήν την ικανότητα για προσπάθεια;

Το ωρόλοιο πρόγραμμα, το τεμαχισμένο, προκαλεί μιά επιφανειακή και δυσάρεστη νευρική εργασία. Η ύλη που πρόκειται να διδαχτεί γίνεται το μοναδικό αντικείμενο των σκέψεων, υψώνεται σε είδωλο. Το ανθρώπινο άτομο δεν είναι πύλο παρά όργανο.

Αντίθετα με το εβδομαδιαίο ωρόλοιο πρόγραμμα οι μαθητές συναντούν στην εργασία τους την ανάπαυση του πνεύματος, τη συγκεντρωση, την εμβαθύνση, τη γνώση του εαυτού τους και την εμπιστοσύνη προς τον εαυτό τους, που έχουν ανάγκη. Βρίσκονται μπροστά στο δάσκαλο, σαν ανθρώπινα όντα, σαν εργαλείο, που σκέφτονται. Για φανταστήτε το λιγάκι: να περάσετε μιά ολόκληρη βδομάδα σπουδάζοντας μιά μονάχα υπόθεση, να μιλήσετε για ένα μόνον ποιητή; Να εμβαθύνετε σε μιά και την αυτήν ιστορική περίοδο; Να συγκεντρώσετε το βλέμμα σας σε μιά μόνον χώρα ή ομάδα χωρών; Να κινηθήτε στην ατμόσφαιρα μιάς και της αυτής έννης γλώσσας; Να έχετε το χρόνο να κάνετε φυσιογνωστικές παρατηρήσεις, πειραματισμούς, έξι-δρούμες. Τέλος, να προσδιορίσετε την προσπάθειά σας σε ένα μόνον κεφάλαιο της αριθμητικής, ανακαλυπτικού ολόκληρου. Πόσες εντυπώσεις δεν θα είναι τώρα περισσότερο βαθιές, πόσο πύλο ήρεμα δεν θα μπορούσαν να προσδεθούν σε γνώσεις αφομοιωμένες πύλο. Το πνευματικό

υπόστρωμα δλόκληρο θά είναι γιαυτὲς περισσότερο στερεὸ καὶ τὸ νεαρὸ ἄτομο περισσότερο βέβαιο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Μᾶς συνέβηκε πολλές φορές, στὸ τέλος μιᾶς βδομάδας, νὰ μᾶς ἐρθοῦν οἱ μαθητὲς νὰ μᾶς ρωτήσουνε ἂν δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε σπουδάζοντας τὸ ἴδιο θέμα καὶ τὴν ἐπομένη βδομάδα συνέχεια. Ἐνὰς δάσκαλος, μὲ μέσες ἱκανότητες καὶ βούληση, δὲν θὰ δοκιμάσει οὔτε ἔχνος κόπωση μάλιστα κατορθώσει νὰ προσελκύσει τοὺς μαθητὲς του στὴν ἐργασία...

Στὴν ἀρχή, νομίζαμε πὼς ἂν ἔνα (κεντρικὸ) μάθημα δὲν τὸ ἐπαναλαμβάναμε μέσα σὲ 2-3 βδομάδες, ἡ μνήμη θὰ διακινδυνεύει νὰ ἀδυνατίσει πάρα πολύ. Βισαγάγαμε λοιπὸν, γιὰ μερικὰ μαθήματα ποὺ στηρίζονται σὲ μιὰ βάση ἀξιοσημείωτα μνημονική, π.χ. τὰ μαθηματικά καὶ τὶς ξένες γλώσσες—ἕνα συμπληρωματικὸ μάθημα ἐβδομαδιαίον. Μὰ ἀμέσως καταλάβαμε πὼς αὐτὴ ἡ παραπάνω ὥρα ἦταν περιττή, ἀκριβῶς γιατί οἱ ἐντυπώσεις ἦταν βαθεῖες.

Ὁ χρόνος τῆς ἐργασίας μας διαρκεῖ ἑπτὰ τέταρτα τῆς ὥρας (1 καὶ 3/4). Προσπαθήσαμε ἐπίσης νὰ τὸ πετύχουμε μέσα σὲ δύο πληρεῖς ὥρες μὴ παρατηρήσαμε. Πετύχαμε τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα ἐκεῖ ποὺ ἕνας μονάχα δάσκαλος διδάσκει τουλάχιστο δύο μαθήματα στὴν ἴδια τάξη. Μπορεῖ τότε νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴ μιὰ ἐργασία στὴν ἄλλη, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἑπτὰ τέταρτων τῆς ὥρας, ἀκριβῶς τὴ στιγμή ὅπου τὸ πρῶτο σπουδάζομενο θέμα κλείνει μὲ ἕνα φυσικὸ συμπέρασμα. Μπορεῖ ἐπίσης, ἂν τὸ κρίνει ἐπικυρό, νὰ κάνει μιὰ μικρὴ διακοπὴ τῆς ἐργασίας, χωρὶς νὰ διαταράξει τίς γειτονικὲς τάξεις, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ δὲν θὰ βγῶνε ἔξω.

Ὅπως βλέπετε, χωρίζουμε τὸ προῖνδ σὲ δύο μεγάλα μπλόκ, ἑπτὰ τέταρτων τῆς ὥρας τὸ καθ' ἕνα. Ἐνὰ μεγάλο διάλειμμα τὰ χωρίζει. Διαρκεῖ ἀπὸ μιὰ ὥρα μέχρι τρία τέταρτα καὶ ἔχει ἕνα πολὺ εὐεργετικὸ ἀποτέλεσμα. Δασκάλιο καὶ μαθητὲς βγαίνουν, διαβάζουν, παίζουν, τρώγουν. Πραγματοποιεῖται ἔτσι μιὰ πλεονεχτικὴ συγκέντρωση τῶν μικρῶν διαλειμμάτων.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πετυχαίνουμε γιὰ τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς μαθητὲς ἕνα ἐλεύθερο ὑμῶ-γενο χρόνο. Δὲν ὑπάρχουν τὰ μικρὰ κομμάτια τοῦ χαμένου χρόνου. Ἐπὶ πλέον διευθετοῦμε ἔτσι τὰ πράγματα ὥστε, στὴ διάρκεια τῶν τριῶν ἐβδομάδων τουλάχιστο, κάθε δάσκαλος νὰ μπορεῖ νὰ ἔχει ἐλεύθερο ἕνα μισὸ προῖνδ πού νὰ διαρκεῖ δλόκληρη τὴ βδομάδα. Ἀρκεῖ, πραγματικά, νὰ τὸ διαθεῖται τὸ μισὸ ἐνὸς προῖνδ γιὰ νὰ διαθέσει αὐτὸματα αὐτὸ τὸ μισὸ προῖνδ γιὰ περίοδο 8 ἡμερῶν. Θὰ μπορέσει λοιπὸν νὰ μελετήσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, νὰ ἐπιχειρήσει ἐνδρομὲς ἢ μικρὰ ταξίδια, νὰ κάνει μιὰ σύντομη ἀφομοίωση. Βλέπουμε πὼς αὐτὸς ὁ ἐλεύθερος ὑμῶγενο χρόνος εἶναι ἕνα ἀποτέλεσμα πολὺ ἱκανοποιητικὸ τοῦ δικοῦ μας συστήματος ὁρολογίου προγράμματος.

Ἵπάρχει καὶ ἕνα ἀκόμη. Ἀντὶ νὰ ἔχουμε νὰ προετοιμάσουμε γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα ἀπὸ τὸ βράδυ 4-6 διαφορετικὰ μαθήματα (καθηρίοντα), οἱ μαθητὲς μας ἔχουν μονάχα δύο. Οἱ δάσκαλοι μπο-

ροῦν κι' αὐτοὶ νὰ συμφωνήσουν νὰ ἐπιβλέπουν δλόκληρη τὴ μελέτη ἀλληλοδιάδοχα. Συνεπὲς κι' ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη ὑπάρχει ἐμβάθυνση καὶ περιορισμὸς στὸ πεδίο τῆς ἐργασίας.

Τὸ ἐπαναλαμβάνω : εἶναι πολὺ πλεονεχτικὸ νὰ διδάσκει ὁ ἴδιος δάσκαλος στὴ ἴδια τάξη δύο κλάδους μαθημάτων. Μπορεῖ τότε νὰ διακοψοῖ τὸν ἑναρ ἀπὸ τοὺς δύο στὴν κατάλληλη ψυχολογικὴ στιγμή. Τὸ μπορεῖ ἀλλὰ δὲν εἶναι υποχρεωμένος νὰ τὸ κάνει. Σημειώνουμε μὲ τὴν εὐκαιρία πὼς μπορούμε ἀκόμη μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ πραγματοποιήσουμε μιὰ μεταβατικὴ κατάσταση ἀνάμεσα στὸ παλιὸ καὶ στὸ νέο σύστημα. Ἐνὰ θέμα μπορεῖ νὰ ἐξαντληθεῖ μέσα σὲ ἕνα ἡμῶριο ὅπως ἐπίσης μπορεῖ νὰ ἐξαντληθεῖ σὲ 1 καὶ 1/2 ἢ σὲ 1 καὶ 3/4 τῆς ὥρας. Πρέπει νὰ ἀφήσουμε στὸ δάσκαλο τὸ βαθμὸ τῆς πρωτοβουλίας ποὺ ἐπιθυμεῖ γιὰ νὰ μπορέσει τὸ παιδαγωγικὸ του τᾶκτ, νὰ τὸν βοηθήσει νὰ πάρει τὴν καλύτερη ἀπόφαση. Καὶ ἔπειτα πὼς νὰ παραδεχτοῦμε νὰ κάνουν μαθήματα ἴδιας διάρκειας παιδιὰ ἑπτὰ καὶ δέκα-ἑπτὰ ἔτων; Δὲν εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἡ ἱκανότητὰ τοὺς γιὰ ἐργασία; Ἡ ὁμοιομορφία δὲν τείνει στὴ μηχανοποίηση τῆς πνευματικῆς ζωῆς; Καὶ δὲν πρέπει νὰ διαπαιδαγωγούμε τὰ παιδιὰ μας μὲ ἐνέργεια ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ μηχανοποίηση;

Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὴ τὴν ἐλεύθερη ἀσκηση τοῦ δασκάλου, ποὺ πρέπει νὰ λαβαίνει πολὺ ἀποψη τοῦ στίς ἀπαιτήσεις τῆς ὁργάνωσης δλόκληρου τοῦ σχολείου, πραγματοποιήσαμε τὸ μεγάλο διάλειμμα ἀπὸ τέλος τῆς ἐργασίας δύο ὥρων (ὕστερα ἀπὸ μαθήματα δύο ὥρων) δηλ. ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ τέταρτα τῆς ὥρας. Στὸ σύγγραμμα τὸν γιὰ τὰ μαθήματα τῶν 40 λεπτῶν, ὁ πρῶτανις Κέλλερ συμβουλεύει νὰ ἐλαφρύνουμε πρὸ πάντων τὸ συνηθισμένο πρόγραμμα. Διαβεβαιώνει πὼς στὸ Γυμνάσιον τοῦ Winterthour τὰ μαθήματα μικρῆς διάρκειας ἔχουν δώσει καλὰ ἀποτελέσματα καὶ πὼς ἔχουν αὐξήσει τὸ σύνολο τῶν ἐλευθέρων ὥρων χωρὶς νὰ διαπυστώνει καμμιὰ διαταραχὴ νὰ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐνεργείας (μέθοδο).

Στηρίζεται ἐπίσης σὲ ἐργασίες ἄλλων ψυχολόγων ποὺ ἔχουν μετρήσει τὴν κόπωση. Μοῦ φαίνεται, πὼς αὐτὲς οἱ διαπιστώσεις δὲν ἀδυνατοῦν καθόλου τὸ σύστημα μας. Ἀντὶ νὰ μετρήσουμε τὴν κόπωση, ποὺ ἐπίσης μπορεῖ νὰ ὀφείλεται στὴν ἐπίδραση ἐνὸς δασκάλου ταραχμένου καὶ νευρικοῦ, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ πάρουμε σάν κριτήριον τὴν ἱκανότητα γιὰ προσπάθεια τῶν μαθητῶν; Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη εἶναι ἐντυπωσιακὸ νὰ διαπιστώνουμε πὼς σ' ἐμᾶς ἐργαζόμετες κανονικὰ ἑπτὰ τέταρτα τῆς ὥρας συνεχῶς, χωρὶς διάλειμμα, καὶ χωρὶς ἀλλαγὴ θέματος.

Νομίζω πὼς ὀδηγηθήκαμε στὴ συγκέντρωση τοῦ ὁρολογίου προγράμματος ἐργασίας ὅσο μακριὰ μας ἦταν δυνατόν νὰ πάμε, ἔχοντας ὑπ' ὄψη καὶ τίς ἐξετάσεις, ποὺ οἱ ἀπαιτήσεις τοὺς εἶναι πάντοτε παρούσες (ἀφοῦ τίς ἀπαιτεῖ ἡ πολιτεία σὴμ. μεταφρ.). Χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση, θὰ πηγαίναμε ἀκόμη πὺδ μακριὰ πολὺ εὐχαρίστως, μέσα σ' αὐτὸ τὸ δρόμο ὅπου ὑψώνεται ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ πασίγνωστου οἰκονομικοῦ κανόνα «τὰ πῶ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Ε.Σ.Δ. ΣΤΑ ΜΟΝΟΤΑΞΙΑ-ΔΙΤΑΞΙΑ

Τοῦ κ. ΑΛΕΚΟΥ ΜΕΤΑΞΑ Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων Φιλιππῶν

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ὡς τοιαῦτα Ἐνότητες τῆς Ε. Δ. θεωροῦνται :

1. Τὸ Σχολεῖον. Τὸ Σχολεῖον μὲ τὰς αἰθούσας καὶ τὰ ἄλλα δωμάτια του, μὲ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρά των, μὲ τὰ ἐπιπλα καὶ σκεῦή των. Μὲ ἀφορμὰς νὰ ἐξετασθῇ ἡ χρησιμότης των. μὲ ἀνάγκην νὰ ὀνομαστοῦν καὶ νὰ γραφοῦν καὶ ἐντυπωθοῦν τὰ ὀνόματά των μὲ εὐκαιρίας ν' ἀπαριθμηθοῦν μὲ ἀφορμὰς νὰ συλλεγοῦν αἱ μορφᾶί, τὰ σχήματα καὶ τὸ μέγεθος των μὲ θέλησιν νὰ ἱγνογραφηθοῦν, νὰ πλαστοῦν, ν' ἀναπαρασταθοῦν εἰς τὸ ἀμμοδοχεῖον καὶ νὰ σχεδιασθοῦν στὸ χαρτί μὲ εὐκαιρίας νὰ καθορίζεται ἡ θέσις των ὡς πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ἡ θέσις τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ ἡ θέσις ἐνὸς ἐκάστου μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ παρ' αὐτοὺς μὲ ἀνάγκην νὰ τηρῶνται καθαρὰ καὶ νὰ στολίζονται, χάριν τῆς υγιείας καὶ χάριν τῆς ὁμορφίας.

Τὸ Σχολεῖον μὲ τοὺς Δ)λους καὶ τὰ παιδιὰ. Μὲ ἀφορμὰς καὶ ἀνάγκην νὰ ρυθμισθῇ ἡ ἐργασία, ἡ ζωὴ καὶ ἡ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν μέσα εἰς τὸ Σχολεῖον μὲ ἀπαιτήσιν ἡ ρυθμίσαι αὐτὴ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκ μέρους τούτων ἀπόκτησιν καλῶν συνηθειῶν, εἰς τὴν δημιουργίαν ἀμμοσφαιρας γεμάτης ἀπὸ ἀγάπης, χαρᾶν, εὐθυμίας, πνευματικὴν δροσερότητα εἰς ἀλληλοβοήθειαν τῶν μαθητῶν, εἰς ἀμυντικὴν τούτων συμβίωσιν. Τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ἀτομικά των εἶδη. Μὲ ἀνάγκην νὰ τὰ ἀγαθίσουν, μὲ θέλησιν νὰ τὰ φυλάττουν, νὰ τὰ τηροῦν καθαρὰ μὲ εὐκαιρίας νὰ τὰ ἀπαριθμοῦν μὲ ἐπιθυμίαν νὰ τὰ ἱγνογραφοῦν κλπ. Ἡ αὐλὴ τοῦ Σχολείου μὲ τὰ ἐν αὐτῇ δένδρα. Μὲ ἀφορμὰς νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ μαθηταὶ τὰ καλὰ ποὺ τοὺς προσφέρουν, μὲ εὐκαιρίας νὰ ἐκτιμῶσιν καὶ μετρήσων τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ μέγεθος των, μὲ καθογήσων νὰ τὰ ἀναπαραστήσων, τὰ ἱγνογραφῶσιν, τὰ σχεδιάσων κλπ. Ὁ κήπος τοῦ σχολείου, μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἄνθη, λαχανικά, δένδρα, ζῶα. Μὲ εὐκαιρίας νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ μαθηταὶ

ὀφέλιμα ἀποτελέσματα μὲ τίς λιγώτερες ἀνωφελες προσπάθειες.

ΑΛΟΑΦΟΣ ΦΕΡΡΙΕΡ.

Σημείωση Μεταφραστῆ : ἔδω τελειώνει τὸ κεφάλαιον ἀμερικὰ πρότυπα σχολεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ Φερριέρ αἷς μεταφράσισουμε τὸ σχολεῖον.

Ἀπὸ τὸ ἐρχόμενο θὰ δώσουμε σὲ μεταφραστὴ τὸ ἔκτο κεφάλαιον τοῦ ἴδιου συγγράμματος μὲ τὸν τίτλον «τὸ Νέον σχολεῖον καὶ οἱ κυριώτερες πραγματοποιήσεις του σ' ὁλόκληρον τὸν κόσμον», σελ. 241-289 τοῦ προτύπου. Στὸ σμμεριπὸν ἀπόσπασμα βλέπουμε ἕνα πρόγραμμα μὲ κάποια συγκέντρωση μαθημάτων γύρω ἀπὸ μερικὰ «κυριαρχα ἐβδομαδιαῖα μαθήματα», περὶ ποῦ σάν τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Εὐαγγέλου Παπαγιάννου. Πρέπει νὰ ἔχετε ὑπόψιν σας πὼς τὰ πρότυπα γιὰ τὰ ὁποῖα μιλάει ὁ Φερριέρ παρα-

τὰς ἐργασίας ποὺ γίνονται εἰς αὐτόν, μὲ ἐπιθυμίαν νὰ σκάσουν, νὰ σπείρουν, νὰ φυτεύσουν, νὰ περιποιηθοῦν ἄνθη καὶ φυτὰ, ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ὁμορφίαν τοῦ κήπου, νὰ ὀμιλήσων καὶ ἐρωτήσων διὰ τὰ ἄνθη καὶ τὰ ἄλλα φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, μὲ ὀρεξιν νὰ τὰ ἱγνογραφῶσιν, νὰ μάθουν νὰ γράφουν τὰ ὀνόματά των, ν' ἀναπαραστήσων τὸν κήπον κλπ.

2) Τὸ σπῖτι καὶ ἡ οἰκογένεια. Τὸ σπῖτι μὲ τὰ ἐπιπλα καὶ σκεῦή του, μὲ τὴν αὐλὴ καὶ τοὺς σταύλους του—τὸ σπῖτι τοῦ Γιώργου, τοῦ Δημήτρη, τῆς Ἑλένης (Ἰσόγειο, μονόροφον κλπ.), μὲ τὸν στολισμὸν τους, τὴν καθαρὴν τῶν, τὴν υγιείαν καὶ τὴν ὁμορφίαν. Τὸ σπῖτι μὲ τοὺς ἀνθρώπους του, μὲ τοὺς γονεῖς, τ' ἀδέρφια κλπ., μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους, μὲ τὰς ἐργασίας των μὲ τίς χαρὰς καὶ τίς λύπες των, μὲ τίς συνήθειες καὶ τίς ἀνάγκας των, μὲ τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν, μὲ τίς φροντίδες γι' αὐτὰ, μὲ τίς βοήθειες ποὺ προσφέρουν αὐτὰ στὸ σπῖτι, μὲ τὴν διατροφή, τὴν ἐνδυμασίαν, τὸν ὕπνον, τὴν υγιείαν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, κλπ. Τὸ σπῖτι καὶ τὰ ζῶα καὶ φυτὰ τοῦ σπῖτι καὶ ἡ ἐκείνοι ποὺ τὸ κατασκευάζουν : ὁ κτίστης, ὁ ἐξολογρός, ὁ ἐργάτης, κλπ., μὲ τὰ ἐργαλεῖα των καὶ τὴν τέχνην των, μὲ τὴν βοήθειαν, τὸν κόπο καὶ τὸν ἰδρώτα τῶν ἀνθρώπων τοῦ σπῖτιοῦ κλπ. Μὲ ἀφορμὰς, εὐκαιρίας, θέλησιν, ἐπιθυμίαν καὶ ἀνάγκην νὰ παρατηροῦν οἱ μαθηταὶ, δια αὐτὰ, νὰ τὰ ἐξετάζουν, νὰ ὀμιλοῦν καὶ ἐρωτοῦν δι' αὐτὰ, ν' ἀνακαλύπτουν τὰς σχέσεις ποὺ ἔχουν μὲ αὐτοὺς, νὰ τὰ ἱγνογραφοῦν, τὰ ἀπαριθμοῦν κλπ., μὲ προσπάθειαν τοῦ Δ)λου νὰ τὰ ζωντανεύῃ καὶ τὰ προσωποποιῇ, μὲ παρορμήσεις καὶ βοήθειαν νὰ γίνωνται οἰκεῖα καὶ ἀγαπητὰ εἰς τοὺς μαθητὰς, νὰ τραβοῦν τὴν φροντίδα τους κλπ.

3) Ὁ δρόμος. Μὲ τὰ πεζοδρόμια καὶ τίς δενδροστοιχίες του, μὲ τοὺς ὑπόνομους καὶ τὰ γεφύρια του, μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα, τὰ πάντα εἶναι πλήρη σχολεῖα (μὲ νηπιαγωγεῖα, Δημοτικὰ καὶ Γυμνάσια). Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἀναφέρονται σὲ γυναικείας τάξεις. Ὅμως τὸ ἴδιο σύστημα ἐφαρμόζον καὶ στὸ δημοτικὸ, μὲ ἀνύστες ἀποκλίσεις. Νομίζουμε ὅμως πὼς ἡ «συγκέντρωση» αὐτὴ γύρω ἀπὸ ἕνα ἢ δύο μαθήματα δὲν λύνει τὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀνησυχεῖ. Θέλουμε γνησιώτερα συγκεντρωτικὰ προγράμματα ποὺ νὰ μὴ τὰ δαμεύουν στὰ πλαίσια τῆς βδομάδας. Τέτοια δημοσιεύουμε στὸ σύγγραμμά μας «Τὰ πρότυπα σχολεῖα καὶ τὰ νέα προγράμματα» καὶ στὸ προηγούμενον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας. Ἐτσι θὰ μπορέσετε νὰ κάνετε τὴ σύγκρισιν.

Τὸ περιοδικὸν μας θὰ σᾶς δίνει, κάθε φορὰ, πολλὰς ἀπόψεις γιὰ νὰ κρίνετε μόνοι σας ποῖα εἶναι τὰ σωστότερα.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΗΣΗΣ.

κάβρα, τ' αὐτοκίνητα. Μὲ ἀφορμὰς καὶ ἀνάγκην νὰ βαδίζουμε κανονικά. Μὲ ἀφορμὰς καὶ εὐκαιρίας ν' ἀντιληφθοῦν οἱ μαθηταὶ τὴν ἀξίαν του, τὰς φροντίδας καὶ τοὺς κόπους τῶν ἀνθρώπων κλπ. διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν κλπ.

4) Ἡ συνοικία τοῦ Σχολείου καὶ αἱ ἄλλαι συνοικίαι τοῦ χωριοῦ. Τὰ σπίτια τῆς συνοικίας μετὸν προσανατολισμὸν καὶ τὰ σγέδια τους, τοὺς κήπους καὶ τὰ περιβόλια τους. Ἡ ἐκκλησία μετὸν κωδωνοστάσιον καὶ τὴν καμπάνα, τὸ ἐσωτερικὸν τῆς (τὶς εἰκόνες, τὰ καντήλια, τὰ μανουάλια, τὰ κρηστήρια, τὰ κεριὰ, τὶς λαμπάδες, τὰ σύμβολα τῆς κλπ.). Ἡ πλατεία, τὸ ἥρῳον, τὰ ἀγάλματα, τὰ δένδρα, οἱ ἀνθοπρασιές κλπ. Οἱ βρύσες, τὰ πηγάδια, τὸ ὕδραγωγεῖο. Ἡ Ἀγορὰ καὶ τὰ καταστήματα. Ὁ φοῦρνος, τὸ παντοπωλεῖο, τὸ τσαγκάρικο, τὸ μανάβικο, τὸ ραφεῖο κλπ. Ὅλα τὰ παραπάνω μετὸν ἱστορίαν τους, τοὺς θρύλους των, μετὸν ἀνθρώπους, μετὰς ἐργασίας των, τοὺς κόπους των, τὰς φροντίδας των καὶ ἀφορμὰς καὶ εὐκαιρίας καὶ θέλησιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ ἀνάγκην, ὥς καὶ διὰ τὰς προηγούμενας ἐνότητες.

5) Τὸ Φθινόπωρον. Μὲ τὶς καιρικές μεταβολές του καὶ τὰ φυσικά του φαινόμενα (βροχές, σύννεφα, ὕμνη, βροντὴ, κεραυνός). Μὲ τὴν εἰκόνα πού παρουσιάζει ἡ φύσις κατ' αὐτό. Μὲ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τὴν πορείαν του εἰς τὸν οὐρανόν. Μὲ τὴν ἐπίδρασιν του ἐπὶ τῶν ζώων (ἀποδημητικά πούλια, τὰ κοπάδια κατεβαίνουν στὰ χειμαδιά, μαζεύονται στοὺς σταύλους). Μὲ τοὺς μῆνες του. Μὲ τὶς ἐργασίες καὶ τὶς ἐορτές τῶν κατοίκων κατ' αὐτό, μετὸν συγκομιδὴν ὀρίσμενων προϊόντων, μετὰ τὴν παιγνίδια τῶν παιδιῶν. Μὲ τὴν ζωὴν εἰς τὸ σπῖτι καὶ μετὰς ἀνάγκας πού δημιουργεῖ διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ ἀφορμὰς καὶ εὐκαιρίας καὶ θέλησιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ ἀνάγκην διὰ περιπάτους καὶ ἐπισκέψεις, διὰ παρατηρήσεις, συζητήσεις, ἐρωτήσεις, δι' ἱχθυογραφίες, ἀπειριθίσεις, κατασκευάς, ἀναπαραστάσεις, ποιήματα, παροιμίες, παραμύθια, τραγούδια, γυμναστικές κινήσεις κλπ.

6) Ὁ Χεῖμῶνας. Μὲ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ τὴν πορείαν του εἰς τὸν οὐρανόν. Μὲ τὰ χιόνια, τὸν πάγο καὶ τὰ κρύα του. Μὲ τὴν ἐπίδρασιν των εἰς τὴν θερμοκρασίαν τῆς ἀτμοσφαιράς. Μὲ τὴν ἀλλαγὴν πού ἐπιφέρει εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ἀνάγκας πού δημιουργεῖ δι' αὐτοὺς (ἐνδυμασία-θερμανσις κλπ.). Μὲ τὰς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς ἐορτάς των, μετὰ τὴν παιγνίδια τῶν παιδιῶν. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ζοῦν στὸ ὑπαίθριον (βοσκοί), νὰ ταξιδεύουν, νὰ φρουροῦν τὰ σόναρα τῆς Πατρίδος κλπ. Μὲ τοὺς μῆνας του. Μὲ πολλὰς, ὥς καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἐνότητες, εὐκαιρίας, ἀφορμὰς, θέλησιν κλπ. δι' ὁμοίας ἀσχολίας τῶν μαθητῶν.

7) Ἡ Ἀνοιξίς. Μὲ τὰ προμηνύματά της, μετὸν πρώτῃν ἡμέραν της, μετὸν φύσιν καὶ τὴν ἀτμόσφαιραν της, μετὸν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, μετὸν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα της, μετὰ δένδρα καὶ τὰ λουλούδια της, μετὰ τὶς ἐργασίες καὶ ἐορτὰς τῶν κατοίκων, μετὰ τὴν παιγνίδια τῶν παιδιῶν, μετὰ τὴν καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, μετὰ

τὸν κῆπον, μετὸν ἀνθρώκον στὸν ἀνθρώκον, μετὸν βοσκὸν στὸ βουνόν, μετὰ πούλια στὰ δένδρα, καὶ τὸ Μῆν—τὸ χρυσομάτην—της καὶ τὴν πρώτῃν ἡμέραν του, μετὸν νέαν ζωὴν πού παντοῦ ξεπροβαίνει, μετὸν ὁμορφίαν της, μετὸν γέλιο καὶ τὴν χαρὰ πού σκορπίζει εἰς ὅλους καὶ εἰς ὅλα, μετὸν ὄρασμα τῶν παιδιῶν εἰς τὸ σχολικόν κῆπον, μετὸν ἀνθισμένην ἀμυγδαλιά (ἀν ἀνθισθῇ μέσα στὸ χειμῶνα τότε θὰ τὴν χαροῦμε), μετὰ τὶς χελιδνοφωλιές, μετὰ τὶς περαλοῦδες, μετὰ τὶς παραοῦνες καὶ τὰ κεράσια, μετὰ τοὺς μῆνες της, μετὰ τοὺς βλάχους πού ἀνεβαίνουν στὰ βουνά, μετὰ τὰ κοπάδια τοῦ χωριοῦ, μετὰ τὸ κούρεμα, μετὰ τὴν τυροκομία. Καὶ μετὰ περισσότερας εὐκαιρίας καὶ ἀφορμὰς καὶ θέλησιν καὶ ἐνεργητικότητά δι' ὁμοίας μετὰς προηγούμενας ἐνότητες ἀσχολίας τῶν μαθητῶν.

8) Ἡ γύρω ἀπὸ τὸ χωρίον φύσις. Τὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια μετὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα καὶ τὸν γεωργὸν καὶ τὰ προϊόντα τους, μετὰ τὶς ἀποστάσεις τους ἀπὸ τὸ χωριὸν κλπ. Ἡ πεδιάδα καὶ ἡ κοιλάδα ἐπίσης—πολὺ πιθανόν μετὸν μηχανικὴ καλλιέργειά της—μετὰ τὰ προϊόντα της, μετὰ τὴν συγκομιδὴν της κλπ. Τὸ πατάμι μετὰ τὴν φύσιν του, τὰ νερά του, τοὺς χειμάρρους καὶ παραποτάμους του καὶ τὰ ἀντιπηλωτικά καὶ ἀρεαυτικά ἔργα καὶ τὴν χρησιμότητά τους, μετὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα του, μετὰ τὸ νερόν του, μετὰ τοὺς θρύλους των κλπ. Ἡ λίμνη καὶ τὸ ἔλος, μετὰ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα τους, μετὰ τὴν χρησιμότητά τους καὶ τὴν βλάβην τους, μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν καὶ τὰς ὠφελείας ἀπὸ αὐτῇ κλπ. Τὸ λειβάδι μετὰ τὶς βοσκές του, μετὰ τὰ ζῶα του. Τὸ βουνὸν καὶ οἱ λόφοι, μετὰ τοὺς ἐλαιοφύτους πρόποδες καὶ πλαγιές των, καὶ τὴν ἄλλῃ φυτεία των, μετὰ τοὺς λόγους των, μετὰ τοὺς βοσκούς καὶ τὰ κοπάδια των, μετὰ τὶς σπηλιές καὶ τὶς πηγές του καὶ ρυάκια, μετὰ τοὺς βράχους, τὶς χαράδρες καὶ τὰ φαράγγια καὶ τὴν κορυφὴν του, μετὰ τὰ ἐρημοκλήσια, μετὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς θρύλους των, μετὰ τὶς καταχνιές καὶ τὰ γιόνια τους, μετὰ τὶς σειρές καὶ τὴν ἐναλλαχὴν τους, μετὰ τὸ στρατιωτικὸ φυλάκιό μας κλπ.

9) Τὸ δάσος. Μὲ τὰ δένδρα του καὶ τὰ ζῶα του, τὰ κυνήγια του, τὴν ἔξλευσιν καὶ ἀνθρώπων, τὴν φύλαξιν του, τὸν ὑπόμονον, τὸν κυνῆγον, τὸν ἀνθρωποκτονῶν, τὸν δασοφύλακα, τὴν ἀνάγκην πρὸς προστασίαν του διὰ τὴν ὕγιαν καὶ τὴν ὁμορφίαν.

10) Ἡ θάλασσα. Μὲ τὰ ἀρμυρὰ νερά της, μετὰ τὴν γαλήνην καὶ τρικυμίαν της, μετὰ τὰ μπάνια στὰ καταγάλανα νερά της, μετὰ τὰ ψάρια της καὶ τοὺς ψαράδες της, μετὰ τοὺς κύλους καὶ τὰ λιμάνια της, μετὰ τὶς βάρκες καὶ τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα πλοία της καὶ τὰ ταξίδια τους, μετὰ τὰ ἀκρωτήρια καὶ τὶς χερσονήσους καὶ τὰ νησιά της καὶ τοὺς φάρους των, μετὰ τὸ σφυγγάριον καὶ τοὺς σφυγγαράδες, μετὰ τοὺς θαλασσοκτονούς καὶ τὴν ζωὴν τους κλπ. Σημ. Ἀμέσους ἐποπτείας ἀπὸ τὴν ἐνότητα αὐτὴν οἱ μαθηταὶ ἐλαχίστων μόνον σχολείων τῆς περιφερείας δύνανται νὰ σχηματίσθωσι. Οἱ τῶν λοιπῶν μόνον μετὰ ἐκδρομὰς ἡμποροῦν νὰ τὸ ἐπιτύχουν. Ἄν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἐκδρομὴ θὰ γίνῃ αἰσθητοποίησις εἰς τὴν γειτονικὴν λίμνην

ἢ τὸ τέλμα ἢ τὸν λάκκον, ἢ θὰ γίνῃ τεχνητὴ ἀναπαράστασις.

11) Τὸ χωριὸν καὶ αἱ ἀρχαὶ του, τὰ ἱδρύματά του. Ἡ ἱστορία καὶ αἱ παραδόσεις δὲ τὸ χωριὸν μετὰ ἁπλὰ λόγια. Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, ὁ Γραμματεὺς τῆς Κοινότητος, Ὁ Ἱερεὺς. Οἱ Διδάσκαλοι. Οἱ Ἀγροφύλακες. Ὁ Ἀστυνομικὸς Σταθμάρχης. Ὁ Διοικητὴς τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης στρατιωτικῆς μονάδος. Τὸ Τηλεφωνεῖον, τὸ Τηλεγραφεῖον. Ἡ Οἰκονομικὴ Σχολή. Τὸ σπῖτι τοῦ παιδιοῦ κλπ.

12) Ἐπισκέπται τοῦ χωριοῦ. Ὁ Νομάρχης, Ὁ Μηχανικός. Οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ, τῶν ΤΕΑ, τῆς Χωροφυλακῆς κ.λπ. Ὁ Εἰρηνοδίκης, Ὁ Εἰσπράκτωρ, Ὁ Ἐπαρχος, Ὁ Ἐπιθεωρητής, Ὁ Γεωπόνος κλπ., μετὰ τὰς ἐργασίας καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, μετὰ τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὰς Ἀρχάς κλπ.

13) Ὁ τακτικὸς ἐπισκέπτης τοῦ χωριοῦ. Ὁ Ταχυδρόμος. Ἀπὸ πού ἔρχεται. Τὸ δρομολόγιό του. Ἀπὸ πού ἔρχονται τὰ γράμματα καὶ πῶς. Τὰ μέσα συγκοινωνίας. Τὰ ταξίδια. Οἱ ξενιτεμένοι. Τὰ εἶδη πού λάβαμε ἀπὸ τὸ σχολεῖον ἢ τὴν ὀργάνωσιν πού ἔχει υἱοθετήσει τὸ σχολεῖόν μας. Καλοὶ ἄνθρωποι εἶναι παντοῦ καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς Γῆς κλπ.

14) Τὰ γύρω χωριά καὶ αἱ πλησιέστεραι πόλεις. Μὲ ἀφορμὰς, εὐκαιρίας, ἐπιθυμίαν καὶ θέλησιν νὰ τὰ ἐπισκεφθοῦν, νὰ ἴδωσιν τοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους διὰ περάσουν καὶ τὰ μέσα μετὰ τὰ ποῖα διὰ διηγηθῶν νὰ φθάσουν εἰς αὐτά, νὰ καταλάβωσιν τὴν κατεύθυνσιν πού θὰ πάρουν κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν, νὰ συναντήσωσιν μετὰ τὰ παιδιά τῶν σχολείων τους, νὰ γνωρισθῶσιν, νὰ παίξουν καὶ νὰ χαροῦν μαζί τους, ν' ἀγαπήσωσιν, νὰ κρατήσωσιν τὴν ἀγάπην τους καὶ τὴν εἰρήνην τους, νὰ ἴδωσιν καὶ νὰ καταλάβωσιν ἂν εἶναι ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα ἀπὸ τὸ δικό τους χωριόν, νὰ ἴδωσιν τὸν ὄριόντα τους, νὰ μάθωσιν γιὰ τὰς ἐργασίας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, γιὰ τὰ ἔθνη καὶ ἔθνη των, νὰ ἐπισκεφθοῦν τὶς ἐκκλησίες των καὶ τὰ φιλοanthropικά ἱδρύματά των, τὶς πλατείες, τὰ δημόσια κτίρια, τὴν κεντρικὴν ἀγορὰ, τὸ δημόσιον κῆπον, τὰ ξενοδοχεῖα, τὸν Κινηματογράφον κλπ.

15) Τὸ σῶμα καὶ ἡ ὕψις. Τὰ μέρη τοῦ σώματος εἰς ἀδρές γραμμάς. Ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ αἰσθήσεις. Τὰ χεῖρα, ἡ ἀφ' ἧς. Τὸ στόμα, ἡ γλῶσσα, τὰ δόντια. Ἡ τροφή, τὸ μᾶσμα. Περιποίησις τοῦ στόματος. Πῶσις, κτυπήματα, συνέπειαι. Θερμότης καὶ ψύξις. Ἐργασία καὶ ἀνάπαυσις. Στάσις εἰς τὸ θανάτιον. Ἐλαφρὰ ἐκφυρακτικὰ ἀσκήσεις ἐπὶ τῶν θανάτιον. Ὑγιεινὰ συνήθειαι. Ἀσθενεῖαι. Νοσοκομεῖα, Ἱατροί, Φάρμακα. Φαρμακείον. Τὸ Φαρμακείον τοῦ Σχολείου κλπ.

16) Τὸ καλοκαίρι. Μὲ τοὺς μῆνες του, μετὰ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας του, μετὰ τὴν θερμοκρασίαν του, μετὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Μὲ τὰς ἐργασίας τῶν κατοίκων, τὴν συγκομιδὴν τῶν προϊόντων. Μὲ τὸ νιὸ ψωμί. Μὲ τὰ μυρμηγκία καὶ τὸν τζίτζικα καὶ τὰ βατράχια καὶ τὰ κουνούπια—ἐλονοσία, κύνιον, ἀνθελονοσία

συνεργεῖο. Μὲ τὰ φρούτα. Μὲ τὶς προετοιμασίες διὰ τὰς ἐξετάσεις.

Ἡ ἀσχολία τῶν μαθητῶν μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐνότητες θὰ διακοπῇ κατὰ τὰς ἡμέρας κατ' ἄς προσεγγίζον ἀπὸ διάφορα θρησκευτικά καὶ λοιπὰ ἑορτά. Κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς αἱ ἀσχολίαι τῶν μαθητῶν ἀλλάζουσιν. Κέντρον τῶν ἀσχολιῶν των γίνονται αἱ ἑορταί. Τοιαυταὶ ἑορταί εἶναι : 1) Ἀγασμός καὶ μικρὰ ἑορτὴ ὑποδοχῆς τῶν νέων μαθητῶν καὶ ἐπιστροφῆς τῶν παλαιῶν εἰς τὸ Σχολεῖον μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Γνωριμία μαθητῶν καὶ Διδασκάλων κλπ. 2) Ἡ ἑορτὴ τῆς Σημαίας. Μὲ προετοιμασίαν. Μὲ παράταξιν, ἔπαρσιν καὶ χαίρεσιμόν. Μὲ ζωντανὴν ἀπλὴν ὁμιλίαν. Μὲ ποιήματα καὶ τραγούδια κλπ. 3) Ἡ ἑορτὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Μὲ προετοιμασίαν. Μὲ εἰκόνας, ταινίας, ἐπιγραφάς, σημαοστολισμὸν, παρέλασιν μετὰ μικρὰς σημαίας στὰ χεῖρα, μετὰ λαμπαδφορίαν, μετὰ ἀπλὴν, λιτὴν ἔθνην κατ' ἑορτήν, μετὰ ποιήματα καὶ ἄσματα κλπ. 4) Τὰ Χριστούγεννα καὶ ἡ Πρωτοχρονιά. Προετοιμασίαι στὸ σπῖτι καὶ στὸ σχολεῖον (καθαρότητα, γλυκίσματα, Χριστόψωμα, δώρα, ἡ γαλοπούλα, τὸ χοιρινόν). Τὸ Δένδρον. Ἡ φάτιν. Τὰ κάλαντα, ποιήματα καὶ τραγούδια. Οἱ φτωχοὶ καὶ τὰ ὁρράνα. Ἐπισκέψεις, εὐχαί. Τέλος τοῦ χρόνου. Πρωτοχρονιά. Εὐχαί, δελτάρια, δώρα. Ἡ βασιλοπῆχη. Ὁ ἡμεροδίκης. Τὸ ἔτος. Οἱ μῆνες καὶ οἱ ἡμέρες. Ἡ ἑβδομάς καὶ αἱ ἡμέραι της. Τὸ ὁρολόγιον, ἡ ὥρα. Ποιήματα καὶ ἄσματα κλπ. 5) Οἱ ἀπόκριες. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπῖτι καὶ εἰς τὸ σχολεῖον. Μεταμφιεσεις, παιγνίδια, ᾄθην καὶ ἔθιμα, χοροὶ. Ποιήματα, τραγούδια. Ἡ Καθαρὰ Δευτέρα. Ἀρχὴ τῆς νηστείας. Τὰ κούλουμα κλπ. 6) 25η Μαρτίου. Προετοιμασία. Σημαοστολισμός. Εἰκόνας ἡρώων. Δοξολογία, παράταξις, παρέλασις. Ἑθνικὴ κατ' ἑορτήν ἀπλὴ, λιτὴ. Ἑορτὴ εἰς τὸ Σχολεῖον, μετὰ ἔθνην δρᾶμα, ἄσματα, ποιήματα, χορούς, ζωντανὰς εἰκόνας κλπ. 7) Τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου, Κυριακὴ τῶν Βαίων, Μεγάλῃ Ἑβδομάς, τὸ Πάσχα. Ἀπλὴ, λιτὴ θρησκευτικὴ Δύλα. Συμμετοχὴ τοῦ Σχολείου εἰς τὰς τελετάς τῆς Μ. Ἑβδομάδος καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Προετοιμασίαι εἰς τὸ σπῖτι. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα. Τὰ κόκκινα αὐγά. Τὰ Πασχαλινὰ ψωμιά. Τὸ ἀρνὶ τῆς σοφίας. Εὐχαί, ἐπισκέψεις, χοροὶ, διασκευαί, κλπ. 8) Αἱ Γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις. Προετοιμασία. Γυμναστήριον. Ὀργανοί. Ὁφθαλμοί. Τῆς Γυμναστικῆς μετὰ ἁπλὰ λόγια. Παιγνίδια καὶ χοροὶ καὶ ἀσκήσεις καὶ ἀγωνίσματα. Προετοιμασία. Ἀρχὴν καὶ γένεσιν. Τέλειος τῆς ἐορτῆς καὶ μετὰ ποιήματα καὶ ἄσματα σχετικὰ. Νικηταί. Ἐπαθλα. 9) Ἡ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Μὲ προετοιμασίαν, μετὰ ποιήματα, ἄσματα, κομωδίας, σκέτις, μετὰ χειροτεχνικὴν ἔκθεσιν. Μὲ συμμετοχὴν τῶν γονέων. Μὲ σύντομον ἀληθινὴν ὁμιλίαν τοῦ Διδασκάλου πρὸς τοὺς καὶ μαθητάς. 10) Τοπικὴ ἑορτὴ : (Τὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ). Μὲ λιτὴν θρησκευτικὴν Δύλαν διὰ τὸν πούλοχον Ἀγίον τοῦ χωριοῦ. Μὲ ἐπισκέψιν καὶ ἐξέτασιν τῆς ἐκκλησίας του. Μὲ συμμετοχὴν τοῦ σχολείου εἰς τὴν ἐορτήν. Μὲ

Η Ε.Σ.Δ)ΛΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Του κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ, 'Επιθεωρητού Σχολείων Συντικής

ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.

'Εκάστη εποχή έχει τὸν πολιτισμὸν της. 'Εκαστος πολιτισμὸς ἔχει ὀρισμένον μορφωτικὸν ἰδανικόν. Τὸ σχολεῖον ἔχει ὡς προορισμὸν νὰ ἐξυπηρετῇ τὸν ἰδανικὸν τοῦτο. Οὕτω καὶ ἡ ἐποχή μας ἔχει τὸν ἰδικὸν της πολιτισμὸν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις της.

Εἶναι ἀνάγκη συνεπὶς νὰ ὑπάρχῃ πρόγραμμα ἢ προγράμματα κατὰλληλα πρὸς ἐξυπηρετήσιν τοῦ πολιτισμοῦ μας. Τὸ ἴσχυον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας. Συνταχθέν ὑπὸ 'Επιτροπῆς, ἡ ὁποία ἔχεν ὑπ' ὅψιν της τὸ ἴσχυον τότε Γερμανικὸν 'Αναλυτικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται εἰς δετὴ σχολεῖα, περιέχει ὅλην δυσανάλογον πρὸς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν. Τὸ σημερινὸν Πρόγραμμα δὲν λαμβάνει ὑπ' ὅψιν τὸν ψυχολογικὸν παράγοντα.

'Η ζωὴ ἐξελλίσσεται σήμερον μὲ γοργὸν ρυθμὸν, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ἡ ἐποχή μας: τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς ἐφόδου.

Δὲν εἶναι αἱ αὐτὰ ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας πού ἦσαν πρὸ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων. Εἶναι ἀνάγκη ὁ σημερινὸς πολίτης νὰ κατέχῃ καὶ νὰ δύναται νὰ ἐξηγῇ τὰ κοινωνικά, οἰκονομικά κλπ. φαινόμενα. Τὸ πρόγραμμά μας εἶναι στατικόν, δὲν εἶναι δυναμικόν καὶ δημιουργικόν, δὲν δίδει ἐλευθερίαν κινήσεως καὶ πρωτοβουλίας εἰς τὸν διδάσκαλον. Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι χειροτέρας αὐτοῦ. Δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν παιδιῶν εἰς

τοὺς πανηγυριστὰς πού ἤλθαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά. Μὲ τὴν φιλοξενίαν τους καὶ τὴν διασκέδασίν τους κλπ.

Ἀκόμη εἰς τὰς ἐνότητάς αὐτὰς ἡμπορεῖ νὰ προστεθοῦν καὶ τοιαῦτα μὲ πολιτιστικὰ στοιχεῖα: Τὸ ἀεροπλάνον, πού περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ τὸ χωριό. Τὸ Ραδιόφωνον καὶ τὸ Ραδιόφωνον, πού θὰ ὑπάρχουν, ἴσως, εἴτε εἰς τὸ σχολεῖον εἴτε εἰς κάποιο χωρικὸν σπῆτι, κλπ.

Πρὸς τοῦτοις ἡ Ε. Δ. προφοδοτεῖται καὶ ἀπὸ ἑκτακτα γεγονότα καὶ ἀπροσδόκητα συνταρακτικὰ ἐπεισόδια τοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος, γεγονότα καὶ ἐπεισόδια πού φέρονται πρὸς τὰ παιδιὰ μὲ μορφήν ἀβίαστου προσοικειώσεως, κατακλύζουσιν τὰς ψυχὰς των καὶ γεννοῦν ἐν αὐταῖς καταστάσεις, αἵτινες ζητοῦν νὰ εὗρουν εὐκαιρίας πρὸς ἐξωτερικέσιν. Τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐπεισόδια ταῦτα ἀποτελοῦν τὰς «εὐκαιρικὰς» καλουμένας ἐνότητάς καὶ φυσικὰ ὁ εὐφυὴς Δ)λος καθιστᾷ καὶ ταύτας κέντρον τῶν ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν. Τούτων καὶ ὁ πιθανὸς ἀκόμη προκαθορισμὸς ὑφ' ἡμῶν θ' ἀποτελεῖ παραλογισμὸν οὐκ ἴσως. 'Η

πολλὰ σημεῖα. Διὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς ὕλης εἰς τὸ πρόγραμμα ἴσχυσαν αἱ ἀντιλήψεις τοῦ hominunculus. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὁ μικρὸς μαθητὴς δύναται νὰ κατανοήσῃ ἐκεῖνα πού κατανόει κι' ἕνας μεγάλος.

Διὰ τοῦτο εἶναι διάχυτος ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ὁρμῶν ἡ γνώμη ὅτι πρέπει νὰ τροποποιηθῇ.

Προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴν οὐδὲποτε προγράμματος.

Καὶ τὸ ἀριστον τῶν προγραμμάτων θὰ εἶναι ἀνεφάρμοστον ἂν δὲν προηγήθῃ ἡ φροντίς τοῦ Κράτους πρὸς τακτοποίησιν τῶν κατωτέρω ζητημάτων.

1) Νὰ γίνουιν κατὰλληλα διδασκῆρια καὶ νὰ προαχθοῦν τὰ σχολεῖα, νὰ πλουτισθοῦν, δὲ μὲ ὕγιενά θρανία, πλουσίας βιβλιοθήκας, ἐποπτικὰ μέσα καὶ ὄργανα καὶ Σχολικοὺς κήπους. 2) Νὰ τοποθετηθῇ διδασκτικὸν προσωπικὸν ὥστε εἰς ἕκαστον διδάσκαλον νὰ ἀναλογεῖται 40—50 μαθηταί. Νὰ ληφθῇ φροντίς περὶ τῆς ἀρτίας μορφώσεως τῶν δημιῶν ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ εἰσελθοῦν εἰς τὸ νόημα κάθε ἀλλαγῆς εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολείων καὶ τὰς μεθόδους διδασκαλίας. Νὰ παρέχωνται βιβλία δωρεὰν εἰς ἀπόρους ὡς καὶ γραφικὴ ὕλη. Εἶναι ἀνάγκη νὰ λειτουργήσουν πρότυπα δημοτικά σχολεῖα. Εἰς αὐτὰ θὰ καταβάλλεται προσπάθεια ἐφαρμογῆς προγραμμάτων καὶ μεθόδων καὶ τὰ ὁποῖα νὰ ἐπισκέπτονται ἐκ περιτροπῆς οἱ διδάσκαλοι τῆς περιφέρειας.

ἐκλογὴ τῶν εὐκαιρικῶν ἐνοτήτων παραμένει πάντοτε ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ Δ)λου ἐκαστοῦ σχολεῖου.

Τέλος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐνότητάς τῆς Ε. Δ. πρέπει νὰ λεχθοῦν καὶ ταῦτα: α) 'Ενδέχεται εἰς ὀρισμένον τοπικὸν περιβάλλον ὁ Δ)λος, βαθεῖ γνώστης τούτου, νὰ ἔχῃ νὰ σημειώσῃ, προσέσθη καὶ ἐξέτασθαι μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ ἄλλας, μὴ κατονομαζομένας ἀνωτέρω ἐνότητάς καὶ φυσικὰ δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ πράξῃ τούτο. β) Αἱ ἀνωτέρω καταγραφόμεναι ἐνότητες, ὡς καὶ αἱ ἐνδεχομένας εἰς αὐτάς—ἀναλόγως τοῦ ἰδιαίτερου περιβάλλοντος ἐκαστοῦ σχολεῖου—προστεθησόμεναι ἀποτελοῦν τὸ ὕλικόν τῆς Ε. Δ. διὰ τὰς συνδιδασκομένας τάξεις ΑΒ' καὶ διὰ τὰ δύο ἔτη συνδ)λλας των. Γεννάται συνεπὶς τὸ θέμα παῖτα ἀπὸ αὐτὰς θὰ ἐξετασθοῦν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος συνδ)λλας καὶ ποῖαι κατὰ τὸ δεύτερον. Ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ θεωροῦμεν σκόπημα καὶ ὀρθὰ ταῦτα:

(συνεχίζεται).

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΤΗΣ ΓΛΗΣ

Πρέπει, ἡ ὕλη ἡ ὁποία εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν ἢ δὲν δὲν ἐξυπηρετῇ αὐτούς, νὰ ἀφαιρεθῇ, ὅλη δὲ ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαῖον νὰ προσκτάται ὑπὸ τῶν προφίμων τῶν σχολείων, νὰ προστεθῇ.

Κατωτέρω θὰ δεῖξωμεν πῶς πρέπει νὰ τροποποιηθῇ ἡ ὕλη.

Θρησκευτικὰ

Τάξεις Α'.

Νὰ προστεθοῦν 1) προσευχαὶ πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν. 2) Διδασκαλαὶ ἀπλᾶι πρὸς ἐρμηνείαν τῶν τοπικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἑορτῶν Χριστουγέννων, Εὐαγγελισμοῦ καὶ Πάσχα καὶ 3) Ἀσματα θρησκευτικὰ καὶ προσευχαὶ εἰς ρυθμικὸν μέτρον.

Τάξεις Β'.

Νὰ προστεθῇ ἡ διδασκαλία τοπικῶν ἑορτῶν καὶ ἐπικαλῶν τοιούτων.

Τάξεις Γ'.

Νὰ μὴν διδάσκηται ἡ γεωγραφία τῶν χωρῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

'Η ὕλη αὕτη εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις τῶν μαθητῶν. Κυρίως πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὅψιν μας, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς δ)λλας τῶν θρησκευτικῶν, καὶ δὴ εἰς μικροτέρας τάξεις, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος. Ἐπομένως μεγαλυτέρας πιθανότητος ἐπιτυχίας θὰ ἔχωμεν ἂν δημιουργήσωμεν θρησκευτικὴν ζωὴν.

'Ελληνικὴ γλῶσσα.

Τάξεις Α'.

'Η ὕλη τῆς Α' ἀναγνώσεως νὰ μὴ λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ ἀλλ' ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ παιδός. Τὸ ἀναγνωστικὸν θὰ χρησιμοποιεῖται ὡς μέσον ἀσκήσεως.

Τάξεις Β'.

Νὰ προστεθοῦν μόνον ἀπλᾶι γραπτὰ ἐκθέσεις.

Τάξεις Γ'.

Νὰ προστεθοῦν ἐκθέσεις γραπτὰ. Νὰ μὴ διδάσκηται ἡ γραμματικὴ εἰς τὰς τάξεις Γ' καὶ Δ' κατὰ τὴν σειράν, καθ' ἣν εἶναι ἀναγεγραμμένη ἡ ὕλη εἰς τὰ βιβλία τῆς Γραμματικῆς, ἀλλὰ νὰ γίνηται διδασκαλία ἀσκήσεων ὅπως, ὁρθογραφίας καὶ συχνὰ ἐλευθερίας ἐκθέσεως.

Νὰ ἐναρμονίζεται δὲ μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀναγνωστικοῦ των. Νὰ καταργηθῇ ἡ διγλωσσία.

'Ιστορία

Νομίζομεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐξῆς τροποποίησις εἰς τὸ μάθημα τοῦτο. 1) Νὰ διδάσκονται λεπτομερῶς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος. Καὶ εἰς τὴν τάξιν πού πρέπει. 2) 'Η μυθικὴ περίοδος νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. 3) Ὁλὴ ἡ ὑπόλοιπη ὕλη νὰ διδάσκηται εἰς τὴν Ε' καὶ ΣΤ'.

Πατριδογνωσία καὶ Γεωγραφία

Τάξεις Α'.

Νὰ μετατοπισθῇ εἰς τὴν Β' τάξιν ἡ δ)λλα «Περὶ οὐρανοῦ, ἡλίου, σελήνης κλπ.» (παράγραφ. 7).

Τάξεις Β'.

Νὰ μετατεθοῦν εἰς τὴν Γ' τάξιν τὰ ἐξῆς. α) Ὁρη, θάλασσα, ὕφαλοι, σκόπελοι κλπ.) καὶ τὰ περὶ διοικήσεως. Ὁ δὲ νομὸς τοῦ μαθητοῦ νὰ διδάσκηται κατὰ τὸν ἀπλούστατον τρόπον.

Τάξεις Γ'.

Νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ διδασκαλία ὅλων τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων. Νὰ συνηθίζουσιν καὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ χάρτου καὶ κατόπιν νὰ προχωρῇ ὁ διδάσκαλος.

Τάξεις Δ'.

Νὰ συνεχίζεται ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος.

Τάξεις Ε' καὶ ΣΤ'.

'Η Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος νὰ διδάσκηται καὶ εἰς τὴν Ε'. Ἀπὸ τὰς Ἠπείρους, Ἀσίαν, Αὐστράλιαν καὶ Ἀφρικὴν νὰ διδάσκωνται μόνον γενικὰ τινὰ, λεπτομερῶς δὲ μόνον αἱ χώραι πρὸς τὰς ὁποίας ἐργόμεθα εἰς σχέσεις (Αἴγυπτος κλπ.) Ἀπὸ τὴν μαθηματικὴν Γεωγραφίαν τὰ ἀπλούστατα. ('Η γῆ, μεσημβρινός, ἰσημερινός, πλάτος καὶ μήκος, ἥλιος, σελήνη, ἐκλείψεις αὐτῶν).

'Αριθμητικὴ—Γεωμετρία

Τάξεις Α'.

Νὰ διδάσκωνται οἱ ἀριθμοὶ 1—100.

Τάξεις Β'.

Νὰ συνεχίζεται ἡ διδασκαλία ἐντὸς τῶν ἀριθμῶν 1—100 μὲ δυσκολώτερα προβλήματα τῶν τεσσάρων πράξεων προφορικῶς καὶ γραπτῶς. Αἱ κλασματικαὶ ὑποδιαίρεσεις νὰ μὴ διδάσκωνται.

Τάξεις Γ'.

'Επανάληψις τοῦ πίνακος πολλαπλασιασμοῦ. Διδασκαλία μέχρι τοῦ 1000. Αἱ 4 πράξεις προφορικῶς καὶ γραπτῶς.

Τάξεις Δ'.

Οἱ ἀριθμοὶ ἕως τοῦ 1000. 'Η διαίρεσις μὲ τριψήφιον διαιρέτην εἶναι πρόωρος. Ἐννοία τῶν δεκαδικῶν.

Τάξεις Ε'.

Διαίρεσις ἀκεραίων. Αἱ 4 πράξεις τῶν δεκαδικῶν. Νὰ καταργηθῇ ἡ διδασκαλία τῶν 4 πράξεων τῶν κλασμάτων. Διότι δὲν γίνονται χρήσις εἰς τὴν ζωὴν. Μόνον τὴν ἐννοίαν τῶν κλασμάτων θὰ λαμβάνουσιν.

Τάξεις ΣΤ'.

Νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ διδασκαλία τῆς ὕφαιρέσεως, τῶν προβλημάτων μειξέως.

Ἐκ τῆς Γεωμετρίας νὰ διδάσκωνται τὰ ἀπλούστατα. Ὅσα εἶναι κατανοητὰ καὶ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ζωὴν.

Φυσιογνωστικά

Τάξεις Γ-Δ'.

Η ύλη της Ζωολογίας, Φυτολογίας και Όρυκτολογίας δεν πρέπει να είναι ενιαία εις όλα τα σχολεία, αλλά να διδάσκονται κυρίως αντικείμενα που ευδοκίμουν στον εις τόπον του μαθητού.

Τάξεις Ε-ΣΤ'.

Η αυτή διδασκαλία να συνεχίζεται επιστημονικότερον εις τὰς Ε'-ΣΤ' τάξεις. Από τα φυτά και ζωα των ξένων χωρών ελάχιστα να διδάσκονται, και κυρίως, εκείνα, ών ποιούμεν χρῆσιν (καπές, τέτον, κυγχόν, κλπ.) Η διδασκαλία να γίνεται διά του κινηματογράφου ή δι' εικόνων.

Φυσική-Πειραματική
και Χημεία

Να αφαιρεθῇ τὸ περί ὀπτικής κεφάλαιον. Ἐκ τῆς χημείας να μείνουν: ἄηρ, ὕδωρ, ὀξυγόνο, φώσφορος.

Γυμναστική

Τάξεις Α' και Β'.

Να μὴ γίνεται συστηματικὴ γυμναστικὴ ἀλλὰ παιδικὰ. Νὰ καταργηθῇ τὸ ποδόσφαιρον ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Καλλιγραφία

Να μὴ διδάσκεται εις ἰδιαιτερον μάθημα ἀλλὰ νὰ ἐπιδόκηται ἡ καλὴ γραφὴ τῶν λέξεων, ἀριθμῶν κλπ.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΠΡΟΣΤΕΘΟΥΝ

Σχεδὸν ὅλοι οἱ παιδαγωγοὶ συμφωνοῦν ὅτι πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ σχολεῖον 1) τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, ὑπάρχουν μόνον οἱ ἱσχυρίζομενοι ὅτι δὲν πρέπει νὰ διδάσκεται ὡς ἰδιαιτερον μάθημα. Τὸ ὁρθὸν εἶναι ὅτι πρέπει νὰ διδάσκεται εἰς μὲν τὰς 4ας κατωτέρας τάξεις ὡς ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίας, εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας (Β' καὶ ΣΤ') καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἀλλὰ καὶ ὡς ἰδιαιτερον μάθημα. Ἀναφέρομεν μερικὰ ἐκ τῶν θεμάτων τοῦ μαθήματος τούτου. Δικαιώματα καὶ καθήκοντα τοῦ πολίτου, στρατιωτικά, φορολογικὰ κλπ. ὑποχρεώσεις. Σεβασμὸς τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους. Εὐγενὴς ἀμιλλὰ, γνῶσις τοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἱσχύοντος πολιτεύματος. Τὸ μάθημα αὐτὸ θὰ ἔχῃ καὶ κεφάλαια εἰσάγοντα τὸν μαθητὴν εἰς τὴν νεοελληνικὴν πραγματικότητα. (Λαϊκὴ παράδοσις, ἥθη καὶ ἔθιμα, γλώσσα, τραγῳδία κλπ.).

Ἄλλα μαθήματα δὲν ὅποια δέον νὰ εἰσαχθοῦν, εἶναι 2) ἡ διδασκαλία γεωργικῶν μαθημάτων, εἰς τὰ ἀγροτικὰ σχολεῖα. 3) Οἰκονομικά, βρεφοκομικά, παιδοκομικά, εἰς τὰ ὄρφαν. 4) Ἡ ἡθικὴ ἀγωγὴ, ἥτις δὲν θὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν, τὴν μετάδοσιν γνῶσεων, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸ νὰ καλλιεργῇσιν εὐγενὴ συναισθήματα.

ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΓΛΗΣ

Αἱ γνῶσεις διὰ νὰ προσελκύσουν τὸ διαφέρουν τοῦ μαθητοῦ πρέπει νὰ εἶναι βιώματα αὐτοῦ, νὰ ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἐσωρετικὰς ἀνάγκας.

Νὰ παρέχονται γνῶσεις παράγουσαι τὴν ἡθικότητα καὶ θρησκευτικότητα.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὴν μονομέρειαν ἀλλὰ τὴν πολυμέρειαν γνῶσεων. Ἐχομεν δύο ἀπαιτήσεις ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν γνῶσεων.

1) Νὰ ἐπεκταθῇ καὶ συμπληρωθῇ ἡ κοινωνικὴ μόρφωσις. Νὰ ἀντλῶνται αἱ γνῶσεις ἀπὸ τὴν φύσιν. Πρόπει ὁ παῖς νὰ μανθάνῃ χρῆσιμα διὰ τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ γίνεται κατάχρησις τῆς ἀπαιτήσεως αὐτῆς. Διότι πρέπει νὰ φροντίξῃ τὸ σχολεῖον καὶ διὰ τὸν ἐξευγενισμὸν τοῦ παιδὸς καὶ τὴν ἐμμεσον προπαρασκευὴν αὐτοῦ, πρὸς ἀρμονικὸν κοινωνικὸν βίον. Ἄλλη ἀπαιτήσις εἶναι ἡ ψυχολογικὴ: νὰ παρέχεται πνευματικὴ τροφή, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἱκανότητα τοῦ μαθητοῦ.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΓΛΗΣ

Κατὰ τὴν διάταξιν τῶν γνῶσεων δὲν πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ σειρά τῆς οὐκείας ἑπιστήμης μας, ἀλλὰ ψυχολογικὸν λόγον. Ἀρχαὶ ἐπὶ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ στηρίζεται ἡ διάταξις τῶν γνῶσεων:

1) Ἡ ὕλη νὰ διατάσσεται κατ' ἀνοῦσαν δυσχερείαν. 2) Ἡ διδασκομένη ὕλη νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς φυσικὰς ἀνάγκας καὶ ἐνδιαφέροντα τῶν παιδῶν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν σήμερον νὰ ὑπάρξῃ ἓνα Ἀνατ. Πρόγραμμα ὁμοίωμορον καὶ ἄκαμπτον δι' ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους.

Πρέπει νὰ καταρτισθῇ ἓνα πρόγραμμα μὲ γενικὰς κατευθύνσεις καὶ ὁδηγίας. Κατὰ περιφέρειαν δὲ νὰ ἐφαρμόζεται πρόγραμμα (ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Ε.Α.Π.) ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς τοπικὰς συνθήκας. 3) Ἡ ἐκάστοτε διδασκομένη ὕλη νὰ ἀποτελῇ συνέχειαν τῆς προηγουμένης ἢ νὰ ἔχῃ χαρμάτων, νὰ εἶναι δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον διατεταγμένη, ὥστε ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς θέματος εἰς τὸ ἄλλο νὰ γίνεται ἀβίατως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνεκεν τῶν κατωτέρων λόγων πρέπει νὰ γίνῃται ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὰ σχολεῖα. α) Ἐνεκα τῶν πολλῶν μαθημάτων ἔχομεν ποικίλαιν γνῶσεων. Ἡ ποικιλία ὅμως τῶν γνῶσεων φορτῶνει τὴν συνείδησιν.

β) Ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ ἀπὸ ἑνὸς κύκλου γνῶσεων εἰς ἕτερον ἐντελὲς ἀγογετο, (π.χ. ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἰωβ εἰς τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν περὶ γαλῆς) γεννᾷ ταραχὰς ψυχικὰς. γ) Γίνεται διάσπασις τῆς προσοχῆς καὶ δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐγερσις τοῦ διαφέροντος τοῦ μαθητοῦ.

Ἡ οὐ καλλίτερος τρόπος συγκεντρώσεως τῆς ὕλης εἶναι Ἑνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία.

Ἑνιαία διδασκαλία εἶναι τὸ σύστημα ἐκεῖνο διδασκαλίας, κατὰ τὸ ὅποιον δὲν χωρίζονται

αἱ γνῶσεις εἰς μαθήματα, ὡς Γεωγραφία, Θρησκευτικά, κλπ., ἀλλὰ ἐπεξεργάζονται ὅπως γίνονται συνήθως εἰς τὴν ζωὴν. Στηρίζεται εἰς μεγὰς ἐνόητας ἡ διδασκαλία, ἐντὸς τῶν ὁποίων γίνονται ἡ ἐξέτασις πλείστον ὅσων ζητημάτων. Αἱ γνῶσεις αἰτῶνται παρέχονται κατὰ τὸν ὡς ἂν τρόπον ξεκινῶν ἐκ τοῦ παιδικοῦ κόσμου καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰ διαφέροντα τῶν παιδῶν καὶ τὴν ἰδιοσυστασίαν αὐτῶν. Θὰ κάμωμεν εὐρεῖαν χρῆσιν τῆς ἐπ' εὐκαιρίᾳ διδασκαλίας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀφείμιον νὰ ἔχωμεν ἀσυνδοσίαν δηλ. νὰ διδάσκονται ὅτι θέλουν οἱ μαθηταί. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν θὰ περιορισθῇ ἡ διδασκαλία εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα. Δὲν εἶναι ἐπιωφελεὲς νὰ ἔχωμεν Προγράμματα ἐνοσῆτων δι' ὅλα τὰ σχολεῖα.

Ὅπως καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀπαιτεῖται ἵνα τὸ ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα εἶναι ἐλκυστικὸν καὶ νὰ παρέχῃ ἐλευθερίαν κινήσεων εἰς τὸν διδασκάλον καὶ τοὺς μαθητάς. Πιστευόμεν ἀπολύτως ὅτι τὸ σύστημα τῆς Ἑνιαίας διδασκαλίας δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰς τέσσαρας κατωτέρας τάξεις τοῦ δημ. σχολείου ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀνωτέρας ὅχι ἀκόμη.

ΓΛΗ Η ΟΠΟΙΑ ΕΔΙΔΑΧΘΗ ΕΙΣ ΤΟ ΔΗΜ.
ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΟΥΜΑΔΩΝ-ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ

Εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον Κουμάδων-Καρδίτσης ἐδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ γράψαντος κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1950-51 τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τμήματα ἐκ μαθητῶν τῶν Γ' καὶ Δ' τάξεως. Τὸ Σχολεῖον εἶναι μονοτάξιον μὲ 180 μαθητάς. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας συνήντησα ἐκ τῆς πληθύνσεως τῶν μαθητῶν, τῆς ἐλλείψεως βιβλιοθήκης κλπ. Ἐργάζομεν μὲ τὸ πειραματικὸν τμήμα κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας. Δὲν θὰ ἐκθέσω εἰς τὴν παρούσαν μελέτην λεπτομερείας. Ἰσως μοῦ δοθῇ εὐκαιρία νὰ γράψω εἰδικῶς περὶ τῆς προσπάθειάς μου αὐτῆς.

Ἀφοῦ προσθέσω ὁρισμένα ἐν εἰδῇ ἀπαντήσεων εἰς ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα ᾔθελον γεννηθῇ εἰς τὸν ἀναγνώστην, θὰ παραθέσω τὴν διδαχθεῖσαν ὕλην κατὰ ἐνόητας.

1) Τὸ Πειραματικὸν τμήμα ὑπερέχει τῶν ὑπολοίπων Γ' καὶ Δ'.

2) Ὅσα ἐπέτυχον κατὰ μέγα μέρος ὠφελετο εἰς τὰς συχνὰς ἐκδρομὰς εἰς τὴν Καρδίτσαν καὶ ἄλλα μέρη.

3) Διὰ νὰ εὐρίσκουν τὴν ὕλην μετεχειρίζοντο πολλὰ ἀγνωστικὰ βιβλία. Ἐχο ἀγνωστικὰ ἄνω τῶν 20.

4) Ἐδιδάχθησαν καὶ ὁρισμένα εὐκαιριακά.

Ἐδιδάχθη συστηματικῶς ἡ κατωτέρω ὕλη:

Α.Ο.—1) ΣΧΟΛΕΙΟΝ

α) Οἰκία.

Τὸ σπίτι ὡς κτίριον, ὀικά, ἐργασία κλπ. Ἀνάγνωσις, τὸ ποίημα αὐτὸ σπῖτι καὶ τὸ ποίημα τοῦ Στρατήγγη.

Ἐκθεσις: τὸ σπίτι μου. Ὀδική: σπῖτι μου σπιτάκι μου.

Ἰχνογραφία τοῦ σπιτιοῦ. Λύσεις σχετικῶν προβλημάτων.

β) Ἡ οἰκογένεια.

Ἀνάγνωσις τοῦ ποιήματος τοῦ Βιζυηνοῦ «ἡ μητέρα, μάνη κράζει τὸ παιδί, καὶ τοῦ ποιήματος «ἐρχεται ὁ πατέρας» ἀπὸ τὸ ἀγνωστικὸν τῆς Β' τὸ κεφάλαιον «ὁ πατέρας».

Γραμματικὴ. Ἐξ αἰτίας τῶν λαθῶν εἰς τὴν ἐκθεσιν ἐδιδάχθη ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῦ α' προσώπου τῶν ρημάτων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς.

γ) Αἱ τροφαί. Ἀνάγνωσις τοῦ κεφαλαίου «Τὰ γεύματα τοῦ θεοῦ Κωστή». Λύσεις προβλημάτων μὲ θέμα αἱ τροφαί.

Λαβόντες ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ κεφάλαιον «Τὰ γεύματα τοῦ θεοῦ Κωστή» ἐξήτάσαμεν: α) Τὸ Μεσολόγγι (τὸ αὐγοτάραχο, τὰ ψάρι κεφάλι, τὴν ἱστορία τοῦ Μεσολογγίου, τὰς Καλάμας, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, τὴν Μύκονον (τί εἶναι καὶ πῶς γίνεται ἡ κοπανιστὴ) καὶ τὰς Κυκλάδας, τὴν Ἀράχωβαν ὡς ὡς παράγωγα νόστιμον ταχυνόν. Ἡ ἱστορία αὐτῆς, Παρνασσόν, Δελφοί) τὴν Σκόπελον, Βόλον (ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία), Κρήτη, Μυτιλήνην, Χίον, Τυρρὸν εἰς Ἀθήνας, Κόρινθον, Αἴγιον, Ἰωάννινα (Βόρειον Ἡπειρον) Κέρκυραν (νησί Παϊκίων) συζητήσις περὶ Τρωικοῦ πολέμου, Θήραν, Πόρον, Ἄργος, Τήνον, Καβάλλαν, Εἰνῶνην, Ἀγρινίον. Ἐγράψαν ἐκθεσιν περὶ τροφῶν καὶ ἐγένετο γραμματικὴ ἐξ αἰτίας τῶν λαθῶν. Ἀνάγνωσις τῶν κεφαλαίων «αὐτοὺς ἐλαιώνας» καὶ τὰ νυκτέρια τοῦ χωριοῦ. Ἐλύθησαν σχετικὰ προβλήματα ἐγένετο συζήτησις περὶ ἐλαίας καὶ ἀνεργασθῇ τὸ ποίημα τοῦ Κωστή Παλαμά «ἡ ἐλῆα».

δ) Ἐνδυμασία.

1) Πῶς ἐνεδύοντο οἱ ἀνθρώποι κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. 2) Γιατί ἐνδύμεθα. Ποῖα τὰ ὑγιεινὰ φορέματα. 3) Εἶδη ἐνδυμασιῶν. 4) Πρώται ὕλαι (μαλλιά, λινάρι, μετάξι, βαμβάκι, καννὰ, νύλον, κασμίνα). 5) Τρόπος κατασκευῆς. (Ράπτει-μοδίστρια). 6) βαφαί. 7) ὑποδήματα (κατεργασία ὑποδημάτων). Ἀνάγνωσις: «Τὴ διηγείται μὲ βελανιδιὰ, ἡ ὀρειότερα φορεσιὰ, ὁ ὁδοποιήτορας, πῶς πύρωσε τὸ πονηκαμολοῦ τοῦ Γιαννάκη» κλπ. Ἐκθεσις—Γραμματικὴ—Ἀριθμητικὴ.

Τὰ Χριστογεννα.

Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, προσκύνησις τῶν μάγων, φυγὴ τοῦ Ἰησοῦ εἰς Αἴγυπτον, Βάπτισις τοῦ Ἰησοῦ (Θεοφάνεια), Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, Ἅγιος Βασίλειος, ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἀνάγνωσις «Χαροῦμενα Χριστογεννα, Ποίημα Ἅγιος Βασίλειος, Ἐκθεσις τὰ Χριστογεννα. Πῶς πέρασα τις ἑορτὴς τῶν Χριστογεννῶν. Ἀριθμητικὴ, λύσεις προβλημάτων μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὰ φῶνια τῶν Χριστογεννῶν. Ὀδική: Τὰ κάλαντα τροπάρια.

Ἡμερομηνία 11-4-51.

Ὁ Ναβ. Συζητήσις ἐξ ἀφορμῆς εἰκόνων. Ὁ Ἰησοῦς 12ετης εἰς τὸν Ναὸν, οἱ 12 Ἀπόστολοι, τὸ θαῦμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς Κανὰ, Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ υἱοῦ τῆς Χίρας, Ἀνάστασις θυγατρὸς Ἰακείρου, Θεραπεία 10 λεπρῶν, Θεραπεία δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου, Θεραπεία πα-

ραλύτου εις Καπερναούμ, θεραπεία παραλύτου εις Βηθσαϊδά, Κατάπασις τρικυμίας, Ἀνάστασις Λαζάρου, Ἰησοῦ καὶ Ζαχαρίου, Σαμαρείτης, Παραβολαί: Ἀφρονος πλουσίου, Τελώνου καὶ Φαρισαίου, 10 Παρθένων, Ἐλεφάντος Σαμαρείτου. Ἀνάγνωσις: καὶ δύο ἀγκυραὶ μέσα στὶς φλόγες, «ἕνας φτωχὸς ἐντιμός», τὸ «ἐκκλησάκι» ποίημα τοῦ Ἀγγέλου Βλάχου, «ὁ ἕνας τὸν ἄλλον βοηθοῦν». «Ἡ Προσευχὴ τῶν παιδιῶν» ποίημα, «Προσευχὴ». Ἀνάγνωσις στὴν ἐκκλησίαν. Ἐκθεσις ἡ ἐκκλησία μας, ποῦ ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ με συγκινεῖ περισσότερο κλπ. Ἀριθμητική, λύσεις σχετικῶν προβλημάτων.

Δένδρα τοῦ χωριοῦ.

Κορομηλιά, κιδωνιά, μηλιά, βυσινιά, ἀχλαδιά, δαμασκηνιά, ροδιά, καρδιά, ἀμυγδαλιά, κερασιά, συκιά, μουριά, ἄμπελος, ροδακινιά, πλάτανος, φτελιά, κυπάρισσος, λεύκη, κουφοζυλιά, κ.τ.λ.

Φυτά. Σπανάκι, κρεμμύδι, σκόρδο, κουνιά, μαρούλια, ράπανα, μπικέλια, πιπεριές, μελιτζάνες, μπάμιες, φασόλια, πατάτες, σέλινο, κ.τ.λ. παπαρόνες, ραδίκια, χρυσόκωνθος, κρόκια.

Ἀνθ. Σπαθί, οὐρανός, βασιλικός, μαντζουράνα, βιολέττα, καρυοφύλλι, ἀθάνατο, δεινδράκι, τριλέγροφος, ἀνεμώνη κ.τ.λ.

Ἀνάγνωσις. Ποίημα: Τὸ Χωριὸ τοῦ Πολέμη. Τὸ Καταραμένο χωριό, τὸ εὐλογημένο χωριό.

Ζῶα.

Βόδι, ἄλογο, ὄνος, πρόβατο, γίδα, γάτα, γουρουνί, σκύλος, κουνέλι, ἀλεπού, λαγός, λύκος, νυφίτσα, ἀρουραῖο, ἀκανθόχοιρος.

Πτηνά. Κότα, πάπια, χήνα, γάλο, περιστέρια, σπουργίτια, καρακάζα, πελαργός, γεράκι, χελιδόν, σittaίρα, μυθόφορος.

Ἑρεπτά. Ὀφεις, βδέλλα. Ἀνάγνωσις, ἡ βρύση τοῦ χωριοῦ τοῦ Δροσίνη, «Οἱ χωρικανοὶ ποίημα διὰ μίαν ἀχλαδιά, Ἀλεπού καὶ σταφύλια, Γιάννης ὁ Ἀνοιχτόκαρδος», τὸ ἀλέτρι τοῦ Πολέμη. Τὸ ἄλογο τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου. Συνέδριον τῶν κατοικιδίων. Ἡ χελώνη, σκαντζόχοιρος, χελώνη, μέλισσα, κολοβὴ ἀλεπού, ἀλεπού καὶ σταφύλια, σκύλος καὶ λύκος, ὁ σπουργίτης, κορυδαλλός, μέσα στὸ σπαρτό. Ἐκθεσις ἡ γουρουνόχαρά, Τζιτζικας καὶ μύρμιγκας, ἡ ἀλεπού.

Ἀπόκρεω.

Πῶς ἐορτάζεται εἰς τὸ χωριὸ των, τραγοῦδια ἀποκριάτικα, ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἀνάγνωσις. Προσευχαίσις ἀποκριάτικες.

Ἐντομα.

Μέλισσα, μύια, μεταξοκόλληρες. Ἀνάγνωσις ἀμέλισσα καὶ κυψέλη, πεταλούδα καὶ μέλισσα, μέλισσες, μέλισσες).

Εὐαγγελισμός.

Τὸ Πάσχα. Παρακολούθησις ἔργου εἰς τὸν κινηματογράφον, ὅλα τὰ σχετικά, Πάθη τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἀνάστασιν, ἐμφανίσεις αὐτοῦ, ψηλάφισις τοῦ Θωμᾶ, τραγοῦδια, ἦθη καὶ ἔθιμα. Ἀνάγνωσις: ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα, στὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ, Μ. Παρασκευή, Μ. Σάββατον, Πάσχα τῶν σκλάβων, Ἀνάστασις, ποίημα τὸ Πάσχα. Ἐκθεσις τὸ Πάσχα: πῶς πέρασα τὸ Πάσχα.

Ἀριθμητική: λύσεις σχετικῶν προβλημάτων.

Βον

Διοίκησις τοῦ χωριοῦ, δρόμοι.

Καρδίτσα, κ.τ.λ.

Γον

Θεσσαλία, Μακεδονία, Μέγας Ἀλέξανδρος.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὸ Ὁρόλογιον πρόγραμμα θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος.

Υπάρχουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι τρόποι διατάξεως τῆς ὕλης, ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην μας εἶναι ἀνεφάρμοστοι εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τρόποι ὅμως, οἵτινες πρέπει νὰ δοκιμασθῶν εἶναι: 1) Τῶν ἡμερῶν μαθημάτων, δηλαδὴ ἐπὶ μίαν ἡμέραν συγκεντρώνεται τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν περὶ ἑνὸς κυρίου μαθήματος, π.χ. τὴν Δευτέραν ἀσχολούμεθα μετὰ τὴν λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, τὴν Τρίτην μετὰ Θρησκευτικά, κ.τ.λ.

Ὁ κ. Γεράσιμος Σπιτοέρης, Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων, υποδεικνύει τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα κυριάρχουν θέσιν κατέχει ἕνα μόνον μάθημα καθημερινῶς δὲ γίνεται ἀνάγνωσις. Αἱ μεταμεσημβριναὶ ὥραι διατίθενται διὰ χειροτεχνικὰς ἐργασίας, κηπουρικὰς, ἀνακοινώσεις, γυμναστικὴν καὶ ὠδικήν, ἐκδρομὰς, κ.τ.λ.

Ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ προσέξωμεν τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ κυρίως εἰς τὸ σημείον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφίγει ἀρκετὸν χρόνον διὰ τὰς ἀνακοινώσεις, χειροτεχνικὰς ἐργασίας, ἐκδρομὰς, κ.τ.λ.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον κυρίως πρέπει νὰ ἀλλάξῃ εἰς τὸ νέον σχολεῖον, εἶναι ἡ ὁργάνωσις αὐτοῦ καὶ ὁ τρόπος διδασκαλίας. Καὶ τὰ δυσκολώτατα θέματα διδασκόμενα διὰ καταλλήλου τρόπου καὶ μέλλουσα ἐποπτικὴ γίνονται ἀντιληπτά καὶ ἀντιθέτως εὐκόλα ζητήματα καθίστανται δυσνόητα μὴ διδασκόμενα καλῶς. Ἐπειτα, αἱ ἐλεύθεραι ἀνακοινώσεις, ἐλεύθερα ἀπογεύματα, σχολικὰ ἑορταί, κήποι, ἐκδρομαί, σχολ. κινηματογράφος, βιβλιοθήκη, θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ζωὴ κ.τ.λ. πρέπει νὰ λάβουν τὴν ἐμπέπουσαν θέσιν εἰς τὸ σχολεῖον.

Β. ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Ἐπιθεωρητής

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ "Η ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΗΝ Α' ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Τῆς κ. ANGLES, Γεν. Ἐπιθεωρητρίας Νηπιαγωγείων στὴ Γαλλία

Οἱ ἀρχεὶς πιά τῆς μεθόδου εἶναι γνωστὲς παντοῦ. Δὲν ἀπομένει παρά νὰ περάσουμε στὶς ἐφαρμογὰς ποὺ εἶναι πολλαπλές. Τέτοιες εἶναι οἱ μέθοδοι τοῦ ὑποδειγματος Ντεκρουὶ ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ ἐνέργειες καὶ παραγγέλματα μετὰ τὴ μορφή φράσεων. Ἡ καλλίτερα οἱ μέθοδοι ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν γιὰ βάση τους τὴ λέξη. Ἀπ' αὐτὲς οἱ πρώτες χρησιμοποιοῦν τίς λέξεις κλειδιά (Μο-κλέφ ἢ τίς συνδετικὲς λέξεις (μὲ-σιερίγ) γιὰ νὰ φτάσουν στὴν ἀνάλυσιν αὐτῶν τῶν πρώτων συνόλων σὲ συλλαβὰς καὶ ἔπειτα σὲ γράμματα. Ἐνῶ οἱ ἄλλες μέθοδοι (Ρουκκὲ-Κομπιέρ καὶ Ρενοντέν) φτάνουν στὴν ἐκμάθησιν χωρὶς βέβαια νὰ παραμελοῦν τὴν ἀρχὴ τῆς ὀλικῆς μεθόδου. Ἀς διακρίνωμε τί τὸ κοινὸ ἔχουν ὅλες αὐτὲς οἱ διαφορὲς ἀποπειρές.

1) Προπαρασκευαστικὴ περίοδος: παιγνίδια καὶ ἀσκήσεις ἀσθητικῶν.

2) Ἀποχτήσεις ἰδεοπτικῆς: ἐκλογή τοῦ ὕλικου.

3) Διδασκαλία: ἐπανάληψη, ἐνέργεια, μίμηση, διάφορα παιγνίδια, γραφή.

4) Ἀνάλυση καὶ σύνθεση τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων.

Ἀς ἐξετάσουμε τὰ παραπάνω σημεῖα:

1) Σὰν μιὰ ὀπτική ἀσκήσιν ποῦναι πρό πάντων ἡ ἀνάγνωσις μετὰ τὴν ἰδεοπτικὴν μέθοδο, εἶναι οὐσάδε νὰ προηγηθῇ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Δὲν πρέπει νὰ βιαστοῦμε. Θὰ περιμένουμε νὰ τραβηχθεῖ ἡ προσοχὴ τοῦ παιδιοῦ μετὰ ὀρισμένη σειρά καὶ νὰ ὀπλιστεῖ ἡ ὀπτική του μνήμη. Ἀρὰ οἱ ἀναγνωστικὲς ἀσκήσεις πρέπει νὰ ἀκολουθήσιν τίς ἀισθητικὰς ἀσκήσεις καὶ γενικά τίς προπαρασκευαστικὰς ποὺ ἀναφέραμε καὶ θὰ ἀναφέρουμε πῶς κάτω. Αὐτὲς οἱ ἀισθητικὲς ἀσκήσεις, ποὺ, στὶς τάξεις τῶν νηπιαγωγείων μας, ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τῶν σχολικῶν ἀσκήσεων, ἀφοροῦν τοῖς 4-5 χρόνιων. Ἐπιτρέπουσιν ἄπειρα διδακτικὰ παιδιὰ γιὰ τὸ κάπουμ συγγὰ μετὰ τὸ ὄνομα («Παιγνίδια Ντεκρουὶ»: Σπουδὴ σχημάτων, χρωμάτων, μετὰ τὴ βοήθεια λοταρίων, ντόμιων, ἀσκήσεων καὶ γρήγορον ἱγνογραφημάτων.

— Ἀσκήσεις ἀναγνώρισης καὶ συνταύτισης: εἰκόνων, γιωμετρικῶν σχημάτων ζωγραφιστῶν χαρτιῶν, δείγματων, σφιδῶν, δαντελλῶν κλπ. — Ἀνατίθησις τῶν διαφορῶν, κατὰ προσέγγισιν, ποὺ παρουσιάζουν τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἀπαριθμήσαμε.

— Προπαρασκευαστικὲς ἐργασίες μετὰ σχέδια, ἀσκήσεις γραφῆς—τὸ πτερό ποὺ πέφτει, τὸ δένδρον ποὺ φυτρώνει, τόμπανα, κιθάρια, μπαλλέες, τόπια, σφαίρες, δένδρα ὄρθια καὶ δένδρα πλαγιασμένα ἀπὸ τὸν ἀνεμὸ κλπ.

2) Πρέπει ἔπειτα νὰ ἐξευρεθῇ τὸ συνολικὸ ὕλικον

(1) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ σύγγραμμά τῆς «Δέκα χρόνια πειραματισμῶν στὴ Γαλλία».

ποὺ θὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ βάση τῆς ἀναγνωστικῆς διδασκαλίας. Αὐτὸ τὸ ὕλικον θὰ εἶναι: εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν φράσιν, εἰς λέξεις-κλειδιά, εἰς λέξεις-συνδετικά. Θὰ εἶναι δηλ. τὰ στοιχεῖα ποὺ βγῆκαν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν. Ὁ ἀριθμὸς τους εἶναι ἀκαθόριστος σφεδὸν καὶ πολὺ μεταβλητός.

Ἡ κ. Ρωμάν χρησιμοποιεῖ στὴν ἀρχὴ εἰκοσιτρεῖς ὑποδειγματικὰς λέξεις ποὺ δύνουν πενήντα (50) ὑποδείγματα συλλαβῶν.

Ἡ Δις Γκινέο ἀρχίζει τὴν ἀνάλυσιν μετὰ εἰκοσιτρεῖς ὑποδειγματικὰς λέξεις ποὺ δύνουν πενήντα (50) ὑποδείγματα συλλαβῶν. Τριανταοχτὸ (38) λέξεις καὶ 22 συνδετικά φτάνουν στὴν κ. Τεσιόντ (στὸ Φερμινύ).

Ἡ Δις Μονσιὸν χρησιμοποιεῖ 23 χαρτόνια (φράσεις) μετὰ 75 λέξεις ὁλες-ὅλες.

Στὶς μεθόδους ποὺ δὲν δέχονται τὸ μεταγενέστερον, σὲ συλλαβὰς, τεμαχισμό, ποὺ ἐφαρμόζουν τὴν εἰσαγωγὴ καὶ τὴ σύνδεσιν γειτονικῶν φθόγγων, ὁ ἀριθμὸς τῶν σημείων ποὺ πρέπει νὰ ἀποτυπωθῶν εἶναι, ἀναγκαστικὰ πολὺ μεγαλύτερος.

Στὴν κ. Ρουκκὲ βρισκόμε 38 φῶρμ-βερμπάλ ποὺ δύνουν 65 διαφορὰς λέξεις.

Στὴν Δίδα Ἀμαντὶν χρειάζονται ἀρκετὲς φράσεις (300-400 λέξεις) καὶ δὲν φτάνει στὰ γράμματα παρὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ.

Ἡ κυρία Δίδα ποὺ προέχει στὴν ἐκλογή τοῦ ἀναγνωστικοῦ ὕλικου ποὺ πρέπει ν' ἀποκτηθῇ, ποικίλει, ἐπίσης, στὴν πλειονότητα τῶν ἐφαρμοζομένων μεθόδων:

α) Ἀς πάρουμε ἕνα κέντρο ἐνδιαφέροντος ποὺ χρησιμοποιοῦν πολλοὶ. Π.χ. «Ἡ ζωὴ τῆς τάξης». Τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀντικειμένων τῆς τάξης. Ἡ τὸ κέντρο: «Οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς γενικά: τρώγω, πίνω, κινεῖμαι, ντύνομαι, ζεσταίνομαι κλπ.». Καὶ στὴ μιὰ περιπτώσιν καὶ στὴν ἄλλη ἐπικαλοῦμεθα τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παιδιοῦ, ὑπογραμμίζοντες ἐστὶν τὴν κοινωνικὴν ἀξίαν (λειτουργία) τῆς γλώσσας καὶ τῆς γραφῆς. Σύμφωνα μετὰ τὰ παραπάνω παραγγέλματα τῆς διδῶς Μονσιὸν: «Σὴν—ἀνοίξτε τὴν πόρτα—πέρατε τὸ τετράδιόν μου» ἢ τῆς Ἀμαντὶν: «ἄφες μου τὸ ἀπὸ—ἀφες τὸ ἀπὸ—στὰ δύο» μὰζὶ μετὰ τὰς ἀπαντήσεις: «σχημάτισμα—κῶβον τὸ ἀπὸ—στὰ δύο» δεικνύον ὀλοκλήρως πῶς τὰ παιδιὰ ἐκτελοῦν συνειδητὰ τὸ παραγγέλμα, τὴν πράξιν ἢ ἐνέργειαν. Δεικνύον ἀκόμη πῶς καταλάβουν καὶ τὰ σημεῖα ποὺ ἐκφράζουν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν τῶν παραγγέλματων κλπ.

Ἄλλο κέντρο ἐνδιαφέροντος θὰ μπορούσε νὰ εἶναι γιὰ βάση ἕνα διήγημα, μιὰ ἱστορία μετὰ ἥρωες τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ μένουν στὴν τάξιν: κούκλες, μαριονέτες, ζῶα δάσους, ζῶα λιβαδιῶν, εἰκόνες, φωτογραφίες κλπ. Ὅ,τι κιὰν κάνουν τὰ παιδιὰ στὴν τάξιν μετὰ τὰ παιγνίδια αὐτὰ κλπ. χειρονομίες, ἀστεῖα κλπ. δύνουν ἀφορμὴ γιὰ ἀσκήσεις ποὺ καταλλήλουν στὸ σχηματισμὸ φράσεων ἢ λέξεων. Διὰ βγαίνον φράσεις γύρω ἀπὸ τὰ συμβάντα αὐτά.

γράφοντας αυτόματα : α...ρι...ο ή πε...ρο...κε, και δε βλέπω το λόγο να συναντήσει δυσκολίες (δὲ βλέπω τι πράγμα θὰ τὸ ἐμποδίσαι νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ὀρθογραφίαν). Ἄλλωστε ὁ συνηθισμένος μαθητής, νὰ παρατηρεῖ κάθε λέξη μὲ τὴν εἰδική καὶ προσωπική φωνηενότητα της, ὁ μαθητής πού γράφει μὴ δολιχέρη σειρὰ, προτοῦ μᾶθῃ τὰ συντακτικὰ στοιχεῖα της, συνηθίζει μὴ γιὰ πάντα νὰ ἀπασχολεῖται μὲ δολιχέρη τὴν φόρμα καὶ τὸ ἐσωτερικὸ περιεχόμενον τῆς λέξης καὶ δὲν θὰ δυσκολεῖται ποτέ, ἔστω κι' ἂν τοῦ ξαναπαρουσιασθῇ ἡ εἰκόνα της μ' ἄλλη μορφή, διαφοροποιήσῃ. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ δείχνουν καὶ οἱ ἐργασίες πού παρουσιάζουν μόνον τοὺς τὰ παιδιὰ 6-7 χρονῶν ὅταν τὸ ἔνα ὑπαγορεύει στὸ ἄλλο νὰ γράφει.

3) Μένουν τέλος οἱ κριτικές πού ἐφαρμόζονται ἀληθινὰ στὴν νέα μέθοδος.

α) Οἱ μέθοδοι καὶ οἱ σχολικὲς ἐνέργειες νὰ μὴ εἶναι ἀμετακίνητοι ὁδηγοὶ ἀπὸ ὅπου θὰ μπορούσε κανένας νὰ ἀντλήσῃ κάθε τι πού ἀναφέρεται στὴ μηχανικὴ τοῦ παιδιοῦ. Εἶναι ὁλόκληρα προσωπικὲς πρωτοβουλίες. Μὰ μήπως δὲν εἶναι καλὺτερο ἐκεῖνο πού προτιμοῦν οἱ δασκαλικὲς διάνοιες οἱ πλοῦσιες σὲ πρωτοβουλία καὶ δημιουργικότητα; Δὲν εἶναι προτιμώτερο νὰ μείνῃ ἀνοιχτὸς ὁ δρόμος γιὰ ἀναζήτησιν τρόπων προσωπικῆς ἐργασίας; Νὰ προσαρμόζεται ἡ διδασκαλία σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ τῆς τάξης; Καὶ στίς τοπικὲς συνθήκες; Οὐτε λόγος! Γιὰ τοὺς ἄλλους πού παρακολουθοῦν τίς ἀμμετρες δοκιμὲς μὲ μαθητὰ καὶ διαλέξεις ἡ ὑποδειγματικὴς δ' ἴσως θάρρει ἡ ὥρα.

β) Πρώτη δουλειὰ τῆς δασκάλας εἶναι νὰ προμηθευτῇ τὸ ἀπαραίτητο ὑλικὸ καὶ ἀτομικὸ ὑλικὸ πού εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πρώτη τάξη. Ὅταν τοὺς λέμε νὰ προσπαθῶσιν, ἂν δὲν ἔχουν πόρους, νὰ φτιάξουν μόνες τους τὸ ὑλικὸ αὐτὸ ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν δυσκολία πού παρουσιάζει ἡ σχετικὴ ἐργασία. Ἀναμειβόμενος μὴ δασκάλα (τῆς Ἑλλάδος) ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἕνα ἐπιλεγμένο ὑλικὸ, ἐπίσης περισσότερες ὥρες μὴ κι ἔχει νὰ κάνει μὲ 80 παιδιὰ. Μὰ οἱ τάξεις μας στὰ σχολεῖα τῆς Γαλλίας, σπάνια εἶναι τόσο πολυάριθμες. Ἡ ἀρχὴ καὶ ἀταχτὴ φοίτησις τοὺς χειμερινούς μῆνες δίνει στίς δασκάλας κάποια ἀνεση, ἀφήνουν λίγο καιρὸ γιὰ τὴν περισυλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ. Καλὺτερο ὑλικὸ εἶναι γενικὰ τὸ πιὸ ἀπλό. Εἵται μὴ μποροῦν νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τοὺς μαθητὲς τῶν ἄλλων τάξεων νὰ γράφουν ἐτικέτες γιὰ τοὺς μικροὺς μὲ τὴν συμφωνίαν τῶν δυὸ δασκάλων (σ' αὐτὸ δὲν συμφωνοῦμε Χ. Π.). Ἐπειτα ἡ φροντίδα γιὰ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ, πού εὐκόλα φθείρεται, θὰ δώσει τὴν εὐκαιρία, πολὺ ἐπικαίρα, γιὰ ἕνα μάθημα τάξης καὶ ἐνκομίας, πού θὰ γίνεταί μέσα στὸ μάθημα τῆς ἀνάγνωσις. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ, δηλ. ἡ ἐτοιμασία τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τοὺς μεγάλους μαθητὲς καὶ ἡ φροντίδα τῶν μικρῶν νὰ μὴ τὰ χαλάσῃ, εἰσάγει κάπως τίς δασκάλας πού ἔχουν τάξεις παραφορτωμένες μὲ μεγάλον ἀριθμὸν παιδιῶν. Ὅμως μὴ καλὴ δασκάλα ἀφωσιμένη στὴ δουλειὰ της, μὲ πίστη, θὰ βρεῖ ὅπωςδήποτε τὰ μέσα καὶ τὰ πιὸ ἀπλά πού θὰ τῆς ἐπιτρέψουν νὰ κάνει ἀνετα καὶ εὐκόλα τὴ δουλειὰ της. Τέλος ἐπαναλαμβάνω

νοῦμε τὴν ἀντίρρηση πού ἀναφέραμε γρηγορώτερα σχετικά μὲ τὴν ἀποτύπωση τῶν λέξεων. Ὅτι δηλ. ἡ δουλειὰ αὐτὴ παραφορτώνει τὴ μνήμη, ὅτι εἶναι ἕνα εἶδος κινεζικῆς μεθόδου, σύμφωνα μὲ μὴ ἐκκράση τῆς διδῶς Ντεσιέντρ.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑπάρχει ἡ μεγαλύτερη ἀνησυχία τῶν δασκαλιστῶν. Περισσότερο δὲ γιὰ κείνους πού δὲν ἔκαναν καλὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ὑλικοῦ ἢ τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν ἢ πού ἀρνήσαν τὴν τύχη τοῦ πνεύματος τοῦ παιδιοῦ νὰ χρησιμοποιεῖ τίς ἀσυνάρτητες σχέσεις αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ. Ἡ γιὰ ἐκείνους πάλι πού ἀρνοῦν πολλὸ καιρὸ στὴν πρώτη περίοδο τῶν ἀσκήσεων πάνω στὴ γνώση τῶν φράσεων καὶ λέξεων. Παρατείνονται, μ' ἄλλα λόγια, ἀκατάλληλα τὴν περίοδο τῆς γλωσσολογίας καὶ τοῦ συγκριτικοῦ ἐπιμένοντας στίς ἐμπειρικὲς γνώσεις τῶν καιρῶν πού θὰ μπορούσαν νὰ προωθήσουν τὴ δουλειὰ. Αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ παραιτοῦνται νὰ παράγουν στὴ κατὰλληλη στιγμή τίς ἀναγκαῖες συνδέσεις τῆς ἐπιστημονικῆς μὲ τὴν καθαρὰ πνευματικὴ ἀποχρῆσιν τῆς γνώσης. Ἐτοί μὴ βλέπουμε νὰ χάνουν τὴ σειρά αἱ τρεῖς περίοδοι πού μὲ προσοχὴ διακρίναμε.

ΠΡΟΤΕΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΙΔΕΟΠΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Εἶναι αὐτονόητα τὰ προτερήματα αὐτῆς τῆς μεθόδου γιὰ κείνους πού τὴν νιώσαν βαθεῖα καὶ, πιότερο, γιὰ ἐκείνους πού τὴν ἐφαρμόζουν πραγματικά.

Δὲν εἶναι μονάχα ἀνώτερη ἀπ' τὴς ἄλλες ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ τὴ φυσικὴ πορεία τοῦ πνεύματος. Τὸ πρῶτο προτέρημα της εἶναι ὅτι δίνει ἀμέσως, στὸ παιδί, τὴν ἐννοία τῆς ἀνάγνωσις, ἀφοῦ συνδέει τὸ σύμβολο (σημεῖο) μὲ τὸ πᾶμμα (τὴν ἰδέαν) πού παριστάνει, τὴν πράξιν καὶ τὴν ἐκκράση τοῦ, τὴ καλιὰ (δουλειὰ) καὶ τὴ γραφὴ τοῦ. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα ὅλα τραβοῦν τὸ μάτι τοῦ μικροῦ μαθητῆ. Μ' αὐτὴ τὴ ζωντανὴ μέθοδο, πού πάντα ἀλλάζει μορφὰς ἐνέργειας, μὲ τὴν χρησιμοποίησιν παιγνιδιῶν, κινήσεων, πρακτικῶν ἀσκήσεων καὶ σχολικῶν ἐργασιῶν, μὲ τὸ ὑλικὸ πού δίνεται προσδευτικά στοὺς μαθητὲς καὶ μὲ ὅλες αὐτὲς τίς ἐνέργειες αὐτοβελτίωσης, πετυχαίνουμε τὴν ὁλόκληρην ἀτομικοποίησιν τῆς διδασκαλίας.

Νὰ ἀφίνομε τὰ παιδιὰ νὰ βαδίζουν τὸ φυσικὸ τους ρυθμὸ καὶ νὰ ἐλαττώνουμε ὅπως ὁδηγοὶ τὰ κενὰ τῆς ἀταχτῆς φοίτησις. Τέλος ἡ ἀνάγνωσις, τέτια πού τὴ νιώθουμε, ἀντὶ νὰ παίρνει μέρος στὴ σχολικὴ δουλειὰ σὰν ἔξωρον μάθημα, ἀναρὰ καὶ μονότονον, συνωραίνεται μ' ὅλες τίς ἐνέργειες τῆς τάξης. Ἡ ἀνάγνωσις μὲ τὴν νέα μέθοδο δὲν συνδέεται μονάχα μὲ τὴν γραφὴ, ὅπως τὸ εἶδαμε, μὰ μὲ ὅλα τὰ θέματα τῶν ἄλλων ἀσκήσεων : παρατήρησις, γλώσσα, διήγησις, πού εἶναι διαφορετικὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος. Δὲν πρόκειται λοιπὸν γιὰ μὴ ἀπλὴ ἐκμάθησιν τῆς τεχνικῆς πού θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθῇ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἀναλυτικὴ μέθοδο (οἱ μηχανισμοὶ ἀποτυπώνονται εὐκόλα ἀπὸ γερὰ μυαλά) μὰ πρόκειται γιὰ μὴ πραγματικὴν μέθοδο ἀγωγῆς, θὰ ἔλεγα πνευματικῆς καλλιέργειας. Γιὰτὶ σ' αὐτὴ βρίσκει κανένας ὅλες τίς πνευματικὲς ἐνέργειες.

Τὸ νὰ καθογγυοῦμε τὸ παιδί νὰ ἀναγνωρίζει,

Η ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΗΝ Α' ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ

Τῆς Δίδος ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΠΑΠΑΔΙΑΚΟΥ, Διςσης Κοζάνης

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κατεβλήθη κάθε προσπάθεια σχεδὸν σύμφωνα πρὸς τὸν ἐφαρμοσθέντα ὑπὸ τοῦ Ντεκρολύ τρόπου, τὸσον πρὸς τὴ μεθοδικὴ πορεία, τὴν ὅλη ὅσο καὶ πρὸς τὰ χρησιμοποιοῦντα μέσα ἂν καὶ τὰ μέσα πού προϋποθέτει αὐτὴ λόγω τῆς καταστάσεως τοῦ σχολείου δὲν ὑπῆρχον οὔτε κατὰ τὸ ἐλάχιστον.

Δὲν προέβην σὲ εἰδικὴ προεργασία γιὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Οἱ περιήρησις προακρίσεις τῆς Ἀναλυτικῆς μεθόδου εἶναι ὅχι μόνον περιττὲς ἀλλὰ ἀντιψυχολογικὲς καὶ ἀναρὰς γιὰ τὸ παιδί, γιὰτὶ οἱ ἀσκήσεις αὐτὲς ἀσχοιοῦνται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μὲ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν στοιχείων (πρότασις-λέξη-συλλαβή, φθόγγος), πρᾶγμα πού εἶναι πολὺ πρόωρον. Οἱ δὲ προακρίσεις τῆς γραφῆς ζητώντας ἀπὸ τὰ παιδιὰ νὰ χαράξουν γραμμὰς κἄντες, πλάγιες κλπ. δὲν ἔχουν κανένα νόημα καὶ δὲν κινοῦν τὸ ἐνδιαφέρον των. Πρὶν εἰσελθῶν στὴ συστηματικὴ διδασκαλία ἐφρόντισα γιὰ τὴ γενικὴ ἀσκήσιν τῶν αἰσθήσεων τῶν παιδιῶν. Οἱ 10 πρώτες μέρες ἀφιερῶσαν γιὰ τὴ γνωριμία μας, τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ θάρρους των. Ἐγίνοντο ἐλεύθερες ἀνακινήσεις, παραμύθια, συζητήσεις, παιγνίδια, τραγούδια καὶ χοροὶ. Διασκεδάσιν καὶ σωστὸ γλῆντι ἦτο ἡ καθημερινὴ μας ἀσχολία. Γιὰ νὰ συνειθίσουν τὰ παιδιὰ νὰ παρατηροῦν προσεκτικὰ χρησιμοποιοῦνται ὁπτικά παιγνίδια π.χ. ἀφαίρετο ἢ προστίθετο στὴν τάξιν μὴ εἰκόνα ἢ ἕνα ἀντικείμενο καὶ παρακλῶντο νὰ πουν τί παρατηροῦν. Ἐτοί ἡ σχολικὴ ζωὴ ἦλθεν σὰ συνέχεια τῆς ἐκκοινωνικῆς. Ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι, πρὶν ἔλθουν τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο ἔχουν λίγο ἢ πολὺ καλλιερημένη τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθουν γράμματα. Ἡ

Ἐφαρμογὴ τῆς Ὀλικῆς μεθόδου πρώτης Ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1952-53 εἰς τὴν πειραματικὴν τάξιν τοῦ 8]είου Δημοτικοῦ σχολείου Καστανίας Περιφερίας Κοζάνης.

νὰ πλησιάζει, νὰ συγκρίνει καὶ νὰ διακρίνει εἶναι ἕνα σχέδιο ἀγωγῆς τῆς κρίσεως. Γιὰτὶ αὐτὴ ἡ μέθοδος ἐπιτρέπει στὸ παιδί νὰ συναναστρέφεται, νὰ ἐκτιμᾷ, νὰ δημιουργεῖ, νὰ ἐκδηλώνει τὴ ζωντανὴ προσωπικότητά του σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Μὰ ἔτσι πού τὴ νιώθουμε καὶ τὴν ἐνστερνίζομαστε σὲ κάθε ἐνέργειαν τῆς τάξης, μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργίαν πνευμάτων καὶ ὅχι τὴ δημιουργίαν μηχανικῶν ὄντων, ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀνάγνωσις δὲν θὰ μπορέσει νὰ μπεῖ ἀπόλυτα σὲ ἐφαρμογὴ, παρὰ μόνον ἀπὸ τοὺς δασκάλους πού εἶδαν καλὰ τὴν πραγματικὴ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἔχουν μνηθεῖ στίς παραμικρότερες λεπτομέρειες τῆς.

Αὐτοὶ δὲ τὴ χρησιμοποιήσουν γιὰ νὰ πετύχουν

διάθεσις αὐτὴ ὑποβάλλεται ἀσυνειδήτως τόσο ἀπὸ τοὺς γονεῖς ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀδελφούς των τοὺς ὁποίους βλέπουν νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν. Ἐχόντες αὐτὸ ὑπ' ὄψιν καὶ κεντρίζοντας τὸ ἐνδιαφέρον των, ἡ ἐπιθυμία των σιγὰ σιγὰ θὰ τὰ εἰσαγάγῃ στὴ συστηματικὴ ἀνάγνωσιν.

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ γραφὴ ἀκολούθησε μὴ φυσικὴ καὶ ἀβίαστη πορεία, ἀρχίζουσα ἀπὸ τὴν κατωτάτη βαθμίδα τῆς σκοτεινῆς, τῆς ἀσαφούς καὶ ἀσυνειδήτου ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς γιὰ νὰ φθάσῃ στὴ συνειδητὴ βαθμίδα διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ συνθέσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ ὑλικοῦ ἡ ὅποια γίνεταί καὶ αὐτομάτως ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἀλλὰ ὑποβοηθεῖται καὶ διασαφηνίζεται διὰ τῆς συστηματικῆς ἀναλυτικῆς ἐργασίας πού ὑποδεικνύουμε. Ἡ ὅλη ἐργασία διαίρεται σὲ τρία κύρια μέρη, πού τὸ καθένα ἀντιστοιχεῖ σὲ μὴ ἐξελεγκτικὴ βαθμίδα. Ἡ κατώτερη βαθμίδα εἶναι ἡ ἀσυνειδήτος ἡ μηχανικὴ ἀνάγνωσις. Ἡ λίγο ἀνώτερη εἶναι ἡ ἡμυσυνειδήτῃ ἡ ἡμιμηχανικὴ καὶ ἀνωτάτῃ ἡ συνειδητὴ.

ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ

Τὰ θέματα ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ ἐλαμβάνοντο οἱ φράσεις ἦσαν κέντρα ἐνδιαφέροντος εἴτε καθορισμένα εἴτε εὐκαιρικά. Ἐτοί ἀρχισ ἡ ἐξέτασιν τοῦ γενικοῦ κέντρου «τὸ παιδί καὶ τὸ σχολεῖο». Ἐξετάσθησαν τὰ μερικὰ κέντρα «τὸ παιδί στὴν τάξιν, τὸ παιδί καὶ τὰ πράγματά του, τὸ παιδί στίς ἄλλες τάξεις καὶ τὸ παιδί στὴν αὐλή». Ἐξετάσθησαν ἀρκετὲς φράσεις οἱ ὁποῖες ἐδίδοντο στὰ παιδιὰ καθημερινῶς. Γιὰ νὰ συνειθίσουν στὴν ὁπτικὴ καὶ κατὰ συμπερασμὸν ἀνάγνωσιν ἐπαίχοντο διάφορα παιγνίδια τῶν τοῦ Ντεκρολύ ὅσον καὶ δικὰ μας πού ἐπινοήσαμε. Μὲ τὰ παιγνίδια τὰ παιδιὰ χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν ἐδιάβαζαν τίς ταινίες. Μέχρι τῶν χριστουγέννων ἐξερχό ἀφῆνον ὑλικὸ καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα κέντρα (οἱ φθονοπαρινοὶ καρπὸι καὶ τὰ φρούτα καὶ ἀπὸ τὸ εὐκαιρικὸ ἐποχικὸ κέντρο χριστουγεννιάτικες γιορτές). Τὰ παιδιὰ ἐπλοῦσαν ἀρκετὰ τὴ

τὴν συνολικὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ. Περισσότερο ἀπὸ ἄλλη φορά, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν, προτοῦ ζητήσουμε νὰ κρίνομε τὰ ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ ἐπαναλάβομε μὴ παλιὰ παροιμία πού λέει: ὅσο ἀξίζει ὁ δάσκαλος ὅσο καὶ ἡ μέθοδος.

M. ANGLES

(Σημείωσις : ἡ μετάφρασις τούτῃ εἶχε γίνῃ τὸ 1938 στὸ Νέο Σοῦλι Σεράν. Ἦρθε τώρα ἡ σειρά τῆς νὰ δημοσιευθῇ, γιὰτὶ πάντοτε τὸ θέμα τῆς ἀ' ἀνάγνωσις εἶναι ἐπικαίρον. Στὸ παραπάνω βιβλίον τῆς Angles ἀπάρχουν πολλὲς ἐφαρμογὲς σὲ διάφορα σχολεῖα τῆς Γαλλίας. Ἐλπίζομε νὰ σὰς παρουσιάσουμε μερικὰς).

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΗΣΗΣ.

συλλογή των φράσεών τους. 'Από τους 51 φοιτητές διάβαζαν λίαν ευχερώς οι 43, οι 8 δυσκολεύοντο σε μερικές φράσεις. Τό υλικό αποτελεῖτο από 55 φράσεις και 10 λέξεις. Κατά τὰ μέσα Δεκεμβρίου ἐδίδοντο φράσεις ἀλλὰ δὲν ἐγράφοντο σε ταινίες γιαντὶ καὶ δὲν τις ἐκθέτω. 'Εδῶσα δηλαδὴ περὶ τις 70 ὅλες ὅλες. 'Η καθε φράση ἦτο γραμμένη σε ταινία ἀπὸ χαρτόνι. 'Αφοῦ προηγουμένως ἐβγάλαμε τὴ φράση ἀπὸ τὴ συζήτηση ἐκάστου θέματος, ἐγράφτο στὸν πίνακα καὶ κατόπιν ἐδείκνυτο ἡ ταινία καὶ ἐτοποθετεῖτο μονίμως στὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ τοίχου ὥστε νὰ τὴν βλέπουν καθημερινά.

'Αφοῦ διάβαζα 2—3 φορές τὴ φράση τὴν ἐπαναλαμβάνον καὶ τὰ παιδιά. 'Ατομικὲς ταινίες δὲν ἐδίδοντο γιὰ καὶ τὸ ταμεῖο μας ἦτο πτωχὸ ἀλλὰ προκαλοῦσε μεγάλο κόπο καὶ ἀπώλεια χρόνου χωρὶς νομίζω νὰ ἐβλεπα καὶ σοβαρὴ ὠφέλεια. Οὔτε ἐκρίνα σκόπιμο νὰ ἀναθέσω τὸ γράψιμο τῶν ταινιῶν στὰ παιδιά τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Κατόπιν ἐξωγράφισαν ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὸ ἐξεταζόμενον θέμα καὶ ἀπὸ κάτω ἐγράφαν πολλὰς φορές τὴ φράση. Μετὰ τις γιορτές τῶν χριστουγέννων καὶ σὲ διάστημα τριῶν ἐβδομάδων ἔγινε ἡ ἀνάλυση τῶν φράσεων σὲ λέξεις. Πολλὰς φορές παρητήρησα ὅτι μερικὰ παιδιά προσέβαν ὁμοίωτες μίας λέξεως μὲ κάποιαν ἄλλην. 'Επίσης ἀντελήφθησαν αὐθόρμητα ὅτι οἱ φράσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικρὰ κομμάτια τις λέξεις. 'Ετσι ὑποβοηθώντας τὰ ἀναλύσαμε ἀρκετὰς φράσεις σὲ λέξεις. 'Η ἀνάλυση καὶ ἐπασανύνηση τῶν φράσεων σὲ λέξεις περιλαμβάνεται στὸ μηχανικὸ στάδιο γιὰ θεωρεῖται ἡ ἀνώτερη βαθμίδα τῆς μηχανικῆς καὶ ἡ κατώτερη τῆς συνειδητῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΦΡΑΣΕΩΝ ΣΕ ΛΕΞΕΙΣ

Προκειμένου περὶ τῆς φράσεως (τὰ μῆλα εἶναι ἀφράτα) εἶπα στὰ παιδιά.

— Παιδιά σήμερον θὰ παίξωμε ἕνα νέο παιχνίδι μὲ αὐτὴ τὴ φρασούλα.

'Αφοῦ ἕνα παιδί διάβαζε τὴ φράση δείχνοντας καθε λέξη χωριστά, ἐρωτήθησαν. Πόσα κομμάτια ἔχει αὐτὴ ἡ φρασούλα ἢ πόσες λεζούλες; Μοῦ ἀπάντησαν 4. Πῶς λέει ἡ πρώτη; (τά). Αὐτὴ τὴ λεζούλα θὰ τὴν κόψω. Γίνεται—ποῖα ἐκοψα; τὴ λεζούλα (τα). Πόσες εἴμεναν στὴν ταινία; «μῆλα εἶναι ἀφράτα»; Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ σὲ ἄλλες λέξεις. Κατόπιν δείχνουμε ἀνάκατα τις λέξεις καὶ ρωτοῦμε πῶς λέει αὐτὴ (μῆλο) ἢ ἄλλη κ.ο.κ. (ὀπτική ἀνάλυση). Τώρα θὰ μοῦ λέτε χωρὶς νὰ βλέπετε πόσες λέξεις ἔχει ἡ φρασούλα «τὰ—μῆλα—εἶναι—ἀφράτα» (ἀκουστικὴ ἀνάλυση). Μετὰ τὴν ὀπτικὴ καὶ ἀκουστικὴ ἀνάλυση προβαίνομε στὴν ἀνασύνθεση. Ποιὰ παιδάκι θὰ μοῦ φτιάξῃ τὴ φρασούλα μὲ τις λεζούλες ποὺ κόψαμε; Τὴν φτιάχνει πρῶτα βλέποντας στὸν πίνακα ποὺ εἶναι γραμμένη καὶ κατόπιν ἀπὸ μνήμης. Κατόπιν δίδονται στὰ παιδιά ταινίες ἀπὸ λεπτὸ χαρτί. 'Αφοῦ γράψουν τὴ φράση ἀποκόπουν τις λέξεις καὶ τις ἐπανασυνθέτουν. 'Ετσι

γίνεται ἡ ἀνάλυση τῶν φράσεων σὲ λέξεις. 'Ετελείωσε τὸ μηχανικὸ στάδιο. Στὸ στάδιο αὐτὸ τὰ παιδιά ἀπέκτησαν καταπληκτικὴ ἱκανότητα στὴ γραφῇ. Δὲν κατεβλήθη ἰδιαίτερη προσπάθεια. Μόνον μερικὲς ὑποδείξεις ἐγιναν καθὼς τοῦ ζ, ξ, ς, φ, γ καὶ ὅταν τὰ ἴδια τὰ παιδιά ἔλεγαν ὅτι τοῦτο ἡ ἐκείνο τὸ σημάδι δὲν μποροῦν νὰ τὸ γράψουν. 'Επειτα εἰσλήθαμε στὴν ἀνάλυση τῶν λέξεων σὲ συλλαβὰς καὶ ἀρχίσαμε νὰ μπαίνομε στὸ ἡμισυνειδητὸ στάδιο.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Προκειμένου περὶ τῆς λέξεως πίνακας.

Εἶπα στὰ παιδιά ἂν θέλουν νὰ παίξωμε καὶ ἄλλο καινούργιο παιχνίδι. 'Ολα περίμεναν μὲ χαρὰ. Παίρνω τὴ λέξη στὸ χέρι καὶ εἶπα στὰ παιδιά νὰ τὴν ποῦμε ἀργὰ ἀργὰ καὶ νὰ μετρήσωμε πόσες φωνήεντες ἔχει. 'Αμέσως ἀντελήφθησαν ὅτι ἔχει τρεῖς φωνήεντες (πι-να-κας).

Πῶς λέει ἡ πρώτη φωνήεντα; (πι) ποῖο παιδάκι θὰ ἐλθῇ νὰ τὴν κόψῃ; γίνεται—πῶς λέει ἡ φωνήεντα ποὺ κόψαμε;—πι—πόσες φωνήεντες εἴμεναν στὴ λεζούλα; νὰ καὶ κας. Κόπτομε καὶ τις ἄλλες. Τὶς δείχνουμε ἀνάκατα. 'Επειτα δίδονται ταινίες μικρὲς ἀπὸ λεπτὸ χαρτί γιὰ τὴ γραφῇ τῆς λέξεως (πίνακας). 'Ας παίξωμε τώρα τὸ παιχνίδι μας. Κόψτε τοῦτο τὸ κομμάτι καὶ πέστε μου πῶς τὸ διαβάζομε, κατόπιν τὸ ἄλλο κ.ο.κ. Δείξτε τῆς ὀπτικῆς εἰκόνας πρὸς ἀνέυρεση τῆς ἀντιστοίχου ἀκουστικῆς.

Τώρα νὰ παίξωμε τὸ παιχνίδι μας ἀλλιώτικα. Νὰ σὰς λέω ἐγὼ τις φωνήεντες καὶ σεῖς νὰ τις βρίσκετε καὶ νὰ μοῦ τις δείχνετε.

Σηκώστε τὴ φωνήεντα πῖ, τὴν να, τὴν κας.

'Εκ τῆς ἀκουστικῆς εἰκόνας πρὸς ἀνέυρεση τῆς ὀπτικῆς. Γίνεται ἡ ἀνασύνθεση ἀπὸ τὰ παιδιά μὲ μεγάλη ἐπιτυχία πρῶτα μὲ ὑπόδειγμα καὶ κατόπιν ἀπὸ μνήμης. 'Επειτα σηκώνονται μερικὰ παιδιά καὶ βρίσκουν σὲ διάφορες ταινίες ἴδιες συλλαβές. Γιά καλύτερη ἐντύπωση αὐτῶν καὶ γιὰ νὰ συνδισθῇ ἀκουστικῇ, ὀπτικῇ καὶ γραφοκινητικῇ λειτουργίᾳ, λέγω μιά μιά συλλαβὴ καὶ τὰ παιδιά τις γράφουν σὲ ταινίες καὶ μοῦ τις δείχνουν. 'Αναλύσαμε καὶ συνθέσαμε περὶ τις 30 λέξεις καὶ περισσότερες. 'Η ἐργασία αὐτὴ διήρκεσε ἀπὸ τὴν πρώτην Φεβρουαρίου ὡς τις 20.

Δὲν ἐπέμεναν περισσότερον γιὰ τὰ παιδιά ἀφ' ἑνὸς γινώριζαν ὅλες τις συλλαβές, ἀφ' ἑτέρου πρὶν πάραυτὴν τὴν λέξιν στὸ χέρι μοῦ ἔκαναν τὴν ἀνάλυσιν σὲ συλλαβές τῆς.

'Απὸ τις 20 Φεβρουαρίου εἰσλήθαμε στὴν ἀνάλυσιν τῶν συλλαβῶν σὲ γράμματα. 'Ο τρόπος εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν ἀνάλυσιν τῶν λέξεων σὲ συλλαβές. Μέχρι 10 Μαρτίου ἐδιδάθησαν ὅλα τὰ γράμματα. 'Εμείναν τὰ διψήφια σύμφωνα καὶ οἱ διψήφιοι. Δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ διδασθῶν ἀμέσως γιὰτι συνολικὰ καὶ ἀπὸ τὸ σχέδιο καθε λέξεως τὰ παιδιά διάβαζαν καὶ ἐκείνες τις λέξεις ποὺ περιεῖχαν διψήφια καὶ διψήφους. 'Απὸ 10 Μαρτίου εἰσλήθαμε στὴ συνειδητὴ ἀνάγνωσιν. Στὴν ἀρχὴ μόνον οἱ διετεῖς καὶ τὸ ἥμισυ τῶν μονοσφῶν διαβάζαν ὁποιαδήποτε λέξιν ἔγνωσαν. Οἱ ὑπόλοιποι διαβάζαν λέξεις μόνον ὅταν εἶχαν

κάποιο νόημα. 'Όταν γινόνταν καμμιὰ ἀλλαγὴ μιάς συλλαβῆς ἀπὸ μιὰ λέξιν δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονταν. Συνέβαινε αὐτὸ γιὰτι τὸ μάτι τῶν εἶχε συνειθισεῖ νὰ διαβάζῃ τις λέξεις ὅπως τυπώθηκαν τὴν πρώτην φορά στὴν μνήμη τῶν καὶ γιὰτι ἴσως ἀκόμα νὰ μὴν εἶχε ἀναπτυχθῇ καλῶς ἡ ἀναλυτικὴ ἱκανότης. Αὐτὸ δὲν μὲ ἀπογοήτευσε γιὰτι μὲ τὴν παρόδο τοῦ χρόνου ἡ κατάστασις βελτιώθηκε. Σχημάτισα καὶ δεῦτερον τμήμα καὶ συνέχισα τις ἀναλύσεις καὶ συνθέσεις σὲ ἰδιαίτερη ὥρα γιὰτι μερικὰ παιδιά δὲν γινώριζαν τὰ γράμματα. 'Αλλὰ πολλοὶ γινώριζαν τὰ γράμματα. 'Απὸ τις ἀρχῆς Φεβρουαρίου ὅταν ἄρχισε τὸ στάδιο τῆς ἡμισυνειδητῆς ἀναγνώσεως ἐδίδα καθημερινῶς ἀναγνωστικὸ υλικὸ ἀπὸ 4-5 προτάσεις μὲ γνωστὰς λέξεις στὴν ἀρχή, ὅστερα μὲ ἐντελῶς ἀγνωστές. Τὰ κείμενα ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τὰ ἐκαστοτε κέντρα ἀναγνώσεως. 'Επειτα μῆκαμε στὸ ἀλφαριθμητικὸν. Στὴν ἀρχὴ δυσκολεύτηκαν λίγο, ἐπειτα ὅμως διάβαζαν ὀλίκα καὶ μὲ χροματισμὸ.

ΟΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ.

'Η μέθοδος ἐφημερίσθη ὅσο ἦτο δυνατόν καλῶτερα. Πλὴν ὅμως τὰ μέσα ποὺ προϋποθέτουν τὴν ἐφαρμογὴ τῆς δὲν ὑπῆρχαν λόγῳ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμεῖου τοῦ σχολείου καὶ τῶν γονέων. 'Ενα χαρτόνι διετεῖτο ἀπ' τὸ σχολεῖο καὶ ἕνα μονοχάρακο τετραδίου ἀπ' τὰ παιδιά καὶ αὐτὸ δὲν τὸ εἶχαν, ὥστε νὰ ἀναγκάζομαι νὰ παρακαλῶ τὸ μόνο παντοπώλῃ τοῦ χωριοῦ νὰ τοὺς δίδῃ τετραδία καὶ νὰ πληρωθῇ ἀργότερα ἀπ' τοὺς γονεῖς. 'Επιδράσαν καὶ διάφοροι παράγοντες: τὸ περιβάλλον, οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν καὶ ὁ δάσκαλος. Αὐτοὶ οἱ παράγοντες θὰ ὑπάρχουν πάντοτε καὶ στὴν ἐφαρμογὴ οἰαδήποτε μεθόδου καὶ δὲν θὰ μπορέσωμε νὰ κρίνομε μιά μέθοδο αὐτὴ καθ' ἑαυτή. 'Ο Ντεκρολύ πιστεύει ὅτι τὸ παιδί αὐτομορφώνεται καὶ αὐτενεργεῖ. Τοῦτο δὲν τὸ κατέρθωσα ὅσο ἔπρεπε παρὰ τὴν ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴν ποὺ διέθεσα. Τὰ θέματα διδασκαλίας παίρνονταν ἀπὸ τὰ διάφορα κέντρα ἀναγνώσεως ποὺ τὰ θέτει ὁ Ντεκρολύ γιὰ νὰ προκαλεῖται τὸ ἐνδιαφέρον ὥστε τὰ παιδιά νὰ μὴν ἐργάζονται καὶ μαθαίνουν ἀναγκαστικὰ ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησιν τῶν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον διεγείρετο ἀλλὰ ἦτο τεχνητὸ, σπινταρισμὸ καὶ ὄχι αὐθόρμητο καὶ διαρκές. Γινώριζομε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιά ἰδιαίτερη ψυχο-φυσικὴ ὄντοτης, κινεῖται καὶ δρα ἀνάλογον μὲ τις ἀνάγκες τοῦ καὶ τὰ διασφοντά του. 'Ετσι καὶ ἡ παιδικὴ ψυχὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς. Οἱ κινήσεις τῆς, τὰ παιχνίδια τῆς, δὲν εἶναι ἀσκοπα ἀλλὰ ἱκανοποιοῦν δια τῆς κλπ. δὲν εἶναι ἀσκοπα ἀλλὰ ἱκανοποιοῦν τὸν αἰσθητικόν, κάποιαν ἀνάγκην τῆς. 'Ο δάσκαλος λοιπὸν πρέπει νὰ γινώριζῃ τὸ καθε ἐνδιαφέρον τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐκμεταλεόμενος τὸ αὐθόρμητον ἐνδιαφέρον. Καὶ τότε μόνον μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ παιδί αὐτενεργεῖ καὶ αὐτομορφώνεται, γιὰτι τότε ἱκανοποιεῖ κάποιαν ἀνάγκην τῆς ψυχῆς τοῦ. Αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον τῇ στιγμῇ ποὺ ἔχομε ὁμαδικὰς διδασκαλίας καὶ ὄχι ἀτομικὰς. 'Επομένως ὁ δάσκαλος δημιουργεῖ ἢ μᾶλλον προσπαθεῖ νὰ ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὰ δε-

σπόζοντα τῇ ψυχῇ τῶν ἐνδιαφέροντα καὶ νὰ τὴν μεταφέρῃ σὲ ἄλλο ἐνδιαφέρον ξένο καὶ τεχνητὸ καὶ ὄχι προερχόμενον ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦς κόσμον. Μὲ τοὺς θεωρητισμοὺς καὶ τόσα ἄλλα μέσα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ δάσκαλος γιὰ τὴν προκλήσιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ἐπιτυγχάνει. Καὶ γιὰ μερικὰς στιγμὰς τὰ παιδιά προσέχουν. 'Αλλ' αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ ἐνομάσωμε ἀπλῶς ἀντίδραση καὶ ὄχι αὐθόρμητον ἐνδιαφέρον.

Τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἱκανοποιητικά. 'Απὸ τοὺς 50 μαθητὰς προήχθησαν οἱ 43. Τὰ μὴ ἄριστα ὀφείλονται ὄχι στὴν μὴ καλὴν ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου ἀλλὰ στὸ ὅτι α) ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἦτο μεγάλος, β) τὰ μέσα ἀνεπαρκῆ ἢ μᾶλλον ποτελῶς ἐλλειπῆ καὶ γ) ἡ φοίτησις τῶν μαθητῶν ὄχι τακτικὴ. Κατορθώθηκε ὅμως ἡ ἐλευθερία καὶ ρέουσα ἀνάγνωσις διὰ τῆς ἐπικρατούσης λειτουργίας τῆς συνολικῆς ἀντιλήψεως καὶ τὰ παιδιά ἐμαθον ἀβάστα καὶ φυσικὰ νὰ διαβάζουν μὴ ὑποβάλλοντα τὸ μάτι τῶν σὲ κόπους ἀφάνταστους καὶ σὲ συγχύσεις ἐπάνω στὸ γλῶσσημα τῶν γραμμάτων καὶ συλλαβῶν, δολοφονώντας ἔτσι τὴ κανονικὴ καὶ φυσιολογικὴ ἀνάγνωσιν.

'Αφιερῶναμε καθημερινὰ ἀρκετὸ χρόνον γιὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Πρῶτα γινόνταν συζήτηση καὶ ἐξαγωγή τῆς φράσεως. 'Επειτα ἐγράφτο ἡ φράση ἀπὸ τοὺς μαθητὰς πολλὰς φορές καὶ τέλος διαθέταμε χρόνον γιὰ τὰ παιχνίδια πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν φράσεων. Μὲ τὰ παιχνίδια τὰ παιδιά ἐμάθωναν τις φράσεις ἀκούραστα καὶ χωρὶς ἐπιβάλλον, ἀλλὰ ἀσκοντὸν ὀλίγον καὶ στὴν ἀπειθαρχία. Εἶναι ὅμως φυσικὴ συνέπεια νὰ ἀσκοντῶνται σ' αὐτὴ γιὰτι ἡ μέθοδος Ντεκρολύ ἀφήνει τὸ παιδί ἐλεύθερον νὰ ἐνεργεῖ καὶ νὰ μαθαίνει μὲ βάση τὸ παιχνίδι. 'Η ἐλευθερία ποὺ δίδεται στὴν ἀπειθαρχία εἶναι ἕνα σοβαρὸ μειονέκτημα στὴν μέθοδον ἀλλὰ παράλληλα καὶ πλεονέκτημα, διότι τὰ παιδιά ἀπέκτησαν θάρρος καὶ μποροῦν νὰ ἐκφράζονται καὶ νὰ διατυπώνουν τις σκέψεις τῶν χωρὶς καμμιὰ δυσκολία.

Τὰ παιδιά ἐμαθον νὰ γράφουν χωρὶς νὰ καταβληθῇ ἰδιαίτερη προσπάθεια καὶ εἶναι σὲ θέσιν νὰ διατυπώνουν τις σκέψεις τῶν σὲ μικρὰς ἐλευθερὰς ἐκθεσεῖς τις ὁποῖες μόνον τοὺς γράφουν χωρὶς καμμιὰ ἐπιβολή. 'Ο γραφικὸς τῶν χαρακτῆρας εἶναι ἀρκετὰ καλός.

Δὲν εἶναι, πολλὰς φορές, τὰ μέσα ποὺ ἡ μέθοδος προϋποθέτει οὔτε οἱ συνθήκες οἱ ὁποῖες ἐπηρεάζουν τὰ ἀποτελέσματα τῆς, ἀλλὰ κυρίως ὁ στὴν ἐπιτυχίᾳ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου αὐτῆς πάρα πολλὴ συντελεῖ καὶ ἡ συμβολὴ ἑνὸς δημιουργικοῦ, ἐνθουσιάζοντος καὶ δραστήριου παιδαγωγοῦ, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζοντας σωστὰ καὶ ἐπιστημονικὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν ἐπιτυγχάνει μὲ τὴ ζωογόνο πνοήν του καὶ τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα τὰ μέγιστα δυνατό ἀποτελέσματα.

'Η κυριώτερη λοιπὸν βάση ὅλων τῶν παιδαγωγικῶν ἐνεργειῶν καὶ ὁ σταυραστὴς συντελεστὴς τῆς ἀποδοτικότητος ἐξαρτῶνται ἀπ' τὸ ἔθλο, τὴν δραστηριότητα καὶ τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἑποφῆς ἀποστολῆς μας καθὼς καὶ ἡ θερμὴ καὶ ἡ ἀπέραντη ἀγάπη μας πρὸς τὸ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ Ε.Σ.Δ)ΛΙΑΣ ΣΤΗΝ Γ' ΤΑΞΗ

Του κ. ΑΛΕΚΟΥ ΠΡΟΒΑΤΑΡΗ, Δ)λου Προτύπου Σάμου

Κέντρον ενδιαφέροντος.

Ή ανάγκη προφυλάξεως απ' τις καιρικές μεταβολές.

Μερική ενότητα : τὸ ὑφαντήριο τῆς πόλης μας.

Τὴν περασμένη βδομάδα ἀρχίσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ παραπάνω Κ. Ε. (ἡ ἀνάγκη προφυλάξεως ἀπὸ τις καιρικές μεταβολές), κάνοντας ἀρχὴ με τὴν ἐνότητα «τὰ βυροδεψεία τῆς πόλης μας», τὰ ὁποία καὶ ἐπισκεφθήκαμε. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ χάρισε μιὰ πλούσια καὶ εὐχάριστη ἀπασχόληση στὰ παιδιά, με τὴν πρωτοβουλία τῶν ὁποίων δὲν σταμάτησε μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ βρῆκε τὴ συνέχειά της στὴ σημερινὴ ἐνότητα, τὴν ὁποία, σὲ γενικὲς γραμμὲς, ἐπεξεργασθήκαμε ὡς ἀκολούθως :

Τετάρτη 11-2-53.

Α' Παρατήρηση :

Καθορίζομε τὸ σκοπὸ, προσανατολίζομε με τὴ μαγνητικὴ βελὸν τὴν πορεία μας καὶ με χαρούμενα τραγούδια ξεκινῶμε. Σὲ λίγο φθάσαμε. Μὲ χαρὰ μᾶς ὑποδέχθηκε ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἐργοστασίου κ. Μ. Κουτρομπής, ποὺ ἀπὸ χθὲς εἶχε εἰδοποιηθῇ σχετικὰ, ἀπὸ ἐπιτροπὴ τῆς τάξεως.

Οἱ ἐργαζόμενοι ἀργαλεῖοι κ' ὅλα τ' ἄλλα χειροκίνητα μηχανήματα τοῦ ὑφαντηρίου, συγκεντρώνουν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν. Τὰ πρόσωπά τους μαρτυροῦν ψυχρὴς πλημμυρισμένης ἀπὸ περιέργεια καὶ λαχτῆρα γιὰ γνώση. Τ' ἀφήνω γιὰ λίγο ἐλεύθερα νὰ πλησιάσουν καὶ νὰ παρατηρήσουν, γιὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν ὅσο μποροῦσαν τὴν περιέργειά τους με τὸ δικό τους, τὸν παιδικὸ τρόπο. Ἀμέσως κυκλώνουν ὅλα τὰ μηχανήματα, παρακολουθοῦν μ' ἐνδιαφέρον τὴν ἐργασία, ρωτοῦν τίς ἐργάτριες καὶ κρατοῦν στὰ πρόσωπά τους σχετικὲς σημειώσεις. Μερικὰ ὅμως παιδιά φαίνεται πὼς δὲν ἱκανοποιοῦνται καὶ γι' αὐτὸ τρέχουν καὶ ζητοῦν ἀπὸ μᾶς συμπληρωματικὲς πληροφορίες, τίς ὁποῖες τοὺς δίνει ὁ κ. Κουτρομπής, ἐξηγώντας διόλου τὸν κῶλον τῆς ἐργασίας. Ὅλα τὰ παιδιά πλησιάζουν τότε ν' ἀκούσουν.

Καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα τοὺς δείχνει διαφόρου πάχους καὶ χρώματος νήματα, τῶν χρησιμοποιούμενων ὕλων (βαμβάκι, φυτικὸ μετάξι), τοὺς δίνει κομ-

μάτια ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη καὶ με λίγα λόγια καὶ καταληκτικὰ τοὺς ἐξηγεῖ ποῦ βρίσκομε τὸ βαμβάκι καὶ πὼς γίνεται ἡ ἐπεξεργασία του (ἐκκοκκισμός, ἐξαγωγή κυτταρίνης, ἀπὸ τὴν ὁποία τοὺς λέγει πὼς φτιάχνομε φυτικὸ μετάξι, στρίψιμο καὶ βάψιμο). Ἐν συνεχείᾳ δείχνει, κατονομαίνει καὶ ἐξηγεῖ τὸ ρόλο κάθε χειροκίνητου μηχανήματος. Τέλος τοὺς παρουσιάζει τὰ εἶδη τῶν παραγομένων ὑφασμάτων καὶ τοὺς δίνει δείγματα τούτων. Ἀφοῦ τὸν εὐχαριστήσαμε γιὰ τὰ παραπάνω, τὸν παρεκάλεσα καὶ μᾶς ἔδωσε συμπληρωματικὰ καὶ τίς ἐξῆς πληροφορίες :

Τιμὲς βαμβακερῶν καὶ μεταξωτῶν νημάτων καὶ ὑφασμάτων, μέτρα ὑφασμάτων ποὺ βγάζει κατὰ μέσο ὄρο ἕνας ἀργαλεῖος τὴ μέρα, χρονολογία ἱδρύσεως τοῦ ὑφαντηρίου καὶ ἂν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ὑφαντήρια στὴ Σάμο.

Ύστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ εὐχαριστήσαμε καὶ πάλι τὸν κ. Κουτρομπή καὶ τίς ἐργάτριες καὶ ἐπιστρέψαμε στὸ σχολεῖο, ὅπου τὰ παιδιά ξεκουράστηκαν γιὰ λίγο.

Β'. Σύνδεση-συσχέτιση :

10-12 : Μόνα τοὺς τώρα τὰ παιδιά ἀρχίζουν τὴ συζήτηση, γιὰ τὴ διέθυνση τῆς ὁποίας κατὰ διαλείμματα ὀρίζεται καὶ ἕνας μαθητής. Ἔτσι, καὶ με ἐγκαίριες καὶ κατάλληλες παρορμήσεις μου : 1) ἐπαναλαμβάνουν με τὴ σειρά ὅτι εἶδαν καὶ λύουν τίς παρουσιαζόμενες ἀπορίες. Ταῦτά-χρονα γράφω καὶ νέες λέξεις στὸν πίνακα. Γίνεται ἐμπέδωση καὶ στὸ τέλος τίς ἀντιγράφουν στὰ τετράδια παρατηρήσεων, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουν ὅσες θέλουν κατὰ τὴ γραφὴ ἐκθέσεως. Παρέκκλιση τῆς συγκεντρώσεως μὴ δίνει ἀφορμὴ νὰ προτείνω στὰ παιδιά νὰ μιλήσωμε ἄλλη ὥρα γιὰ τὴ βαμβάκι. Δέχονται. 2) Κάνομε διάκριση φυτικῶ καὶ ζωϊκοῦ μεταξίου καὶ ὑπόσχονται νὰ φέρουν αὐριο νήματα καὶ ὑφάσματα ζωϊκοῦ μεταξίου, γιὰ νὰ συγκρίνωμε με τὸ φυτικὸ. 3) Λέμε ἀπὸ ποιὲς ἄλλες ὕλες κάνομε ὑφάσματα (μαλλί, λινάρι), κατονομαζοῦμε τὰ σπουδαιότερα εἶδη ὑφασμάτων (μαλλίνα, λινά, βαμβακερά, μεταξωτά) καὶ συμφωνοῦμε νὰ φέρουν αὐριο ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη στὸ σχολεῖο, 4) βρίσκομε τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο τὸ ὑφαντήριον μᾶς δὲν φτάνει ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη παρὰ μόνο βαμβακερὰ καὶ ραιγίον (φυτ. μετάξι) καὶ ἀπὸ δῶ παίρνω ἀφορμὴ νὰ πῶ λίγα

τὰ θέματα «Ε. Σ. Δ)λία» καὶ «ἀ' ἀνάγκη», ἐνθουσίασαν ὅλους τοὺς συναδέλφους τῆς περιφέρειας μας, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὴ φωτεινὴ καθοδήγηση τοῦ λαμπροῦ ἐπιθεωρητοῦ μας κ. Γ. Δασκαλάκη, ἀπεφάσισαν νὰ θέσουν σὲ εὐρύτατο πειραματισμὸ τίς μεθόδους αὐτές. Προσωπικὰ εἶμαι πολὺ εὐχαριστήμενη με τὰ ἀποτελέσματα ποὺ πέτυχα.

ΘΑΛΕΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑΚΟΥ.

γιὰ τὴ βιομηχανία ὑφασμάτων τῆς Ἑλλάδας (ἐλληνικὰ μεταξωτά) καὶ ἄλλων χωρῶν, 5) μιλοῦμε γιὰ τὴ χρησιμότητα τῶν ὑφασμάτων καὶ τὴ σχέση χρώματος καὶ ἐποχῆς, τὴν ὁποία τοὺς ἀφήνω σὰν ἐρώτημα, γιὰ νὰ φέρουν πληροφορίες αὐριο.

Τέλος κάνοντας συσχέτιση σὲ χρόνον τοὺς λέγω γιὰ τὴν ἐνδυμασία τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς τέχνης κατασκευῆς ὑφασμάτων σὲ βιοτεχνία καὶ βιομηχανία. Στὸ σημεῖο αὐτὸ τοὺς δείχνω τὴ ρόκα, τ' ἀδράχτι καὶ τὸν κλώστη. Γίνεται ἀναπαράσταση τῆς ἐργασίας. Τοὺς λέγω ἕνα τραγούδι τ' ἀργαλεῖου. Ἐνθουσιάζονται καὶ ζητοῦν νὰ τὸ ξαναπῶ. Τοὺς ὑποσχέθηκα πὼς αὐριο θὰ τοὺς πῶ καὶ ἄλλο, τὸ ὁποῖο καὶ θὰ τοὺς μάθω νὰ τραγουδοῦν. Τοὺς εἶπα ἀκόμη πὼς ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ μοῦ ὑποσχέθηκαν, ὅτι θὰ ρωτήσουν ἀπὸψε τοὺς δικούς τους καὶ ἂν ξέρουν θὰ τὰ μάθουν νὰ μᾶς διδάξουν. Συμφωνήσαμε ἐπίσης νὰ γράφουν τὰ πλῆνη αὐριο. Συμφωνήσαμε τοὺς ἀπ' ὅσα εἶδαν καὶ ἀκουσαν καὶ νὰ τίς φέρουν αὐριο στὸ σχολεῖο.

Πέμπτη 12-2-53.

8-8 1)2 : Οἱ πληροφορίες ποὺ συμφωνήσαμε χθὲς νὰ φέρουν τὰ παιδιά, ἔγιναν αἰτία νὰ κρατηθῇ ἀμελειὰ τὸ διαφῆρον τοῦ καὶ μᾶς ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ συνεχίσωμε σήμερα τὴν ἐνότητα.

Μόνα τοὺς ζητοῦν ν' ἀνακινώσουν τίς πληροφορίες καὶ ὅτι ἄλλο ὑποσχέθηκαν χθὲς. Ἔτσι : 1) μιλοῦν γιὰ τὴ σχέση χρώματος καὶ ἐποχῆς. 2) μαζεύουν με τάξη τὰ νήματα καὶ ὑφάσματα, ποὺ ἔφεραν, κατονομαζοῦν τὰ διάφορα εἶδη καὶ συγκρίνουν τὸ ζωϊκὸ με τὸ φυτικὸ μετὰ τῆς ἐξέθεσής. Τέλος ἔφθασε ἡ σειρά τῶν τραγουδιῶν. Ὅσα παιδιά δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν, ἐκφράζουν τὴ λύπη τους καὶ ζητοῦν ν' ἀκούσουν τ' ἄλλα ποὺ ἔφεραν.

Γ'. Ἐκφραση :

8 1)2-9 : Ἀπαγγελία : Γίνεται ἀπαγγελία ὅλων τῶν τραγουδιῶν ποὺ εἶχαν φέρε. Μετὰ ζητοῦν νὰ τοὺς ἀπαγγεῖλω καὶ γὰ τὸ τραγούδι «ὦ ὑφάντρια τοῦ χωριοῦ» ποὺ τοὺς ὑποσχέθηκαν χθὲς, τὸ ὁποῖο στὸ τέλος ἐπαίξα στὸ μαντολίνο. Τοὺς ἄρεσε πολὺ καὶ ζήτησαν νὰ τοὺς τὸ μάθω τὴν ἄλλη ὥρα.

9-10 : Ὡδική : Διδάσκεται τὸ τραγούδι «ὦ ὑφάντρια τοῦ χωριοῦ».

10-11 : Ἐκθεση : Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ἐκθέσεως. Τὰ παιδιά, ὅπως διεπιστώσα ὕστερα ἀπὸ τὴν πρότασή μου, ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀνοικινώσουν τίς ἐργασίες τους. Ὅριζεται ἕνας μαθητὴς γιὰ τὴ διέθυνση τῆς συγκεντρώσεως. Διαβάζονται πολλὲς ἐκθέσεις καὶ κεντρῶσες ἀπὸ τὰ παιδιά. Ἔτσι, καὶ με τὴ μικρὴ βοήθεια, βρίσκουν τὰ σπουδαιότερα σφάλματα καὶ βγάζουν συμπεράσματα γιὰ τὸν τρόπο γραφῆς καὶ τὸν ἐκθέσεων. Τέλος μαζεύονται τὰ τετράδια ὅλων, γιὰ νὰ τὰ κοιτάξω στὸ σπίτι.

11-12 : Χειροτεχνία : Ὑστερα ἀπ' ὅσα εἶπαμε γιὰ τὴν ὑφάντρα κατὰ τὴ σύνδεση, τὴν ὥδική καὶ τὴν ἐκθεση ἀκόμη, δέχονται τὰ παιδιά

με μεγάλη χαρὰ νὰ φτιάξουν με πηλὸ τὰ ἐργαλεῖα τῆς (ἀδράχτι, κλώστη, ὑφάντρα, στημόνι κλπ.). Ἐργάζονται με ὀρεξὴ καὶ ἐπιτυχία, σιγοτραγουδώντας καὶ τὸ καινούργιο τραγούδι.

3-4 : Ἀριθμητικὴ : Πρὶν ποῦμε μέσα ἐβαλα πάνω στὴν ἐδρά ἀνακατωμένα τὰ ὑφάσματα ποὺ εἶχαμε μαζέψει. Τοὺς προτείνω καὶ δέχονται νὰ παίξωμε τὸν ὑφασματοπόρο. Συμφωνοῦμε πὼς ὅποιος κάνει τὸν ἔμπορο, πρέπει νὰ γνωρίζει τὰ εἶδη τῶν ὑφασμάτων, γιὰ νὰ δίνει στοὺς πελάτες. Ἄλλως θὰ χάνη. Ὅλοι ζητοῦν νὰ βοῦν. Ἀρχίζομε. Παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη μετρήσεως. Τοὺς δείχνω τὸν πήχη, ποὺ εἶχε φέρε μιὰ μαθήτρια καὶ κάνω τὴ σχετικὴ διδασκαλία. Μετὰ τὸ παίχνιδι γίνεται ἐμπέδωση τοῦ διδαχθέντος καὶ ἀσκήσεις προφορικῶς καὶ γραπτῶς πάνω στὶς τέσσερες πράξεις.

4-5 : Καλλιγραφία : Ρωτῶ, ἂν πρέπει νὰ κρατήσωμε ἢ νὰ πετάξωμε πιά τὰ ὑφάσματα. Μοῦ λένε πὼς πρέπει νὰ φτιάξωμε ἕνα δειγματολόγιο, ὅπως κάναμε καὶ με τὰ δέρματα. Συμφωνοῦμε τότε, πὼς τὰ ὀνόματα τῶν ὑφασμάτων πρέπει νὰ γραφοῦν καλλιγραφικὰ καὶ ὅτι θὰ τὰ γράφει, ὅποιοι τὰ καλλιγραφῶσι ὠραιότερα στὰ τετράδιά του. Ἔτσι καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια με ἐξαιρετικὸ ἀποτέλεσμα.

Τέλος, τοὺς ἐπενθυμίζω τὴ συμφωνία μας γιὰ τὴ βαμβάκι καὶ ἀποφασίζομε νὰ μιλήσωμε αὐριο, ἀφοῦ φέρουν σχετικὲς πληροφορίες.

Παρασκευή 13-2-53.

8-9 : Φυσικὴ ἱστορία : Οἱ πληροφορίες τῶν παιδιῶν, τὰ σπέρματα καὶ τὸ ξηρὸ καρδί τῆς βαμβάκις, ποὺ ἔφεραν, μᾶς δίνουν καὶ σήμερα ἀφορμὴ νὰ συνεχίσωμε τὴν ἐνότητα. Τὰ παιδιά παρατηροῦν αὐτὰ καὶ τὴν ἐνότητα ποὺ τοὺς ἔφερα, ἐλλείψει φωτοῦ καὶ γίνεται τὸ μάθημα ἀκολουθώντας τὴν σειρά : παρατήρηση, ἐξήγηση, διαπίστωση. Συμφωνοῦμε νὰ σπείρωμε τὸν ἄλλο μῆνα βαμβάκι.

Τὸ καρδί μετὰ τὰ κάτασπρα νήματα τοὺς κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση καὶ ζητοῦν νὰ τὸ ἱγνογραφίσουν μὲ φουλάρακια.

9-10 : Ἱγνογραφία : Ἱγνογραφοῦν κλωνάρια βαμβάκις με καρδία καὶ φουλάρακια. Πολλὰ παιδιά γράφουν ἀπὸ κάτω : κλωνάρι βαμβάκις, καρδί κλπ. με ἐσφαλμένη τὴν κατάληξη «ι» τῶν οὐδετέρων. Φτιάχνω τότε ἕνα πρόχειρο γύμνασμα με τίς λέξεις αὐτές μέσα καὶ ἄλλες οὐδετέρες σὲ ι.

10-11 : Γραμματικὴ : Καθ' ὑπαγόρευση γράφουν τὰ παιδιά τὸ παραπάνω γύμνασμα στὰ τετράδια καὶ στὸν πίνακα. Γίνεται διόρθωση. Μετὰ μικρὴ μου βοήθεια βγάζουν τὸν σχετικὸ κανόνα. Λένε πολλὰ παραδείγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παίρνομε ἀφορμὴ νὰ μιλήσωμε γιὰ τίς σπουδαιότερες ἐξαιρέσεις, συμπληρώνοντας ἔτσι τὸν κανόνα.

11-12 : Γυμναστικὴ : Ὑστερα ἀπὸ παρατήρηση τῶν παιδιῶν, τραγουδοῦμε τὴν ὑφάντρα, τὴν ὁποία συνοδεύω με ἀνάλογες κινήσεις. Τοὺς προτείνω νὰ πάμε ἔξω νὰ ἐκτελέσωμε πῶς ἐλεύθερα τίς κινήσεις αὐτές καὶ νὰ μάθωμε νὰ χο-

παίδι. Τέλος θὰ ἦταν παράλειψη ἂν δὲν ἀνέφερα ὅτι φωτεινὸς ὁδηγὸς στὸν παραπάνω πειραματισμὸ μου ἦταν τὰ παιδαγωγικὰ συγγραμμάτα τοῦ κ. Χάρη Πάτση καὶ ἰδιαίτερως «τὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος» καὶ «ἡ μέθοδος Ντεικρόλ» στὴν ἀ' ἀνάγκη καὶ γραφῇ. Ἐπίσης ἔδωκα νὰ το-νισθῇ ἰδιαίτερως ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κ. Πάτση στὸ ἐφετινὸ παιδαγωγικὸν μας συνέδριον καὶ οἱ ἀλλεπάλληλες ὁμιλίες ποὺ μᾶς ἔδωσε γύρω ἀπὸ

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Της κ. ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑ, Συγγραφέως

Κύριε Διευθυντά,

Στο φύλλο του 'Ιουνίου του «Νέου Σχολείου» σας δημοσιεύτηκε ένα άρθρο της δ. Μαρίας Πάσχου με τον τίτλο «Το παιδικό βιβλίο στην Ελλάδα» και όπου γράφει ότι «...για να πετύχει το παιδικό βιβλίο το σκοπό του χρειάζεται πλατεία μελέτη του ζητήματος. Πρέπει να δημιουργηθεί υγιής παιδική φιλολογία. Πρέπει να δουν το φως πολλά καλά παιδικά βιβλία ώστε να παραμερισθούν τα επικίνδυνα». Και σαν να είναι έντελως απληροφόρητη για το πόσα παιδικά βιβλία του είδους αυτού που ζητά κυκλοφορούν στον τόπο μας, παρ' όλο που αναγνωρίζει ότι «τώρα τελευταία γίνονται μερικές προσπάθειες βελτιώσεως», ασχολείται με άλλο σημείο του άρθρου της με το πώς πρέπει να είναι παρουσιασμένο το παιδικό βιβλίο και συνιστά (να έχω καλή εμφάνιση, καλό χαρτί, περιθώρια, ύμνο εξώφυλλο και να είναι πλούσιο σε χρωματιστές εικόνες).

Τό να άγνοη κανείς, κ. Διευθυντά, άβέλητα ή (άκόμα πιο χειρότερο) θελημένα ώρισμένες αναμφοσιότητες πλευρές ενός ζητήματος που θέλει να ερευνήσει, νομίζω πως είναι απαράδεκτο για έναν σοβαρό και καλόπιστο συζητητή, όπως ασφαλώς είναι η δ. Πάσχου. 'Αλλά τότε γιατί να με φέρνουν στη δυσάρεστη θέση να της θυμίσω ότι ο 'Εκδοτικός Οίκος 'Αλκιωτή (με τη δική μου διεύθυνση) έχει εκδώσει, μέσα στα τέσσερα τελευταία χρόνια, περί τα εκατό περίπου βιβλία, που δεν απομακρύνονται πολύ έλλειψα από το ιδεώδες της; 'Αλλά και άλλοι σοβαροί Οίκοι δεν έχουν εκδώσει πολλά αξιολόγα βιβλία, καλαίσθητα και περιποιημένα; 'Η μήπως βρίσκει λίγες τις εκδόσεις αυτές η δ. Πάσχου και θέλει περισσότερες; Σε τέτοια περίπτωση, φαίνεται ότι άγνοει τελείως τις υπάρχουσες εκδοτικές συνθήκες στη χώρα μας, σχετικά με τη δυνατότητα της κυκλοφορίας των παιδικών βιβλίων. Πού νομίζει ότι μπορούν να αποταθούν τα βιβλία αυτά; Σε ποιό κοινό; Σε τί βιβλάντια;

Όσο για να αναλάβει την έκδοση των λογοτεχνικών παιδικών βιβλίων ο ΟΕΕΒ και μάλιστα ύστερ' από διαγωνισμό, δεν καταλαβαίνω σε τί μπορεί αυτό να ωφέληση περισσότερο τα

παιδιά. Μιά συγκριτική ματιά στις σχολικές εκδόσεις του ΟΕΕΒ και στις εξωσχολικές των διαφόρων εκδοτικών Οίκων, δέ νομίζω να είναι εἰς βάρος των τελευταίων. 'Αλλά ας είναι. Θάθελα να τελειώσω τα σύντομα αυτά σχόλια μου πάνω στο άρθρο της δ. Πάσχου με την παρατήρηση, ότι δεν είναι καθόλου απαραίτητο να έχω κανείς την ιδιότητα του δασκάλου... για να είναι καλός συγγραφέας παιδικών βιβλίων, επειδή γνωρίζει σωστά την παιδική ψυχολογία. Και αφού καλά γνωρίζει η δ. Πάσχου την αξία του λογοτεχνικού γραψίματος (γιατί την αναφέρει σαν πρωταρχική προϋπόθεση συγγραφής ενός καλού παιδικού βιβλίου) είναι περιεργό πώς πέφτει στην αντίφαση αυτή, πιστεύοντας ότι με τον διαγωνισμό του 'Υπουργείου θα γεννηθούν, κυρίως μεταξύ των συναδέλφων» της συγγραφέως. Για τη δουλειά αυτή χρειάζονται πολλά περισσότερα προσόντα από το πτυχίο της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας. Και τα προσόντα αυτά μπορεί να τ' απαντήσει κανείς τόσο σε δάσκαλο όσο και σε διοικητικό ή άλλον, προικισμένο με ταλέντο, αλλά όχι δάσκαλο.

Ας θυμηθούμε μονάχα πώς υσοι μεγάλοι συγγραφείς έγραψαν για παιδιά ή έργα κατάλληλα για παιδιά, έργα που έμειναν άθικτα στην ιστορία της Παγκοσμίου Λογοτεχνίας, δέν υπήρξαν δάσκαλοι.

Από το δικό σας άρθρο, κ. Διευθυντά, «Φιλαναγνωσία» επιτρέπει μου να αποκομίσω την ευχάριστη για μένα διαπίστωση ότι πολλά από τα βιβλία που εξέδωσαν ο Οίκος 'Αλκιωτή, υπό τη δ)σή μου, ανταποκρίνονται άκριβως στις απαιτήσεις που θέλουν οι περιπτώσεις α' και β' της τετάρτης παραγράφου του τρίτου μέρους του άρθρου σας, σχετικά με τις περιλήψεις άριστουργημάτων και τα έγκυκλοπαιδικά και λογοτεχνικομορφωτικά αναγνώσματα.

Για να προβήτε μάλιστα και σεις στη ίδια διαπίστωση σας στέλλω πλήρη κατάλογο των εκδόσεών μας που ίσως να μην τον έχετε υπ' όψη σας.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία,

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΜΕΤΑΞΑ.

Αθήνα 12 'Ιουνίου 1953.

ρεώμε τα τραγούδι αυτό. Πλημμυρίζουν από χαρά. Βγαίνουμε έξω και εκτελούμε τα παραπάνω. Έδω τέλειωσε η εξέταση της ενότητας «το ύφαντήριο της πόλης μας» που βάσταζε τρεις μέρες και έδωσε στα παιδιά την ευκαιρία να διαχθούν όχι φτωχά, αλλά πλούσια και με τρόπο χειροπιαστό κι ευχάριστο, δηλ από όλα σχεδόν τα μαθήματα και στραφούν με παιγνιώδη τρόπο προς την έρευνα. Έδωσε ακόμη την ευκαιρία να παρατηρήσουν, να εξετάσουν με συνεργασία, να κρίνουν και ας συζητήσουν με θάρρος και αυτοπεποίθηση για ό,τι είδαν. Έτσι, με τον τρόπο αυτό

τα παιδιά παύουν να δέχονται παθητικά, δ.τι. οδάκαλος «απ' ύψηλου» προσφέρει. Γίνονται οι μικροί έρευνητές, των πολλών των γι' αυτά μυστηρίων, με τα οποία η φύση αδιάκοπα κι από παντού τα περιβάλλει και με τρόπο άβυσσο και σταθερό βαδίζουν προς τα άνω, βάζοντας σε κάθε καινούργια κατάκτηση την προσωπική του σφραγίδα κι ενισχύοντας μέσα με τη μέρα τον πόθο τους για έρευνα και για αυτοεξέλιξη και την πίστη τους στις δικές τους δυνάμεις, άρετες που κάθε σχολείο όφειλε να τονώνει και να προάγει.

ΑΛΕΚΟΣ ΠΡΟΒΑΤΑΡΗΣ.

ΜΕΡΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑ

Του κ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΦΥΤΡΑΚΗ

Η νεοελληνική μας παιδεία, μέσα στην ευρύτερη περιοχή του ελληνικού διαφωτισμού, άρχισε να διαμορφώνεται από το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα κι έδω. Τα ελληνικά άστικά κέντρα του έσωτερικού και του έξωτερικού, στο διάστημα που μεσολαβεί μέχρι το 21 -κι' ιδιαιτέρως όσο πλησιάζουμε σ' αυτό - δοκίμασαν έντονα το δημιουργικό πυρετό μιας εκπαιδευτικής επαναστάσης. Σχολεία άνοιγουν άπαντά βιβλία νέα τυπώνονται, το περιεχόμενο της παιδείας από άφηρημένο, νεκρό, πείν να γίνει θετικό, ζωντανό. Τη θέση του νάρθηκα σιγά-σιγά την παίρνει το σχολείο, τη θέση της φυλάδας και του ψαλτηριού, που άποτελούσαν τά συνθησέουρα διδακτικά έγχειρίδια της παλιότερης εποχής, τη διεκδικεί τώρα η φυσικοπειραματική συσκευή.

Όλη αυτή η άνανεωτική κίνηση στα ζητήματα της παιδείας, δέν είναι άσχετη από τους ιδεολογικούς και έθνικους άγώνες ενός καινούργιου κόσμου που έχει έμφανιστεί, του ελληνικού άστικού κόσμου. Πραγματικά, μέσα σ' αυτή την περίοδο, ο άστισμός στερεώνει το οικονομικό του υπόβαθρο, μεστώνει, και άποχτά συνείδηση της δυνάμεις του. Το ελληνικό έμπορικό κεφάλαιο κυριαρχεί μέσα στις ένοποιημένες πιά ελληνικές άγορές. Μιά σειρά έμποροναυτικά και βιοτεχνικά κέντρα άκμάζουν, η Μοσχόπολη, τα Γιάννενα, τα Πηλιοχώρια, οι Κυδωνίες, η Σμύρνη, η Θεσσαλονίκη, το Γαλαξίδι ή Ύδρα κλπ. Και στο έξωτερικό, στην Αυστροσυγγαρία, στη Ρωσία, στην 'Ιταλία, στο 'Αμστερνταμ, οι ελληνικές κοινότητες κατέχουν τεράστιο πλούτο.

Κάτω απ' αυτές τις προϋποθέσεις ο άστισμός στην Ελλάδα, έχει σχηματιστεί και γυρεύει όλοένα ν' άπλωθεί σ' ευρύτερες σφαίρες. Αυτή του η ζωτικότητα εκφράζεται και ιδεολογικά. Ο νέος κόσμος δέ χωράει πιά στις παλιές στατικές αντιλήψεις για τη ζωή. Τη ζωή την άντικρύζει έπιθετικά, καταχτητικά, το ίδιο και τη φύση, γι' αυτό άγαπάει την έρευνα και τη γνώση.

Ένα από τα βασικά του συνθήματα είναι ο φωτισμός των ανθρώπων (του Γένους). Η άμάθεια είναι ή μητέρα κάθε κακίας. Η έρευνα κι ή γνώση θα έξασφαλίσουν τη γνώριμία και την έκμετάλλευση άγνωστων περιοχών στη φύση και στην κοινωνία κι' ή παιδεία, θα δραστηριοποιήσει μια σειρά άδρανους κοινωνικές δυνάμεις που τις χρειάζεται ο όγκομενος οικονομικός μηχανισμός. Η παιδεία λοιπόν θα έξασφάλιζε τα στελέχη για τις οργανωτικές άνάγκες του ελληνικού άστισμού, και παράλληλα θα προπαγάνδιζε στην ιδεολογία του και τα αίτήματα του. Απ' αυτά τα αίτήματα, το πιο σοβαρό, στα τέλη του 18ου και στις άρχες του 19ου αιώνα, ήταν ή δημιουργία ανεξάρτητης έθνότητας. Το άβάσταχτο καθεστώς της φορολογίας και

της άθαιρείας των Τούρκων, δέν έμπαινε μόνον έμπόδιο στην άνάπτυξη του ελληνικού άστισμού, αλλά συχνά άπειλούσε και την ίδια την ύπαρξή του. Άναφέρουμε το παράδειγμα της Μοσχόπολης, της πατρίδας των Σινάων. Η Μοσχόπολη από 16 καλύβες που ήταν στα 1500, στα 1760 έγινε μία πόλη με 40 χιλ. ψυχές και με περίφημο έμπόριο και βιοτεχνία. Δέ χρειάστηκαν όμως παρά 9 χρόνια ληστρικών έπιδρομών και άθαιρείας για να έρημωθεί απ' άκρη σ' άκρη (1).

Έμπαινε λοιπόν με δξύτητα στον Έλληνισμό, το καθήκον της δημιουργίας μιας ελεύθερης έθνικης έστίας (2). Όλη ή κίνηση αυτή άναυακλά και στα ζητήματα της παιδείας, που γίνεται και όργανο έθνικοαπελευθερωτικής πάλης είτε ζυπνώντας το λαό από την άμάθεια, είτε προπαγανδίζοντας τη σχέση μας με τους Άρχαίους, είτε καλλιεργώντας γενικώτερα την έθνικη συνείδηση.

Είναι φανερό, ύστερα απ' όσα αναφέραμε, πώς ή παιδεία είναι γέννημα και θρέμα των καινούργιων Έλληνικού κόσμου που είχε γεννηθεί. Αυτός ο καινούργιος κόσμος ήταν που άνοιγε τα σχολεία, που γέμιζε τον κόσμο με βιβλία και που ζητούσε την εκπαιδευτική άνανέωση. «Είς το έμποριον χρεωστούμεν τα περισσότερα της σημερινής μας φιλολογικής καταστάσεως, και εις τουτο πρέπει να έλπίσωμεν ότι θέλει έπιφέρει την παντέλη λογικήν μας διόρθωσιν... Μόνος ο κληρος έμεινε όλικώς όπίσας» έγραφε ο Κούμας (3).

Καθώς βεβαίως ο ίδιος ο Καραϊς, οι πλούσιοι έμποροι Ζωσιμάδες των πρώτων αιώνων ήσαν ο τρόπος του να έπιταχύνει τις την άρχομένην της Ελλάδος άναγέννησιν».

Τεράστια ήταν τα ποσά που διάθεταν οι πραγματευτάδες για την άνέγερση σχολείων. Η 'Ακαδημία της Μοσχόπολης με τις 40 αίθουσες στοίχιζε 325.000 άσπρα (4). Η Σχολή των Κυδωνιών, που συντηρούσε και 70 οικότροφους, στοίχιζε 107.000 γρόσια (5), και ή τελειοποίηση της Σχολής στη Χίο στοίχιζε 125.000 γρόσια στους Βαρβάκηδες (6).

Τα πιο πολλά βιβλία τυπώνονται με δαπάνες των έμπορων και με τις έπιχορηγήσεις των ίδιων, σπουδάζανε στο έξωτερικό μία σειρά λόγιοι.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ, ήταν άγνωστο πράγμα.

Στα λεγόμενα Κοινά Σχολεία, δηλαδή στους νάρθηκες των εκκλησιών και στα κελλιά των μοναστηριών, μερικοί καλόγεροι μάζευαν τη νύχτα τα παιδιά -επειδή την ημέρα δούλευαν- τα μάθαιναν την αλφάβητα, και τάραζαν να συλλαβίζουν ένα χρόνο περίπου στην «πινικήδα» ή στη «φυλλάδα» κι' άργότερα στο όχ-

ταχί στο ψαλτήρι και στον 'Απόστολο. Τα παιδιά—πού ήταν κιάλας πολύ μεγάλα—μέσα σ' 2 χρόνια μάθαιναν να διαβάζουν, συνήθως όμως όχι και να γράφουν. Σ' αυτό του είδους τα σχολεία οι μαθητές πλήρωναν κιάλας. «Τα δασκάλια ήταν ένα δευτερεύον (=ψωμί) που ό κάθε μαθητής έπρεπε να φέρνει στο δάσκαλο κάθε Δευτέρα το πρωί. 'Ακόμα τα Χριστούγεννα μια κόλπορα και μία κότα και το Πάσχα αυγά και κολούρα. Και..... για έγγραφο ή μαθητής έδινε στο δάσκαλο και δυό άσπρα ή πάλι κανένα μαντήλι ή τίποτ' άλλο. Το ίδιο γίνονταν κι όταν προβιβάζονταν σ' άλλη..... τάξη, δηλαδή από τη φυλλάδα στο 'Οχτώχι.....» (7).

«'Ας σημειωθεί ότι τέτοια σχολεία λειτουργούσαν όλο το 18ο αιώνα. Οι φοκαράδες οι μαθητές «έχανον τον καιρόν τους διά χρόνους πολλούς εις τό να παιδεύωνται από τους δασκάλους εις βιβλία πολύ δυσκατάληπτα, όχι μόνον από αυτούς, καθώς είναι ή όκτόχως, τό ψαλτήριον και τό λοιπά, άλλ' ούτε από τους ίδιους δασκάλους, όπου τους 'εδίδασκον» καθώς γράφει ό επίσκοπος πρώην Ρωών Μακάριος (8).

Τό τί υπέφεραν τά παιδιά από τους τέτοιους δασκάλους είναι άμολογήτο. Μας τό περιγράφει ό Παναγής Σκουζές. «Όταν τό παιδί έκανε κανένα σφάλμα, ό «άγριοδιδάσκαλος» του τις έβρεχε μ' ένα βούρδουλα και τό υποχρέωνε να σταθεί όρθιο». «'Αν τό σφάλμα ήταν περισσότερο, ένα παιδί μεγαλύτερο «παλικούρα τον έλεγαν»,τόν φταίχτη τον έπαιρνε εις τες πλάτες του, βαστώντας τας δύο χείρας εις τους ώμους του και ό δίδασκαλος έξυλινε εις τους κώλους «δέκα έως είκοσι ευλίες». «Τό βαρύτερο βασανιστήριο ήταν ό φάλαγγας». «Πολλά παιδιά εκατοριζόντο από τον φόβον των, όταν έφώναζε (ό δάσκαλος) «βρά θεοκατάρατε!... «του παιδιού» (9).

Οι πλούσιοι δέν είχαν καμιά υπόληψη σ' αυτά τά σχολεία, γι' αυτό τό πολλά μέρη έπαιρναν οικοδιδασκάλους και μόρφωναν τά παιδιά τους στό σπίτι.

Σ' αυτή την περίοδο, πλάι στα κοινά, λειτουργούσαν και λιγοστά ανώτερα σχολεία. Τέτοια ήταν ή Πατριαρχική Σχολή, οι Σχολές του 'Επιφανίου (1658), του Γκιούμα (1676) και ή Μαρουτσαία (1742) στα Γιάννενα, ή Αύθεντική και ή 'Ηγεμονική Σχολή στη Μολδαβία, ή Σχολή της Πάτμου κλπ.

«'Η μόρφωση σ' αυτές τις σχολές είχε άριστοκρατικό χαρακτήρα και άπόβλεπε στην προετοιμασία στελεχών για τις ανάγκες του ανώτερου κλήρου και της άριστοκρατίας.

«'Ακράτος βερμπαλισμός και στείρα σχολαστικότητα βασίλευαν στη δασκαλία. Οι άκατανόητες γραμματικές του Θ. Γαζή και του Κ. Λάσκαρι έδιναν κι έπαιρναν. Τά 'Ελληνικά, τά δίδασκαν έρμηνεύοντας ξερά όρισμένους άρχαίους συγγραφείς—έκτός των τραγικών πού θεωρούνταν άθεοι— με τη «μονολεκτική» ή με την «πολλαπλή» ψυχολογική μέθοδο (10). Με τον ίδιο τρόπο δίδασκαν θεολογία, μεταφράζοντας έκκλησιαστικούς συγγραφείς. 'Από τ' άλλα μαθήματα τά πιά συννηθισμένα ήταν τό 'Επιστολόγιο

του Κορυδαλλέα, ή Ρητορική του 'Ερμογένη, του Ταρσέα (Β' αιώνας μ.Χ.), τά ρητορικά προγυμνάσματα του 'Αφθονίου και τό σύστημα του 'Αριστοτέλη (φιλοσοφία και φυσικά) πού δίδασκονταν 3 χρόνια.

«'Η διάρκεια των σπουδών ήταν πεντάχρονη και συχνά μεγαλύτερη. Πέντε χρόνια έδερνε τά κεφάλια των μαθητών ό λίβρος του σχολαστικισμού και της λόγιας παράδοσης. «Τίποτε από νόημα, τίποτε από ζωή» λέει ό Φάνης Μιχαλόπουλος. Και σ' αρχαία ακόμα «άντι του πνεύματος των άρχαίων συγγραφέων παραδίδονταν ή γραμματική των λέξεων και τό συντακτικό των φράσεων» (11).

Μέσα σ' αυτή την ξεραία και τη στεριότητα, τά γράμματα μας χαροπάλεψαν πολλά χρόνια.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ δέ λείψανε ώστόσο σ' αυτή την περίοδο.

Στη Σχολή του Γκιούμα στα Γιάννενα, έγιναν οι πρώτες προσπάθειες για τη δασκαλία της 'Αριθμητικής από τον 'Αναστάσιο Παπαβασιλείου. «'Ο διάδοχος του Γεώργιος Σουγδουρής δίδαξε Φυσική, νεώτερη Φιλοσοφία και Λογική. 'Ακόμα, ό πολύς Μεθόδιος 'Ανδρακίτης «είναι ό πρώτος πού δίδαξε συστηματικά Γεωμετρία, 'Αλγεβρα και Τριγωνομετρία στην 'Ελλάδα» καθώς και τη φιλοσοφία του Καρτίσιου. Κι' οι τρεις είχαν σπουδάσει στην 'Ιταλία. Όμως οι αντικειμενικοί όροι στην 'Ελλάδα δέν ήταν ώριμοι για τό ριζοβόλημα τέτοιων νεωτερισμών. Οι πανίσχυρες δυνάμεις της συντήρησης, χτύπησαν στη γένεση τους αυτές τις προσπάθειες χαρακτηρίζοντας τες άθεϊστικές. Μπροστά στό φόβο του άφορισμού, κι' ό Παπαβασιλείου κι' ό Σουγδουρής, έγκατέλειψαν τη δασκαλία τους. 'Εκείνος πού βρήκε τό μυτελό ήταν ό Μεθόδιος. 'Αφού τον καθάριζαν—ήταν κληρικός— και τον βρίσανε μέχρι «άλιτήριο» στό τέλος, παρ' όλες τις άπολογίες του, τον άφόρισαν και τά χειρόγραφα του τά ρίξανε στη φωτιά.

«'Ο Κ. Θ. Δημαράς (12) σημειώνει ιδιαίτερα τό γεγονός πώς ό Μεθόδιος αναγκάστηκε να υποχωρήσει και να δηλώσει πίστη στους διώχτες του. «'Αν λογαριάσουμε πώς κι' οι δυό προηγούμενοι τον νεωτεριστή έγκατέλειψαν τις δασκαλίες τους από τό φόβο του άφορισμού, φτάνουμε στό συμπέρασμα πώς κι' ό υποκειμενικός παράγοντας δέν ήταν άριμος ν' άρθεί ως την άπόλυτη συνέπεια. 'Αλλες εποχές, άργότερα, θα διαμορφώσουν όλοκληρωμένες προσωπικότητες πνευματικών και πολιτικών οδηγών σαν τό Ρήγα, τό Βηλαρά κλπ., με άλύγιστη όρθοδοξία στις άρχές τους.

«'Ανάμεσα στους νεωτεριστές πού λάμβαναν στό σκοτάδι του σχολαστικισμού, ξεχωριστή θέση κρατάει ό Εύγένιος Βούλγαρης. «'Ο πνευματικός του όγκος κατέχει τεράστιο χώρο στα νέα μας γράμματα. Πολύχρονες σπουδές στην 'Ιταλία, πού είχαν εξασφαλίσει μία πολυμέρστατη μόρφωση και μία ένήμερωση στα πνευματικά ρεύματα της εποχής του. Νεωτέρισε,

άναφορικά με τη δασκαλία της φιλοσοφίας, της Λογικής, των μαθηματικών, της αστρονομίας, των Λατινικών και της βαθύτερης δασκαλίας των 'Ελληνικών. Οι αντίπαλοι του, είδαν τους νεωτερισμούς του σαν προσπάθεια άθεϊσμού. Οι συκοφαντίες τους βέβαια δέν έπιασαν γι' αυτό ό Βούλγαρης διάθετε άκατανίκητο κύρος. «'Ωστόσο τον άνάγκασαν να παρατήσει και τη Μαρουτσαία και την 'Αθωνιάδα και την Πατριαρχική Σχολή. «'Ο Βούλγαρης έχοντας στενούς δεσμούς με τη Μεγάλη Αικατερίνη και ναυθόοντας όξυ πολιτικό αίσθητήριο, δραματίστηκε και την άποτίναξη της δουλείας. Μαρτύρησε, όπως αναφέρει ό Περαιβός στην θητές του, «'Εκείνος πού έπαιζε στην «Σύντομο βιογραφία του περί Ρήγα», είχαν σχηματίσει μυστική ομάδα πού «συνεφώνησαν έπ' όνόματι της 'Αγίας Τριάδος να βοηθήσει τό γένος διά της μάθησας και των γραμμάτων εις την έλευθερίαν του». Σ' αυτή την ομάδα πήρε μέρος κι' ό Κοσμάς ό Αιτωλός πού άργότερα έκτελέστηκε από τους Τούρκους και πού αναφέρεται σαν ιδρυτής 10 ανώτερων και 200 κατωτέρων σχολείων. (Σημειώνουμε τη γνώμη νεωτέρων σχολείων πού δέχονται πώς ό Κοσμάς τέρων άρνηση της Ρωσίας. Φαίνεται πώς ή ήταν άρνηση της Ρωσίας, φαίνεται πώς ή Ρωσική πολιτική στό 'Ελληνικό, έθιγε κατά κάποιο τρόπο και τό ζήτημα της παιδείας).

«'Επιστρέφουμε στό Βούλγαρη. 'Ανθρωπος με γερή μόρφωση και έθνοκαταπελευθερωτικές βλέψεις, είναι άπορίας άξιο πώς στάθηκε αντίπαλος του Δημοτικισμού, πού ίσα-ίσα θα τον έζητητο. «'Επείτα στην έπικοινωνία του με τό λαό. Να ρετούσε στην έπικοινωνία την 'Εθνική άπελευθέρωση. «'Ο Βούλγαρης την 'Εθνική άπελευθέρωση έβλεπε απ' τη Ρωσία κι' όχι από τό ρωσικό έθνος. «'Ο Βούλγαρης μ' όλο πού Πάντος στην εποχή του Βούλγαρη μ' όλο πού δημοτική έκφραση, ώστόσο είχαν έμφανιστεί σε σημαντική έκφραση (Γραμματική του Σοφίου κλπ.). «'Οπως δέν ή άρχαία του γλώσσα του Βούλγαρη και ή βολούρα του ύφους του έκαμαν πολλούς συγχρόνους του να χαρακτηρίσουν άνώφελη τη δασκαλία του κι' ακόμα μερικούς τωρινούς μελετητές να του καταλογίσουν άτιφάσεις.

Μαθητής του Βούλγαρη ό Μοισιόδακας άποδοκίμαζε τη γλώσσα και τά δασκάλια έγχειρίδια πού χρησιμοποιούσε ό δάσκαλος. «'Ο Μοισιόδακας στάθηκε μεγάλος νεωτεριστής και οι Παιδαγωγικές του αντίληψεις έχουν ξεχωριστή

σημασία. Τόνισε την άνάγκη δημιουργίας σχολείων και βιβλιοθηκών και συνιστούσε στους διαθέτες να μη φτιάχνουν μόνον έκκλησίες—πού ξεπερνούν τον αριθμό των παπάδων—άλλα και σχολεία. «'Ηταν όπαδός της Δημοτικής. «Καλά άπλά 'Ελληνικά—συνιστούσε—διότι είναι ή σημερινή ήμετέρα καθολικισμένη, διά μέσου της όποιος ό..... έν καιρῷ θέλουν δημιουργήσει...».

«'Η δασκαλία του, φημίζονταν για τό εύρύτερο πνεύμα της. Οι παραδόσεις μαθηματικών, γεωγραφίας κλπ. πού έκαμε στό Γιάνι, στάθηκαν υποδειγματικές. Στη δασκαλία των 'Αρχαίων, άνοιξε νέα περίοδο, αναλύοντας τά κείμενα με πραγματικές, αισθητικές κλπ. παρατηρήσεις. Δέ θα πρέπει να παραλείψουμε, πώς έπινε, κάθε σχολείο, να διαθέτει όπωσδήποτε έποπτικά μέσα δασκαλίας.

«'Ενα σύγγραμμα του, ή «Παιδαγωγία» πού τυπώθηκε στη Βενετία τό 1779, έμπνευσε στην 'Ελλάδα έπιστημονικές αντίληψεις για την άνατροφή και τη μόρφωση των παιδιών. Για την «Παιδαγωγία», πού άποτελεί έλληνική έκδοση των παιδαγωγικών αντίληψεων του Λόκ, μας έδωσαν ώριπες έργασίες ό καθηγητής Ν. Βοστατζής και Ε. Κριαράς (13).

«'Ο Μοισιόδακας στάθηκε ένα πρωτοπόρο μυαλό και γι' αυτό κίνησε έναντίον του τό μίσος των συντηρητικών. Μέσα σ' έξη ήννες αναγκάστηκε να παραιτηθεί τρεις φορές απ' τό δασκαλίκι, στό Γιάνι. Στό μεταξύ έγινε φυματικός και πέθανε πικραμένος στό 1800.

Τά παραδείγματα πού αναφέραμε είναι χαρακτηριστικά για τις νεωτεριστικές τάσεις πού έκδηλώθηκαν, όμως πιά πολύ χαρακτηρίζουν την αυτοκρατορία του παλιού κόσμου. «'Ο κόσμος αυτός φράζοντας με άπροσπέλαστα τείχη την πρόοδο των γραμμάτων μας, κατάφερε να άσκήσει τον έλεγχο και την κηδεμονία του στα πνευματικά μας πράγματα, ως πολύ άργά.

«'Οπως δέν ήταν όλες αυτές οι προσπάθειες άποτέλεσμα τό σπύρο πού έμελλε να φυτρώσει σε καιρούς ευθετώτερους. Πολύ κοντά σ' αυτούς τους καιρούς στέκεται ό Βούλγαρης κι' ακόμα περισσότερο ό Μοισιόδακας πού άποτελεί ένα είδος άγγελιοφόρου της νέας εποχής πού πλησίαζε.

(Συνεχίζεται. Παραπομπές στό τέλος της μελέτης).

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Τού κ. Κ. ΚΙΤΣΙΟΥ, μετεκπαιδευμένου

Σεβαστέ μοι κύριε Σούρλα,
Υποβάλλω τα σέβη μου και εύχομαι να εί-
σθε πάντοτε καλά, πλήρης υγείας, ώστε διά των
παιδαγωγικών προσπαθειών σας να βρῇ ἡ ἑλλη-
νική ἀγωγή τὴν σωστή κατεύθυνση πού θά
ἐμφυσήσῃ στήν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ τὴν ἀγάπην
στον γενέθλιο χῶμα καὶ θά τὸ ἀνυψώσῃ σὲ αἰ-
ώνιες πνευματικές ἀξίες.

Με αἰσθήματα βαθιᾶς εὐγνωμοσύνης ἀς μοῦ
ἐπιτραπῇ νὰ χαράξω λίγες γραμμὲς καὶ νὰ ἐπι-
κοινωνήσω μαζί σας.

Αὐτὴ τὴ στιγμή μὴ ὥραια σὺσχεῖα ἀπὸ σκέ-
ψεις, ἀπὸ συναισθήματα, ἀπὸ ἀναμνήσεις κ' ἀπὸ
πόθους, περνάει στὸ μυαλό μου. "Ὅλα αὐτὰ ἀνα-
φέρονται στὴν γνωριμία μου μαζί σας καὶ στὸ
μεγάλο παιδαγωγικό σας ἔργο στὴν Πατρίδα
μας.

Εἰάν εἶναι ἴσως ἄπρεπο ν' ἀνακωινῶν κανεῖς
τὰ αἰσθήματά του προσωπικῶς πρὸς ὀρισμένους
προσωπικότητες κ' ἂν εἴσαι ξεπερνᾷ τὰ παι-
σια τῶν ἀξιοπρεπῶν σχέσέων του, ὅμως ἐγὼ δὲν
μπορῶ νὰ μὴ τολμήσω μὴ τέτοια παράθεση καὶ
ζητῶ γι' αὐτὸ συγγνώμην.

Καὶ τοῦτο γιατί δὲ μπορῶ νὰ μὴ θυμῶμαι
πάντοτε τὴν ὥθηση, πού ἐνωίωσα ἀπὸ τίς δι-
μοσιεύσεις σας, κ' ἀπ' τὰ σπουδαστικά μου ἀ-
κόμη χρόνια.

—"Ὅταν ἐνωίωθα ἀπαλὸ-ἀπαλὸ τὸ ἄνοιγμα
τῶν ματιῶν μου κ' ἐβλεπα ἕναν εὐρύτατο ὁρί-
ζοντα μίαν τελεσφόρου παιδαγωγικῆς δράσεως
ἡμῶν γεμάτος ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐπαίρνα δύναμη
καὶ μοχλοῦσα νὰ βρῶ τὰ νάματα, μὲ τὰ ὅποια θά
ἐπλεκα γερὸ τὸ στίμνι τῆς ζωῆς μου. Καὶ ἀρ-
γότερα στὴν προκίρυξη τοῦ διαγνωσμοῦ τῶν
υποτροφιῶν Ι.Κ.Υ. βρέθηκα ἐνθουσιασμένος
γιατὶ ἤξερα πὼς μπορούσα νὰ στηριχθῶ σ' ἀ-
σάλευτες Διδακτικές ἀρχές πού εὕρισκα στὸ βί-
βλίο σας.

Εὐρισκόμενος τώρα στὴν Γενεὴ νοιώθω
πὺ μὲγἀλη τὴν εὐγνωμοσύνη μου, γιατί κατορ-
θώθηκε νὰ φτάσω στὸ σημεῖο, πού ὁ ὀρίζοντας
ἀγωγῆς εἶναι τόσο εὐρύς καὶ πού ὀνείρα καὶ ὁ-
μορφα σχέδια μποροῖ καὶ πλάθει ἡ φαντασία
ἐνὸς ἀκόμη νουσταλγοῦ μίαν καλλιτέρες Παιδείας
στὸν δῶμοιό τοῦ τύπου μας.

Εὐθυμῶμαι, πῶς, μὲ τὴν ψυχὴ δλάνοιχτη σὲ
κάθε σελίδα τῶν γραφομένων σας καὶ μὲ τὸν νοῦ
μου προσεκτικῶς κατὰ τίς συντροφίες μας, στὴν
Ἀθήνα, πού πιστεύω ὅτι ἡμῶν εὐπρόσδεκτος
θαύμαζα τὴν ἀφοσίωσή σας στὴν Ἑπιστήμην τοῦ
παιδιοῦ, χαίρομαι, γιατί ζωντάνευαν στὴν ψυ-
χὴ μου οἱ ἐθνικοκοινικές μας ἀξίες, πού τόσο ἀνε-
ξίτηλα ξεύρει νὰ χαράσσει ἡ ζωὴ τῆς υπαίθρου

(*) Τὸ περιεχόμενο τοῦ παρόντος σημειώμα-
τος ἔλθῃ ἀπὸ ἐπιστολὴν πού ἀπεστάλη πρὸς τὸν
κ. Εὐρ. Σούρλαν, συνεργάτην τοῦ περιοδικοῦ μας
καὶ Δ.ν.τὴ ἄλλοτε τοῦ Διδακτοῦ Γεννηνῶν.

στὰ πρῶτα χρόνια τῆς κούνιας, διδασκόμενον τὸν
χειρισμὸ τῶν νημάτων πού κάνουν καρποφόρη-
τὴν ἐργασία τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ, καὶ ὁραματι-
ζόμενον τὸ δικό μου «Σχολεῖο τῆς Στενῶτερης
Πατρίδας».

Ἐάν στὸ κλασικὸ σύγγραμμά σας προστεθοῦν
κ' οἱ ἄλλες σας δημοσιεύσεις σὲ περιοδικά, πού
εὐχῆς ἔργον θά ἦταν νὰ ἀναδημοσιευθοῦν συγ-
κεντρωμένες σὲ βιβλίο, μπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ὁ κά-
θε Ἑλληνας ἐκπαιδευτικὸς δύναται ἀρίστα νὰ
μνηστῇ καὶ νὰ ἐνθουσιασθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς
Πατριδογνωστικῆς Ἰδέας, νὰ διδῇ τὸ ἀληθές
νόημα τοῦ Νέου Σχολείου καὶ μὲ τὸ ἔργο τῆς
ἀγωγῆς νὰ πλάθῃ ἀνθρώπους ἀληθινούς καὶ κα-
λούς Ἑλλήνας.

Ἐκτός ἀπ' ὅλα αὐτά, μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται
τὸν ἐαυτό του νὰ ὀφάνεται πρὸς τίς πνευματικές
ἀξίες, νὰ βρῇ τὸ αἰσιόδοξο ἀντίκρουσμα τῆς
ζωῆς καὶ τὴν χαρὰ τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας
καὶ νὰ πλησιάσῃ ἐπὶ τὸν ἀληθινὸ Παιδαγωγικὸ
τύπο «Δασκάλου».

—Ἐάν στὴ ζωὴ τοῦ ὁ ἄνθρωπος μπόρεσε κί
ἀφῆσε κάποια ἀνεξίτηλα ἴχνη, πού πιστὰ τ' ἀκο-
λουθοῦν οἱ μεταγενέστεροι καὶ πού μποροῦν οἱ
ἴδιοι ν' ἀνεβαίνουν ψηλά, καὶ ἄλλους νὰ μορφώ-
ρῶνουν ἀποτελεσματικά, ἐάν ὁ ἰδρώτας τοῦ μό-
χθου πότισε μὴ ξηραμένη κ' ἀκαρπὴ γῆ, καὶ
φύτρωσαν, ἔστω κ' ἄργα, νέοι βλαστοί, τότε
πρέπει νὰ δεχτοῦμε ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ
νόημα τῆς ζωῆς, κ' ἂς εἶναι πολλές οἱ πίκρες.
Εἶναι ὅμως τόσο λίγοι ἐκεῖνοι, πού ξεύρουν καὶ
μποροῦν νὰ χαράσσουν μὲ προοπτικὴ τέτοια
ἴχνη!...

Τέτοια, ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἰπῶ, εἶναι ἡ ἀ-
ξία τοῦ ἔργου σας, πού ἐξάνισσε τ' ἀργόκοιμι-
σμένα τότε πνεύματα καὶ πού τώρα πολλοὶ εἶναι
οἱ μνηστῆρές του.

—Ἀπὸ τὴ ζωὴ μου καὶ τὴν ἐδῶ ἐπιστημονικὴ
κίνησιν ὅς κάνω γνωστὰ τὰ ἐξῆς:

Τρεῖς ἀξιοπρόσεκτους τομεῖς βρίσκω καὶ ἐπι-
διώκω νὰ τοὺς ἐπωφεληθῶ:

1) Τὴν γενικὴ ψυχολογία τοῦ Μ. Piaget, ὁ
ποῖος ἔχει μελετήσει πολὺ τίς λειτουργίες τῆς
Νοημοσύνης τοῦ παιδιοῦ καὶ διδάσκει τώρα τὰ
πορίσματά του.

2) Τὸ Ecole de Mail, Πειραματικὸν σχολεῖον
εἰς τὸ ὅποιον γίνονται ἀρκετοὶ πειραματισμοί.
Ὁ καθηγητὴς τῆς Παιδείας Μ. Dottrens ἐι-
σηγήθηκε τὸ σύστημα τῆς αὐτοκεντρικῆς διδα-
σκαλίας, κατὰ τὸ ὅποιον οἱ δὴμοιοι προετοιμά-
ζουν δελτάρια αὐτοκεντρικῶν ἐργασιῶν γιὰ τοὺς μα-
θητάς, καὶ ἐξωριστὰ γιὰ κάθε μάθημα, μὲ ἐρω-
τήσεις καὶ προβλήματα γιὰ αὐτενεργὴν ἐργασία,
γιὰ ἐπανάληψιν τῶν διδασκόντων, γιὰ τὸν ἐλεγχὸ
καὶ γιὰ ἀπόκτησιν νέων γνώσεων. Τὸ πατριδο-
γνωστικὸ περιβάλλον ἐρευνᾷται, ἀλλ' ὅχι μὲ τὴν
μορφὴν τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας. Στὸ σχολεῖο
αὐτὸ ἐφαρμόσθησαν πολλὰς μεθόδους, ἀλλὰ προσέ-

Ἑκπαιδευτικὲς εἰδήσεις

1) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΙΩΤ

Ἡ ἀκριτικὴ περιφέρεια Βοιωτ ποτὲ δὲν ὀ-
στέρησε στὴν παιδαγωγικὴ τῆς ζωῆς.

Κάθε χρόνο διοργανώνονται σ' αὐτὴν παι-
δαγωγικά συνέδρια εἰς τὰ ὅποια οἱ διδασκαλοὶ
τῆς Περιφέρειας τῆς παρακολουθοῦν τὴν ἐξέλιξιν
τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

Τὴ μεγάλῃ σημασίᾳ τῶν παιδαγωγικῶν συ-
νεδρίων κατένευσε πλήρως ὁ τοποθετηθεὶς ἀπὸ
τοῦ Ὀκτωβρίου 1951 εἰς τὴν Περιφέρειαν ταύ-
την Ἐπιθεωρητὴς κ. Δημήτριος Παπαδογού-
λας.

Λιγὸν ἔτι εἶναι ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ἐπιθεω-
ρητοῦ τούτου εἰς τὸ Βοῖον, πλοῦσια ὅμως ἡ δρά-
σι του.

Μὲ τὴν πλατεία του μόρφωσιν, μὲ τὴν ἀπέ-
ραντὴ καλωσύνην του, μὲ τὸ μετρίως χαρακτήρα
του καὶ γεμάτο εὐγένεια ἥθος του, μὲ τὴν ἀνε-
ξάντλητὴ ζωτικότητά του πού τὸν διακρίνει,
ἐδημιούργησε μὴ ἀτμόσφαιρα ἐνθουσιώδη, καὶ
φλογερὰ καὶ ἐδῶσε στὴν Περιφέρειαν μὴ νέα
ζωὴ καὶ κίνησιν.

Μὲ ἐμπνευσμένες ἐγκυκλίους ἀπὸ τῆς πρῶ-
της στιγμῆς τῆς τοποθετήσεώς του καὶ μὲ συ-
νεχῆ ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν μὲ τοὺς δασκάλους
τῆς Περιφέρειας του, ἐδῶσε τίς κατευθυντήριες
γραμμῆς, πᾶσι σὲς ὅποιες θά βαδίζουσιν οἱ δι-
δασκαλοὶ σταθερά, διὰ νὰ ἀποβαίνῃ ἡ ἐργασία
τοὺς γόνιμη καὶ ἀποδοτικῇ.

Δὲν ἠρκέσθη μόνον σ' αὐτά. Λόγω τῆς με-
γάλῃς διασπορᾶς τῶν 95 Σχολείων τῆς Περι-
φέρειας του, χωρίσει ταύτην σὲ τρεῖς τμήματα
καὶ συνεκρότησε σ' αὐτὰ πολλὰ τοπικά παιδα-
γωγικά συνέδρια, πρακτικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
μορφῆς, εἰς τὰ ὅποια ἐπαληθεύθησαν οἱ διάφο-
ρες παιδαγωγικὲς θεωρίαι, δι' ἀμέσου ἐφαρμογῆς
των εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τῶν Σχολείων.

Τὸ πρῶτον τοπικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον
ἐγένετο τὴν 12ην καὶ 13ην Δεκεμβρίου 1951 στὸ
5ῆμον Διμοτικὸ Σχολεῖον Νεαπόλεως-Βοῖου.
Ἐλαβον μέρος σ' αὐτὸ 60 δημοδιδάσκαλοι. Ἐλ-
ποῦσα θέματα, ἰδίως δὲ διδασκαλίας ὑποδει-
γματικᾶς.

Πρὸ πάσης ἐργασίας ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ.
Δημήτριος Παπαδογούλας, ἐξῆρνε τοὺς σκοποὺς
καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῶν συγκεντρώσεων καὶ ἐνη-
μέρωσιν πολὺπλευρα καὶ προετοίμασεν τοὺς με-

χοὺν πολὺ τὰ ἀποτελέσματα καὶ δὲν ἀφῆκον ἀρ-
κετὰ χρόνια, γιὰ νὰ φανῇ ἡ ἀξία τῶν νέων μεθό-
δων. Παρουσιάζουσιν σ' ἡμᾶς τοὺς κάποια συνε-
ρητικότητά.

3) Τὸ διεθνὲς γραφεῖν Ἀγωγῆς διαθέτει πλου-
σίαν βιβλιοθήκην καὶ εἶναι εὐκόλο ἐκεῖ νὰ ἰδεῖ
κανεῖς τὰ διεθνή προβλήματα τῆς Παιδείας.

τέχοντας εἰς μίαν θετικὴν καὶ πολύτιμον συζή-
τησιν.

Τὸ πρῶτον θέμα τῆς συγκεντρώσεως ἦτο
ἡ παρακολούθησις διδασκαλίας Α' ἀναγνώσεως
κατὰ τὴν ἰδεοπτικὴν μέθοδον Ντεκρολύ, ἥτις
ἐγένετο ὑπὸ τῆς διδασκαλίας δ. Ἀννας Γεν-
τικῆς. Ἀκολουθεῖ ὑποδειγματικὴ διδασκαλία
Ἀναγνώσεως καὶ ἀκολουθῶς Ὡδικῆς εἰς τὰς
τάξεις Ε' καὶ ΣΤ' ὑπὸ τοῦ Δ.ν.τὸς τοῦ Σχολείου
κ. Ἰωάννου Ἀλεξίου.

Μετὰ συντόμους ἀνακωινώσεις τῶν διδασκόν-
των ὑποδειγματικῶς δῶλον, ἐπακολοθεῖ συ-
ζήτησις καὶ κριτικὴ καὶ ἐξάγονται πορίσματα
πλοῦσια καὶ θετικά.

Καθαρὰ καὶ χωρὶς πολυλογίας ὁ Ἐπιθεωρητὴς
καὶ Δ.ν.μ. Παπαδογούλας ὑπόδειξε τὸν τρόπον
ἐφαρμογῆς ὅλων τῶν παιδαγωγικῶν, ψυχο-
λογικῶν, βιολογικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν
κατὰ τὰς δ.β.λ. καὶ καθώρισε βάσει αὐτῶν τῶν
ἀρχῶν τὸν ὁρθὸν καὶ δημιουργικὸν τρόπον
ἐργασίας.

Τὸ δεύτερον παιδαγωγικὸν συνέδριον ἔγινε
εἰς τὸ 3ῆμον Δ.ν.μ. Σχολεῖον Τσοτύλου κατὰ τὴν
15ην Δεκεμβρίου 1951.

Ἐλγε καὶ τοῦτο τὰ αὐτὰ θέματα μὲ τὰ ὅποια
ἀσχολήθηκε καὶ τὸ πρῶτον συνέδριον Νεαπόλεως.
Ἐδίδασκεν Α' Ἀναγνώσιν κατὰ τὸ σύστημα
Ντεκρολύ ἡ δ.β.σ. Θεοδοσία Μογγέλου καὶ Ἀ'-
νάγνωσιν καὶ Ὡδικὴν εἰς τὰς τάξεις Ε' καὶ
Στ' ὁ Δ.ν.τὸς τοῦ Σχολείου Τσοτύλου κ. Εὐδο-
μος Παπαδόπουλος.

Τὸ τρίτον τοπικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον,
διημέρου διάρκειας ἔγινεν εἰς τὴν ἑδρὰν τῆς Ἐ-
πιθεωρήσεως Σιάτιστας καὶ εἰς τὸ 6ῆμον Πρό-
τυπον αὐτῆς τὴν 17ην καὶ 18ην Δεκεμβρίου 1951.

Στὸ συνέδριον αὐτὸ στὸ ὅποιον ἐλάμβαν μέρος
70 δ.β.μ. μετὰ τὴν κοινὴν προσευχὴν ὁλοκλήρου
τοῦ Σχολείου καὶ τῶν Συνεδρίων καὶ τὴν εἰση-
γητικὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Δ.ν.μ.
Παπαδογούλας, ἔγιναν ὑποδειγματικαὶ δ.β.λ.αὶ
εἰς τὰς κατωθὶ τάξεις:

1) Ἀνάγνωσις εἰς τὴν Α' τάξιν μὲ τὴν με-
θοδον Ντεκρολύ ὑπὸ τοῦ δ.β.μ. κ. Γωμά Παπα-
γεωργίου.

2) Ἀνάγνωσις εἰς τὴν Δ' τάξιν ὑπὸ τῆς
δ.β.μ. κ. Ζαφειρίας Ζηριάνου.

3) Διδακτικὴ Σχολικοῦ ἄσματος εἰς τὰς

Εἰς τὸ Βέγγιον ὑπάρχει ὁμάδα διδασκάλων
κ' Ἐπιθεωρητῶν πού δημοσιεύει ἐργασίας των
γύρω ἀπὸ τὰ ἀξιώματα τῆς στενότερης Πατρί-
δας, Εἰδα ἀξιώματα βιβλίου τους μὲ τὴν Ἑνιαίαν
διδασκαλίαν καὶ μὲ τὴν μελέτην τοῦ Περιβάλ-
λοντος ἀπ' ὅλας τὰς ἀπόψεις.

ΚΩΝΣΤ. ΚΙΤΣΟΣ

τάξεις Ε' και Στ' υπό του δημ.λ. κ. Λεωνίδα Κούγια.

Μετά ταύτα ἀνεγνώσθησαν εισηγήσεις τῶν διαδιδάσκοντων υποδειγματικῶς δ.λ.ων καὶ ἐπηκολούθησαν κριτικὴ καὶ εὐρεῖα συζητήσεις διαρκέσασα ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ ἐξήχθησαν πορίσματα.

Οἱ συνέδριοι παρηκολούθησαν ἑορταστικὴν ἐμφάνισιν τοῦ Προτύπου Σχολείου. Ἐπαίχθησαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν διάφορα σκέτς καὶ ἡ ὑπορέττα «Τρακαρούκας», στεφθέντα ὑπὸ μεγάλῃς ἐπιτυχίας.

Ἐδόθησαν ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ Ἐπιθ[η]τοῦ διάφοροι ὁδηγίαι πρακτικῆς μορφῆς εἰς τοὺς συνέδρους καὶ ἀπῆλθον οὗτοι εἰς τὰς ἐδρας τῶν.

Τέταρτο παιδαγωγικὸ συνέδριον διήμερον διαρκείας ἔγινεν πάλιν εἰς τὴν ἐδραν τῆς Ἐπιθεωρήσεως Σιάτισταις τὴν 14ην καὶ 15ην Ἀπριλίου 1952.

Ἐλαβον μέρος σ' αὐτὸ 70 δ.λοι. Τὰ θέματα τοῦ συνεδρίου ἦσαν τὰ ἀκόλουθα:

- 1) Ἐνακτῆριος ὁμιλία τοῦ Ἐπιθ[η]τοῦ.
- 2) Παρακολούθησις τῆς ἐργασίας τῶν υποδειγματικῶς ἐργαζομένων Α' Β' καὶ Γ' τάξεων τοῦ προτύπου 6[έ]του Δ.μ. Σχολείου Ἀνω Σιατίστης.
- 3) Παρακολούθησις κοινῆς ἑορταστικῆς ἐμφανίσεως τοῦ Προτύπου.
- 4) Ἀνακοινώσεις διδασκάντων δ.λ.ων. Κριτικὴ.

Τὴν δευτέρῃ μέρᾳ οἱ συνέδριοι παρηκολούθησαν τὴν ἐργαζομένην ὑποδειγματικῶς Α' τάξιν τοῦ 6[έ]του Δ.μ. Σχολείου Κάτω Σιατίστης μετὰ τὴν μικρὴν ὀλίγην ἀναλυτικὴν συζητικὴν μέθοδον, ἐφαρμοζομένην ὑπὸ τοῦ δ.λου κ. Βασιλείου Γερασσοπούλου καὶ ὑποδειγματικὴν δ.λίαν Γεωγραφίας εἰς τὴν Στ' τάξιν τοῦ ἰδίου Σχολείου, γεννομένην ὑπὸ τοῦ δ.λου κ. Ἀναστασίου Βούρου.

Μετά συντόμους ἀνακοινώσεις τῶν διδασκάντων, ἐγένετο κριτικὴ καὶ συζήτης, διαρκέσασα ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἐξήχθησαν πορίσματα.

Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ὁμιλήσαν καὶ ὁ Σχολιατρὸς Περιφέρειας Βοῖου κ. Κων. Γιαννακὸς μετὰ θέμα «Υγιεινὴ συνήθεια».

Πέμπτο παιδαγωγικὸ συνέδριον ἔγινε εἰς Τσοτύλιον, διήμερον διαρκείας (12 καὶ 13 Μαΐου 1952). Ἐλαβον μέρος σ' αὐτὸ 60 δ.λοι.

Τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου αὐτοῦ ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας τῶν Ὁμάρχων Κοζάνης κ. Κ. Κουκουρίδης καὶ ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητὴς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως Γ' Περιφέρειας κ. Εὐάγγελος Παπαϊωάννου.

Θέματα τοῦ Συνεδρίου ἦσαν τὰ κατωτέρω: Κατὰ τὴν πρώτῃν ἡμέραν μετὰ τὴν ἐναρκτήριον ὁμιλίαν τοῦ κ. Ἐπιθ[η]τοῦ καὶ ὁμιλίαν τοῦ κ. Νομάρχου, ὅστις μετ' ἀφαστον εὐφράδειαν καὶ ἐπιστημονικότητα ἐξήρην τὸ εὐγενὲς καὶ ἱερὸν ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκάλου, ἐγένετο παρακολούθησις τῆς ἐργασίας τοῦ Προτύπου 4[έ]του Δ.μ. Σχολείου Νέας Σπάρτης, στεγαζο-

μένου εἰς τὸ 3[έ]τον Δ.μ. Σχολεῖον Τσοτύλιου καὶ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ μετεπαιδευθέντος δημ.λου κ. Ἀναστασίου Παπαδοπούλου.

Μετά τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐργασίας τοῦ Σχολείου τούτου, διαρκέσασαν ἐπὶ ὥρον, ὁ Δ[ι]ντὴς τοῦ διεξοδικώτατα ὁμιλήσας σχετικῶς ἐπὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς λειτουργεῖ τοῦτο καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἐπ' αὐτῶν.

Ἐπηκολούθησαν κριτικὴ καὶ εὐρεῖα συζητήσεις εἰς τὴν ὅποιαν ἔλαβον μέρος πολλοὶ ἐκ τῶν συνέδρων.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν οἱ συνέδριοι παρηκολούθησαν ἐπὶ ὥρον τὰς συνδιδασκουμένας Α' καὶ Β' τάξεις τοῦ 3[έ]του Δ.μ. Σχολείου Τσοτύλιου κατὰ τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ.

Μετά τὰς ἀνακοινώσεις τῆς δ[ι]σης τῶν τάξεων τούτων δ. Θεοδοσίας Μογγέλου, ἐγένετο κριτικὴ καὶ συζήτης.

Εἰς τὴν συγκέντρωσιν ὁμιλήσας διεξοδικώτατα ὁ Γενικός Ἐπιθ[η]τὴς κ. Εὐάγγελος Παπαϊωάννου. Οὗτος εὐχαρίστησεν κατὰ πρῶτον τὸν κ. Νομάρχην Κοζάνης διὰ τὴν διδασκαλικὴν του ψυχὴν καὶ τὸν Ἐπιθ[η]τὴν διὰ τὰς ἀόκνους προσπάθειάς τὰς ὑποίας καταβάλλει διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Περιφέρειας. Στραφεὶς ἀκολούθως πρὸς τοὺς δ.λους ἐκφράζει πρὸς τούτους τὴν χαρὰν του διότι ἤξι-ώθη νὰ ἀντικρίσῃ τὰς γνωστὰς φαινομενικὰς τῶν ἀναιμνησθῆσαι τὴν εὐτυχίαν καὶ γόνιμον σχολικὴν περίοδον 1937-38 καὶ ἦν ὑπέρθετος τότε τὸ πρῶτον ὡς Ἐπιθ[η]τὴς εἰς τὴν Περιφέρειαν Βοῖου, ἣ ὅποια εἶπε θὰ ἐκπέμψῃ πάντοτε φῶς καὶ πολιτισμόν.

Ἐτόνισεν μετὰ ταῦτα τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νέων μεθόδων εἰς τὴν δ.λίαν καὶ συνέστησεν πᾶσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Νέου Σχολείου.

Τέλος οἱ συνέδριοι παρηκολούθησαν ἑορταστικὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σχολείου Τσοτύλιου, στεφθεῖσαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Καὶ τὸ συνέδριον τοῦτο ὑπῆρξε ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα πλοῦσιον εἰς διδάγματα καὶ ἀποδοτικὴν εἰς ἀποτελέσματα.

Τελευταῖον συνέδριον ἔγινεν κατὰ τὴν 5ην Ἰουνίου 1952 εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ ἐπιβλητικοῦ διδασκτῆριον τῶν συστεγασμένων 4[έ]του καὶ 3[έ]του Δ.μ. Σχολείου Ἐρατρύρας. Ἐλαβον μέρος σ' αὐτὸ περὶ τοὺς 40 δ.λοι.

Θέματα τοῦ συνεδρίου ἦσαν:

- 1) Ὑποδειγματικὰ δ.λίαι Ἀναγνώσεως καὶ Ἱστορίας εἰς τὴν Ε' τάξιν ὑπὸ τοῦ δ.λου κ. Κων. Παπαζώ.
- 2) Παρακολούθησις τῆς ὑποδειγματικῶς ἐργαζομένης κατὰ τὸ σύστημα τῆς Ε.Σ.Δ. Β' τάξεως τοῦ 4[έ]του Σχολείου Ἐρατρύρας.
- 3) Ὁμιλία γεωπόνου Περιφέρειας κ. Σταυρίδου «Περὶ Σχολικοῦ κήπου».
- 4) Κριτικὴ ἐπὶ τῶν δ.λιῶν καὶ ἐξαγωγὴ πορισμάτων.

Τόσον αἱ ὑποδειγματικὰ δ.λίαι τοῦ δ.λου κ. Κων. Παπαζώ, ὅσον καὶ ἡ ἐργασία τῆς δ[ι]σης τῆς Β' τάξεως κ. Κατίνης Βοϊδομάτη-Παπαζώ, ἀρχῶν τὰς καλυτέρας ἐντυπώσεις εἰς τοὺς συνέδρους.

Καὶ τὸ συνέδριον τοῦτο ὑπῆρξεν πλοῦσιον καὶ ἀποδοτικὸν εἰς ἀποτελέσματα. Οἱ συνέδριοι παρεκάθησαν εἰς κοινὸν γεῦμα δοθὲν εἰς τὸν διάδρομον τοῦ Σχολείου. Εἰς τοῦτο ἡγέρθησαν πολλοὶ ἀποδέχονται.

Τὰ πορίσματα τοῦ πρώτου, δευτέρου καὶ τρίτου συνεδρίου ἐξεδόθησαν εἰς εἰδικὸν βιβλίον.

Ἐτοιμάζεται δὲ ἡ ἐκδόσις δευτέρου βιβλίου εἰς τὸ ὅποιον θὰ περιληφθοῦν τὰ πορίσματα τῶν τριῶν ἐτέρων συνεδρίων.

Τὴν 26ην Μαΐου ἐ.ε. συνεκροτήθη ἐν Σιατίστῃ ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ κ. Ἐπιθ[η]τοῦ Δ.μ. Σχολείου Περιφέρειας Βοῖου 2[έ]μερον παιδαγωγικὸν συνέδριον τῶν δημ.λων τῶν Σχολείων τοῦ Τμήματος Σιατίστης, εἰς ὃ ἔλαβον μέρος περὶ τοὺς 60 δ.λοι καὶ δ.σαι.

Κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ συνεδρίου ὁμιλήσας ὁ Ἐπιθ[η]τὴς Δ.μ. Σχολείων κ. Δημήτριος Παπαδοπούλας περὶ τῆς σκοπιμότητος τῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων καὶ τοῦ ἔργου τῶν εκπαιδευτικῶν ἐν γένει, τόνισας ὅτι τὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια καὶ αἱ παιδαγωγικαὶ συγκεντρώσεις εἰς τὴν πατρίδα μας ἐνεφύσησαν πνοὴν εἰς τὴν ἐκπαιδευσιν, ἔδωσαν παλμὸν εἰς τὴν ζωὴν, ἐδημιούργησαν ἀμιλλαν μεταξὺ τῶν δ.λων καὶ κατέστησαν τὰς ἐδρας τῶν Ἐπιθ[η]τῶν καὶ τὰ ἄλλα κέντρα πυφύλας παιδαγωγικῆς ἐργασίας καὶ στίβους ὠραίου πνευματικῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν εκπαιδευτικῶν.

Ἐτόνισεν ἐν συνεχείᾳ ὅτι τὸ ἔργον τῶν εκπαιδευτικῶν ἔχει βασικὴν πρωταρχικὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ ὅτι οἱ δημ.λοι πρέπει νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς εἰρηνικῆς περιόδου καὶ δράσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς γενικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς πατρίδος.

Κατόπιν ὁμιλήσας ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης κ.κ. Ἰάτροπολῆς, ὅστις ἐξήρξε τὸ ἔργον τῶν δημ.λων, ἐτόνισεν τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀποστολὴν καὶ εὐχῆθη τὴν εὐδωσίαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου.

Ἐπίσης ἐχαίρετσαν τοὺς συνέδρους ὁ παιδευθεὶς Πανοσιολογιώτατος κ. Μυτιληναῖος, Θεολόγος τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, καὶ ὁ Γυμνασιάρχης Σιατίστης κ. Δημ. Μονεμβρασίτης, ὁμιλήσαντες ἀμφοτέρω περὶ τοῦ φροντιστηρίου τῶν μαθητῶν καὶ τῆς διαπλάσεως χαρακτῆρων ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἑλ. λυγοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ.

Τὸ συνέδριον ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας τῶν αἰ τοπικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Πόλεως Σιατίστης καὶ ἀρκετοὶ ἐκ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν.

Τὰ θέματα μετὰ τὰ ὅποια ἀπησχολήθη τὸ συνέδριον ἦσαν:

Κατὰ τὴν πρώτῃν ἡμέραν παρακολούθησις σχολικῆς ἐργασίας ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ 5[έ]του Προτύπου.

Τὸ θέματα μετὰ τὰ ὅποια ἀπησχολήθη τὸ συνέδριον ἦσαν:

Κατὰ τὴν πρώτῃν ἡμέραν παρακολούθησις σχολικῆς ἐργασίας ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ 5[έ]του Προτύπου. Ὁμιλία γεωπόνου Περιφέρειας κ. Σταυρίδου «Περὶ Σχολικοῦ κήπου».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐγένετο παρακολούθησις σχολικῆς ἐργασίας Α' τάξεως τοῦ Δ.μ. Σχολείου Κάτω Σιατίστης μετὰ διδασκαλίαν πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ὑπὸ τοῦ δημ.λου κ. Ἀναστασίου Βούρου. Ἐν συνεχείᾳ ἐγένετο κριτικὴ τῶν διδασκαλιῶν καὶ ἐξήχθησαν σχετικὰ πορίσματα.

Τὸ ἐσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐδόθη κοινὸν δείπνον εἰς ὃ παρεκάθησαν ἅπαντες οἱ συνέδριοι καὶ οἱ κ.κ. Δ.μάρχος Σιατίστης Μιλιτιάδης, Στρακαλῆς, Διοικητὴς 5[έ]του Συντάγματος Πεζικοῦ κ. Καραθάνος, ὁ Ἀντ[ι]ρχὴς κ. Τσολάκας, ὁ Διοικητὴς τῆς Ὑποδιοικητικῆς Χωρ[ι]κῆς Σιατίστης κ. Δ. Ζωιτόπουλος.

Ἐπεκράτησε εἰς τοῦτο φιλικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ἐγκαρδιότης καὶ ἡγέρθησαν ἐμπνευσμένα πορίσματα.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐγένετο ὑποδειγματικὴ διδασκαλία Εὐαγγελίου εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν τοῦ Προτύπου Σχολείου Ἀνω Σιατίστης ὑπὸ τοῦ Δ[ι]ντοῦ τοῦ Σχολείου κ. Παναγιώτου Μάνου, εισηγήσεως ἐπὶ τοῦ θεματός τῶν Ὁρησκευτικῶν μαθημάτων εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, τὸν προβλήσαντος τῆς ὑποχρεωτικῆς σχολικῆς φοιτήσεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν καταπολέμησιν καὶ ἐξάλειψιν τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ, περὶ σχολικῶν Ἐφορειῶν, ὑπὸ διαφόρων δημ.λων, λαὶν ἐπιτυχίαι. Ἐγένετο ἀκολούθως εὐρεία συζήτης καὶ ἐξήχθησαν σχετικὰ πορίσματα.

Τὴ 27ην Ἰουνίου ἐγένετο παιδαγωγικὸν συνέδριον τῶν δημ.λων τοῦ Τμήματος Νεαπόλεως καὶ Τσοτύλιου εἰς Νεάπολιν, Ἀρδονοχώριον καὶ Τσοτύλιον εἰς ὃ παρευρέθησαν 90 δ.λοι καὶ δ.σαι. Κατ' αὐτὸ ἐγένετο εἰς μὲν τὴν Νεάπολιν ὑποδειγματικὴ δ.λίαι Ἰχθυογραφίας καὶ Χειροτεχνίας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ὑπὸ τοῦ δ.λου κ. Δ. Καμπάρη καὶ ἐκθεσίς χειροτεχνιῶν καὶ Ἰχθυογραφικῶν ἐργασιῶν ἐν συνεχείᾳ εισηγήσεως περὶ τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ὑπὸ τοῦ Ἐπιθ[η]τοῦ εἰς δὲ τὸ Ἀρδονοχώριον παρακολούθησις ἐργασίας μονοτάξiou Σχολείου ὑπὸ τοῦ Δ[ι]ντοῦ τοῦ Σχολείου Ἰωάννου Βασιλοπούλου.

Τὴν 28ην Ἰουνίου οἱ συνέδριοι παρηκολούθησαν ἐν Τσοτύλιῳ ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν ἐκθέσεων εἰς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις ὑπὸ τοῦ Δ[ι]ντοῦ τοῦ Σχολείου κ. Εὐθυμίου Παπαδοπούλου, ἐν συνεχείᾳ εισηγήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ μαθηματικῶν τῶν ἐκθέσεων ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπιθ[η]τοῦ εισηγήσας τοῦ θεματός αὐτὸ πρόβλημα τῆς ὑποχρεωτικῆς σχολικῆς φοιτήσεως καὶ τοῦ θεματός ἀπὸ σχολικῶν ἐφορειῶν.

Τὸ συνέδριον Τσοτύλιου παρηκολούθησαν οἱ κ.κ. Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Τσοτύλιου, Γυμνασιάρχης Τσοτύλιου καὶ ὁ Καθηγητὴς Μαθηματικῶν κ. Παπαγιάννης, οἵτινες καὶ ἐχαίρετσαν τὸ συνέδριον.

Ἀπασαί αἱ Παιδαγωγικαὶ συγκεντρώσεις τῶν δ.λων τῆς Περιφέρειας Βοῖου ἐστέφθησαν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, τὰ πορίσματα δὲ τούτων μεγάλως θὰ ἀφελήσῃσι τοὺς εκπαιδευτικούς λειτουργοὺς τῆς Περιφέρειας.

Ἀξίζουν θερμὰ συγχαρητήρια εἰς τὸν ἀκού-

ραστον 'Επιθ]τήν Δημ. Σχολείων Περιφέρειας Βοτου κ. Δημήτριον Παπαδογούλαν.

Α. Κ.

(Στὸ ἐπόμενο τεῦχος θὰ δημοσιευθοῦν νεώτερες πληροφορίες).

2) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΑΞΟΥ

Με τὴν ἐναρξὴ τοῦ Σχολ. ἐτους 1952-53 ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημ. Σχολ. Νάξου κ. 'Αθαν. Κοτσίκης εἶχε καλέσει κατὰ τὰς 12-14 Σ]βρίου εἰς τὴν χώραν Νάξου γενικὸν παιδαγωγικὸν συνέδριον τῆς περιφέρειας του, τὸ ὁποῖον παρηκολούθησαν ὅλοι οἱ διδάσκαλοι.

'Επειδὴ ὅμως δὲν χορηγοῦνται ὁδοιπορικά εἰς τοὺς δημ.λοῦς διὰ τὴν σημαντικὴν καὶ ἐπιμορφωτικὴν ταύτην 'Εκπαιδ. κίνησιν καὶ ἐπειδὴ τὰ νησιά τῆς περιφέρειας Νάξου, ἀπέχουν πολὺ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ δὲν διευκολύνονται εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἀπερσίσθη ὅπως συγκαλοῦνται Τοπικὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια εἰς Πάρον-Νάξον-Θήραν-'Αμοργόν.

Τὴν 31 Μαΐου ἐπαραματοποιήθη εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον Φυρῶν τὸ Παιδαγωγικὸν συνέδριον Θήρας. 'Ελαβον μέρος ὅλοι οἱ διδάσκαλοι Θήρας. 'Αρτιθεὶς ἐκ Νάξου προήδρευσε τοῦ συνεδρίου ὁ ἐπιθεωρητὴς κ. Κοτσίκης.

Δύο θέματα ἀπασχόλησαν τὸ συνέδριον.

1) 'Ο σκοπὸς καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῆς 'Αναγνώσεως εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Δημ. Σχολείου πλὴν τῆς Α' μεθ' ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας.

2) 'Η Παιδαγωγικὴ καὶ Διδακτικὴ ἀξία τοῦ Σχολικοῦ κήπου καὶ ἡ γενικωτέρα σημασία αὐτοῦ διὰ τὴν δημιουργίαν γεωργικῆς συνειδήσεως.

'Επὶ τοῦ α' θέματος εἰσηγητὴς εἶχαν ὠρισθῇ ὑπὸ τοῦ κ. 'Επιθεωρητοῦ ὁ δημ.λοῦς Φυρῶν κ. Εὐστ. Γεωργίου. 'Επὶ τοῦ β' θέματος εἰσηγηταὶ ὠρισθῆσαν τὴν ὥραν τῆς συζητήσεως οἱ δημ.λοῦ κ. Χατζ. Σωτήριος καὶ κ. 'Αθ. Μπεθάνης.

Τὴν πρώτην ὥραν τοῦ συνεδρίου ὁ κ. Γεωργίου ἔκαμε ὑποδειγματικὴν διδασκαλίαν ἀναγνώσεως εἰς τὴν Γ' καὶ Δ' τάξιν.

'Ἦν συνεχεῖς ἀνέπτυξιν θεωρητικῶς τὸ θέμα, τόνισας τὸν σκοπὸν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως. Προέβη εἰς σχετικὴν συσχέτισιν τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως πρὸς τὸ γλωσσικὸν μάθημα καὶ τοῦτον πάλιν πρὸς τὸ ὅλον σχολικὸν ἔργον τῆς 'Αγωγῆς. Ὑπέδειξεν ὡς διδακτικὴν μέθοδον τὴν Τριμερῆ πορείαν, τὴν ὅποian ἐδικαιολόγησεν καὶ ψυχολογικῶς ὡς ὑποδεικνυμένην ὑπὸ τῆς φυσικῆς μαθήσεως.

Εἰς τὴν ἐπακολούθησαν κριτικὴν ἔλαβον μέρος ἡ κ. 'Ελένη Κοτσίκη δημ.λοῦ καὶ σύζυγος τοῦ κ. 'Επιθεωρητοῦ, ὁ κ. 'Αθ. Μπεθάνης, ὁ κ. Β. Γρατσίας ἡ κ. Βασίλ. Πρέκα καὶ ἄλλοι.

'Επὶ τοῦ β' θέματος ὁμιλήσαν ὁ κ. Σωτήριος καὶ ὁ κ. Μπεθάνης. Κατὰ τὴν ἐπακολούθησαν συζήτηση ὁ κ. 'Επιθεωρητὴς ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἀν εἶναι δυνατὴ ὑπὸ τὰς ἰδιαιτέρας κλιματολογικὰς καὶ ὁδοπολικὰς συνθήκας τῆς νήσου ἡ ἱδρύσις σχολικῶν κήπων εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Κατέληξαν εἰς τὸ πόρισμα ὅτι εἶναι δυνατὴ διὰ

ὠρισμένα καλλιεργητικὰ φυτὰ καὶ δέντρα. Συνέστησεν δὲ ὁ κ. 'Επιθεωρητὴς ὅπως καθε διδάσκαλος τῆς συνεργασίας τῶν κοινοτικῶν καὶ 'Εκκλησιαστικῶν ἀρχῶν τοῦ χωριοῦ φροντίσῃ ἵνα ἀπὸ τοῦ νέου σχολικοῦ ἐτους ἱδρυθῶν σχολικοὶ κήποι εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς νήσου.

'Ο κ. 'Επιθεωρητὴς συνοψίζων τὰ πόρισμα τῶν συνεδρίων συνεχάρη τοὺς εἰσηγητὰς διὰ τὴν ἐπιμελημένην τῶν ἐργασιῶν ἐξέφρασε δὲ τὴν εὐχὴν ὅπως παρόμοια ἔστω καὶ τοπικὰ Παιδαγωγικὰ συνέδρια, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήρισεν ὡς κολυμβήθρα ἀναπτύξεως, λαμβάνοντων χώραν κατὰ συνγόντερα χρονικά διαστήματα.

Τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου παρηκολούθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ γυμνασίου κ. Ζωρζος, κ. Γρατσίας καὶ κ. 'Αρβανίτης.

Πολυτίμως συμβουλάς ἐπὶ τοῦ σχολικοῦ κήπου παρέσχεν ὁ γεωπόνος Θήρας κ. Τολάνης, ὅστις μετὰ τοῦ ἀγρονόμου κ. Γεωργοπούλου παρηκολούθησαν τὸ β' θέμα.

Τὸ συνέδριον ἐχαίρειται οἱ 'Αστυνομικὲς-Κοινοτικὲς-'Εκκλησιαστικὲς ἀρχὲς τῆς νήσου.

Σ. Γ.

3) ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗ ΣΑΜΟ

Στις 30 Μαΐου, ἡμέρα Σάββατο, ὁ 'Επιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Σάμου κ. Χρήστος Κεχαγιάς, παιδαγωγὸς διακεκριμένος καὶ ἄνθρωπος με ὑψηλὰ ἰδανικά, ὁργάνωσε στὴν ἔδρα τοῦ παιδαγωγικοῦ τοπικοῦ συνεδρίου, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐργασία ὄλων τῶν τάξεων τοῦ προτύπου Σχολείου καὶ ν' ἀσκήσουν ὑστερα τῆς σχετικῆς κριτικῆς. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἰδιαίτερα τὸ γεγονός ὅτι ἀν καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν συναδελφῶν στὸ συνέδριον αὐτὸ ἦταν προαιρετικὴ, ἐν τούτοις κανεὶς ἀπὸ τοὺς προσκληθέντας δὲν ἀπουσίασε. 'Ολοι ἔδωσαν τὸ ἀπαρὼν παρὰ τὰς οἰκονομικὰς δυσχερεῖες ποὺ δέρνουν σήμερα τὸν κλάδον μας. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικόν. Φανερόναι τὴ διὰ τοῦ Σαμιώτη δασκάλου γιὰ μάθησιν. Φανερόναι γενικὰ πὼς ὁ δάσκαλος ἀγαπᾷ τὸ ἔργο του, πὼς πιστεύει στὴν ἐρῇ ἀποστολὴν του. 'Εστὶ 40 συνάδελφοι μοιρασμένοι σὲ τμήματα. Κατὰ τὴν ἐπιθυμία τους, παρακολούθησαν ἐπὶ 4 ὥρας τὴν ἐργασία ὄλων τῶν τάξεων τοῦ Προτύπου.

Στὴν Α' τάξιν παρακολούθησαν διδασκαλία Ε.Σ.Δ. με κέντρο «Τὸ ταχυδρομεῖον». Μετὰ τὸ κέντρο αὐτὸ συζητήθηκε 'Ιχνογραφία, ἀνάγνωση με κείμενον στὸν Πίνακα, γλωσσικὴ ἐκφραση με τὴ γραφὴ ἐπιστολῆς, χειροτεχνία με τὴ κατασκευὴ φακέλλων ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, τὸ ἀναγνωστικὸ παιχνίδι αὐτῶν παραγγελλμάτων 'Αριθμητικὴ καὶ τραγούδι.

Τ' ἀποτελέσματα τῆς ἰδιοπτικῆς Μεθόδου, με τὴν ὁποία διδάχθηκε ἡ πρώτη 'Ανάγνωση καὶ Γραφὴ εἶχεν ἐξαιρετὰ ἀποτελέσματα. 'Απὸ τὰ 49 παιδιὰ κατέκτησαν ὁλοκληρωτικὰ τὴν δεξιότητα τῆς πρώτης 'Ανάγνωσης καὶ γραφῆς τὰ 45. Τ' ἄλλα καθυστέρησαν γιὰ εἰδικούς λόγους.

Στὴν Β' τάξιν Παρακολούθησαν Ε.Σ.Δ. με κέντρο «ἡ Θάλασσα» Συμφάνησαν με φυσικότητα καὶ ἀβίαστα ὅλα τὰ μαθήματα τοῦ

Προγράμματος. Πραγματογνώσια 'Ιχνογραφία, ἀνάγνωση, πλαστικὴ, ἐκθεσὶ, 'Αριθμητικὴ, ᾠδὴ κ.

Στὴν Γ' Τάξιν 'Επίσης παρακολούθησαν Ε.Σ.Δ. με κέντρο «Τὰ περιβόλια τῆς 'Ανοῖξης» Στὸ στάδιο τῆς συσχέτισεως με τὴ μορφὴ τοῦ μαθητικοῦ διαλόγου παρασχέθηκαν γεωγραφικὲς καὶ ἱστορικὲς γνώσεις καὶ συνεδέθηκαν με ἄλλες συγγενικὲς παλῆς. Στὸ στάδιο τῆς ἐκφρασης διδάχθηκε ἡ κολοκυθία, ἔγινε 'Ιχνογραφία καὶ παίχθηκε τὸ παιχνίδι «ἡ κολοκυθία». 'Επίσης ἔγινε ἀριθμητικὴ συνυφασμένη με τὴν ἀγοραπωλησίαν κολοκυθῶν καὶ τραγούδι «ὁ γεωργός».

Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἀπὸ βραδύς καὶ οἱ τρεῖς παραπάνω τάξεις εἶχαν κάμει ἐπὶ τόπου τὴν σχετικὴν παρατήρησιν.

Στὴν Δ' Τάξιν Παρακολούθησαν 2 ὥρες γεωγραφία: «Ἡ Θράκη». 'Η διδασκαλία ἔγινε με βάση τὴν ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρως πνευματικῆς ἐπεξεργασίας τῆς ὕλης. Τὴν τρίτη ὥρα συνεδέθησαν ἀναγνωστικὰ ἀποφάσεις προδόντων ἔγινε 'Αριθμητικὴ-ἀγοραπωλησίαν προϊόντων ἔγινε με χαρακτηριστικὰ. Τὴν τετάρτη ὥρα ἔγινε συγκεκριμένη ἐκφραση τῆς Θράκης στὸ 'Αμμοδοχεῖο.

Στὴν Ε' Στ' Τάξιν. Στις δύο πρώτες ὥρες παρακολούθησαν Γεωγραφία «Ἡ Γαλλία». Καὶ ἐδῶ ἡ διδασκαλία ἔγινε με βάση τὴν ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρως πνευματικῆς ἐπεξεργασίας τῆς ὕλης. Τὸ τρίτο ἡμίωρον ἔγινε σπουδαῖες σχετικὲς ἀναγνωστικὲς τῶν μαθητῶν καὶ ἐπὶ σχετικῶν εἰκόνες ἀπὸ τὰς συλλογὰς τους. Τὴν τρίτην ὥρα ἔγινε 'Ιστορία «Ἡ Γαλλία σύμμαχος» Τὴν τετάρτην ὥρα ἔγινε τὸ εὐαγγέλιον τῶν τριῶν ἀδελφῶν καὶ ἔδωκε ἀφορμὴ γιὰ ἐσωτερικὴ σύνδεσιν με τὸ κεφάλαιον περὶ ἔσχατων.

Τὴν τετάρτην ὥρα ἔγινε τὸ εὐαγγέλιον τῶν τριῶν ἀδελφῶν καὶ ἔδωκε ἀφορμὴ γιὰ ἐσωτερικὴ σύνδεσιν με τὸ κεφάλαιον περὶ ἔσχατων. Στὰ δύο αὐτὰ τμήματα ἐφαρμόζεται ἡ μικτὴ Ε.Σ.Δ. Τὸ ἀπόγευμα ὁ 'Επιθεωρητὴς κ. Χρῆ. Κεχαγιάς ἔκαμε τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἔργου τοῦ Σχολείου καὶ διεξήχθη ὑστερα συζητήσιν καὶ κριτικῆς.

Στὸ πρότυπον αὐτὸ Σχολεῖον Σάμου δὲν ἔγινε κάποια τάχα ἀλλαγὴ! Δὲν ἔμπασαν οἱ δασκάλου αὐτὸ κάποινες νῆες δὴθεν παιδαγωγικὲς ἀρχαί; Στὴ θέσιν τῆς παλῆς ταμπέλας «Δ' Δημοτικὸν Στὴ θέσιν δὲν κρέμασαν τὴν καινούριαν με τὴν Σχολεῖον δὲν κρέμασαν τὸν πρότυπον; Στὸ Σχολεῖον αὐτὸ χτυπητὴ λέξη «Πρότυπον»; Στὸ Σχολεῖον αὐτὸ ἔγινε μιὰ ἐπανάστασις. Μιὰ ἐπανάστασις ποὺ ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς Σχολικῆς μαζ παραδόσης. Μιὰ ἐπανάστασις ποὺ χάρισε τὴ δημιουργικὴ χαρὰ σὲ 170 παιδικὰς ψυχὰς. Μιὰ ἐπανάστασις ποὺ γράμμισε τὰ κάστρα ποὺ χωρίζαν τὸ Σχολεῖον ἀπὸ τὴ ζωὴ. 'Ολα καινούρια. Κι' ἀπ' τὰ λεῖο ἀπὸ τὴ ζωὴ. 'Ολα περιελθόντων ἀλάνης, παλὰ ὅσα περιελθόντων ἀλάνης, ὅλοι δουλεύουν, ὅλοι μαθητὰς συλλέγουν χαρούμενα καὶ θεληματικὰ τὸ νέκταρ ἀπ' ὅλα τὰ λουλούδια τῶν γνώσεων. Καὶ τὰ ἐξωτικά αὐτὰ λουλούδια δὲν ἦταν ἄλλα παρὰ τὸ γύρω περιβάλλον, τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὸ φυσικόν. Αὐτὰ μετὰ τὰ ποικίλα χρώματα τους καὶ τὴς μεθυστικῆς τους μυρωδιῆς, τραβῶσαν τὰ παιδιὰ κατὰ τους. 'Ο καθένας συλλέγει ὅτι μπορεῖ καὶ ὅσα μπορεῖ καὶ προσφέρει πάλιν στὸ

σύνολον ὅτι μπορεῖ. Μὰ ὅλα προσπαθοῦν νὰ ἐρευνήσουν, ν' ἀνακαλύψουν, ν' ἀφομοιώσουν καὶ νὰ προσφέρουν περισσύτερα. Τὰ μάτια ἀστράφτουν. 'Η καρδιὰ χαρούμενη. Τὸ γέλιο ἀντικαθρεφτίζει τὴν εὐτυχία. Τὸ μυαλὸ ξάστερο. 'Αχόρταγα ρουφῶν τὸ νέκταρ τῆς γνώσεως, πλατύνουν τὸ μυαλὸ τους καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν αὐτοκαλλιέργειάν τους καὶ τὴν αὐτοάνοδόν τους στὸν κόσμον τῆς ἀλήθειας. 'Υστερα συγκεντρώνονται ὅλοι στὴν κηφελὴ τοῦ σχολείου μετουσιώνουν σὲ μέλι καὶ κερί τὸ νέκταρ καὶ τὴ γύρη.

Πὼς θάβλεπαν ἀλήθεια νὰ κρατήσῃ γιὰ πάντα μιὰ τέτοια Ζωή! 'Η μαθητικὴ Ζωή!

Εὐτυχισμένα παιδιὰ! Πόσο τὰ μακαρίζομε! Αὐτὰ τοῦλάχιστον ζοῦν ὁμορφὴν τὴν ὁμορφὴν τῆς ζωῆς. Πόσες γλυκεῖες, θάνατι οἱ ἀναμνήσεις, τους ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτὴ τὴ μαθητικὴ στὸ Πρότυπο, σὰν δὲ ριχτοῦν στὴν σκληρὴ τὴν βίωσιν!

Πόσο γλυκὰ καὶ πόσο νοσταλγικὰ δὲν θ' ἀφήνουν νὰ πλανιέται ἡ ψυχὴ τοῦ στὴ σχολικὴ τους τὴ Ζωή!

Καὶ θάνατι μιὰ ἐκκούρασις...θάνατι ἕνα χαμόγελο...μιὰ εὐτυχία...ἐνὶ ἡμεῖς....

Μὰ ἀκόμα ἕνα τέτοιο Σχολεῖον δὲν μπορεῖ, δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐτυχία σ' ὅλη τους τὴ Ζωὴ τὴν κατοπινὴν, δημιουργικὰ μυαλὰ, εὐγενικὰ ψυχὰ, πονετικὴ καρδιὰ, σῶμα γερὸ, πίστη καὶ ἀγάπη εἰς ὅτι εἶναι ὠραῖο καὶ ὕψηλο, θέλησις ἀτσάλειν, νὰ εἰ τὸς δὴν τὸ καινούριον τὸ Σχολεῖον. Τὶ ἄλλο θέλουν; Μ' αὐτὰ θὰ πλάσουν τὴν καινούριαν τὴν γενιά, μιὰ ἀληθινὴν χριστιανικὴν κοινωνία, με αὐτὰ θὰ ἐκαναδημιουργήσουν ἕνα καινούριον ἐλληνικὸν πολιτισμό.

Τέτοια σχολεῖα ἔχει ὑποχρέωσις νὰ ἐναρξῇ τὸ κράτος. 'ἔχει ὑποχρέωσις νὰ τὰ περιβάλλῃ μ' ἀστοργὴν ἀνέπτυξιν ἡ κοινωνία. Καὶ εἶναι ἀνάγκη γὰ μεταβιβαθῶν ὅλα τὰ σχολεῖα σὲ Νέα Σχολεῖα. 'Απ' αὐτὰ θ' ἀρχίσῃ ἡ ἀνασυγκρότησις.

'Αλλοῦς μετασπονοῦμε.

Δ.Π.

4) ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΙΔΩΝ ΣΙΝΤΙΚΗΣ

Τὴν 15ην 'Ιουνίου ἐ.ε. συνεκλήθη ἐν Σιδ] στρω γενικὸν Παιδαγ. συνέδριον τῶν διδ[λων τῆς Περιφέρειας Σιντικής, ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ 'Επιθεωρητοῦ κ. Β. 'Αμφοσίου.

'Ελαβον μέρος ἅπαντες οἱ διδ[λοι, διδ[σσαι καὶ νηπιαγωγοὶ τῆς Περιφέρειας, ὑπερεκπαιτῶν τὸν ἀριθμὸν.

Τὸ συνέδριον ἐτίμησαν διὰ τῆς εὐγενεῖς αὐτῶν παρουσίας ὁ Σεβ[τος Μητροπολίτης Σιδ] στρου κ. Βασίλειος, ὁ 'Επαρχος Σιντικής κ. Παλαμίδης, ὁ Δ[της τοῦ Συν[γ]τος Συν[γ]ρης κ. Γεωσσομανίδης, ὁ 'Αρχόντος κ. Χαβαζάκης, ὁ Δ[της τοῦ Ὁργανοτραπεζίου κ. Παπαζάνου καὶ ὁ Δ[της τοῦ περιοδικοῦ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ κ. Χάρης Πάτσας.

Σκοπὸς τῆς συγκλήσεως τοῦ συνεδρίου, ἦτο ἡ ἀνάπτυξις ἐκ μέρους τῶν διδ[λων τῶν προτύπων τῶν παριστάμενων καὶ τῆς ἐργασίας των ἐν γένει ἐν αὐτοῖς κατὰ τὸ λήξαν σχολ. ἔτος.

Παραλήψεις ἤνοιεν τὰς πύλας τῆς αἵθουσας τῶν χειροτεχνημάτων τῶν μαθητῶν. 'Εν αὐτῇ

εξετέθησαν χειροτεχνικά τῶν μαθητῶν ἐργασία, ἀπαξοπύκτων τῶν Σχολείων καὶ Νηπιαγωγείων τῆς Περιφέρειας, ἀναγόμεναι εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς χειροτεχνίας καὶ ὅλων τῶν τάξεων τῶν Σχολείων, ἥτοι, πλοπλαστικής, ἀγγειοπλαστικής, ξυλοκοπτικής, ξυλοπλαστικής, χαρτοτεχνίας, χαρτοκοπτικής, χαρτοκολλητικής, χαρτοκεντητικής, χαρτοφαντικής, βιβλιοδεσίας, κεντητικής, ραπτικής, ὑφαντικής, γυψοτεχνίας, ἔγχρωμας, χοροπλαστικής, χαρτοφαντικής καὶ ἐλευθέρας χειροτεχνίας.

Κηρύσσων τὴν ἐναρξιν τοῦ συνεδρίου ὁ κ. Ἐπιθεωρητής, δι' ἐμπνευσμένον καὶ βαθυστοχάστου λόγου τοῦ ἐξήγησε ἐν ὀλίγοις «Τι εἶναι πρότυπον» καὶ πῶς τὸ ὁραματίζεται ἐκεῖνος ἀναπτυσσόμενον συμπληρούμενον καὶ τελειοποιούμενον ἐν τῷ μέλλοντι.

Μετά ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ Σῆτος Μητροπολίτης ἀνέπτυξε τὰς ἀδιαρρήκτους σχέσεις ἐκκλησίας καὶ σχολείου, ἐργαζομένων ἀμφοτέρων διὰ τὴν Ἑλληνοχριστιανικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐξήγησε τὴν συνδρομὴν τῶν διδλῶν τῶν χωρίων εἰς τὰ ἰδρυθῆναι κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος κατηχητικὰ σχολεῖα.

Εἰτα ἔλαβεν τὸν λόγον ὁ Δῆτης τοῦ Συν[το]ς ὁστις ἐξέφρασε τὴν ἰκανοποίησιν του διὰ τὸ συντελούμενον γόνιμον ἔργον ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἠύχθη πᾶσαν εὐδωσιν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας ὁμιλήσας τὸν διδλῶν ἐπὶ τῶν ἐλαττωμάτων ἄντινα παρουσιάζει ὁ Ἕλλην (φιλικὴν, ὑπερμετρος ἐγωισμός, ἀνεπάρκεια συνεργητικῆς διαθέσεως κλπ.).

Ὁ κ. Ἀργονόμος ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Ἡ ἐργλημικὴ τῶν παιδίων». Τέλος ὁ κ. Πάσης ἀνέπτυξε διὰ μακρῶν τὴν ἀξίαν τῆς ἐνιαιίας διδασκαλίας ἐν τοῖς διαφόροις μαθήμασι.

Ἡ ὁμιλία του διήρκεσε πέραν τῆς ὥρας καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸν διαφωτισμὸν ὅλων μας γύρω ἀπὸ τὰς νέας διδασκ. μεθόδους καὶ τὰ νέα παιδαγωγικὰ συστήματα. Ἡ παρουσία τοῦ κ. Πάσης στὸ συνέδριόν μας μᾶς ἐγείμισε μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ πίστιν εἰς τὸ Νέον Σχολεῖον.

Μετά ταῦτα ὁμιλήσαν οἱ διδλῶι 1) Α. Κωνσταντῆς Δῆτης τοῦ προτύπου ἐξατάξιου. 2) Ε. Γαλιῶν τῆς Α' τάξεως, 3) Κ. Παπακωνσταντίνου τῆς Β' τάξεως, 4) Β. Ντεμῆρης τῆς Γ' τάξεως, 5) Ε. Βασιλείου τῆς Δ' τάξεως 6) Α. Βακαρτζῆς τῆς Ε' τάξεως, 7) Α. Κωνσταντῆς τῆς Στ' τάξεως καὶ 8) Ἐμμ. Πεδιαιδῆς τοῦ προτύπου μονοτάξιου.

Ὅσοι διὰ μακρῶν ἀνέπτυξαν τὴν συντελεσθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ἐργασίαν ἐν τοῖς προτύποις, τὰς μεθόδους διδασκαλίας ἀς ἠκολούθησαν καὶ κυρίως τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐνιαιίας διδασκαλίας εἰς τὰς τρεῖς κατωτέρας τάξεις καὶ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν διὰ τῆς μεθόδου τῶν προτύπων λέξεων, ἐξέθεσαν τὰ πορίσματα αὐτῶν γενικῶς καὶ ἠκολούθησαν κριτικὴ ἐπ' αὐτῶν.

Πολλὰ συζητήρια ἀνέκουν εἰς τὸν ἐνθουσιώδη καὶ ἀκάματον προεστῆμένον μας κ. Β. Ἀμβροσίου.

Ε. Π.

5) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ—ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Στὰ Γιάννενα καὶ στὶς αἰθουσας τοῦ 3ου Δημ. Σχολείου στὶς 25-6-53—28-6-53 ἔγινε Γενικὸ παιδαγωγικὸ Συνέδριον τῶν δημλῶν τῆς Περιφέρειας Ζαγορίου—Μετσόβου. Τὸ Συνέδριον ἀσκολήθηκε μὲ τὰ θέματα:

1) Τὸ ἀξίωμα τῆς ἐργασίας ἐν τῷ Σχολείῳ. Θεωρητικὴ ἀνάπτυξις καὶ πρακτικὴ αὐτοῦ ἐφαρμογή.

2) Συσχέτισις τῶν τριῶν βασικῶν ἀξιομάτων: αὐτενεργείας, ἐποπτείας καὶ ἐργασίας καὶ ἐξαγωγῆ συνοπτικῶν συμπερασμάτων, κυρίως ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν ἐν τῷ σχολείῳ.

3) Τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἐν τῷ Δημ. Σχολείῳ, ἥτοι θεωρητικὴ ἐξέτασις καὶ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις ὡς πατριδογνωσία, εἰς τὰς ἀνωτέρας ὡς κυρίως γεωγραφία.

4) Τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἐν τῇ Α' τάξει (Εἰσηγήσεις ἐπὶ τῆς Ὀλικῆς Μεθόδου Ντεκρολύ).

5) Διάλειξις: Ἡ Ζωὴ καὶ τὸ Ἔργο τοῦ Ποιητῆ Κρυστάλλη.

6) Ἀνακοινώσεις τῶν διδασκάλων ὡς πρὸς τὴν ἰδρυσιν καὶ καλλιέργειαν Σχολ. Κήπων, ἰδρυσιν καὶ πλουτισμὸν Σχολ. Βιβλιοθηκῶν, τὴν ἐξωσχολικὴν ἐν γένει ἐκάστου δρᾶσιν.

Τὸ Συνέδριον ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας τῶν ὁ ἀναπληρωτῆς τοῦ Γεν. Διοικητοῦ Ἡπείρου, ὁ Νομάρχης Ἰωαννίνων, ὁ Σχολιάτρος Ἡπείρου, κ. Χ. Γκιζας καὶ ὁ κ. Κασβίνης Ἐπιθ[η]τής Σωματικῆς Ἀγωγῆς. Ἐπίσης ὡς ἀντιπροσώπος τοῦ «Νέου Σχολείου» παρηκολούθησε τὴς ἐργασίας τὸ Συνέδριον ὁ κ. Π. Παπανικολάου.

Ὁ ἐπιθεωρητῆς κ. Π. Σφήκας, ὡς προεστῆμενος τοῦ Συνεδρίου, ἔκανε τὴν ἐναρξιν τῶν συζητήσεων μὲ σύντομον μὰ περιεκτικὴ καὶ πλούσια ἀνάλυσιν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς δράσεως τῶν διδασκάλων τῆς Περιφέρειας καὶ μὲ συνοπτικὸ ἀπολογισμὸν τῶν ὅσων συντελέσθηκαν τὴν τελευταία τριετία, ἀπὸ ἀποψῆς βελτιώσεως τῶν παιδαγ. μεθόδων, ἀνεγέρσεως διδασκηρίων, ὡς καὶ γιὰ τὴν ἐξωσχολικὴν δρᾶσιν τῶν διδασκάλων καὶ ἠυχρήριστος τοὺς συνέδρους γιὰ τὴν συμβολὴν τοὺς γενικὰ στὸ ἔργο τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁμιλήσας ὁ σχολιάτρος κ. Γκιζας γιὰ τὴν ὑγιεινὴν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν Σχολείων ἀναπτύξας τὸ ζήτημα ἀπὸ πρακτικῆς πλευρᾶς καταλήξας σὲ ὠφελίμους ὑποδείξεις πρὸς τοὺς συνέδρους. Τὸ ἀπόγευμα τῆς δευτέρας ἡμέρας ὁμιλήσε καὶ ὁ Ἐπιθεωρ. Σωματ. Ἀγωγῆς κ. Κασβίνης ἀναπτύξας ζήτήματα σωματικῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν.

Ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ Συνεδρίου εἰσηγηταὶ εἶχαν ὀρίσθαι καὶ ἀνέπτυξαν τὰς εἰσηγήσεις των οἱ ἐξῆς δημοδιδάσκαλοι: Ἐπὶ τοῦ 1ου Θέματος ὁ κ. Ν. Μέρκας δημλῶς Πραμάντων καὶ ὁ κ. Λεων. Τασούσης δημλῶς Ἡλιόκαλης. Ἐπὶ τοῦ 2ου Θέματος ὁ κ. Μηνᾶς Στράτης 3ου Δημ. Ἰωαννίνων καὶ ὁ κ. Ν. Στάρας δημλῶς Γιαννίτσας. Ἐπὶ τοῦ 3ου Θέματος ἡ δῖος Ἑλένη Χρόνη δῖσσα Ἐλατινῶν Συρράκου καὶ ὁ κ. Γιαν-

νακὸς δῖλος Τσεπελόβου, (τοῦ κ. Γιαννακοῦ ἡ εἰσηγήσεις διαβάσθηκαν, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἀπουσίαζε λόγῳ ἀσθενείας. Ἐπὶ τοῦ 4ου θέματος τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς (Ὀλικὴ μέθοδος Ντεκρολύ) ὁ κ. Ἀλεξάνδρα Μπυλάρα δῖσσα Μετσόβου καὶ ὁ κ. Κουνάβος Κωνσ. δῖλος Ἀσφάκας.

Ὅλες οἱ εἰσηγήσεις ἀναλυτικὰ καὶ μελετημένως, ἀποτέλεσαν στὰ θεωρητικὰ δεδομένα καὶ στὰ ἀποτελέσματα τῆς πρακτικῆς πείρας καὶ ἐφαρμογῆς, ἀποτέλεσαν τὸν ἄξονα τῶν συζητήσεων τοῦ Συνεδρίου, στὶς ὁποῖες πῆραν μέρος ὅλοι σχεδὸν οἱ συνέδριοι καὶ πλούτισαν μὲ τὰ διδάγματα τῆς πείρας τοὺς τὰ πορίσματα τοῦ Συνεδρίου.

Τὴ διάλεξιν γιὰ τὴ Ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ποιητῆ Κρυστάλλη ἔκανε ὁ νεαρὸς δάσκαλος Φ. Τζιόβας. Ἡ διάλεξις τοῦ ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση στοὺς συνέδρους. Ὁ κ. Τζιόβας ἀνέπτυξε μὲ ἀρκετὴ λογοτεχνικὴ δεξιότητα τὸ θέμα καὶ ζωντάνεψε μὲ τὴν διάλεξιν τὸν μπροστὰ τοὺς συνέδρους τὸ ἔργο τοῦ Ἡπειρώτη Ποιητῆ.

Π. Π.

8) ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Εἰς τὸν Πολύγυρον ἔλαβε χώραν τριήμερον ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον τῶν δημοδιδασκάλων τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς, ἐνώπιον πυκνοτάτου καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου.

Προηγούμενης προσευχῆς ὑπὸ διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ μετὰ τὸν ἀγασμὸν ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Καλλινίκου, πρῶτος ὁμιλήσας ὁ ἐπιθεωρητῆς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Χαλκιδικῆς κ. Γεώργ. Ἀγγελόπουλος, ὁστις ἐδημιούργησεν ἐντὺς τοῦ ἀκροατηρίου τὰς πλέον εὐχαρίστους ἐντυπώσεις καὶ κυρίως τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Χαλκιδικὴν εὐρίσκεται «σὲ πολὺ καλὰ χεῖρα».

Ὁ ἐπιθεωρητῆς κ. Ἀγγελόπουλος μὲ πολλὴν εὐχέρειαν καὶ καλλιέπειαν τὰς ὁποίας τοῦ παρέχει ἡ ἐπαγγελματικὴ εὐρυμυθία του καλὸν πλοῦσιον λεκτικόν του, μὲ ἀνετον φρασσεολογίαν ἐσήμανε σαφῶς καὶ μετὰ παρηρησίας ὅλας τὰς ἐλλείψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει σήμερον ἡ Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις, εἰς μίαν δὲ ὁρατὴν ἀποστροφὴν τῆς ὁμιλίας του ἐτόνισε χαρακτηριστικῶς ὅτι δυστυχῶς ἀποδιδόμενον τόσον μεγάλῃ σημασίᾳ ἐνῶ ἀνοθεῖ κυρίως ἀνέκαθεν παραμελεῖται ἐπικινδύνως ἡ Ἐκπαίδευσις καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν μας, τὰ ὅποια εἶναι ἡ ἐλπίς τοῦ ἔθνους μας καὶ τὸ φωτῆριον διὰ τὴν αὐριανὴν κοινωνίαν μας.

Δὲν ἄφησε καμμίαν πτυχὴν τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως ἀνεξερεύνητον ὁ κ. Ἀγγελόπουλος εἰς ὅλας δὲ τὰς ὁμιλίας τῶν ἑλλων συνέδρων προσέθετεν εἰς τὸ τέλος καὶ τὰς ἰδικὰς του σχετικὰς γνώμας, κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἓνας ἄριστος ἡγέτης τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως τῆς χώρας μας ἀλλὰ ἀπασχολεῖται καὶ μὲ μελέτας ἐκτὸς τοῦ λειτουργήματός του.

Μετά τὸν κ. Ἀγγελόπουλον ὁμιλήσας ὁ νο-

μάρχης Χαλκιδικῆς κ. Τσελίκας ὁστις κηρύσσων τὴν ἐναρξιν τοῦ συνεδρίου καὶ ἀφοῦ ἐχαίρειτες καταλλήλως συνέδρους καὶ ἀκροατήριον καὶ συνεαὐτὴν θερμῶς τὸν ἐπιθεωρητὴν κ. Ἀγγελόπουλον διὰ τὴν λαμπρὰν ιδέαν του νὰ πλουτίσῃ τὸ συνέδριον καὶ μὲ ὁμιλήσας ἐξ ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ λειτουργημάτων τοῦ νομοῦ ἀνέπτυξε τὸ θέμα περὶ προσκοπισμοῦ καὶ ὁδηγισμοῦ, διὰ μακρῶν ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων ἑλληνικῶν χρόνων, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐξεπαίδευσαν εἰδικῶς καὶ ἐπιμελῶς τοὺς νέους εἰς τὸν προσκοπισμὸν, φυσικὰ ὑπὸ ἄλλο ὄνομα καὶ ση-σχημα.

Μετά τὸν κ. νομάρχην ὁμιλήσας ὁ Σεβασμιωτάτος Μητροπολίτης Κασσανδρείας κ. Καλλινίκος, μὲ πρόλογον «Ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως»—ἔπειτα εἶχε μεταβῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὁ ἴδιος—καὶ μετὰ συγκινητικὴν πραγματικὴν ἀφήγησιν τῶν ἐντυπώσεων του τοῦ τῶν, καθὼς καὶ πολλῶν ἱστορικῶν λεπτομερειῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι σήμερον, ἀνέπτυξε κατόπιν τὸ θέμα τοῦ «Περὶ τῆς κοινωνικῆς δράσεως τῶν διδασκάλων εἰς τὰ χωρία καὶ ἀπὸ θρησκευτικῆς πλευρᾶς».

Ὁ Σεβασμιωτάτος Κασσανδρείας εἶναι γνωστότατος διὰ τὴν τεραστίαν θεολογικὴν καὶ πολὺ-πλευρον φιλοσοφικὴν κατάρτισιν του, ἀκαταπόνητος δὲ ἐρευνητὴς πάσης θεολογο-φιλοσοφικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς κινήσεως ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου.

Ὁμιλήσας κατόπιν ὁ διοικητὴς τῆς ἀγροτικῆς ἀσφαλείας Χαλκιδικῆς κ. Μπουνάλας διὰ τὴν ἀγροτικὴν ἀσφάλειαν, ὁ δασάρχης κ. Ἀῶλος διὰ τὴν χρησιμότητα τοῦ δάσους εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ οἶκον. ἐφόρος κ. Τσουρέλης περὶ φορολογικῶν, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Χαλκιδικῆς περὶ συνεταιρισμῶν, ὁ νομομήχανος κ. Κασσιός περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολικῶν κτιρίων, ὁ γυμνασιάρχης Πολυγύρου κ. Φιλίππου περὶ τῶν δικαιοματίων τοῦ διδασκάλου κλπ.

Ὁ Δῖλος κ. Παπαβασιλείου ὁμιλήσας διεξεδίκατα καὶ κατὰ τρόπον συγκινητικὸν περὶ ἀναφαθητισμοῦ, ἀγροματοσύνης καὶ ἀμαθείας τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ὁ δικηγόρος Πολυγύρου κ. Μυλωνᾶς περὶ προστασίας τῶν ἐργληματῶν νέων καὶ τῶν ἐπ' ἐσχάτων λαμβανόμενων μέτρων ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ὑπὸ τοῦ Κράτους, ὁ δικηγόρος κ. Νικόλ. Χριστιανός, προϊστάμενος τῆς Ἑπηρεσίας Προνοίας, εἰς ὧρας γλώσσας διὰ τὴν παιδικὴν προστασίαν καὶ ὁ δικηγόρος Θεσσαλονίκης κ. Ἀριστ. Κατσουρῆς εἰδικῶς προσέχθησιν περὶ ἐργληματικότητος τῶν ἀνηλίκων.

Ἀπαντες οἱ ἀνωτέρω κατεχειροκροτήθησαν διότι διεξήλθον ἕκαστος τὸ θέμα του μὲ σαφῆναι καὶ αὐτοπεποίθησιν.

Ὁμιλήσας ἐπίσης δι' ὀλίγων ὁ δῖμος Πολυγύρου κ. Καρακούννης, χειρετῆς διὰ θερμῶν ἐκφράσεων τοὺς συνέδρους διδασκάλους καὶ συγκατέειπεν τὴν ἐπιθεωρητὴν. Τέλος δὲ ὁμιλήσας περὶ «Νέου καὶ Παλαιοῦ Σχολείου», περὶ «Ε.Σ. Δῖλος» καὶ περὶ

«Ιδεοπαιγνική—δλκή μεθόδου» ο διευθυντής του παιδαγωγικού περιοδικού «Νέον Σχολεῖον» κ. Χάρης Πάτση, κληθείς ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ κ. προϊσταμένου μας.

Ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν προὔξεν ἡ εἰς ὅλους ἡ ὑποδειγματικὴ διδασκαλία πρώτης ἀναγνώσεως ὑπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου κ. Γερ. Ἰηλιοπούλου καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ἑκτῆς τάξεως Πολυγύρου ὑπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου κ. Ἰωάν. Μίχου.

Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανεν ἀκόμη ἐκθεσίων ὅλων τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων περὶ τῆς ἐξωσχολικῆς καὶ ἐσωσχολικῆς δράσεως τοῦ διδασκτικού προσωπικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1952—53, ὁμιλίαν τῆς νηπιαγωγῆς Πολυγύρου κ. Α. Φιδάνη περὶ τοῦ ἔργου νηπιαγωγῶν καθὼς καὶ τῆς νηπιαγωγῆς Ν. Ὀλύμπου διδῶς Σουλτάνας Τάττη, περιγραφὴ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ πάσης πλευρᾶς μετὰ τοῦ Ἁγίου Ὀρους ὑπὸ τοῦ δημ. Καλάνδρας κ. Σπανοῦ καὶ εἰσήγησιν τοῦ διδασκάλου Φούρκας κ. Παπακοινοῦ, Ν. Σουλτάνων κ. Βασιλακοπούλου καὶ Πολυγύρου ὑπὸ τῆς διδασκαλίσσης Α. Καβακοπούλου—Τσολοδήμου, ἡ ὁποία δικαίως ἀπολαμβάνει τῆς φήμης περὶ μᾶς πολὺ καλῆς διδασκαλίσσης.

Ἐπικολούθησε κριτικὴ μὲ διαφόρους εἰσηγήσεις ὑπὸ τῶν διδασκάλων κ.κ. Δημ. Δημοπούλου, Δημ. Σπανοῦ, Δημ. Παπασαρριανοῦ, Ἰ. Πανταζή, Δημ. Καραμύχου, Α. Εὐαγγελίδου, Ἀριστ. Λεοτῆ, Δημ. Διαβάτη, Π. Σάλιαρη, Σ. Παραθυρᾶ, διδῶς Πατητάρου καὶ πολλῶν ἄλλων.

Περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ συνεδρίου ἐνεφανίσθη καὶ ὁ τέως νομάρχης Χαλκιδικῆς καὶ νῦν Θεσσαλονικῆς κ. Κουκουρίδης, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ ἐπιθεωρητὴς κ. Ἀγγελόπουλος, ἀπαντᾷ οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι καὶ τὸ πικνότερον ἀκροατήριον, ἐπεφύλαξεν θερμότητάν ὑποδοχῆν, διότι ὁ κ. Κουκουρίδης ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ὁ πλέον ἀγαπητὸς νομάρχης εἰς τὴν Χαλκιδικὴν διὰ μικροῦς καὶ μεγάλους. Ὁ κ. Κουκουρίδης, διακρινόμενος διὰ τὴν εὐφράδειάν του καὶ τὴν πολυμυθίαν του ἐχαιρέτησε δι' ὀλίγων τοὺς συνέδρους καὶ τοὺς ἀκροατὰς ὑπὸ ἀτμόσφαιραν συνειννητικῆς ἐγκαρδιότητος, διακοπτόμενος ὑπὸ τῶν χειροκροτημάτων καὶ τῶν ἐκδηλώσεων χαρῶς τῶν ἀκροατῶν του.

Εἶναι λοιπὸν δικαίον, ἀλλὰ καὶ καθήκον νὰ

ἀναγνωρίσωμεν καὶ δημοσίᾳ ὅτι ὁ ἐπιθεωρητὴς κ. Ἀγγελόπουλος, κατὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦτο συνέδριον, ἐκαινοτόμησε διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸ συνέδριον καὶ ὁμιλητῶν ὅλων τῶν κλάδων καὶ τῶν λειτουργημάτων τῆς Κρατικῆς Ἐξουσίας, διότι ὁ διδασκάλος εὐρίσκεται εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Κοινωνίας, τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ ἔθνους ὅχι ὡς ἐξουσία, ἀλλ' ὡς ἓνας μέγας εἰρηνικὸς πνευματικὸς φάρος, ὁ ὁποῖος φωτίζει τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ ὡς τοιοῦτος δικαιοῦται νὰ ἀκούῃ πῶς σκέπτονται καὶ πῶς ἐνεργοῦν ὅλοι ὅσοι ἐλέγχουν τὴν πορείαν τοῦ ἐλληνικοῦ βίου, ὁ καθένας ἀπὸ τῆς θέσεώς του, τῆς δικαιοδοσίας του καὶ τῆς ἀρμοδιότητός του.

Ἐπίσης μεγίστη θὰ ἦτο ἡ παράλειψις μας ἐὰν δὲν ἐτονίζαμε ἰδιαίτερος τὴν συμβολὴν τοῦ κ. Χάρη Πάτση εἰς τὴν ὅλην ἐξέλιξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ παιδαγωγικοῦ μας συνεδρίου, αἱ ὁποῖαι τοῦ ὁποῖου (περὶ Νέου καὶ Παλαιοῦ Σχολείου, περὶ Ε.Σ. Δρίας καὶ ἄλλων καινοτομιῶν), ἐξύψωσαν τὸ συνέδριον μας κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν. Τὴν συμβολὴν τοῦ ταύτην ἀνεγνώρισαν ἅπαντες, ὁ δὲ κ. Ἐπιθεωρητὴς μας διὰ μακρῶν ἐπλέξε τὸ ἐγκώμιον τῆς προσωπικότητος τοῦ κ. Πάτση τὸν ὁποῖον ἀπεκάλεσε «ἀξιόλογον παιδαγωγικὸν κεφάλαιον τῆς χώρας μας καὶ χαλκέντερον ἐπιστήμονα, τιμῶντα τὸν κλάδον καὶ τὴν πατρίδα μας καὶ ἐκτελοῦντα ἔργον ὑψίστης παιδαγωγικῆς καὶ κοινωνικῆς σημασίας».

Γ. Ν. ΓΕΩΡΓΟΥΔΗΣ

Σημ. «Νέον Σχολεῖον». Γιά τὸ συνέδριον Πολυγύρου Χαλκιδικῆς κρατήσαμε προσωπικὸν ρεπορτάζ. Προτιμήσαμε ὅμως νὰ δημοσιεύσουμε τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ συναδ. κ. Γεωργίου, μέρος τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη καὶ στίς ἐφημερίδες Θεσπίνης. Ἀργότερα ἐλπίζομε νὰ μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ παραθέσουμε καὶ τις προσωπικῆς μας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ ταξίδι μας στὴν ὠραία πρωτεύουσα τῆς Χαλκιδικῆς, ὅστερα ἀπὸ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς κάνει ὁ ἐνθουσιώδης φίλος καὶ συμμαθητὴς μας ἄλλοτε στὸ Πανεπιστήμιο, Ἐπιθεωρητὴς κ. Ἀγγελόπουλος, τὸ δημιουργικὸν ἔργο τοῦ ὁποῖου διαπιστώσαμε ἀπὸ κοντὰ κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονή μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Τὸ ρεπορτάζ ἀπὸ τὰ συνέδρια ΚΟΖΑΝΗΣ—ΓΡΕΒΕΝΩΝ—ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ—ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΟΣ—ΠΙΕΡΡΙΑΣ καθὼς καὶ γιὰ τὰ συνέδρια Α' ΚΑΒΑΛΑΣ—ΚΟΜΟΤΙΝΗΣ—ΟΡΕΣΤΙΑΔΟΣ—ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ—ΧΙΟΥ—ΜΕΓΑΛΟΥΠΟΛΕΩΣ δὲ δημοσιεύθουν στὸ ἐπόμενο διήρημα τῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια. Εἶναι τόση ἡ πληθὺς τῆς ὕλης ποὺ λαβαίνουμε ἀπὸ τοὺς ἀνταποκριτὰς μας, ὥστε καὶ 100 σελίδες κάθε μήνα νὰ ὑψώνομε δὲν ἄρκοῦν. Γιά τοῦτο δερμὰ τοὺς παρακαλοῦμε νὰ περαιοῦν τις ἀνταποκρίσεις των στὰ οὐσιώδη σημεῖα κάθε συνεδρίου καὶ κυρίως στὰ πορίσματα ποὺ ἐξάγονται ἀπὸ αὐτὰ.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ,"

ΑΘΗΝΑΙ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

- 1) ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ : Τὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος καὶ ἡ Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία στὴν πράξιν Β' ἔκδοσις, δρχ. 15.000.
- 2) ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ : Ἡ α' ἀνάγνωση καὶ γραφὴ μὲ τὴν Ἰδεοπαιγνικὴν μέθοδον Decroly Β' ἔκδοσις, δρχ. 15.000.
- 3) ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ : Ἡ α' ἀρίθμηση μὲ τὴν συνολικὴν μέθοδον Decroly, δρχ. 15.000.
- 4) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. Α' δρχ. 15.000.
- 5) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. Β' δρχ. 15.000.
- 6) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. Γ' δρχ. 15.000.
- 7) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. Δ' δρχ. 15.000.
- 8) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. Ε' δρχ. 15.000.
- 9) Ε. CLAPARÈDE : Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τ. ΣΤ' δρχ. 15.000.
- 10) Μ. Α. CAROI—HANS AEBLIE : Ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ ΤΖΩΝ ΝΤΙΟΥΓ' δρχ. 15.000.
- 11) ΤΖΩΝ ΝΤΙΟΥΓ' : Πείρα καὶ ἀγωγή δρχ. 15.000.
- 12) GALLIEN—FONTEYNE : Εἰσαγωγὴ στὴν μέθοδον Decroly τ. Α' Ἀρχές τοῦ Σχολείου Emitage δρχ. 10.000.
- 13) FONTEYNE : τ. Β' Ἡ παρατήρηση καὶ ἡ ἀρίθμηση μὲ τὴν μέθοδον Decroly δρχ. 10.000.
- 14) Α. CLARET, τ. Γ' : Ἡ σύνδεσις τῶν ἰδεῶν, ἡ γεωγραφία καὶ ἡ ἱστορία μὲ τὴν μέθοδον Decroly δρχ. 10.000.
- 15) FONTEYNE—CLARET, τ. Δ' : Ἡ ἐκφραση, τὰ τεχνικὰ καὶ τὰ ἄλλα μαθήματα μὲ τὴν μέθοδον Decroly δρχ. 10.000.
- 16) J. DEQAND : Ἡ α' ἀνάγνωση μὲ τὴν μέθοδον Decroly δρχ. 10.000.
- 17) Ε. CLAPARÈDE : Λειτουργικὴ, Παιδαγωγικὴ τ. Α' δρχ. 20.000.
- 18) Ε. CLAPARÈDE : Λειτουργικὴ, Παιδαγωγικὴ τ. Β' δρχ. 20.000.
- 19) Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ : Συνεργασία Σχολείου—Οἰκογενείας 10.000.
- 20) «Τὰ Πρότυπα Σχολεία καὶ τὰ νέα Προγράμματα» δρχ. 15.000.
- 21) «Μαθητικὴ Αὐτοδιδασκαλία» δρχ. 15.000.
- 22) «Τὸ Μονοτάξιο Σχολεῖον» δρχ. 15.000.
- 23) «Γενικὴ καὶ Εἰδικὴ Διδαχτικὴ—Ἀρχές» δρχ. 15.000.
- 24) «Ἀνάγνωση στίς ἀνώτερες τάξεις» δρχ. 15.000.
- 25) «Ἐκθέσεις—Γραμματικὴ—ὁρθογραφία» δρχ. 15.000.
- 26) «Ἡ Πατριδογνωσία καὶ ἡ Γεωγραφία στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖον» δρχ. 15.000.
- 27) «Ἡ Διδασκαλία τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας» δρχ. 15.000.
- 28) «Τὰ φυσικογνωστικὰ μαθήματα» δρχ. 15.000.
- 29) Τὰ φρονηματιστικὰ μαθήματα : παραμῦθοι, ἱστορία, θρησκευτικὰ δρχ. 15.000.
- 30) «Τὰ τεχνικὰ μαθήματα» δρχ. 15.000.
- 31) «Ἡ Ὡδὴ καὶ ἡ Μουσικὴ Διδασκαλία» δρχ. 15.000.
- 32) «Ἡ Γυμναστικὴ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖον» δρχ. 15.000.

Γ'. ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ Κ. ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

1) Τὰ Ἑλληνόπουλα (γιὰ τίς σχολ. καὶ ἐθνικὰς γιορτὰς)	Δρχ. 10000
2) Γιά τὴν Λευτερίαν	» 10000
3) Στὰ χρόνια τῆς Σκλαβίας	» 10000
4) Στὸ Βωμό τῆς Πατρίδας	» 10000
5) Στὸ Βράχο τοῦ Ζαλόγγου	» 10000
6) Ἀθάνατι Ἑλλάδα	» 10000
7) Χριστουγεννιάτικο δέντρο (γιὰ τὴν Χριστουγεννιάτικην γιορτὴν)	» 10000
8) Οἱ ἐξετάσεις (σχολικὴ—παιδικὴ ἐπιθεώρηση)	» 10000
9) Ὁ κοφιόκεφαλός (κωμῶδιον γιά τίς ἐξετάσεις)	» 10000
10) Ἡ κοκκινισκουφίτσα (μουσικὸν παραμῦθον)	» 10000

Σὲ δσοὺς προμηθεύονται ὁλόκληρὴν τὴν σειράν παρέχεται ἑκπτώσις 20 0/0.

Γιά νὰ διευκολύνουμε τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀποκτήσουν ὁλόκληρην τὴν σειράν μας (παιδαγωγικῶν καὶ θεατρικῶν) δεχόμεθα ὅπως ἡ πληρωμὴ γίνεται σὲ 15) ἡμέρας ἢ μηνιαίαις ἰσόποσας δόσεσις.

ΧΑΡΗ Σ. ΠΑΤΣΗ

ΤΡΙΠΛΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

1. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Ο χάρτης αυτός είναι μοναδικός στο είδος του γιατί παρουσιάζει την Ελλάδα σε τρεις φάσεις πάνω στην ίδια κόλλα του χαρτιού και έτσι εξυπηρετείται η κατά χωρογραφικές ενότητες (Διαμερίσματα) μεθοδική εξέταση της Ελλάδας στο μάθημα της γεωγραφίας, όπως το πραγματευόμαστε στο βοηθητικό μας «Γεωγραφία της Ελλάδας» για την Γ'-Δ' τάξη.

2. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Ο χάρτης αυτός της Ευρώπης παρουσιάζει τα ίδια πλεονεκτήματα του προηγούμενου. Επάνω στο γεωφυσικό χάρτη είναι τοποθετημένα τα παραγωγικά στοιχεία της Ευρώπης (προϊόντα, εργοστάσια, μεταλλεύματα). Ο δέ πολιτικός χάρτης είναι αρκετά μεγάλος ώστε να εξυπηρετεί τις μεθοδικές ανάγκες δασκάλου και μαθητών.

3. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΝ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Ο χάρτης μας αυτός έχει κυκλοφορήσει πρό τριών χρόνων και έχει σημειώσει τεραστίαν έπιτυχίαν α) γιατί επάνω σε μία κόλλα χαρτί παρουσιάζει όλες τις Ηπείρους (πλήν της Εύρώπης) σε τρεις φάσεις την κάθε μία, β) με τον τρόπο αυτό και με κόστος την αξία ενός κοινού χάρτη, τα παιδιά έχουν στη διάθεσή τους έναν πλήρη άτλαντα δόκληρης της γης κι έτσι γλιτώνουν τις 30.000 δραχ. που θα έδιναν για να αγοράσουν όλους τους χωριστούς χάρτες κάθε Ηπείρου ή για να αγοράσουν έναν άτλαντα από τους κυκλοφορούντες. Συνιστούμε το χάρτη αυτόν στα φτωχόπαιδα ενώ στα εύπορα συνιστούμε να πάρουν τους χωριστούς για κάθε Ηπειρο.

4. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Ο χάρτης αυτός για πρώτη φορά κυκλοφορεί έφέτος και αποτελείται α) από έναν μεγάλο γεωφυσικό χάρτη της Ασίας, β) από ένα παραγωγικό χάρτη της Ασίας πλουσιώτατον (προϊόντα, μεταλλεύματα, ζώα, φυτά) και γ) από ένα πολιτικό χάρτη ίδιων διαστάσεων.

5. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Και ο χάρτης αυτός για πρώτη φορά κυκλοφορεί έφέτος και αποτελείται από έναν γεωφυσικό (στο άριστερό μέρος της κόλλας), έναν παραγωγικό (στο μέσον της κόλλας) και έναν πολιτικό (στο δεξιό μέρος της κόλλας). Και οι τρεις φάσεις της Αμερικής είναι ισομεγέθεις γιατί το επιτρέπουν οι διαστάσεις της κόλλας.

6. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Και ο χάρτης αυτός για πρώτη φορά εκδίδεται και αποτελείται από τρεις ισομεγέθεις χάρτες όπως και της Αμερικής: γεωφυσικό (στο άριστερό μέρος), παραγωγικό (στο μέσον) και πολιτικό (στο δεξιό μέρος).

7. ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ (γεωφυσικός-παραγωγικός-πολιτικός) σε σχήμα 70X100 και σε έφταχρωμία όφσσετ, δρχ. 5000.

Και ο χάρτης αυτός για πρώτη φορά τυπώνεται έφέτος και αποτελείται από τρεις μικρότερους χάρτες (γεωφυσικό-παραγωγικό-πολιτικό) της κυρίως Αυστραλίας στο άριστερό ήμισυ της κόλλας και από έναν μικτό για δόκληρη την Αυστραλία μαζί με την Ώκεανία στο δεξιό μέρος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Όλοι οι παραπάνω χάρτες είναι συντεταγμένοι στη Δημοτική γλώσσα απαλλαγμένοι από περιττά γεωγραφικά στοιχεία που δεν χρειάζονται στους μαθητές των Σχολείων μας. Οι τριπλοί χάρτες μας στοιχίζουν όσα και οι μονοί ή οι διπλοί των άλλων εκδοτών παρ' όλη την τεχνική και μεθοδική ανωτερότητά τους (έκατος δρχ. 5000).

Όλοι οι παραπάνω χάρτες βρίσκονται και πανόδετοι με δρχ. 75000 έκαστος. Τα σχολεία και οι δασκάλοι που παραγγέλλουν άδέτους χάρτες πάνω από δέκα (10) σώματα από οποιοδήποτε είδος κερδίζουν μίαν έκπτωση υπέρ των μαθητών των ή της σχολικής βιβλιοθήκης των μέχρι 25 ο.ο. Τη διαφορά αυτή μπορούν να την πάρουν σε παιδαγωγικά ή θεατρικά βιβλία του τιμοκαταλόγου μας είτε μπορούν να την κρατούν προκαταβολικά εμβάζοντας το καθάρων υπόλοιπον σε μās.

Διαδώσατε-ζητήσατε με έπιμονή τους «τριπλούς χάρτες-Πάτση» που αποτελούν τη μεγαλύτερη κατάρκτη των τελευταίων χρόνων στον τομέα της χαρτογραφίας. Το σύστημα των «τριπλών χαρτών» για πρώτη φορά έμφανίζεται στη Ελλάδα και είναι σύμφωνο με τις νέες παιδαγωγικές και μεθοδικές εξελίξεις.